

วารสารจีนวิทยา

Journal of Sinology

Vol. 5 August, 2011

ปีที่ 5 สิงหาคม 2554

ศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมจีนสิรินธร

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Sirindhorn Chinese Language and Culture Center

Mae Fah Luang University

วารสารจีนวิทยา จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่บทความทางวิชาการและบทความวิจัยทางจีนวิทยาของอาจารย์ นักศึกษา และนักวิชาการ เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความรู้และการวิจัยในวงวิชาการจีนวิทยา บทความที่ได้รับการตีพิมพ์จะผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิทางจีนวิทยาเฉพาะทาง (Peer Review) และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ อย่างไรก็ตามความคิดเห็นและทัศนะในบทความนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละคน ไม่ถือเป็นของกองบรรณาธิการวารสารจีนวิทยาแต่อย่างใด

ผู้สนใจส่งข้อวารสารหรือส่งบทความ ติดต่อได้ที่

ศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมจีนสิรินธร

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

333 หมู่ 1 ตำบลท่าสูด อำเภอเมือง

จังหวัดเชียงราย 57100

โทรศัพท์ 0-5391-7093

หรือ

หน่วยประสานงานมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

127 อาคารปัญญาภูมิ 2 ชั้น 7 ถนนสาทรใต้

เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120

โทรศัพท์ 02-679-0038-9

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

อธิการบดีมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

บรรณาธิการประจำฉบับ

ดร.ประพัฒน์ มโนมัยวิบูลย์

กองบรรณาธิการ

ดร.สุรางค์ศรี ดันเสียงสม

ดร.นิตย์ บุญรัตนเนตร

ดร.ปราณี โชคขจิตสัมพันธ์

ดร.อัมมา มหาพสุธานนท์

ดร.ศศิพร เพชราริรัชต์

นางสาวชญนัฐ ศรีจรูญเรือง

ศิลปกรรม

แผนกออกแบบ

โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (5601-185)

โทร. 02 2183563

บทบรรณาธิการ

ศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมจีนสิรินธร มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มีพันธกิจในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีน เสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือทางวิชาการและศิลปวัฒนธรรมระหว่างไทย-จีน ตลอดจนเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การจัดพิมพ์วารสารวิชาการเป็นวิธีการหนึ่งในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและงานวิจัย อีกทั้งจะได้เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นสำหรับนักวิชาการ และเป็นแหล่งรวบรวมวิทยาการซึ่งทันสมัย สามารถจุติประภาสให้มีการศึกษาค้นคว้าและการตั้งโจทย์ใหม่หรือโจทย์ที่อยู่ในกระแสปัจจุบันในสาขาวิชานั้นๆ

วารสารจีนวิทยา ซึ่งศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมจีนสิรินธร จัดพิมพ์ขึ้นนี้ เป็นความพยายามที่จะดำเนินการตามพันธกิจของศูนย์ คือ เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย และการศึกษาค้นคว้าของอาจารย์ นักศึกษา และนักวิชาการทั่วไป เพื่อให้ผู้ที่สนใจการศึกษาค้นคว้าด้านนี้สามารถติดตามความรู้ แนวทางการพัฒนา และงานค้นคว้าวิจัยในวงวิชาการจีนวิทยา

วารสารจีนวิทยา ฉบับปีที่ 5 ได้รับเกียรติจาก ดร.हरว รุ่ยอิง อาจารย์ประจำคณะภาษาและวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยยูนนานเพื่อชนชาติ สาธารณรัฐประชาชนจีน ที่ได้

กรุณามอบบทความให้แก่บรรณาธิการเพื่อนำมาตีพิมพ์ในวารสาร
 จีนวิทยา บทความของดร.หราว รู่ยอิง คือ “The Exploitation and
 Sustainable Development of Yunnan’s Tourism Culture
 Resource” กล่าวถึงการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรด้าน
 วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของมณฑลยูนนานกับการแสวงหา
 ประโยชน์อย่างไม่ถูกต้อง ซึ่งดร.หราว รู่ยอิงชี้ให้เห็นถึงประเด็น
 ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการที่วัฒนธรรมท้องถิ่นถูกแสวงหาผลประโยชน์
 มากจนเกินไปในช่วงการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของยูน
 นาน ทั้งนี้ดร.หราวเสนอประเด็นที่ว่า การท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม
 ท้องถิ่นควรได้รับการพัฒนาแบบขนานกันไปอย่างเหมาะสม โดย
 รัฐบาลจีนควรให้การสนับสนุนทั้งด้านความรู้ งบประมาณ และ
 ความปลอดภัยด้านระบบด้วย

บทความที่ 2 คือ “วัฒนธรรมการกินดื่มของชาวม้งกร : ศิลปะ
 บนปลายตะเกียบ” เน้นวิเคราะห์ “วัฒนธรรมตะเกียบ” ผ่านมุมมอง
 ที่หลากหลายของนักวิชาการชาวจีนและชาวต่างชาติ โดยเน้นศึกษา
 ประเด็นต่างๆ ได้แก่ กำเนิดด้ามตะเกียบ ประวัติความเป็นมาของ
 ตัวอักษรตะเกียบ สุนทรียะปลายตะเกียบที่สะท้อนผ่านชนชั้นสูงกับ
 ชนชั้นล่างในสังคมจีน รวมถึงบทบาทของตะเกียบในศาสนาและ
 พิธีกรรมของชาวจีน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนประกอบสร้างและหล่อ
 หลอมจนเป็นวัฒนธรรมการกินดื่มอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวจีน

บทความที่ 3 คือ “晚清中国教育改革” เน้นศึกษาและวิเคราะห์การปฏิรูปการศึกษาของจีนสมัยปลายราชวงศ์ชิง บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงแรงผลักดันจากการรุกรานของมหาอำนาจตะวันตกที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญตั้งแต่การก่อตั้ง “จิงซีตงเหวินก่วน” เมื่อปีค.ศ.1862 จนถึงกรยกเลิกระบบการสอบเข้ารับราชการ (การสอบจอหงวน) และการตั้งกระทรวงศึกษาธิการขึ้นเมื่อปีค.ศ.1905 จุดเด่นของบทความชิ้นนี้อยู่ที่การใช้เอกสารชั้นต้นทางประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมาก โดยเน้นศึกษาเนื้อหาสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาสมัยปลายราชวงศ์ชิง แนวความคิดหลักของการปฏิรูปการศึกษา กลุ่มอำนาจผู้ปกครอง รวมทั้งความก้าวหน้าและอุปสรรคของการปฏิรูป เป็นต้น

ในวารสารจีนวิทยาลับนี้ยังมีบทความด้านภาษาศาสตร์ 5 บทความ ได้แก่ “การใช้ภาษาในโลกไซเบอร์ของนักแซทชาวจีน” บทความนี้เน้นศึกษาลักษณะเด่นของภาษาที่ใช้เฉพาะกลุ่มคนที่เล่นอินเทอร์เน็ตที่เรียกว่า “ภาษาในโลกไซเบอร์” หรือ “ภาษาอินเทอร์เน็ต” ผ่านมุมมองทางภาษาศาสตร์สังคมเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางภาษาอินเทอร์เน็ตที่ส่งผลกระทบต่อสังคม

บทความถัดมาคือ “มโนทัศน์ของ 心 *xīn*” ผู้วิจัยเน้นศึกษามโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาจีนที่มีต่อคำ 心 *xīn* ในภาษาจีนปัจจุบัน โดยอาศัยทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริหาน และความคิดความเชื่อเกี่ยวกับ

心 *xīn* ในสังคมจีน ผู้วิจัยวิเคราะห์ประเด็นที่ว่าความคิดความเชื่อทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ 心 *xīn* มีมโนทัศน์ที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม กล่าวคือเป็นแหล่งกำเนิดและที่ตั้งของความคิดความรู้สึก รวมทั้งเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์

บทความด้านภาษาศาสตร์จีนถัดมาคือ “比较汉泰动物的文化含义与翻译” ผู้วิจัยเน้นศึกษาการเปรียบเทียบสัตว์ชนิดต่างๆ ในทัศนคติของคนในสังคมไทยและสังคมจีนและเทคนิคการแปลคำศัพท์หรือวลีที่เกี่ยวข้อง บทความนี้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการใช้สัตว์ชนิดต่างๆ ในการอุปมาเปรียบเทียบในวัฒนธรรมทางภาษาจีนและภาษาไทย รวมถึงกลวิธีการแปลคำศัพท์หรือวลีเหล่านี้เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการแปลความหมายผิดๆ หรือคลาดเคลื่อนในบริบทที่เกี่ยวข้องอันเนื่องมาจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของผู้แปล

บทความที่ 7 คือ “ความคล้ายคลึงเชิงกลุ่มในวรรณยุคจีนและไทย : ผลกระทบที่มีต่อการรับรู้วรรณยุคจีนของผู้เรียนชาวไทย” โดยผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสองส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์ความคล้ายคลึงทางกลศาสตร์และการวิเคราะห์ความคล้ายคลึงทางการรับรู้ ในด้านการวิเคราะห์ความคล้ายคลึงทางกลศาสตร์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการทดสอบทางกลศาสตร์ในการทดสอบทั้งระดับเสียงสูง-ต่ำของวรรณยุคและเส้นแสดงสัญลักษณ์ของ

วรรณยุกต์ เพื่อนำผลการทดสอบมาวิเคราะห์ร่วมกับผลการทดสอบความคล้อยคลึงทางการรับรู้ของผู้เรียนชาวไทย ซึ่งสามารถใช้อธิบายปัญหาการเรียนวรรณยุกต์จีนของผู้เรียนชาวไทยได้

บทความที่ 8 คือ “泰国学习者汉语声母习得难点分析及相关教学策略” บทความนี้เน้นศึกษาเปรียบเทียบพยัญชนะต้นในภาษาไทยกับภาษาจีน และวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนออกเสียงพยัญชนะต้นภาษาจีนกลางของผู้เรียนชาวไทย โดยในตอนท้ายผู้วิจัยได้เสนอแนวทางแก้ไขและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับประเด็นดังกล่าวให้แก่ผู้เรียนภาษาจีนชาวไทย จุดเด่นของบทความชิ้นนี้ คือ ผู้วิจัยใช้ประสบการณ์การสอนภาษาจีนกลางโดยตรงให้แก่ผู้เรียนชาวไทยมาวิเคราะห์ วิจัย และศึกษาถึงปัญหาดังกล่าว

นอกจากบทความด้านวัฒนธรรมศึกษาและภาษาศาสตร์แล้ว ในวารสารจีนวิทยาลับนี้ยังมีบทความด้านวรรณคดี 2 บท บทความแรก คือ “การศึกษาเปรียบเทียบตัวบทของบทละครพันทางเรื่อง บ้วนฮวยเหลา กับนิยายอิงพงสาวดารจีนต้นฉบับเรื่อง ว่านฮวาโหลว และ อุ๋หนู่ผิงชี” ผู้วิจัยเน้นศึกษาเปรียบเทียบบทละครพันทางเรื่อง บ้วนฮวยเหลา ประพันธ์โดยหลวงพัฒน์ พงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นบทละครที่ดัดแปลงเนื้อหามาจากนิยายอิงพงสาวดารจีนสองเรื่อง ได้แก่ ว่านฮวาโหลว และอุ๋หนู่ผิงชี โดยกวีใช้

นิยายฉบับแปลภาษาไทยคือ *บัวช่วยเหลา* และ *โหงวໄສໄພงໄໝ* ซึ่งแปลในสมัยรัชกาลที่ 4 มาเป็นต้นฉบับ ผู้วิจัยวิเคราะห์จุดเหมือนและจุดต่างที่ปรากฏในตัวของวรรณกรรมต้นทางและปลายทาง รวมทั้งศึกษาอิทธิพลของวรรณกรรมจีนที่มีต่อวรรณกรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นด้วย

บทความเรื่องสุดท้าย คือ “การเดินทางไปสอบจอหงวนในกวีนิพนธ์สื่อราชวงศ์ซ่ง” ซึ่งเน้นศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเดินทางไปสอบจอหงวนที่ปรากฏในกวีนิพนธ์สื่อราชวงศ์ซ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเกียรติยศและชื่อเสียง อารมณ์ความรู้สึกของกวีขณะเดินทางไปสอบและเมื่อต้องประสบกับความผิดหวังเมื่อสอบไม่ผ่าน ผู้วิจัยอธิบายให้เห็นถึงการเดินทางไปสอบจอหงวนว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวคิดของการได้เป็นขุนนาง อันเป็นการดำเนินตามแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับขุนนางที่ฝังรากลึกในอุดมคติของบัณฑิตจีนในสมัยโบราณ

นอกจากบทความทั้ง 10 บทแล้ว ในวารสารจีนวิทยา ฉบับนี้ยังมีบทวิจารณ์หนังสือเรื่อง 《孩子你慢慢来》 (Háizi Nǐ Mǎnman Lái *ไห้จี้หนี่หมั่นหมั่นไหล*) ซึ่งเป็นผลงานของหลงยี่เถย 龙应台 (Lóng Yìngtái) นักเขียนจีนร่วมสมัยผู้ทรงอิทธิพลสูงสุดคนหนึ่งในปัจจุบัน นิยายเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1994 เป็นงานเขียนที่ถ่ายทอดส่วนเลี้ยวแห่งความทรงจำของผู้เขียนใน

ฐานะแม่ ที่เฝ้ามองวัยเด็กของอันเดรียและฟิลลิป ลูกชายทั้งสองของเธออย่างใกล้ชิด ซึ่งไม่ต่างจากการที่แม่สมัยใหม่มักจะบันทึกเรื่องราวของลูกลงในเครือข่ายสังคมออนไลน์ต่างๆ เพื่อให้ญาติๆ ได้ติดตามกันอย่างทันทั่วทั้งที่ โดยไม่ต้องเล่าซ้ำหลายรอบ ทั้งยังสามารถเก็บไว้เป็นสมบัติล้ำค่าเมื่อลูกโตขึ้น กล่าวได้ว่านิยายเล่มนี้เป็นงานเขียนที่สะท้อนความเป็นแม่ในสังคมโซเชียลเน็ตเวิร์คปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

คณะบรรณาธิการ

๑ สิงหาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	i-vii
THE EXPLOITATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF YUNNAN'S TOURISM CULTURE RESOURCE Rao Ruiying	1
วัฒนธรรมการกินดื่มของชาวม้งกร: ศิลปะบนปลายตะเกียบ ศศิพร เพชรภริชต์	24
晚清中国教育改革 Kampol Piyasirikul	73
การใช้ภาษาในโลกไซเบอร์ของนักแซทชาวจีน ชญญพร ปริญญญาดุฒิชัย	95
มโนทัศน์ของ 心 xīn ภัทรา พิเศษฐศิลป์	124
比较汉泰动物的文化含义翻译 Kanlaya Khaowbanpaew	153
ความคล้ายคลึงเชิงกลุ่มในวรรณยุกต์จีนและไทย: ผลกระทบที่ มีต่อการรับรู้วรรณยุกต์ของผู้เรียนชาวไทย อภิสรพร ปรรัตนานุกูล Zhu Minwen Wang Jianqin	171
泰国学习者汉语声母习得难点分析及相关教学策略 高砚茹	191

การศึกษาเปรียบเทียบตัวบทของละครพื้นทางเรื่องบ้านฮวยเหลา กับนิยายอิงพงศาวดารจีนต้นฉบับเรื่องว่านฮวาโหลวและอุ้มผิงซี ศรัญญา ผั่วผดุง	227
การเดินทางไปสอบจอหงวนในกวีนิพนธ์คือราชวงศ์ซ่ง ภูริวรรณ วรรณสาสน์	265
บทวิจารณ์หนังสือ ประเทืองพร วิรัชโกศล	288

The Exploitation and Sustainable Development of Yunnan's Tourism Culture Resource

Rao Ruiying, Ph.D.¹

ABSTRACT

Yunnan is a main tourism province where tourism resources are abundant. Apart from the natural tourism resources, ethnic culture is a kind of important tourism resources which is named tourism culture resources. During the course of the development of tourism industry, ethnic culture is being developed and integrated which is playing an important role in the development of the economics, tourism and culture. However, ethnic traditional culture should be protected in the tourism development process, in order to avoid the damage in ethnic ecological culture which resulted from the overexploitation. Optimization combination between culture and tourism should be improved by scientific conservation and rational exploitation and lead to the

¹ Lecturer, Faculty of Southeast Asian Language and Culture , Yunnan Nationalities University

success of the sustainable development of tourism industry. Finally, during the course of sustainable development of tourism culture resources, intellectual support, financial support and systemic security should be provided by the government who will play a crucial role.

Keywords: *Yunnan, tourism development, tourism culture resource*

1. Introduction

National culture has been continuously accumulated and inherited during the long production and life of each ethnic group. With the accumulation of history, national culture becomes deeper. It can be classified into two groups: one is material culture resource; the other is spiritual culture resource. Not only does national culture accumulate the cultural creation and achievements of civilization of this ethnic group and contain the cultural gene and vital force of walking towards future, but it also possesses important value of exploitation (Li, 2004: 116). The soul of Yunnan's tourism resource is tourism culture resource, whose core is Yunnan's colorful minority culture.

There are twenty-five minorities in Yunnan, and this number tops the list in the whole China. Yunnan is a mutualism belt of multi-ethnic groups and multi-culture types which is rare in the world. In the course of the long development of history, folk dances and customs, handicraft articles, dresses and personal adornments, buildings, festivals, food and drink of different characteristics, and so on, have been formed, as well as the multicolored minority cultures. The minority culture of Yunnan is more than a kind of local one. It is closely related to other minority cultures and the cultures of the outside world. It is connected with the Tibetan Culture and the Chinese Culture, moreover, the cultures of the whole Southeast Asia and South Asia. Therefore, the respective minority cultures of Yunnan belong not only to the local place, but also to China or to the whole Orient.

For years the Provincial Government has been devoting itself to the moulding of Yunnan into a strong minority culture province. Taking tourism as the leading industry, it constantly digs minority culture resources, and integrates tourism with minority culture organically, aiming at building the tourism brand of minority culture of

unique charm, and has gathered the following successes.

2. Mould a demonstration area of minority culture

In Kunming, the important transfer station of Yunnan tour, Yunnan Nationalities Village reflecting the customs and cultures of the respective minority nationalities in Yunnan has been built. It shows the tourists home and abroad the dwellings, dresses and personal adornments, songs and dances of the twenty-six nationalities in Yunnan. During the Golden Week or the festivals of some minority nationalities, some timely and occasional theme campaigns are also carried out to display the minority cultures, such as the Water-Splashing Festival of the Dai and the Third Month Fair of the Bai. In order to utilize the brand resource of the Village, extend the brand value, display the rich minority culture heritage of Yunnan, broaden the connotation of propaganda of the minority culture in the scenic region, and inherit and save the valuable minority culture resources, the Village has founded the Saving and Conservation Center of Minority Culture, introduced some folk artisans that do well in folk handicrafts and arts supported by the existing stockaded

villages and sightseeing facilities within the region, and showed the people “the Display Gallery of Exquisite Articles of Folk Handicrafts and Arts” which gives priority to conservation and display of folk handicrafts. Meanwhile, Yunnan Nationalities Village has gradually become a base for the inheritance and conservation of minority cultures as well as an important demonstration scenic spot of Yunnan’s minority culture.

Dali, in the west of Yunnan, owns affluent and solid minority culture resources and superior traffic location advantage. Adopting the idea of “Setting up the Prefecture with culture, Prosper the Prefecture with tourism”, this Prefecture plans the tourism development with cultural idea, elevates the tourism quality with the advantage in culture, updates the tourism landscape with cultural characteristic, and merges the cultural connotation deeply into urban construction. What’s more, it actively perfects the policy of cultural investors: it increases financial input and gives full play of the leading role of state-owned cultural enterprises, and meanwhile descends the market access threshold of operational cultural industry and cultural tourism project, further widens the financing

channel, actively encourages social forces to handle the cultural matter and thus forms the pluralistic cultural input system by sticking to the principle of “Who invests, who owns, who benefits”. It fully highlights the unique cultural characteristics of totally twelve folk festivals and fairs of Dali Bai Ethnic group Autonomous Prefecture like “the Third Month Fair, the Three-course Tea, Around the Three Spirits, Sea Opening and Sacrificing Festival, Rice Transplanting Fair, Dishes-serving Dance, the Torch Festival, the Ben Zhu Festival, the Nut Festival, the Shi Bao Mountain Singing Fair, the Butterflies’ Meeting”, and realizes the transformation of natural scenery sightseeing into the experience and inspiration of historical culture and folk custom. It has restored and reconstructed the grand-scale Chongsheng Temple to accelerate the development and construction of tourism infrastructure and hospitality service condition of the Chicken Foot Mountain, widen the space of tourism further and elevate the cultural content of tourism.

Beyond that, in accordance with the principle of “Of one’s own accord, of equal value, of compensation with the resource as the link”, Dali actively introduced strategic

investors to participate in the exploitation and construction of tourism resource. In consideration of the advantages of industrialized, market-oriented and scale operation of Dali Tourism Group Co. Ltd., the Prefecture Government also hands over the scenic spots like the Chongsheng Temple, the Butterfly Spring, the Battle Wizard Studio City, the Nanzhao Custom Island, and the Erhai Park to the Group to make unified management and elevate the levels of exploitation, construction, operation and management of the tourism resources. Centering on the Studio City, the Government has conducted the “cultural operation” to strengthen the exploitation and utilization and intensify the marketing by making TV plays like *The Battle Wizard* and *The Ancient Road of Tea and Horse*, which has obtained preferably economic benefits.

Besides Dali, Lijiang is also a demonstration area of minority culture that Yunnan attaches importance to its moulding. Situated in the northwest of Yunnan, Lijiang is a minority and cultural corridor where multi-nationalities live together in a compact community. As a world cultural heritage, The ancient Town of Lijiang has solid cultural details and long-term inherited civilization, which are the

core factors of the tourism attraction, and the important guarantee for the development of Lijiang's tourism industry as well. The cultural heritages in the Ancient Town of Lijiang are splendid and abundant: there are linked historic blocks, folk houses and yards, ancient building groups, and the deep intangible cultural heritages contained in the folk. As far as quality is concerned, Lijiang Ancient Town is one of the two world heritages of city-type in China at present. It represents the urban architecture of the minorities in southwest China and the model at certain specific stage of historical development. It is characterized by uniqueness and specificity with high popularity and reputation. Since the end of 1990s, the Provincial Government of Yunnan together with the Municipal Government of Lijiang has actively propelled the transformation of cultural system. Relying on the unique minority culture resource and the advantaged natural tourism resource, with the help of developmental platform of tourism, they strive to develop the cultural industry and prosper the cultural undertaking. The peoples in Lijiang have stepped on a developmental road of natural resource exploitation in combination with cultural

resource exploitation, tourism industry construction with minority culture industry, and minority culture construction with socialist market economy to mould the exquisite articles of minority culture tourism like the Old Town of Lijiang, Dongba Culture, Naxi ancient music, “the Magnificent Water and the Gold Sand”, the Moso customs, the Ancient Road of Tea and Horse, “the Impressions on Lijiang”.

The strategies of developing tourism relying on minority culture have also advanced an array of cultural enterprises which are established in local minority culture resource, exploit and operate cultural products of high minority culture contents and regional characteristics: the Dongba Valley Culture Ecological Company represented by the dig, saving, propagation and display of local minority living customs; the Yushui Stockaded Village and Dongba Deities’ Park whose theme is to conserve, inherit and propagate Dongba Culture and embody the natural and harmonious relationship between humans and nature; the rural folk culture experience projects of Huangshan, Baisha and Lashi Townships of Yulong County represented by rural folk culture tourism; the groups

running the ancient culture like “He Zhigang Study” represented by the production and operation of calligraphic works and paintings, and minority handicrafts, etc.; and some self-employed cultural producers and operators who specialize in minority culture and art display and performance, minority culture video production, minority culture film and television products, and minority literature creation. Just among the people there are five private museums established: the Bizarre Stone Museum of the Tiger Leaping Gorge, the Former Residence Museum of Baishaluoke, the Dongba Culture Museum of the Yushui Stockaded Village, the Moso Customs Museum of the Lugu Lake, and Luxue Study Museum of Private Collection. Through the integration of a variety of minority culture resources, the tourism industry in Lijiang has the cultural factors of high-content regionalism and nationalism.

In Sipsongpanna region, since the population of the Dai occupies the majority of that of the local people, and the Dai is an ethnic group which has genetic relationship with the Tai in Southeast Asian region, the card of tourism cultural resource that the government mainly plays is Dai

culture. The government tries hard to make in-depth dig of Dai-Tai culture, mould Sipsongpanna into a place for Dai-Tai ethnic groups in Southeast Asia to search roots, and make Sipsongpanna an important international tourism area.

In order to exploit the minority culture resource of Sipsongpanna at deeper level and make an effort to elevate the tourism taste of Sipsongpanna, some enterprises are practicing “minority ethnic group stockaded village tour” step by step under the encouragement of the Government².

² Minority nationality stockaded village tour refers to the tourist activities which take minority rural communities as the tourist destinations, the cultural phenomena and natural scenery at the destinations as the tourist attractions to experience heterogeneous culture, pursue simplicity and cleanness, and meet the psychological motivations of “seeking novelty, seeking distinctiveness, seeking happiness, seeking knowledge”. Minority stockaded village tour belongs to the category of rural tourism, but at the same time is different from the rural vacation and agricultural sightseeing tour. The subjects of its attractions can be both the natural scenery of minority nationality villages and the cultural scenery including buildings, dresses and personal adornments, diet, festivals, weddings and funerals, recreational and sports activities; they can also be the implicit cultural characteristics such as the residents’ mode of thinking, psychological feature, moral concept, and aesthetic interest. Therefore, from the appearance of the stockaded village to the rituals and customs, to the villagers themselves and their mode of production and life-style, all can become the tourist attractions of minority stockaded village tour. Its business pattern often adopts the one of company plus peasant household, namely: the peasant households in the community

The Dai Park in Sipsongpanna is a model of minority ethnic group stockaded village tour & integration of stockaded villages within the scenic region. The Park consists of five stockaded villages. With Langcang River to the west and the quiet and beautiful Longde Lake to the north, shadowed by green trees and surrounded by bamboo houses, this region presents a piece of beautiful and miraculous subtropical Dai courtyard scene. It is compared to “the most flamboyant, most dazzling plume on the tail of a peacock”, and is the “Mengbanaxi” (worldly heaven) of Dai people. The type of the cultural resources of the Dai Park scenic region is of a wide variety and rich connotation. There are stem-hurdle type buildings of Dai characteristic, unique Dai costumes, Theravada Buddhist architectural landscape and the singing and dancing performance of the Dai, of which the influential Water-Splashing Festival is an outstanding representative. (Huang Liang) These allow the tourists to have a profound experience of the village community culture, the festival

provide the resources, while the company invests in the exploitation in the form of capital. This is a model of minority culture ecological tourism.

culture and the religious culture of the Dai. In the Park, during non-touring period of time, the villagers stay at their homes; during touring period of time, they extensively participate in it, work together, have clear assigned jobs, and each performs his own functions. The development of the tourism in the Park puts the conservation and inheritance of minority culture first. The objects of the “conservation” are widely involved, including conserving the stem-hurdle type buildings and cultural relics and historic sites of the Dai, conserving traditional Dai culture especially religious culture, retaining the natural ecological perspective of “conserve all that nature grants”, and maintaining the simple, strong atmosphere of the folk customs of the Dai. Here cultural resource is taken as a social resource at higher level. The cultures accumulated by the local people are respected and propagated, and the inheritance and development of Dai culture are paid high attention to.

In addition to the above regions, the Provincial Government is also exerting itself to mould over twenty minority culture tourism demonstration counties (cities, districts) like Yuanmou, Xiangyun, Weishan, Jianchuan,

Ninglang and Shangri-La, establish a crop of cultural tourism construction projects and push out a batch of minority culture tourism demonstration spots. In these areas all have been done to accelerate the exploitation and innovation of minority culture resource. The emphasis of construction has been put on the minority culture tourism product range whose core contents are minority culture, historical culture, religious culture, recreational and performing culture, minority handicraft and food and drink specialty, and the emphasis of exploitation on a batch of projects such as minority athletics and contests in amusement to push forward the transition and update of Yunnan's tourism and the improvement of the quality and efficiency.

3. Mould exquisite articles of minority culture tourism

Moulding exquisite articles of minority culture tourism is the successful butt joint of tourism and culture in Yunnan. Through the moulding of performing articles such as "Dynamic Yunnan"³, "The Magnificent Water and

³ "Dynamic Yunnan": The first big raw type dance medley in China, with Yang Liping as the general director and art director. It is

Gold Sand”⁴, “Dream of Butterflies”⁵ and “Mengbalanaxi”⁶, they have become the symbolic exquisite articles of art of

commented by dance critics as a piece of “unique” new work on the stage and creates a new variety of China’s stagecraft. The songs and dances in “Dynamic Yunnan” mainly stem from folk customs and rituals. During the whole performance, it is penetrated by such folk-custom ceremonies as deity worshipping, life and labour, festival and commemoration from the beginning to the end, of which are always included numerous contents of minority history and culture. The rituals have the important functions of awakening, memorizing, educating and inheriting minority memories. They can awaken the minority memories of modern people which are screened by urban culture and mass culture, arouse the public and social concern, inherit and conserve the minority and folk cultures, and call them to return to the native soil, return to nature.

⁴ “The Magnificent Water and Gold Sand” selects the most representative cultural images of the minority nationalities in Lijiang. It is expressed in the form of dances, poems and paintings, and thus becomes another bright spot of the Old Town of Lijiang that attracts the tourists. In such forms, it assembles the unique minority cultural spirits of northwestern Yunnan bred by Lijiang’s wondrous landscapes and the eternal and extremely brilliant cultural treasures of Ancient Naxi Kingdom. It presents in all dimensions the unique and broad and profound minority cultures and spirits.

⁵ “Dream of Butterflies” is a large performance of songs and dances of dreamlike feelings pushed out by Dali Tourism Group. With the unique Dali “butterfly” culture running through it, it assembles the scenes and folk customs of Dali and even Yunnan. The combination of various classic and modern songs and dances displays the evolution of Dali culture in all ages.

⁶ “Mengbalanaxi” is a large song and dance evening party with Banna’s folk custom as its theme. Using modern means of artistic expression, it reproduces the unique natural resource and cultural resource there: it reveals with songs and dances the famous folklores and folk customs and festivals, and thus presents Banna’s folk customs of infinite glamour.

Yunnan Province and have formed the characteristic brands of key tourist destinations and thus the butt joint of culture and tourism, of product and market have been successfully realized. These excellent articles attract tourists of China and the world to Yunnan, and direct them to the tourist attractions of Yunnan, which effectively improves the cultural tourism image of Yunnan.

4. Show the advantage of minority culture resource to domestic and overseas people

In order to push Yunnan's minority culture to the world, propel the construction of Yunnan as a strong prince of minority culture, and accelerate the development of minority culture industry, the first High Class Symposium on strong minority culture province was held in Yunnan in 1999. The participants were experts and scholars as well as heads of the consortiums from twelve countries, including governmental officials like America's vice Secretary of State. They thought highly of Yunnan's construction strategy of "a strong minority culture province" and considered it an extraordinary pioneer work even in the global. They jointly issued the *Proposals on*

Yunnan, suggesting taking Yunnan as a “global demonstration area of sustainable development of minority culture, ecological environment and social economy”. In August 2000, the second High Class Symposium and Kunming travel mart were held in Kunming at the same time. After that, The travel Mart is held in Kunming every year. Besides, all kinds of international tourism culture festivals are held in Yunnan. The numerous activities will not only attract tourists at home and abroad, facilitate Yunnan’s foreign communication, increase the cultural connotations of tourism, and propagate Yunnan’s minority culture, but also strengthen a sense of national pride of the vast Yunnan people, and play an active role in their conscious conservation of minority culture.

Yet in the course of Yunnan’s taking minority culture resource as tourism culture resource and exploiting it, several problems still exist in spite of some achievements made in this respect.

Firstly, insufficient conservation leads to serious loss of cultural resource. Within tourism regions, the deep exploitation of tourism and the frequent going in-and-out of the tourists allow the minority areas to communicate with

the external society, and arouse the local people's desire to communicate with the outside world. Their initial wonder and looking on at the culture of the external society are gradually changed into approval and assimilation. Especially the young generation, their assimilation of "fashion" appears more rapid. Now in the homes of some villagers of minority stockaded villages, the photomurals of many famous singers, soccer stars and movie stars are seen to be put up here and there. The influence of such "input" of modern culture on people's cognitive competence of the community in minority areas and the value system of the leading culture is direct and realistic (Guo, 2007: 34). The existence of tourists also teach them how to seek economic benefits, how to dig the things that can make money, and how to search the useful cultural elements, while those irrelevant to economic benefits are abandoned invisibly. For example, in Sipsongpanna region, within the areas where minority stockaded village tour has not been conducted and developed, especially those areas quite close to the city center of Jinghong, more and more people of the young generation do not wear Dai costumes. Lots of traditional stem-hurdle-type built (Dai bamboo chamber) residences in

Dai stockaded villages have been replaced by bungalows of brick-wood panel structure of Chinese style and storied buildings of armoured concrete structure. The original cooking culture of the Dai was fairly unique, with its foods famous for being sour, hot and fragrant, and taking uncooked food, glutinous food and barbecues as the principal things; as to the package of food, it mainly adopted faint-scented Musa leaves, and the house furnishings for dinner were bamboo table and bamboo stool. However, the Dai flavor restaurants in Jinghong City are turning neither Chinese nor Dai. The kind of Dai diet culture of strong characteristics and original taste has already been hard to find. As to the tourist souvenirs at the market of tourist characteristic products, the ones of really local minority culture characteristics and of fairly high cultural flavor are seldom seen. Those that glut the market are mainly tourist souvenirs purchased from other places (Yang, 2001: 22) .

Secondly, the management of tourism regions is not good enough, and the policies on tourism exploitation and sustainable development are unable to be practiced. In some tourism regions, the problems of valuing exploitation while

neglecting conservation and valuing economic benefits while neglecting social benefits deserve our attention. Unreasonable utilization and exploitation of tourism resources as well as extensive operation of the scenic regions will destroy the ecological environment of the sightseeing place and damage the minority culture to some degree. For example, in a natural karst cave in Gengma County of Lincang region, there is a cavern called "Stone Buddha Cavern". It is not only a relic of Neolithic period, but also a place where the local minorities conduct religious activities. Nevertheless, in order to exploit tourism, the County invested 1,500,000 Yuan to open the cave by exploding the rocks, set up the electric wires and build roads, thus destroying the cultural layer of the relic and the original appearance of the cave. In the market-oriented exploitation of minority culture, a lot of cultural relics like ancient books, handicrafts and religious activities preserved in the folk were purchased or stolen by strangers by all means. For example, in Lijiang region, the market-oriented exploitation of Dongba Culture has already resulted in the purchase of valuable Dongba ancient books, calligraphic works and paintings, and

Buddhist instruments preserved in the folk by strangers, even Dongba cultural relics collected by research institutes were stolen. The number of the loss of cultural relics is shocking. Even the basic literal materials inheriting Dongba Culture in some Naxi mountain areas are unable to be found. If such condition continues, the exploitation of Dongba Culture will not be protective, but destructive.

Therefore, in view of the above problems that minority culture faces, the government should provide corresponding intellectual and financial support, as well as systemic guarantee. Stimulating the “cultural awareness” of the local nationalities and propagate traditional culture cannot do without the government’s encouragement of the experts and scholars to offer intellectual support to the cultural owners of minorities areas to let them learn earlier the usefulness of traditional culture to their own society. Minority culture education should be strengthened to let the minorities have deeper knowledge of the value and significance of their own cultures, and thus they can return to dig and conserve their own traditional culture, that is to say, make traditional culture both economically and socially useful. In this way can traditional culture be

inherited. The government should boost the rapid economic development of minority areas and offer them financial security to make the people jump out of the “trap of low-degree cultural exploitation”. This is a kind of effective approach for traditional minority culture to be conserved. Moreover, legal system should be reinforced to provide legal security for the conservation of minority cultural heritage. Practically strengthen the conservation and management of minority culture resource through legislation and provide systemic security for the conservation. Only scientific conservation and reasonable exploitation can optimize the combination of culture and tourism constantly, make them promote and benefit from each other so as to achieve sustainable development of tourism industry.

References:

- Guo Shan. (2007). “Essential Influences of Tourism Exploitation on Traditional Minority Culture”. [J] *Tourism Tribune*, 2007, (4).
- Huang Liang. *Modes of Development of Minority Nationality Stockaded Village Tour* [OL].
<http://www.studa.net/Travels/080913/1127438.html>

- Li Rui. (2004). "On Conservation and Exploitation of Yunnan's Minority Culture Resource". [J] *Journal of Yunnan Administration Institute*, 2004, (3)
- Yang Hongying. (2001). "Exploitation of Yunnan's Tourism and Conservation of Minority Culture Resource". [J] *Journal of Yunnan Nationalities University*, 2001, (5) .

วัฒนธรรมการกินดื่มของชาวมังกร : ศิลปะบนปลายตะเกียบ¹

ดร. ศศิพร เพชราริรัชต์²

บทคัดย่อ

ตะเกียบนับว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมการกินดื่มของชาวจีน บทความฉบับนี้ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ “วัฒนธรรมตะเกียบ” ผ่านมุมมองที่หลากหลายของนักวิชาการชาวจีนและชาวต่างชาติ โดยจะอธิบายถึงประเด็นต่างๆ ได้แก่ กำเนิดด้ามตะเกียบ ประวัติความเป็นมาของตัวอักษรตะเกียบ ศูนย์ยะปลายตะเกียบที่สะท้อนผ่านชนชั้นสูงกับชนชั้นล่างในสังคมจีน รวมถึงบทบาทของตะเกียบในศาสนาและพิธีกรรมของชาวจีน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนประกอบสร้างและหล่อหลอมจนเป็นวัฒนธรรมการกินดื่มอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวจีน

คำสำคัญ ตะเกียบ วัฒนธรรมการกินดื่มของชาวจีน วัฒนธรรมตะเกียบ

¹ บทความฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนจากเงินทุนเครือเจริญโภคภัณฑ์อาหารจำกัด (มหาชน) และโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ (รหัสโครงการ HS1025A)

² ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์ประจำ สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. บทนำ

ในสมัยโบราณมนุษย์ยังไม่รู้จักการใช้อุปกรณ์เครื่องมือใดๆ ในการรับประทานอาหาร ยังไม่มีการกำหนดวิธีการปรุงอาหารที่เคร่งครัด ยังไม่มีการกำหนดวิธีการรับประทานอาหารที่เป็นมาตรฐาน ผู้คนในสมัยนั้นใช้มือหยิบจับอาหารเข้าปาก ทุกอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ แต่เมื่อวิถีชีวิตด้านการรับประทานอาหารพัฒนาไประดับหนึ่ง วิธีการรับประทานอาหารก็เกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย มนุษย์ไม่เพียงแต่ประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือการปรุงอาหาร หากยังได้สร้างสรรค์อุปกรณ์การรับประทานอาหารไปในขณะเดียวกัน

อุปกรณ์การรับประทานอาหารเช้าของคนจีนสมัยก่อนหลัก ๆ แล้วมีเพียงสองชนิด คือ ช้อนและตะเกียบ ในเอกสารทางโบราณคดี มักปรากฏคำว่า “ช้อนกับตะเกียบ” (bǐzhàn 匕箸) (รูปภาพที่ 1) คู่กัน ช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์ปรากฏการใช้ส้อมและมีด หลักฐานจากการขุดค้นทางโบราณคดีบ่งชี้ว่า ชาวจีนเริ่มใช้ช้อนมานานมากแล้วในประวัติศาสตร์ หากจะศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของช้อนนั้นจะต้องย้อนกลับไปที่เมื่อ 7,000 ปีก่อนในสมัยยุคหินใหม่ หลิวหยุนและจูตงโอว (2007: 11) วิเคราะห์ไว้ว่าคนจีนใช้ช้อนคู่ตะเกียบในการรับประทานอาหารเช้าเป็นเวลาที่ยาวนานในประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ตะเกียบนับว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่เป็น

เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมการกินดื่มของชาวจีน หลายพันปีมาแล้วที่ชาวจีนใช้ตะเกียบลิ้มลองโอชะรสไปทั่วแดนดิน ก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมการกินดื่มของจีนที่เป็นเอกลักษณ์แห่งเดียวในโลก ในลักษณะเดียวกันวัฒนธรรมการกินดื่มที่หลากหลายและเต็มไปด้วยสีสันก็ย้อนกลับมาพัฒนาวัฒนธรรมตะเกียบต่อไปอย่างต่อเนื่องเป็นผลทำให้แท่งตะเกียบเล็ก ๆ สองแท่งนี้นำสีสันมาแต่งแต้มให้กับชีวิตของผู้คน สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่าตะเกียบกับวิธีการประกอบอาหารแบบดั้งเดิมของจีนมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ความสามารถพิเศษที่ “แท่งไม้สองแท่ง” แสดงออกมาทำให้ศิลปะการปรุงอาหารของจีนพัฒนาไปไม่หยุด และส่งผลให้มีความประณีตละเอียดอ่อนมากขึ้น ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ของอาหารจีน

ในบทความนี้ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ “วัฒนธรรมตะเกียบ” ผ่านมุมมองที่หลากหลายของนักวิชาการชาวจีนและชาวต่างชาติ โดยผู้วิจัยจะอธิบายถึงประเด็นต่างๆ ได้แก่ กำเนิดด้ามตะเกียบ ประวัติความเป็นมาตัวอักษร สุนทรียะปลายตะเกียบที่สะท้อนผ่านชนชั้นสูงกับชนชั้นล่างในสังคมจีน รวมถึงบทบาทของตะเกียบในศาสนาและพิธีกรรมของชาวจีน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนประกอบสร้างและหล่อหลอมจนเป็นวัฒนธรรมการกินดื่มอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวจีน จุดประสงค์ของผู้วิจัยเพื่อต้องการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ

“วัฒนธรรมตะเกียบ” ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวผ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์ วรรณคดีจีน และบทความวิชาการต่างๆ ที่นักวิชาการชาวจีนและชาวต่างชาติได้รวบรวมไว้ และเพื่อให้บทความนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้แทรกรูปภาพประกอบในบางประเด็นด้วย

2. กำเนิดด้ามตะเกียบ

จากการศึกษาชุดค้นทางโบราณคดี นักวิชาการต่างๆ ล้วนลงความเห็นว่าจุดกำเนิดของตะเกียบกล่าวได้ว่ามีต้นกำเนิดมาจาก รัชฎาหาร การรับประทานอาหารร้อน และขามข้าว ซึ่งในประวัติศาสตร์จีนคนจีนล้วนใช้ตะเกียบในการรับประทานอาหาร ทั้งนี้หลิวหยุนและจู่ต้งโอ่ว (2007: 1-12) ได้วิเคราะห์จุดกำเนิดของตะเกียบอันเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมการกินของชาวจีนไว้ดังนี้

อันดับแรก ตะเกียบมีจุดกำเนิดมาจากวัฒนธรรมการรับประทานอาหารประเภทรัชฎาพิชของชาวจีนมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล เมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่สะท้อนออกมาจากบันทึกโบราณและหลักฐานบันทึกสมัยยุคหินใหม่ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน เช่นในหนังสือ “ซ่างชู” (Shàng Shū 尚书)³

³ “ซ่างชู” เรียกย่อว่า “ชู” หรือ “ชูจิง” (Shūjīng 书经) เป็นหนึ่งในคัมภีร์ที่สำคัญของสำนักขงจื๊อ (Rújiā 儒家) ซึ่งสำนักขงจื๊อได้รวบรวมตำราที่สำคัญไว้โดยเรียกว่า “ตำราสี่คัมภีร์ห้า” (Sì Shū Wǔ Jīng 四书五经) “ตำราสี่” ได้แก่หลุนหฺย (Lùnyǔ 论语) เมิ่งจื๊อ

ก็จะพบว่าประเทศจีนในสมัยโบราณกาลมีวัฒนธรรมการหาปลาและ การทำนาอยู่ อาจจะด้วยปัจจัยด้านทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศที่ เหมาะสมบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำฮวงโห (Huánghé 黄河) แยงซีเกียง (Chángjiāng 长江) และจูเจียง (Zhūjiāng 珠江) ที่เบิกทางให้บรรพ บุรุษชาวจีนเข้าสู่ช่วงสูงอมของวัฒนธรรมการทำนาได้ค่อนข้างเร็ว เพราะการทำนาเป็นแหล่งที่มาของอาหารที่มั่นคงและแน่นอนกว่า การจับปลา และปัจจัยนี้ยังเป็นตัวกำหนดเอกลักษณ์วัฒนธรรมการ รับประทานธัญพืชของจีนอีกด้วย จากเอกสารบันทึกโบราณและ การศึกษาชุดค้นทางโบราณคดีเกี่ยวกับวัฒนธรรมการรับประทาน อาหารและร่องรอยการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย พบว่าผู้คนที่อาศัยอยู่ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำฮวงโห อันเป็นแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมจีน แห่งหนึ่งนั้นบริโภคข้าวฟ่างเป็นอาหารหลัก ส่วนชาวจีนที่อาศัยอยู่ บริเวณลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงนั้นจะบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ธัญพืช ทั้งสองชนิดล้วนกะเทาะเปลือกง่าย เมล็ดมีขนาดพอดี ไม่จำเป็นต้อง นำไปตำให้ละเอียดก็สามารถปรงให้สุกได้ ในทางกลับกัน อาหาร ประเภทข้าวสาลีนั้นมิเปลือกพันอยู่หนาแน่น หากไม่ตำให้ละเอียด

(Mèngzǐ 孟子) ดำเสว (Dà Xué 大学) และ จงยง (Zhōngyōng 中庸) ส่วน “คัมภีร์ห้า” ประกอบด้วย ชีจิง (Shījīng 诗经) หลี่จี้ (Lǐjì 礼记) โจวอี้ (Zhōuyì 周易) ชุนชิว (Chūnqiū 春秋) และชางชู สำหรับคัมภีร์ชางชุนนั้นถือเป็นคัมภีร์ที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์จีนยุคแรก ประกอบด้วย คัมภีร์สมัยหยู (Yúshū 虞书) คัมภีร์สมัยราชวงศ์เซี่ย (Xiàshū 夏书) คัมภีร์สมัยราชวงศ์ชาง (Shāngshū 商书) และคัมภีร์สมัยราชวงศ์โจว (Zhōushū 周书)

ก่อนปรุงให้สุกจะทำให้รสชาติและเนื้ออาหารที่ได้ดีกว่าอาหารประเภทแรกอย่างเห็นได้ชัด และนี่เองที่เป็นที่มาของวัฒนธรรมการบริโภคข้าวโพสของประเทศไทย อาหารที่มาจากข้าวโพสที่มีลักษณะเป็นเมล็ดใสน้ำปรุงด้วยความร้อน ได้แก่ ข้าวสวย และข้าวต้ม ข้าวสวยนั้นสามารถใช้มือรับประทานได้โดยสะดวก แต่การรับประทานข้าวต้มจะต้องอาศัยอุปกรณ์การรับประทานอาหารอย่างอื่นมาช่วย ในสมัยโบราณพบว่ามีการใช้ช้อน (bowl) มาก่อน แต่รูปร่างของช้อนในอดีตนั้นแตกต่างจากช้อนแกงในปัจจุบันโดยสิ้นเชิง ในสมัยนั้นช้อนมีลักษณะเป็นแผ่นกระดูกหรือแผ่นไม้ผิวเรียบ ไม่สะดวกต่อการตักน้ำแกงหรือข้าวต้ม ดังนั้นต่อมาไม่นานจึงถูกแทนที่ด้วยตะเกียบที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นมาสำหรับรับประทานอาหารโดยเฉพาะ

จุดกำเนิดของตะเกียบอีกจุดหนึ่ง คือ วัฒนธรรมของคนจีนที่ชอบรับประทานอาหารในขณะที่ยังร้อน นิัยการบริโภคนี้นับได้ว่าเป็นธรรมชาติที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ความเคยชินนี้มีได้เกิดจากทักษะในการปรุงอาหารของคนจีนเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวพันถึงเบื้องหลังทางวัฒนธรรม ถึงขั้นที่ว่ามีชาวจีนบางคนมีระบบการย่อยอาหารที่แตกต่างจากบุคคลอื่น เมื่อวิเคราะห์จากพื้นเพทางวัฒนธรรม ชาวจีนจะให้ความสำคัญกับพิธีการเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคก่อนราชวงศ์ฉินภายใต้การชี้นำของลัทธิขงจื้อ ประเทศจีนมีพิธีรีตองในการใช้ชีวิตอย่างเป็นระบบอันรวมไปถึง

พิธีในการรับประทานอาหาร พิธีการดังกล่าวโดยมากมีต้นกำเนิดมาจากพิธีกรรมบวงสรวงในสมัยโบราณ ในการเช่นไหว้ภูตผีเทพเจ้า อาหารที่ใช้ไหว้มีความสำคัญมาก ซึ่งต่างจากธรรมเนียมของทางตะวันตกที่ใช้เพียงดอกไม้ช่อเดียวก็เพียงพอแล้ว ตามความเชื่อภูตผีเทวดาจะดูดซับไปเพียงธาตุวิญญาณของอาหาร ในสมัยโบราณที่วิทยาการยังไม่เจริญก้าวหน้า มนุษย์เชื่อว่าธาตุวิญญาณของอาหารก็คือไอร้อนที่กระจายออกมาจากอาหาร ไม่เพียงเท่านั้นปรัชญาจีนในสมัยโบราณยังมีแนวคิดเรื่องลมปราณ หรือ “ชี” (氣) สองปัจจัยนี้รวมกันทำให้คนสมัยโบราณมองอาหารที่ปรุงร้อนเป็นอาหารไหว้เจ้า และอาหารไหว้เจ้าเป็นสิ่งสำคัญมากที่ทุกคนจะต้องปรุงออกมาให้ดีที่สุด และวิธีการที่ง่ายที่สุด คือ “การรับประทานอาหารในขณะที่ร้อน”

หลายพันปีมาแล้วที่ชาวจีนใช้ตะเกียบลิ้มลองโอชะรสไปทั่วแดนดิน ก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมการกินดื่มของจีนที่เป็นเอกลักษณ์แห่งเดียวในโลก ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมการกินดื่มที่หลากหลายและเต็มไปด้วยสีสันก็ย้อนกลับมาพัฒนาวัฒนธรรมตะเกียบอย่างต่อเนื่อง เป็นผลทำให้แท่งตะเกียบเล็ก ๆ สองแท่งนี้นำสีสนิมมาแต่งแต้มให้กับชีวิตของผู้คน กล่าวได้ว่าตะเกียบกับวิธีการประกอบอาหารแบบดั้งเดิมของชาวจีนมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นความสามารถพิเศษที่ “แท่งไม้สองแท่ง” แสดงออกมาทำให้ศิลปะ

การปรุงอาหารของจีนพัฒนาไปไม่หยุด และส่งผลให้มีความ
ประณีตละเอียดอ่อนมากขึ้น ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ของ
อาหารจีน ทั้งนี้ หลิวหยุนและจูตงโ้ว (2007: 13) ให้ความเห็นว่า
ช่วงสมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นช่วงแห่งการปูรากฐานให้แก่วัฒนธรรมการ
กินดื่มของชาวจีน นับตั้งแต่ยุคสมัยฮั่นวัตถุดิบในการประกอบ
อาหารได้แตกแขนงออกเป็นหลายสาขา ในบันทึก “เหยียนเถี่ยลู่
ซ่านปู้จู้” (Yántiě Lùn. Sǎn bù zú 盐铁论·散不足) ของหวนคววน
(Huán Kuān 桓宽)⁴ ได้กล่าวถึงการเดินทางเพื่อลิ้มลองอาหารและ
สุราเลิศรสในแดนดิน (jiǔ shí yáo lǚ 酒食肴旅) ซึ่งสะท้อนให้เห็น
ว่าการบริโภคอาหารร้อนเป็นที่นิยมแพร่หลายไปทุกสารทิศ วิธีปรุง
อาหารในสมัยนี้มีกว่า 10 ประเภท ได้แก่ ปิ้ง (shāo 烧) ย่าง (kǎo
烤), เผา (jiǔ 灸) อบ (qiàng 炆, mèn 焖) ตุ่น (wēi 煨) นึ่ง (zhēng
蒸) ต้ม (zhǔ 煮) เจียน (jiān 煎) คลุก (bàn 拌) ลวก (shuàn 涮)
พะโล้ (lǔ 卤) หมักด้วยเหล้า (zuì 醉) ดองด้วยกากเหล้า (zāo 糟)
ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่า รายการอาหารเหล่านี้ไม่เหมาะแก่การใช้มือหรือ
ช้อนรับประทาน และสิ่งนี้เองที่เป็นเหตุผลพื้นฐานว่าทำไมจึงมีการ

⁴ หวนคววน ชื่อเล่น ชื่อกง (Cigong 次公) เป็นชาวหูหนาน 汝南 (ปัจจุบันคือเหอหนาน 河南) เป็นผู้แต่งบันทึก “เหยียนเถี่ยลู่ ซ่านปู้จู้” บันทึกฉบับนี้ถือเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ชิ้นแรกที่กล่าวถึงโครงสร้างของปัญหาการเมืองในสมัยนั้น โดยผ่านบทสนทนาระหว่างขุนนางชั้นผู้ใหญ่กับลูกน้องเป็นหลัก โดยเน้นที่หัวข้อ “การมีจริยธรรมและความดี” (xiánliáng 贤良) กับ “ตัวบทวรรณคดี” (wénxué 文学) รวมทั้งสิ้น 60 เล่ม

ใช้ตะเกียบกันอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ในช่วงราชวงศ์เหนือใต้ (Nán Běi Cháo 南北朝) ยังมีการใช้ภาชนะปรุงอาหารประเภท โลหะ เช่น หม้อหรือกระทะ อย่างแพร่หลายอีกด้วย เมื่อเข้าสู่ยุคสมัย ถึง การ “ผัด” (chǎo 炒) เป็นวิธีการปรุงอาหารที่นิยมกันแพร่หลาย และจุดนี้เองที่เป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้การปรุงอาหารยืดหยุ่น หลากหลายมากขึ้น และในขณะเดียวกัน อาหารก็มีความละเอียด ประณีตมากขึ้น ใน “บันทึกความฝันในเมืองตะวันออก” (Dōngjīng Mènghuá Lù 东京梦华录) แต่งโดย เมืองหยวนหล่าว⁵ และ “บันทึกแก่นักบู๊” (Wǔlín Jiùshì 武林旧事)⁶ ในสมัยราชวงศ์ ซ่งปรากฏชื่ออาหารหลายร้อยชนิด สมัยราชวงศ์หมิง ราชวงศ์ชิง ไป จนถึงสมัยสาธารณรัฐ ถือเป็นยุคทองของวัฒนธรรมอาหารจีน อุปกรณ์การปรุงอาหารที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาหารและการ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ การเผยแพร่เทคนิคการปรุงอาหารที่แบบค้าย และหลากหลายได้เกิดขึ้นในยุคดังกล่าว ทำให้ความละเอียดประณีต ของอาหารได้พัฒนาจนถึงขีดสุด อาหารนับพันอย่างของอาหารแปด

⁵ “บันทึกความฝันในเมืองตะวันออก” แต่งโดยกวีราชวงศ์ซ่งเมืองหยวนหล่าว เป็นหนังสือที่ บันทึกเกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ด้านต่างๆ ของขุนนางชั้นผู้ใหญ่ ขุนนางทั่วไปจนถึง ชาวบ้านในเมืองคาบฟิงซึ่งเป็นเมืองหลวงสมัยซ่งเหนือ บันทึกนี้เริ่มตั้งแต่รัชสมัยซ่งฮุ่ยจง (Sòng Huīzōng 宋徽宗) ถึงรัชสมัยซ่งเหรินเหอ (Xuānhé 宣和) (ค.ศ. 1105-1125)

⁶ “บันทึกแก่นักบู๊” เป็นหนังสือปกิณกะที่บันทึกเกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ด้านต่างๆ ในสมัยซ่งใต้ เช่น พิธีการในวังหลวง สถานที่ท่องเที่ยว สิ่งต่างๆ ตามฤดูกาล การละเล่น พื้นบ้าน และการแสดงงิ้ว เป็นต้น

ตระกูล (bā dà cài xì 八大菜系) ล้วนมีความโดดเด่นขึ้นมาจากเทคนิคการใช้คมมีดทั้งสิ้น การใช้มีดนี้เองที่เป็นตัวแปรหลักที่ทำให้อาหารมีความประณีตละเอียดอ่อนขึ้น ด้วยเหตุนี้เอง มีเพียงตะเกียบเท่านั้นที่เอื้ออำนวยต่อการตัดอาหารและการหยิบคีบอาหารชิ้นใหญ่ ขณะเดียวกันก็สามารถหยิบคีบอาหารชิ้นเล็กที่ผ่านกรรมวิธีทำให้เป็นชิ้น เส้น แผ่นหรือบดละเอียดมาแล้วได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าในด้านหนึ่งวัฒนธรรมการปรุงอาหารแบบดั้งเดิมของจีนทำให้การใช้ตะเกียบเป็นไปอย่างแพร่หลาย ในอีกด้านหนึ่งการใช้ตะเกียบก็ทำให้อาหารจีนพัฒนาไปในทิศทางที่ละเอียดประณีตมากขึ้น

นักวิชาการต่างๆ ยังลงความเห็น่าจุดกำเนิดของตะเกียบอีกจุดหนึ่ง คือ ขามข้าว(wǎn 盥)ที่นำมาใช้ทั้งตักอาหารและรับประทาน สำหรับชาวจีนที่ใช้ตะเกียบในการรับประทานอาหารแล้ว ขามข้าวถือเป็นอุปกรณ์ประกอบพื้นฐาน ขามข้าวมีบทบาทสำคัญถึงขั้นที่ว่า “ขามข้าวแตก” ถูกมองเป็นลางร้ายของภัยพิบัติ ได้มีการค้นพบขามดินเผาโบราณของจีนในซากโบราณสถานของแหล่งอารยธรรมชีเจียหลิง (Qūjiā líng 屈家岭)ในยุคหินใหม่ และพบขามกระเบื้องเคลือบในซากโบราณสถานสมัยราชวงศ์ฮั่น การค้นคว้าทางนิรุกติศาสตร์ได้อ้างอิงจาก “หนังสืออรรถาธิบายอักษรจีน” (Shuōwén Jiězì 说文解字) ของ สวีเจิน (Xǔ Shèn 许慎)⁷ ก็

⁷ สวีเจิน (ประมาณ 58 – 147 ปีก่อนค.ศ.) เกิดในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ภูมิถิ่นเดิม

สมัยฮั่นตะวันออก (Dōng Hàn 东汉) มีการกล่าวอ้างว่า คำว่า “ชาม” คือ ภาชนะปากกว้างขนาดเล็ก (xiǎo yú yě 小盂也) และคำว่าภาชนะปากกว้าง (yú 盂) คือภาชนะใส่อาหาร (fànqì yě 饭器也) ตัวอักษร “หว่าน” (盪) ได้แตกแขนงออกเป็นคำว่า “หว่าน” อีก 3 คำที่ออกเสียงเดียวกัน ความหมายเหมือนกัน เพียงแต่เขียนต่างออกไป (碗, 碗)

ดังเช่นที่ได้กล่าวไปข้างต้น อาหารประเภทรัฐพืชและการรับประทานอาหารร้อนมีส่วนทำให้ตะเกียบเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย แต่ตะเกียบก็มีข้อจำกัดคือไม่สามารถใช้รับประทานน้ำแกงที่เหลวมากได้ ดังนั้นจึงต้องใช้คู่กับช้อนแกง นักโบราณคดีเคยขุดพบช้อน หากแต่การใช้ไม่ได้แพร่หลายเท่าตะเกียบ สาเหตุน่าจะมาจากชามข้าวในมือของชาวจีนที่เป็นได้ทั้งภาชนะใส่อาหารและเป็นอุปกรณ์การรับประทานอาหารยังสามารถใช้แทนจอกเหล้าหรือถ้วยชาได้อีกในขณะเดียวกัน จากการวิเคราะห์ของหลิวหยุนและจูต้งโอ่วปรากฏการณ์เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการที่คนจีนสามารถประดิษฐ์ภาชนะกระเบื้องเคลือบได้มาแต่ช้านาน เป็นที่ทราบกันว่าเครื่องปั้นดินเผานั้นค่อนข้างธรรมดาเรียบง่าย แต่สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์

คือหยุนาน (Rùnnán 汝南) (ปัจจุบันคือเหอหนาน Hénnán 河南) เขาเป็นผู้แต่ง “หนังสืออรรถาธิบายอักษรจีน” หนังสือเล่มนี้ถือได้ว่าเป็นพจนานุกรมตัวอักษรจีนฉบับแรก ซึ่งส่วเจินได้รวบรวมตัวอักษรจีนจำนวน 9353 ตัวและนำมาจัดหมวดหมู่ได้ 540 หมวด โดยบอกความหมายเดิมและที่มาของตัวอักษรแต่ละตัว พจนานุกรมชุดนี้มีทั้งสิ้น 15 เล่ม

ที่บรรพบุรุษจีนได้สร้างสรรค์คือกระเบื้องเคลือบ ในภาษาอังกฤษชื่อประเทศจีนกับคำว่ากระเบื้องเคลือบใช้คำเดียวกัน นั่นก็คือ “China” ชามกระเบื้องเคลือบนั้นประดิษฐ์งดงามกว่าเครื่องปั้นดินเผา มีขอบบาง เวลาที่ใช้ทานหรือดื่มจึงไม่ทำให้รู้สึกลำบากหรือระคายเคืองใดๆ ภาษากระเบื้องเคลือบยุคดั้งเดิมของจีนถูกค้นพบที่เขตอารยธรรมโบราณหลงซาน (Lóngshān 龙山) เครื่องเคลือบกระเบื้องสีขาวในสมัยราชวงศ์ซาง (Shāng 商) เป็นเครื่องบ่งบอกว่าคนในสมัยนั้นรู้จักใช้ประโยชน์จากดินขาว ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าในขณะที่ตะเกียบมีการใช้กันอย่างแพร่หลายแล้วนั้น มีคนใช้ภาษากระเบื้องเคลือบอย่างหยابในวงกว้างแล้วเช่นกัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การบริโภคัญญาหาร การรับประทานอาหารร้อน และชามข้าว เป็นมูลเหตุพื้นฐาน 3 ประการที่ปูทางให้แก่วัฒนธรรมการใช้ตะเกียบที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน

3. จาก箸 สู่ 筷子

จากการศึกษาวัฒนธรรมการกินดื่มของชาวจีน หลินซินหน่าย (1991:20-27) กับหลี่ซุนกวง (2006:50-52) วิเคราะห์ว่าเอกสารโบราณเก่าแก่ที่สุดที่มีการกล่าวถึงยุคสมัยการใช้ตะเกียบคือ “หานเฟย จื่อ อวี่เหล่า” (Hán Fēi Zǐ. Yù lǎo 韩非子·喻老) ของกวีหานเฟย (Hán Fēi 韩非) เอกสารฉบับนี้กล่าวว่าชาวโจวต้อง

(Shāng Zhòuwáng 商纣王) ดำริจะทำตะเกียบจากงาช้าง แต่พระปิตุลาของพระองค์ที่มีพระนามว่า “จีจื่อ” (Jǐzǐ 箕子) กังวลพระทัยจึงดำริว่า

ตะเกียบงาช้างกับเครื่องเคลือบกระเบื้องดินนั้นหาได้คู่ควรกันไม่ มีเพียงแก้วที่ทำจากนอแรดและหยกเท่านั้นถึงจะมีฐานะทัดเทียมแต่หากใช้ตะเกียบงาช้างกับแก้วหยกแล้วไซร้ก็มิควรใช้พีชจำพวกถั่วมาทำน้ำแกง

昔者，纣为象箸箕子怖。以为象箸必不加于土铏，必将犀玉之杯；象箸玉杯必不羹菽藿。

บันทึกของหานเฟยนี้เป็นหลักฐานอันดีที่ยืนยันว่ามีการใช้ตะเกียบตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซาง

ตั้งแต่โบราณกาล การใช้ตะเกียบมีธรรมเนียมการปฏิบัติมากมาย ธรรมเนียมเหล่านี้โดยมากกำเนิดขึ้นในสมัยราชวงศ์โจว ที่ตั้งกฎระเบียบของสังคมจากธรรมเนียมปฏิบัติ อาทิ คนในสมัยนั้นนิยมใช้มือขวาจับตะเกียบ ในหนังสือ “หลี่จี้ เน่ยเจ้อ” (Lǐjì . Nèizé 礼记·内则) จึงมีบันทึกว่า “หากบุตรเติบโตจนรับประทานอาหารได้เอง จงสอนบุตรให้ใช้มือขวาจับตะเกียบ” (zǐ néng shí shí, jiào yǐ yòushǒu 子能食食，教以右手) หากถามว่าเพราะเหตุอันใดจึงต้องใช้มือขวาจับตะเกียบนั้น คำตอบน่าจะเกี่ยวข้องกับธรรมเนียมการรับประทานอาหารในสมัยราชวงศ์โจว ในบันทึก “หลี่จี้ ฉวี่หลี่” (Lǐjì . Qǔlǐ 礼记·曲礼) ได้บันทึกไว้ว่าธรรมเนียมการรับประทาน

อาหาร ด้านซ้ายวางเนื้อ ด้านขวาวางข้าว อาหารอยู่ด้านซ้ายมือ อาหารที่มีน้ำแกงอยู่ทางขวามือ อาหารที่มีน้ำแกงที่อยู่ด้านขวามือ จะต้องใช้ตะเกียบช่วยในการรับประทาน ดังนั้นจึงต้องใช้มือขวาในการจับตะเกียบ เวลารับประทานจึงจะสะดวก สามารถกล่าวได้ว่า ธรรมเนียมการจับตะเกียบด้วยมือขวาของคนจีนนั้นยังรากลึกลงในวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เป็นไปได้ว่าการที่ชาวจีนจับตะเกียบด้วยมือขวานั้นจะมีเหตุผลประการอื่นประกอบ อันเป็นประเด็นจะต้องศึกษาค้นคว้าให้ลึกลงไปอีกชั้นหนึ่ง อย่างไรก็ดี นักโบราณคดียังพบภาพจิตรกรรมฝาผนัง หินและอิฐสลักภาพบุคคลในสุสานสมัยราชวงศ์ฮั่น ที่มีภาพการจับตะเกียบด้วยมือซ้าย อาจจะ เป็นเพราะชาวจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่นนิยมด้านซ้ายมากกว่าขวา แต่ เหตุผลที่แท้จริงนั้นยังมีอาจทราบได้

หลิวหยุนและจูตงโอว (2007: 17-20) ได้ศึกษาถึงที่มาของคำว่าตะเกียบโดยเสนอว่า คำเรียกตะเกียบแต่เดิมนั้นคือ “จู” (zhù 箸) มีต้นกำเนิดตั้งแต่สมัยก่อนราชวงศ์ฉิน เอกสารที่เก่าแก่ที่สุดที่ปรากฏคำว่า “จู” เท่าที่มีการขุดค้นในปัจจุบันคือในจารึกบนแผ่นศิลา “โองการแห่งแคว้นจู” (Zǔ Chǔ Wén 诅楚文)⁸ ที่เขียนขึ้นโดยแคว้นฉิน ในสมัยที่แคว้นฉินกับแคว้นจูต่อสู้แย่งชิงความเป็นใหญ่

⁸ “โองการแห่งแคว้นจู” เป็นจารึกบนแผ่นศิลาปลายสมัยยุคช้านกั๋ว (ยุคชุนชีก) ซึ่งในขณะนั้นรัฐฉินกับรัฐจูมีการสู้รบการอยู่เนืองๆ ในสมัยช่วงมีการค้นพบจารึกดังกล่าวทั้งหมด 3 ก้อน นับเป็นจารึกที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง

เหนื่อแวนแคว้นดินแดนต่าง ๆ ในช่วงปลายของสมัยจ้านกั๋ว (Zhànguó 战国) ประมาณ 270 ปีก่อนคริสตกาล ในบันทึก “สวินจื่อ เจียปี้” (Xún Zǐ . Jiěbì 荀子解蔽)⁹ ปรากฏคำว่า “จู้” ประมาณ 240 ปีก่อนคริสตกาล ในบันทึก “หานเฟยจื่อ อวิเหล้า” ก็ปรากฏคำดังกล่าวเช่นกัน

ในสมัยราชวงศ์ฉันมีการเรียกตะเกียบด้วยคำที่มีเสียงต่างกันออกไป ตัวเขียนมีหลากหลายมากขึ้น ในบันทึก “สื่อจี้ ตระกูลหลิวโฮว” (Shǐjì.Liúhóu shìjiā 史记留侯世家)¹⁰ ได้ใช้คำว่า “จู้” ในการเรียกตะเกียบ แต่ใน “สื่อจี้ ตระกูลเจียงโฮวโจวป้อ” (Shǐjì. Jiàng hóu Zhōu Bó shìjiā 史记绛侯周勃世家) นั้นกลับเขียนคำว่า “จู้” (zhù 箸) ด้วยตัวเขียนที่แตกต่างออกไป ต่อมา ในสมัยสามก๊ก (Sānguó 三国) ราชวงศ์เว่ย (Wèi 魏) ราชวงศ์จิ้น (Jìn 晋)

⁹ คัมภีร์ “สวินจื่อ” แต่งโดยสวินคว่าง (Xún Kuàng 荀况) ปรากฏในรัชสมัยปลายยุคจ้านกั๋ว (ยุคชุนชีก) เป็นตำราทางประวัติศาสตร์ที่ว่าด้วยแนวความคิดด้านวัตถุนิยม (wéiwù zhūyì 唯物主义) ซึ่งสวนคว่างได้รวบรวมแนวความคิดต่างๆของปราชญ์สมัยนั้นเข้าด้วยกันพร้อมวิพากษ์แนวความคิดเหล่านั้น ตำราชุดนี้มีทั้งหมด 32 เล่ม

¹⁰ “สื่อจี้” หรือ “บันทึกประวัติศาสตร์” แต่งโดยซือหม่าเชียน (Sīmǎ Qiān 司马迁) (145 – 90 ปีก่อนค.ศ.) นักประวัติศาสตร์และกวีเอกสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก “สื่อจี้” ถือเป็นบทนิพนธ์ด้านประวัติศาสตร์ชิ้นเอกของจีน ซึ่งบันทึกประวัติศาสตร์โดยผ่านชีวประวัติของบุคคลสำคัญต่างๆ โดยเน้นการบันทึกสภาพการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ในระยะเวลา 3,000 ปีตั้งแต่บรรพกาลจนถึงราชวงศ์ฮั่นตะวันตก นับเป็นหนังสือประวัติศาสตร์เล่มแรกที่ใช้แนวเขียนโดยอาศัยชีวประวัติของบุคคลสำคัญเป็นแกนกลาง

ราชวงศ์เหนือใต้ คำว่า “จู้” 箸 ได้เปลี่ยนวิธีการเขียนเป็น “筴” การเปลี่ยนแปลงนี้ได้ปรากฏในเอกสาร “บันทึกแสวงวิญญาณ” (Sōushén Jì 搜神记) ของกานเป่า (Gàn Bǎo 干宝)¹¹ และ “วาจาสมัยใหม่” (Shìshuō Xīnyǔ 世说新语) ของหลิวอี้จิง (Liú Yìqīng 刘义庆)¹² นอกจากนี้ในสมัยสามก๊กในสารานุกรมเล่มแรกที่มีชื่อว่า “กว้างหย่า” (Guǎngyǎ 广雅) ที่เรียบเรียงโดยจางอี (Zhāng Yī 张揖)¹³ นั้น ก็ปรากฏตัวเขียนของคำเรียกตะเกียบ “เจีย” “挾” ที่แตกต่างออกไปอีก คือคำว่า “เจีย” “筴” โดยในพจนานุกรมเล่มนี้ได้อธิบายไว้ว่า “เรียก ‘เจีย’ ว่า ‘จู้’” (jiā wèi zhī zhù 筴谓之箸) เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยราชวงศ์สุย (Suí 隋) ถึง (Táng 唐) และห้าราชวงศ์ (Wǔdài 五代) มีการใช้ทั้งคำว่า “箸” และ “筴” ต่อมาในสมัยราชวงศ์หยวน โจวฉือ (Zhōu Chí 周驰) กวีสมัยหยวนได้แต่งกลอนห้าบทหนึ่งในหนังสือชื่อ “ดังเช่นชายชรา” (Rúshì Wēng jí 如是翁集) ซึ่งกลอนว่า “ตะเกียบ” (zhù 箸) จะเห็นได้ว่าในสมัยหยวนก็ยังคงเรียก

¹¹ “บันทึกแสวงวิญญาณ” แต่งโดยกานเป่า (ปีค.ศ. ?- 336) กวีเอกสมัยจินตะวันออก เป็นหนังสือรวบรวมนิทานปรัมปราเกี่ยวกับเทพเจ้าและภูตผีปีศาจ ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดพื้นบ้านของผู้คนในสมัยนั้น ได้เป็นอย่างดี นิทานรวมทั้งสิ้น 411 เรื่อง

¹² “วาจาสมัยใหม่” แต่งโดยหลิวอี้จิง (ค.ศ. 403-444) สมัยราชวงศ์ใต้ เป็นบันทึกรวมเรื่องสั้นที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับผู้คนในสมัยเว่ยและจินในเชิงวิพากษ์

¹³ “กว้างหย่า” เรียงเรียงโดยจางอีนักประวัติศาสตร์คนสำคัญสมัยสามก๊ก นับเป็นสารานุกรมเล่มแรกของจีนที่รวบรวมความรู้ต่างๆ มาจัดเป็นหมวดหมู่ทั้งหมด 19 ประเภท โดยมีตัวอักษรจีนทั้งสิ้น 18150 ตัว

ตะเกียบว่า “จู้” นอกจากนี้ ในหนังสือ “หลักการสัมผัสกลอนอดีตถึงปัจจุบัน” (Gǔjīn Yùnhuì Jǔyào 古今韵会举要) โดยสยงจง (Xióng Zhōng 熊忠)¹⁴ นักเขียนฟู่กันจิน ก็ยังคงปรากฏการใช้คำว่า “จู้” อยู่ด้วย

คำว่า “จู้” 箸 ถูกแก้เป็นคำว่า “คว่ายจื่อ” (kuàizi 筷子) ในสมัยราชวงศ์หมิง ในบันทึก “ปฏินกะสวนชู” (Shūyuán Zàjì 菽园杂记) ฉบับที่ 1 ของลู่หรง (Lù Róng 陆容)¹⁵ กล่าวไว้ว่า

เรื่องที่ชาวบ้านถือห้ามปฏิบัติกัน มีอยู่ทุกแห่ง แต่มีข้อหนึ่ง
ที่ถืออย่างเคร่งครัด คือ เวลาออกเรือจะถือเคล็ดว่าไม่ให้เรือ
อยู่กับที่ (“อยู่กับที่” ในภาษาจีนพ้องเสียงกับคำว่า “จู้” “箸”
ไม่ให้เรือพลิก (คำว่า “พลิก” พ้องเสียงกับคำว่า “ฟาน” ที่
แปลว่าผ่าเซ็ด) ดังนั้น จึงเปลี่ยนคำว่า “จู้” (箸) เป็นคว่าย
(快) ผ่าเซ็ด โต๊ะเปลี่ยนจากคำว่า “ฟานปู” เป็น “หมั้วปู”
民间俗讳，各处有之，而吴中为甚。如舟行讳住、讳

¹⁴ “หลักการสัมผัสกลอนอดีตถึงปัจจุบัน” แต่งโดยสยงจงกวีสมัยหยวน เป็นหนังสือว่าด้วยหลักการสัมผัสคล้องจองในบทกลอน ซึ่งสยงจงได้เรียบเรียงโดยเทียบเคียงกับหนังสือกลอนของกวีในยุคเดียวกัน โดยรวบรวมแบบสัมผัสได้ทั้งหมด 107 แบบ

¹⁵ “ปฏินกะสวนชู” แต่งโดยลู่หรง (ค.ศ. 1436-1494) กวีเอกสมัยหมิง เป็นหนังสือบันทึกเรื่องราวทั่วไปของผู้นั้น เช่น การดำรงชีวิตของชาวบ้าน ภาษาถิ่น ประเพณีต่างๆ รวมไปถึงประวัติการเดินทางของเจิ้งเหอ (Zhèng Hé 郑和) นักเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่ และนิทานรักพื้นบ้านเรื่องเหลียงซานปู้ (Liáng Shānbó 梁山伯) กับจู่อิงถาย (Zhù Yīngtái 祝英台) ด้วย

翻; 以箸为快 (筷) 儿, 幡布为抹布。

ต่อจากนั้น นักปราชญ์ได้เดิมนำคำไม้ไผ่ (zhúzitóu 竹字头) ให้กับตัว “快” กลายเป็นตัวอักษร “筷” ทำให้คว่ายจื่อ เป็นชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งของ “จู้” “箸” ตั้งแต่นั้นมา อย่างไรก็ตามในสมัยนั้นก็ยังคงปรากฏการเรียกตะเกียบว่า “จู้” “箸” อยู่เนืองๆ ดังปรากฏในนิยายเรื่อง “สุยหู่จ้วน” (Shuǐhǔ Zhuàn 水浒传)¹⁶ และ “ไซอิ๋ว” (Xīyóu Jì 西游记)¹⁷

กล่าวโดยสรุปคำว่า “จู้” (箸) ถูกแปรเปลี่ยนเป็นตัวอักษรต่างๆ มากมาย เช่น 箸, 筴, 桼, 筴, 桼提 ต่อมาได้ถูกแทนที่โดยคำว่า 筷子 อย่างช้าที่สุดก็คือในสมัยหมิง ผู้คนส่วนใหญ่ในปัจจุบันนิยมเรียกตะเกียบว่า “คว่ายจื่อ” มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยังเรียกว่า “จู้” ในความเป็นจริงแล้ว ตั้งแต่สมัยราชวงศ์หมิง ชิง สมัยสาธารณรัฐมา

¹⁶ “สุยหู่จ้วน” หรือ “108 ผู้กล้าหาญแห่งเขาเหลียนซาน” แต่งโดยซือหน่ายอัน (Shī Nà'ān 施耐庵) กวีเอกสมัยปลายราชวงศ์หยวนถึงต้นราชวงศ์หมิง นิยายเรื่องนี้นับเป็นหนึ่งในสี่สุดยอดวรรณกรรมจีน ซึ่งเป็นนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่บอกเล่าเหตุการณ์ช่วงปลายราชวงศ์ซ่ง เหนือว่าด้วยเรื่องของกบฏชาวนา โดยเล่าผ่านตัวละครผู้กล้า 108 คนที่รวมตัวกันปกป้องบ้านเมือง มีทั้งสิ้น 100 ตอน

¹⁷ “ไซอิ๋ว” แต่งโดยอู๋เจิงเอิน (Wú Chéng'ēn 吴承恩) (ค.ศ. 1501 -1582) กวีเอกสมัยราชวงศ์หมิง ถือเป็นหนึ่งในสี่สุดยอดวรรณกรรมจีน นิยายเรื่องนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัยของการเดินทางไปยังดินแดนชมพูทวีปเพื่ออัญเชิญคัมภีร์ของหลวงจีนพระถังซำจั๋ง (Táng Xuánzàng 唐玄奘) กับสาวกเอกอีก 3 ชีวิต ได้แก่ เหง้งเจี๋ย (Sūn Wùkōng 孙悟空) คือปิ๊ยก่าย (Zhū Bājiè 猪八戒) และซัวเจ๋ง (Shā Héshàng 沙和尚) ซึ่งระหว่างการเดินทางต้องพบกับการขัดขวางของเหล่าปีศาจมากมาย มีทั้งสิ้น 100 ตอน

จนถึงปัจจุบัน คำว่า “จู้” (箸) “จู้” (筯) “คว่ายจื่อ” (筷子) “คว่ายเออร์” (筷儿) ยังคงปรากฏมีผู้ใช้อยู่เรื่อยมา การใช้นี้คงอยู่มากกว่า 600-700 ปีมาแล้ว

4. สุนทรียะปลายตะเกียบ

มุมมองด้านสุนทรียะอาหารจีนในวัฒนธรรมจีนแบบดั้งเดิมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อการใช้ตะเกียบและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ตะเกียบ ในประวัติศาสตร์จีน อาหารจีนจะให้ความสำคัญกับรสชาติเป็นอันดับแรก หลู่เหมาชุน (2004: 209-216) ได้วิเคราะห์ในงานเขียนของเขาว่า ในบันทึก “หลี่จี้” (Liji 礼记)¹⁸ กล่าวไว้ว่า “มนุษย์ทุกคนล้วนกินดื่ม แต่มีน้อยคนนักที่จู้กรู้อร” (Rén mò bù yǐnshí yě, xiān néng zhī wèi yě 人莫不饮食也，鲜能知味也) นอกจากนี้ ในเอกสาร “ตำราพ่อครัวหวังเสี่ยวอวี่” (Chúzhě Wáng Xiǎoyú Zhuàn 厨者王小明传) ของหยวนเหมย (Yuán Méi 袁枚)¹⁹ นักชิมอาหารผู้โด่งดังในสมัยราชวงศ์ชิงได้

¹⁸ “หลี่จี้” เป็นหนึ่งใน “ตำราสี่กัมภีร์ห้า” ที่สำคัญของสำนักขงจื๊อ เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่บันทึกเกี่ยวกับพิธีกรรมต่างๆตั้งสมัยราชวงศ์โจวถึงฮั่น แต่งโดยสองอาหลานตระกูลด้าย (Dài 戴) ประกอบด้วย 85 ฉบับที่ด้ายเต๋อ (Dài Dé 戴德) ผู้เป็นอา (ซึ่งต่อมาในสมัยราชวงศ์ถังหลงเหลือเพียง 39 ฉบับ) กับอีก 49 ฉบับที่หลานชายด้ายเซ่ง (Dài Shèng 戴圣) ได้รวบรวมไว้

¹⁹ “ตำราพ่อครัวหวังเสี่ยวอวี่” เป็นเอกสารที่ว่าด้วยวัฒนธรรมการกินดื่มของชาวบ้าน ประกอบด้วยเทคนิคการปรุงอาหารต่างๆ รวมถึงภาชนะและเครื่องมือที่ใช้ในการปรุง

กล่าวว่า “เพื่อนผู้รู้ใจนั้นหายาก ผู้ที่รู้รสอาหารนั้นหายากยิ่งกว่า” (zhī jǐ nán, zhī wèi yóu nán 知己难, 知味尤难) ด้วยการส่งเสริมจากสังคมชั้นสูง การรู้รส แยกรส ลิ้มรส แสวงหารส กลายเป็นส่วนสำคัญในสุนทรียภาพของการกินดื่มในวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ดังนั้น การใช้ตะเกียบเป็นหนทางเดียวที่จะชี้นำความปรารถนาของนักลิ้มรสไปสู่จุดสุดยอดแห่ง “ความอร่อย” ในการสืบทอดของอาหารอร่อยนั้นมิใช่เพียงการใช้ตะเกียบหนทางเดียวที่จะทำให้นักลิ้มรสสามารถแยกรสของอาหารออกมาเป็น “จุดแห่งรสชาติ” แล้วนำจุดเหล่านี้มารวบรวม กลั่นกรองออกมาเป็นบทสรุปแห่งรสชาติในตอนท้ายสุด ก่อให้เกิดเป็นการลิ้มรสความอร่อยอย่างมีกฎเกณฑ์ ตะเกียบเป็นอุปกรณ์ในการเข้าถึงสุนทรียรสของอาหารในขณะเดียวกันก็เป็นผลึกแห่งความคิดสร้างสรรค์ของการเสาะแสวงหาอาหารเลิศรสของชาวจีน

ด้วยเหตุที่ตลอดเวลาที่ผ่านมาชาวจีนต่างให้ความสำคัญต่อสุนทรียะของอาหารอันเป็นความต้องการทางด้านจิตใจ จนถึงขั้นมีคำกล่าวที่ว่า “อาหารรสเลิศก็มีอาจเทียบภาชนะชั้นยอด”(měishí bùrú měiqì 美食不如美器) อันเป็นตัวอย่างที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมอาหารที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังนั้นตะเกียบจึงพัฒนาไปโดยมี

อาหาร บันทึกโดยกวีเอกราชวงศ์ซิงหยวนเหมย ซึ่งหยวนเหมยได้บันทึกประสบการณ์ของหวังเสี่ยววี่ซึ่งเป็นพ่อครัวประจำบ้านของเขาเอง โดยใช้ภาษาเรียบง่ายแฝงการเสียดสี

แนวโน้มการแสวงหาความงามและความละเอียดอ่อนอย่างเต็มที่
 ตะเกียบที่แต่เดิมถูกประดิษฐ์ขึ้นเพียงเพื่อตอบสนองด้านการใช้สอย
 นั้นกลับถูกประดับตกแต่งอย่างหรูหราอันเป็นเครื่องบ่งบอกฐานะ
 ทางสังคมในที่สุด ในเรื่อง “ความฝันในหอแดง” (Hónglóu Mèng
 红楼梦)²⁰ ตอนที่ 40 “สองงานเลี้ยงที่สวนด้ากวนของนายทัพสื่อ”
 (Shìtài jūn liǎng yàn dàguān yuán 史太君两宴大观园) ที่เขียน
 เกี่ยวกับงานเลี้ยงครั้งหนึ่งที่ตำหนักตระกูลเจีย ก็มีการกล่าวถึง
 ตะเกียบที่มีเครื่องประดับหรูหรา เช่น “ตะเกียบงาช้างสีเหลี่ยมเลี่ยม
 ทอง” (sìlèng xiàngyá xiāngjīn kuài 四楞象牙镶金筷) “ตะเกียบ
 ไม้ดำสามเลี่ยมเงิน” (yín sānxiāng wūmù kuài 银三镶乌木筷)
 ในช่วงท้ายของรัชสมัยกวงชวี่ ใน “ตำราบันทึกภาชนะเงิน ทอง
 หยก ในครัวหลวง” (Yù shàn fáng kù cún jīn yín yù qì mǐn cè
 御膳房库存金银玉器皿册) ของตำหนักชิงมีการบันทึกตะเกียบ
 หลากหลายชนิดที่มีการประดับตกแต่งที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นถึง 17 ชนิด
 เช่น ตะเกียบงาช้างเลี่ยมทองสอง (jīn liǎng xiàngyá kuài 金两镶
 牙筷) ตะเกียบหยกอันเลี่ยมทอง (jīn xiāng hàn yù kuài 金镶汉玉

²⁰ “ความฝันในหอแดง” หรืออีกชื่อหนึ่งว่า “บันทึกของก้อนหิน” (Shítou Jì 石头记) แต่ง
 โดยกวีเอกสมัยราชวงศ์ชิง เจาเสวี่ยฉิน (Cáo Xuěqín 曹雪芹) ถือเป็นหนึ่งในสี่วรรณกรรม
 อมตะของจีน นิยายเรื่องนี้กล่าวถึงความรักของหนุ่มสาวในตระกูลเจีย (Jiǎ 贾) ซึ่งเป็น
 ตระกูลชั้นสูงในสมัยราชวงศ์ชิง นิยายเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมที่สะท้อนจารีตประเพณีและ
 ความเป็นอยู่ของชาวจีนในยุคนั้นเป็นอย่างดี

筷) ตะเกียบไม้จันทน์แดงหยกแกมทองเงินเลี่ยมทอง (zītán jīnyín shāngsīqiàn yùjīn 紫檀金银商丝嵌玉金) ตะเกียบไม้จันทน์แดง หินโมราแกมเงินเลี่ยมทอง (zītán jīnyín shāngsīxiāng mǎnǎo kuài 紫檀金银商丝镶玛瑙筷) ตะเกียบไม้จันทน์แดงงาช้างฝังหยก เลี่ยมเงิน (zītán shāngsī qiàn yùyín xiāngyá kuài 紫檀商丝嵌 玉银镶牙筷) เป็นต้น

ด้วยเหตุว่าตะเกียบถูกใช้มาเป็นระยะเวลานานผนวกกับระดับ ความต้องการการตอบสนองทั้งทางวัตถุและทางจิตวิญญาณก็เพิ่ม มากขึ้นตามกาลเวลาและการสั่งสมของอารยธรรม ชาวจีนกลุ่มหนึ่ง เริ่มมีความคิดว่า ตะเกียบไม่ควรมีฐานะเป็นเพียงอุปกรณ์การ รับประทานอาหารเท่านั้น จนมีคำพูดติดปากจากมุมมองทาง ศุนทรียศาสตร์แบบใหม่ขึ้นว่า “อาหารรสเลิศก็มีอาจเทียบภาชนะ ชั้นยอด” คนบางกลุ่มมองตะเกียบเป็นเสมือนผลงานทางศิลปะที่ ควรค่าแก่การชื่นชมและวิจารณ์ในคุณค่า ด้วยเหตุนี้เอง ชาวจีนเริ่ม หันมาสร้างสรรค์ตะเกียบที่มีความวิจิตรบรรจงมากขึ้น

หากมองตะเกียบในด้านศิลปะของจีนนั้น สามารถแบ่ง ออกเป็นหลายประเภท ซึ่งหลิวหยุนและจู่ตังโอว (2007: 38-41) ได้ จำแนกเป็น 8 ประเภท แบ่งย่อยๆ เป็น 10 ชนิด ในแง่งานศิลป์ ตะเกียบประเภทนี้ใช้วัสดุในการทำหลากหลาย รูปร่างมีลักษณะ เฉพาะตัว สื่อเนื้อหาและความรู้สึกที่หลากหลาย ได้รวมเอาบท

กลอน ตัวหนังสือ ภาพ เทคนิคการแกะสลัก การฝังเลี่ยม การใช้ไฟ เหล็กร้อนเขียนภาพ การพิมพ์ไว้เป็นเนื้อเดียวกันกับตะเกียบ ตะเกียบอันเป็นผลิตผลจากกระบวนการเหล่านี้มีจำนวนไม่น้อยที่สามารถจัดอยู่บนชั้นวางเดียวกับศิลปะชั้นสูงของจีนได้ ในขณะเดียวกัน ความริเริ่มสร้างสรรค์นั้นก็พัฒนาวัฒนธรรมตะเกียบให้มีหลากหลายและลึกซึ้งขึ้น ดังจะได้ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. ตะเกียบภาพจากความร้อน (làohuà zhù 烙画箸) เทคนิคการใช้เหล็กร้อนเขียนภาพนั้นเริ่มมาจากปลายสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก ตะเกียบประเภทนี้มักจะใช้ไม้ฮอลลี่เป็นวัสดุ เริ่มจากนำมาแช่น้ำเป็นเวลา 3 เดือน แล้วนำขึ้นมาตากให้แห้ง แล้วแปรให้เป็นแท่ง หลังจากนั้น แช่ไว้ในน้ำมันพืชอีก 3 เดือน จากนั้นจึงเริ่มใช้มีดขึ้นรูป ให้ตะเกียบไม่คดงอ ทำความสะอาดง่าย และมีความละเอียดประณีต สุดท้ายจึงจะใช้เหล็กร้อนเขียนภาพลงบนตะเกียบ คนจีนในสมัยโบราณจะใช้ “ปากกาเหล็ก” (tiěbǐ 铁笔) มาเผาไฟจนเหล็กนั้นเปลี่ยนเป็นสีแดง จากนั้นค่อยใช้วาดภาพลงบนตะเกียบ ในปัจจุบัน ชาวจีนนิยมใช้ไฟฟ้าในการให้ความร้อนแทนการเผา ภาพมี 2 ประเภท ได้แก่

- 1.1 การเขียนภาพใหญ่ลงบนตะเกียบหลายแท่ง นำตะเกียบ 10 คู่มาเรียงกัน แล้วค่อยเขียนภาพเรื่องราวลงไป ภาพที่ใช้ได้แก่ “ภาพทิวทัศน์สันเขามังกรซ่อน

กาย” (Wòlóng gǎngquán tú 卧龙岗全图) “ภาพนกนับร้อย” (Bǎiniǎo tú 百鸟图) “ปิ่นเสียบผมทั้งสิบสอง” จากนิยายเรื่องความฝันในหอแดง (Shí’èr chāi 十二钗)

1.2 การเขียนภาพลงบนตะเกียบแท่งเดียว เขียนเป็นรูปดอกไม้ นก แมลง ปลา สัตว์หรืออริยาบถต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นต้น

2. ตะเกียบฝังเหลี่ยม (xiāngqiàn zhù 镶嵌箸) ตะเกียบประเภทนี้ส่วนใหญ่ทำมาจากวัสดุที่มีราคา เช่น งาช้าง นอแรด ปะการัง ไม้ดำแข็งหรือหยก จากนั้นฝังสิ่งประดับ เช่น ทอง เงิน หรือไข่มุกลงไป นอกจากนี้ยังมีการเคลือบด้วยแผ่นทองแดงแล้วฝังทองในภายหลัง ตะเกียบฝังทอง (รูปภาพที่ 2) หรือตะเกียบฝังเงินสามารถฝังได้สามแห่ง คือ หัวตะเกียบ กลางตะเกียบ และปลายตะเกียบ เรียกการฝังเหลี่ยมแบบนี้ว่า “สามฝัง” (sānxiāng 三镶) (รูปภาพที่ 3)
3. ตะเกียบไม้ไผ่แกะสลัก (รูปภาพที่ 4) ผลงานแกะสลักที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ตะเกียบหัวมังกร(shītóu kuài 狮头筷) ตะเกียบกิลิน (qílín kuài 麒麟筷) ตะเกียบมังกรคู่หงส์(lóngfèng kuài 龙凤筷) ซึ่งล้วนแล้วแต่มีรูปร่าง การแกะสลักประณีตงดงาม
4. ตะเกียบไม้แกะสลัก ส่วนใหญ่ทำมาจากไม้หายาก เช่น ไม้ดำ

แข็ง ไม้จันทน์แดง จากนั้นก็ลงมือแกะสลัก เป็นอันเสร็จสิ้น
นอกจากนี้ อุปกรณ์ที่ใช้คู่กับตะเกียบ เช่น กล่องเก็บตะเกียบ (zhùhé 箸盒) (รูปภาพที่ 5) กระบอกใส่ตะเกียบ (zhùtǒng 箸筒) (รูปภาพที่ 6) หมอนวางตะเกียบ (zhùtuō 箸托) (รูปภาพที่ 7) ถุงใส่ตะเกียบ (zhùdài 箸袋) (รูปภาพที่ 8) ยังต้องมีความละเอียดประณีตในลักษณะเดียวกันอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าพัฒนาการของแท่งตะเกียบจากเดิมเป็นเพียงอุปกรณ์การรับประทานอาหาร หากแต่ชนชั้นสูงสามารถพัฒนาตะเกียบจนกลายเป็นงานศิลปะที่บ่งบอกถึงฐานะทางสังคมได้

5. ตะเกียบกับสังคมชั้นล่าง

แม้ตะเกียบสามารถเป็นเครื่องบ่งชี้ฐานะทางสังคมของชนชั้นสูงได้ แต่ในขณะเดียวกันตะเกียบยังมีความพิเศษและหน้าที่อีกหลายอย่างสำหรับชนชั้นล่างด้วย ตะเกียบแต่เดิมเป็นอุปกรณ์การรับประทานอาหารเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เมื่อมีคนใช้มากขึ้นจนจำนวนผู้ใช้ตะเกียบมากกว่าผู้ใช้อุปกรณ์ประเภทอื่นอย่างเห็นได้ชัดทำให้เกิดกิจกรรมอันสนุกสนานที่เกิดจากการที่คนใช้อุปกรณ์ชนิดนี้อย่างแพร่หลายตามมา กิจกรรมประเภทนี้แพร่หลายแต่เฉพาะในสังคมชั้นล่าง แทบไม่ปรากฏการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จะมีก็แต่การเผยแพร่แบบมุขปาฐะเท่านั้น ผู้ที่ทำให้กิจกรรมเหล่านี้ส่วน

ใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพตาม “ปกติ” ในสังคมจีน ดังนั้นตะเกียบที่ใช้จึงมีความพิเศษเฉพาะตัว ซึ่งหลิวหยุนและจูตงโอว (2007: 62-65) แบ่งประเภทของตะเกียบลักษณะพิเศษเหล่านี้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

5.1 ตะเกียบเปรียบเสมือนเครื่องยืนยันวาจาสัตย์ พิพิภักดิ์ที่วัฒนธรรมตะเกียบแห่งประเทศไทยได้รวบรวมเอาตะเกียบทองแดงสีขาวคู่ใหญ่คู่หนึ่งมาจากเมืองไท่หยวน มณฑลซานซี จากการตรวจสอบพบว่า เจ้าของตะเกียบเป็นบุคคลจากกลุ่มกบฏขาวนา “ป่าไม้เขียว” (Lǜ lín 绿林)²¹ ตะเกียบดังกล่าวหัวเหลี่ยมปลายกลม มีความยาวถึง 41.8 เซนติเมตร และหนัก 350 กรัมโดยประมาณ จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ตะเกียบคู่นี้หาได้เป็นอุปกรณ์การรับประทานอาหารแต่อย่างใดไม่ แต่เป็นเครื่องยืนยันวาจาสัตย์ของบุคคลในกลุ่มทั้งสี่ด้านของหัวตะเกียบมีตัวอักษรเสี่ยวจ้วน (xiǎozhuàn 小篆) สมัยราชวงศ์ฉินสลักไว้ว่า “ชายกล้าแห่งป่าไม้เขียว ทุกทิศเป็นเสมือนบ้าน เดินทางทั่วแคว้น ได้หล้าไร้ศัตรู” (lǜlín hǎohàn, sìhǎi wéijiā, zǒubiàn tiānxià, tiānxià wúdí 绿林好汉，四海为家，走遍天下，天下无敌) ตัวอักษรเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันว่าตะเกียบคู่นี้มิได้เป็นอุปกรณ์รับประทานอาหารของคนทั่วไป แต่เป็นเครื่อง

²¹ 绿林好汉 (lǜlín hǎohàn) คำว่า lǜ lín มีที่มาจากหลายสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก หวางควง และหวางเฟิงเป็นผู้นำของกบฏขาวนา โดยรวบรวมกองกำลังที่ภูเขาฉวี่หลิน ต่อมาคำว่า lǜ lín หมายถึงกลุ่มที่มีการรวบรวมกองกำลังในป่าหรือภูเขาเพื่อต่อต้านอำนาจของรัฐบาลหรือการกดขี่ข่มเหงจากเจ้าหน้าที่รัฐ

ยืนยันว่าจาสัตย์ของคนในกลุ่มป่าไม้เขียว เป็นเสมือนสัญลักษณ์แทนอำนาจ ด้านปลายของตะเกียบสลักไว้ซึ่งลวดลายมังกรและลูกแก้วไฟ หากมองจากด้านข้าง จะพบว่าผู้ครอบครองตะเกียบคู่นี้มีปณิธานที่จะตั้งตนเป็นจักรพรรดิอีกด้วย (zhànshānwéiwáng, shēngdēngjiǔwǔ 占山为王、升登九五)

การใช้ตะเกียบเป็นเครื่องพิสูจน์ความจงรักภักดีนั้น ในนิยายประเภทกำลังภายในหรือนิยายสะท้อนสังคมโดยทั่ว ๆ ไปนั้นก็มิปรากฏบ่อยครั้ง นอกจากนี้ ตะเกียบยังเป็นสัญลักษณ์แสดงอำนาจและการผลัดอำนาจของผู้นำในขบวนการ ลัทธิหรือองค์กรใต้ดินอีกด้วย ไม่เพียงเท่านั้น ยังเป็นเครื่องยืนยันตัวตนในกรณีที่ต้องติดต่อกับคนนอกองค์กร เป็นต้น

5.2 ตะเกียบยังเป็นเสมือนรหัสลับ กลุ่มขบวนการต่าง ๆ ในสมัยก่อน ยังใช้ตะเกียบเป็นรหัสลับอีกด้วย ในสมัยราชวงศ์ชิงจนถึงสมัยสาธารณรัฐ ในหลาย ๆ พื้นที่ในประเทศจีนและเอเชียอาคเนย์ กลุ่มขบวนการลับ “เกอเหล่าฮุ่ย” (Gēlǎo huì 哥老会) และ “ชิงปาง” (Qīng bāng 青帮)²² มีการดำเนินการอยู่ตลอด แม้จะถูก

²² ขบวนการลับ “ชิงปาง” เป็นขบวนการใต้ดินที่มีมายาวนานตั้งแต่รัชสมัยหย่งเจิ้ง (Yǒngzhèng 雍正) ก่อตั้งโดย เวิงเหียน (Wēng Yán 翁岩) เฉียนเจียน (Qián Jiān 钱坚) และพานชิง (Pān Qīng 潘清) เนื่องจากขบวนการนี้มักใช้การขนส่งธัญพืชขึ้นน้ำ จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กลุ่มเรือธัญพืช (粮船帮 Liángchuán bāng) โดยมีผู้เข้าร่วมขบวนการเป็นจำนวนมาก สำหรับ “เกอเหล่าฮุ่ย” เป็นขบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังช่วงปลายราชวงศ์ชิง

ปราบปรามและกำจัดอยู่หลายต่อหลายครั้ง แต่ขบวนการลับก็ยังคงดำเนินอยู่ตลอด ในสมัยสาธารณรัฐขององค์กรดังกล่าวจากที่ดำเนินการทุกอย่างค่อนข้างจะเป็นความลับพัฒนาขึ้นมาเป็นองค์กรที่ดำเนินการอย่างเปิดเผย ผู้ที่มีตำแหน่งสูง ๆ ในองค์กรเช่น “หัวมังกร” (lóngtóu 龙头) “หัวหน้าบ้าน” (dāngjiā 当家) “ผู้คุมเรือ” (guǎnshì 管事) “หัวหน้าใหญ่” (zǔyē 祖爷) เวลาที่ต้องแสดงตนเพื่อที่จะติดต่อกับบุคคลในองค์กรลับอื่น ตะเกียบก็จะทำหน้าที่เป็นเสมือนรหัสลับยืนยันตัวตนของบุคคลเหล่านี้ เช่น เวลาที่สมาชิกจากเกอเหล่าซู่หรือกลุ่มชิงปางไปต่างพื้นที่แล้วตกอยู่ในที่นั่งลำบาก เช่น ถูกรังแก ขาดเงินใช้จ่าย หรือประสบความลำบาก ต้องการที่จะหา “พี่น้อง” หรือ “พันธมิตร” ก็สามารถนำตะเกียบมาจัดวางเป็นรูปร่างเฉพาะบนโต๊ะในร้านอาหารหรือโรงน้ำชา เป็นรหัสลับขอความช่วยเหลือไปถึงคนในพรรคพวกเดียวกัน จากการสำรวจพบว่าบริเวณท่าเรือเลียบแม่น้ำแยงซีเกียงมีการใช้รหัสลับสื่อสารกันบ่อยครั้ง เช่น วางช้อนในถ้วย แล้ววางตะเกียบเป็นรูปกากบาทด้านล่างถ้วยนั้น ทำเป็นอักษรภาษาจีนว่า “เช้า” (zǎo 早) เมื่อคนที่

โดยเกิดที่มณฑลเสฉวนจากนั้นจึงค่อยๆ แพร่กระจายไปทั่วประเทศ มีชื่อเรียกอื่นเช่น “ผาวเกอ” (Páogē 袍哥) และสมาชิกจะเรียกตนเองว่า “ฮั่นหลิว” (Hànliú 汉留) ทั้งสองขบวนการนั้นว่าเป็นการรวมตัวของประชาชนที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือต่อต้านราชสำนักชิงและเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดการล่มสลายของราชวงศ์ชิง

เป็นพรรคพวกเดียวกันมาเห็นเข้า ก็จะนำตะเกียบมาจัดวางใหม่เป็นรูปหงส์ (rén 人) ด้านบนด้วยนั้น ยกช้อนออกมาจากถ้วย วางไว้ระหว่าง “หงส์” กับถ้วยนั้น หากมองเผิน ๆ รูปที่ได้จะคล้ายกับอักษรจีนคำว่า “รวมตัว” (hé 合) จากนั้น ทั้งสองฝ่ายก็ตรวจสอบรหัสลับซึ่งกันและกัน ชักถามพื้นเพของอีกฝ่าย (ฝ่ายเกอเหล้าอยู่เรียกขานตอนนี้ว่า “ล้างเท้า” (qīng xiàjiǎo 清下脚) พวกชิงปางเรียกว่า “ลองใต้ทะเล” (pán hǎidǐ 盘海底) “ถามเรือ” (wèn chuán 问船) หลังจากนั้นก็จับคู่รหัสลับ (qiēkǒu 切口) จากนั้นก็สามารถต้อนรับและช่วยเหลือ (chū rè 出热) ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือนั้น

5.3 ตะเกียบยังเป็นอุปกรณ์การพนันและเครื่องมือการคิดคำนวณ โดยมากพบการเล่นสองประเภท คือ “ทิ้งสาม” (zhì sān 掷三) และ “จับสลาก” (chōu cǎi 抽彩) การพนันทั้งสองเป็นที่นิยมมากในสมัยราชวงศ์ชิงและสมัยสาธารณรัฐ

“ทิ้งสาม” คือการทิ้งตะเกียบสามแท่งลงจากความสูงที่เท่ากัน แล้วพิจารณาผลแพ้ชนะจากรูปร่างของตะเกียบทั้งสามหลังจากที่ตกลงถึงพื้นแล้ว โดยดูรูปร่างของตะเกียบทั้งสามอ้างอิงจากแผนภูมิแปดเอกลักษณ์ (bāguà 八卦) หากตะเกียบทั้งสามแยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง หมายถึง “ฟ้า” (ในแผนภูมิ ด้านของ “ฟ้า” จะเป็นเส้นสามเส้นที่แยกกันเป็นเอกเทศ) เป็นสัญลักษณ์แทน “หยาง” (yáng 阳) หากตะเกียบทั้งสามไขว้กัน หมายถึง “ดิน” เป็นสัญลักษณ์แทน

“อิน” (yīn 阴) หากตะเกียบสองแท่งไขว้กัน อีกแท่งแยกออกมาต่างหาก หมายถึง “สั่นสะเทือน” (zhèn 震) เป็นสัญลักษณ์ของ “ชัยชนะ” (shèng 胜) ในการตัดสินผลแพ้ชนะ จะถือว่าผู้ที่ได้ “ชัยชนะ” ได้เต็มบน ผู้ที่ได้ “หยาง” ได้เต็มกลาง และผู้ที่ได้ “อิน” ได้เต็มล่าง หลังจากนั้นก็คิดผลแพ้ชนะออกมา การพนันชนิดนี้เป็นที่นิยมอย่างมากในสังคมเกษตรกรรมสมัยก่อน คนเลี้ยงวัวต้องตัดหญ้าให้วัวกิน มักจะวางหญ้าที่ตัดมาหรือไม่ก็เงินเป็นเดิมพัน แล้วใช้วิธี “ทิ้งสาม” ตัดสินผลแพ้ชนะ

การ “จับสลาก” อุปกรณ์การเล่นคือนำตะเกียบจำนวนหนึ่งมา ย้อมสี บางแท่งเป็นสีแดงทั้งแท่ง บางแท่งย้อมให้ด้านบนแดง ด้านล่างดำ หลังจากนั้น ใส่สองในสามของตะเกียบทั้งหมดไว้ใน กระบอ กให้ด้านหัวตะเกียบพ้นออกมานอกกระบอก ปลายตะเกียบ อยู่ภายในกระบอก บนปลายตะเกียบใช้มีดขีดเส้นตั้งแต่หนึ่งขีดถึง สามขีด เป็นเครื่องหมายของสลาก (cǎi 彩) การ “จับสลาก” นี้เป็น กิจกรรมส่งเสริมการขายที่ผสมผสานการพนันเข้าไปด้วย และมักจะ ใช้โดยร้านค้าในสมัยก่อน โดยให้ลูกค้าวางเงินจำนวนหนึ่งไว้ หาก ลูกค้าจับได้ “สลากบน” (shàngcǎi 上彩) (ตะเกียบที่มีรอยขีดสาม เส้น) ถือว่าลูกค้าชนะ หากจับได้ “สลากกลาง” (zhòngcǎi 中彩) (ตะเกียบที่มีรอยขีดสองเส้น) ถือว่าเสมอ และหากจับได้ “สลากล่าง” (xiàcǎi 下彩) (ตะเกียบที่มีรอยขีดเส้นเดียว) ถือว่าทางร้านชนะ ผล

แพะชนะนั้นหลากหลาย เป็นต้นว่า ลูกค้าวางเงินไว้ 5 เหม่าในตอนแรก เงิน 5 เหม่าสามารถซื้อขนมได้สองชิ้น จากนั้น ลูกค้าก็จับ “สลาก” หากได้ “สลากบน” (ตะเกียบที่มีรอยขีดสามเส้น) ลูกค้าจะได้ขนมเพิ่มอีกชิ้นหนึ่ง หากได้ “สลากล่าง” (ตะเกียบที่มีรอยขีดเส้นเดียว) ลูกค้าก็จะได้ขนมไปเพียงชิ้นเดียว เป็นต้น กิจกรรมประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเล่นกันในหมู่บ้านเล็ก ๆ ส่วนใหญ่จะใช้กับพวกเด็ก ๆ ที่มาซื้อขนมที่ร้านค้า

การใช้ตะเกียบมาคำนวณแต้มพนันนั้นพบได้แพร่หลาย โดยตะเกียบหนึ่งแท่งมีค่าเท่ากับสิบ ชาวบ้านเรียกตะเกียบเหล่านี้ว่า “วัว” (niú 牛) โดยทั่วไปจะใช้ตะเกียบที่ใช้กันในครัวเรือนมานับแต้ม ยกเว้นก็แต่บ่อนพนัน ที่จะผลิตตะเกียบจากไม้หรือโลหะขึ้นมาเป็นพิเศษ บนตะเกียบมีการเขียนภาพหรือสลักตัวเลขลงไป ทั้งนี้เพื่อป้องกันการปลอมแปลง

6. ตะเกียบกับบทบาทในศาสนาและพิธีกรรม

ตะเกียบมีความสัมพันธ์กับวิถีชาวบ้านอย่างใกล้ชิด เนื่องจากพิธีกรรมหลาย ๆ พิธีกรรมล้วนเกี่ยวข้องกับตะเกียบ ที่เห็นบ่อยที่สุดน่าจะเป็นพิธีกรรมบวงสรวงและงานแต่งงาน หลิวหยุนและจู่จิงโอว (2007: 66-75) ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงยุคไคลี่ (Jindài 近代) (ค.ศ.1840-1949) แต่หายไป

ในสมัยปัจจุบันและบทบาทหน้าที่ของตะเกียบ ดังนี้

6.1 พิธีปักตะเกียบบวงสรวงฟ้า (chāzhù jìtiān 插箸祭天) ตามที่ “จิตวิญญาณแห่งธรรมชาติภาคต่อ” (Xù bówù zhì 续博物志) ที่เขียนขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่งโดยหลี่ซือ (Lǐ Shí 李石) ได้บันทึกไว้ว่า “เดือนหนึ่งมองไปที่ประตูบวงสรวง เห็นเหล่าเนื้อแห้ง อาหาร เครื่องดื่ม และข้าวต้มถั่ว ปักด้วยตะเกียบเพื่อบวงสรวง” (Zhēngyuè wàng jìmén, yǐ jiǔpú yīnshí jí dòuzhōu, chāzhù jì zhī 正月望祭门，以酒脯饮食及豆粥，插箸祭之) ในยุคสมัยใกล้เคียงนี้ก็ยังคงอยู่ในนิยายเรื่อง “คำอวยพร” (Zhùfú 祝福) ของหลู่ซวี่น (Lǔ Xùn 鲁迅)²³ ได้เขียนไว้ว่า “มาโก๋ ม่าห่าน ซื่อหัว หมู ล้างให้สะอาดด้วยใจ นำตะเกียบปักของเซ่นเหล่านี้อย่างไม่ต้องบรรจุนัก ก็เรียกว่าเป็น “ของเซ่น” (fúlǐ 福礼) ได้แล้ว ถึงยามสามก็นำของมาวางเรียง จูตฐูปเชิญบรรดาเจ้าทั้งหลายมารับเอาอาหารไป” นิยายเรื่องนี้ทำให้คนรุ่นหลังรับรู้ถึงรายละเอียดบางประการของ

²³ หลู่ซวี่น (ค.ศ. 1881 -1936) คือนามปากกาของ โจวซู่เหริน (Zhōu Shùrén 周树人) นักศึกษาแพทย์ชาวจีนผู้มีจิตใจรักชาติและต่อมาได้ค้นตัวเองเป็นกวีชื่อดัง โดยแต่งงานเขียนมากมายไม่ว่าจะเป็นกลอน เรื่องสั้น หรือบทความต่างๆ งานเขียนของหลู่ซวี่นแทบทุกชิ้นสะท้อนให้เห็นถึงสังคมที่เสื่อมทรามของประเทศจีนในสมัยนั้น ผลงานที่โดดเด่นได้แก่ “บันทึกของคนบ้า” (Kuáng rén Rìjì 狂人日记) “เรื่องจริงของอาคิว” (A Q Zhèngzhuàn 阿Q正传) “ยา” (Yào 药) และ “คำอวยพร” เป็นต้น หลู่ซวี่นได้รับการยอมรับว่าเป็นปราชญ์วรรณคดีจีนยุคใหม่ นอกจากนั้นยังได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในผู้นำการปฏิวัติวัฒนธรรมของจีนใหม่

“พิธีปักตะเกียบบนวงสรวงฟ้า”ได้เป็นอย่างดี

6.2 การวางตะเกียบไหว้เจ้า (bǎikuài jìngshén 摆筷敬神)
 วิถีชาวบ้านของคนทางตอนเหนือของจีนในสมัยโบราณ จะมีการใช้
 ตะเกียบชนิดพิเศษที่เรียกว่า “ตะเกียบบนวงสรวง” (bǎikuài 摆筷,
 gòngkuài 供筷) ตะเกียบนี้จะมีความยาวและน้ำหนักมากกว่า
 ตะเกียบโดยทั่วไป วัสดุที่ใช้ก็ดีกว่าตะเกียบโดยทั่วไปเป็นอย่างมาก
 หากมิใช่ทำด้วยงาช้าง ก็ทำด้วยโลหะ เช่น เงิน ทองแดง หรือ
 มิฉะนั้นก็ไม้ประเภทไม้จันทร์ ตระกูลที่ร่ำรวยจะนำออกมาให้
 เทวดา เจ้าทั้งหลายใช้ในพิธีไหว้เจ้าช่วงเทศกาลตรุษจีน พิธีดังกล่าว
 เป็นที่แพร่หลายจนในพระราชวังก็รับเอาประเพณีนี้ไปปฏิบัติด้วย

6.3 การเซ่นไหว้อาหารแก่บรรพบุรุษ (xiànfàn jìzǔ 献饭祭祖)
 พิธีกรรมนี้จำเป็นต้องใช้ตะเกียบ ประการแรก เมื่อคนใน
 ครอบครัวเสียชีวิต ตามประเพณีเดิม หลังจากนั้นเป็นระยะเวลา 3 ปี
 ทุกมือที่รับประทานอาหารจะต้องวางชามข้าวไว้บนโต๊ะอาหารอีก 1
 ที่ ทำเหมือนเมื่อตอนที่บุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่ หลังจากนั้นวาง
 ตะเกียบไว้ตรงกลางถ้วย ให้ญาติผู้นั้นได้ใช้ ประการที่สอง การไหว้
 ตามเทศกาล (jiéjì 节祭) ในเทศกาลเซ่งเม้งของทุกปี เหล่าญาติ
 จะต้องไปกวาดสุสาน ไหว้อาหาร โดยมากจะวางตะเกียบคู่หนึ่งไว้
 บนแก้วเหล้า เพื่อแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ ในวันสารทจีน
 จะต้อง

ปูโต๊ะในห้องโถง ด้านทิศตะวันออก ทิศตะวันตก และทิศ
เหนือวางเก้าอี้ จอกเหล้า ช้อน ตะเกียบตามจำนวนคน ...
จากนั้น ยกเหล้า อาหารขึ้น โต๊ะ รินเหล้าและดื่มเหล้าตามพิธี
布席于堂，东西北上陈椅、盏、匙箸如其人数……即席进
酒饌、酬酌如仪

ในมื้ออาหารค่ำคืนก่อนวันตรุษจีน ชาวจีนในสมัยนั้น จะให้
เจ้าด้วยหัวหมู กีบหมู และหางหมูและไก่ทั้งตัว โดยวางโต๊ะกลาง
ห้องโถง จัดวางที่นั่ง แต่ละที่จะวางขามข้าว แก้ว ช้อน และวาง
ตะเกียบไว้บนขามข้าว สื่อว่าบรรพบุรุษได้กลับมาต้อนรับประทาน
อาหารฉลองวันตรุษจีนร่วมกัน ประการที่สาม “พิธีไหว้ข้าวใหม่”
หรือ “จิมข้าวใหม่” (xiànxīn 献新, chángxīn 尝新) ทุก ๆ ปี เมื่อ
ถึงเวลาที่ต้นข้าวเจริญเต็มที่ ชาวบ้านก็จะหุงข้าวสวยหนึ่งขาม วาง
ตะเกียบไว้บนขามข้าว เคียงด้วยเหล้า เนื้อ และผักตามฤดูกาล
(มะเขือ แตงกวา ถั่วฝักยาว เป็นต้น) ไหว้ฟ้าและเทพเจ้าก่อน จากนั้น
ก็ให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ พิธีเหล่านี้จะต้องใช้ตะเกียบ เป็นการเชิญ
ให้บรรพบุรุษมารับอาหารไป ประเพณีนี้ยังคงมีอยู่ตามหมู่บ้านใน
เขตชนบท

6.4 ตะเกียบเคียงปลา (huíyú zhù 回鱼箸) เป็นพิธีแต่งงาน
ตามวิธีชาวบ้านของเขตเปียนเหลียง (Biānliáng 汧梁) ในเมือง
หลวงสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ตามที่ “บันทึกความฝันในเมือง
ตะวันออก” ของ เมิ่งหยวนเหล้า ได้บันทึกไว้ว่า

ในสมัยนั้น หากจะแต่งสะใภ้เข้าบ้าน แรกให้ร่างหนังสือเชิญอย่างหยาบ ๆ ครั้งเมื่อทั้งสองครอบครัวต่างตกลงแล้ว ไชว์ ค่อยเขียนหนังสือเชิญอย่างละเอียด...จากนั้น ฝ่ายชายก็จะหาบ “เหล้าแยมปาก” ไปให้ฝ่ายหญิง โดยใช้ดาบยัดใส่ขวดเหล้า ตกแต่งด้วยดอกไม้ใหญ่ 8 ดอก วางผ้าแพรหลากสี และดอกแปะก๊วย 8 ดอก แล้วผูกดอกไม้สีแดงไว้ใต้ชายคาบ้านฝ่ายหญิง เรียกว่า “ผูกชายคาแดง” ฝ่ายหญิงเมื่อรับเหล้ามาแล้วก็นำน้ำจืด 2 ขวด ปลาเป็น 3-5 ตัว ตะเกียบหนึ่งคู่ ใส่ไว้ในขวดเหล้าเดิม เรียกว่า “ตะเกียบเคียงปลา”

凡娶媳妇，先起草帖子。两家允许，然后起细帖子……次担许口酒，以络盛酒瓶，装以大花八朵，罗绢生色及银杏八枚，又以花红系于檐上，谓之系檐红，与女家。女家以淡水两瓶，活鱼三五条，箸一双，悉置于原酒瓶内，谓之回鱼箸。

อย่างไรก็ตาม หากถามว่าทำไมจะต้องใช้ปลาเป็นกับตะเกียบแทนการตกลงรับคำขอแต่งงานนั้นไม่ปรากฏที่มาแน่ชัด แต่หากเปรียบปลาเป็น เป็นสัญลักษณ์ของ “คู่ครองที่เหมาะสมกันเหมือนปลากับน้ำ” (rúyú déshuǐ 如鱼得水) แล้ว “ตะเกียบ” ก็น่าจะสื่อ “เป็นฝั่งเป็นฝา” (chéngshuāng chéngduì 成双成对) ได้อย่างลงตัว

6.5 วางตะเกียบในเรือนหอ (pūfáng fang kuàizi 铺房放筷子) ใน

สมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ชื่อหม่ากวง (Sīmǎ Guāng 司马光) (ค.ศ. 1019 - 1086) ผู้ที่โด่งดังจากบทกวีที่ว่า “กตัญญู เป็นมิตร ซื่อสัตย์ จงรักภักดี สุภาพ สมณะ ซื่อตรง ทุกหนแห่งมีกฎเกณฑ์ ทุกการกระทำมีข้อปฏิบัติ” (xiàoyǒu zhōngxìn, gōngjiǎn zhèngzhí, jūchù yǒufǎ, dòngzuò yǒulǐ 孝友忠信, 恭俭正直, 居处有法, 动作有礼) ได้เขียนเกี่ยวกับพิธีแต่งงานไว้ในหนังสือ “ซูอี้” (Shūyí 书仪)²⁴ ของตนเอง กล่าวว่า

วันก่อนพิธี ฝ่ายหญิงส่งคนไปทำความสะอาดเรือนหอ ในวันแต่งงานครอบครัวฝ่ายชายเข้ามาจัดวางตำแหน่งสิ่งของในห้อง วางเก้าอี้และโต๊ะอย่างละสอง หันหน้าเข้าหากัน ในแนวตะวันตกตะวันออก จัดวางแก้ว ช้อน ตะเกียบ ผัก ผลไม้ไว้บนโต๊ะแต่ละตัว แล้วใช้ผ้าคลุมไว้

亲迎前期一日，女氏使人张陈其婿之室（俗谓之铺房）。及期，婿家陈设室中，设椅桌各二于室，东西相同，各置杯匙箸、蔬果于桌上，罩之。

การจัดวางตะเกียบในบ้านใหม่ก่อน จากนั้นค่อยวางโต๊ะ เก้าอี้ แก้วน้ำ ผักสดตามมา ถือเป็นพิธีแต่งงานที่เป็นเอกลักษณ์ ไม่เหมือนที่ใด

²⁴ “ซูอี้” หรือ “ตำราการเขียน” แต่งโดยชื่อหม่ากวงกวีเอกสมัยราชวงศ์ซ่ง เป็นตำราที่รวบรวมพิธีกรรมต่างๆ ที่บันทึกในเอกสารทางประวัติศาสตร์จำนวนมากตั้งแต่ยุคสมัยแรกของจีนเอาไว้ด้วยกัน

6.5 พิธีโยนตะเกียบ (sǎ kuàizi 撒筷子) เป็นพิธีแต่งงานที่จัดอย่างแพร่หลายในเขตซีป่า (Xībà 西坝) มณฑลเสฉวน สะท้อนให้เห็นถึงพิธีแต่งงานในสังคมปลายสมัยราชวงศ์ชิง ดังที่ฟู่เจียวซุน (Fù Qiáocūn 傅樵村) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “เที่ยวรอบเฉิงตู” (Chéngdū Tōnglǎn 成都通览)²⁵ ว่าในขณะที่เจ้าสาวออกเรือนมีพิธี “แจกขนมผ่านประตู ก้าวย่างตามชนบ คิดปิ่นปักผม โยนตะเกียบ” (sòng kāimén diǎnxīn, tàdòu, shàngjī, sǎ kuàizi 送开门点心、踏斗、上笄、撒筷子) ในขณะที่โยนตะเกียบก็ต้องกล่าวคำที่เป็นมงคล เป็นต้นว่า “ข้างหน้าโยนทอง ข้างหลังโยนเงิน รับมีลูกหลาน ความสุขมาเยือน” (qiánsǎ jīn, hòusǎ yín, kuàishēng guìzǐ xǐ línmén 钱撒金, 后撒银, 快生贵子喜临门)

6.6 พิธีซ่อนตะเกียบ (cáng kuàizi 藏筷子) พิธีนี้ยังคงมีอยู่บริเวณพื้นที่ชนบทในเขตเฉิงตู มณฑลเสฉวน ในขณะที่หญิงสาวออกเรือน ครอบครัวของฝ่ายหญิงจะซ่อนตะเกียบสีแดง 8 แท่งไว้ในสินสอดตัวเจ้าสาว เพราะเลขแปดในภาษาจีนออกเสียงคล้ายกับคำว่า “รุ่งเรือง” (fā 发)

6.7 พิธีลักตะเกียบ (tōu kuàizi 偷筷子) หลินจินหน่าย (1991: 90-93) กล่าวไว้ในงานเขียนของเขาว่า พิธีการแต่งงานของ

²⁵ “เที่ยวรอบเฉิงตู” หรือ “ว่าด้วยเฉิงตู” (Shuō Chéngdū 说成都) เป็นหนังสือบันทึกเรื่องราวทั่วไปเกี่ยวกับเมืองเฉิงตู ไม่ว่าจะเป็น ประเพณี วิถีชีวิต อาหารการกิน ศิลปะการละคร โดยผู้แต่งฟู่เจียวซุนเป็นชาวเฉิงตู แต่งขึ้นปลายสมัยราชวงศ์ชิง

ชาวจินทางเหนือ ในพิธีรับตัวเจ้าสาวก่อนแต่งงาน เมื่อเพื่อนเจ้าสาวมาถึงบ้านของเจ้าสาวแล้ว พ่อของฝ่ายหญิงจะต้อนรับด้วยอาหารว่างกับน้ำชา มีการวางตะเกียบไว้บนโต๊ะ เพื่อนเจ้าสาวอาศัยจังหวะที่เจ้าของบ้านมีทันระวัง ขโมยตะเกียบจำนวนหนึ่งกลับไป จากนั้นก็ซ่อนไว้ที่บ้านหรือบนเตียงของเจ้าสาว เป็นการอวยพรให้ “มีลูกหลานในเร็ววัน” (zǎoshēng guìzǐ 早生贵子) บางบริเวณในภาคใต้ของจีนก็มีธรรมเนียมการลักตะเกียบเช่นกัน แต่หาใช่เป็นการขโมยตะเกียบจากบ้านของฝ่ายหญิงเหมือนเช่นทางเหนือไม่ ธรรมเนียมของภาคใต้นั้น ในขณะที่ฝ่ายหญิงไปส่งครอบครัวของตนนั้น รอจังหวะที่ฝ่ายชายมีทันระวัง ขโมยตะเกียบราคาแพงที่ฝ่ายชายนำมารับแขกกลับไป ตะเกียบดังกล่าว เช่น ตะเกียบงาช้าง ตะเกียบไม้ดำแข็ง หรือตะเกียบเงิน บางครั้ง อาจจะขโมยแก้วหรือชามราคาแพงกลับไปเป็นที่ระลึก ฝ่ายชายแม้จะรู้อยู่ แต่ก็ไม่ถามอะไร และไม่บ่นว่าแต่อย่างใด

7. บทสรุป

เหลียงสื่อชีวได้กล่าวสรุปความเป็นตะเกียบไว้อย่างน่าประทับใจในบทความชื่อ “โต๊ะกลมกับตะเกียบ” (Yuánzhuō Yǔ Kuàizi 圆桌与筷子) (2000: 52) ว่า

ตะเกียบเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาที่ยิ่งใหญ่ของคนจีน ในสมัย

โบราณมนุษย์ยังใช้มือหยิบจับอาหารโดยตรง ซึ่งถือว่ามีวิวัฒนาการเหนือกว่าสัตว์ชนิดอื่นที่ไม่สามารถใช้มือหยิบจับอาหารได้หลายขั้นแล้ว ตะเกียบสองแท่งเป็นเสมือนส่วนต่อของนิ้วมือ เมื่อเทียบกับมนุษย์วานรที่เพิ่งจะรู้จักใช้กิ่งไม้มาทำเป็นเครื่องมือ มนุษย์เท่ากับมีพัฒนาการที่เหนือกว่าขึ้นไปอีกขั้น ตะเกียบนั้นเป็นอุปกรณ์ที่มีความยืดหยุ่น และทำหน้าที่ได้เอนกประสงค์ ทั้งคีบ, แหว, หนีบ, เลือก, เขี่ย, แยก และ แคะ ทุกการกระทำที่มือสามารถทำได้ ตะเกียบก็ล้วนทำได้เช่นกัน

筷子是我们的一大发明。原始人吃东西用手抓，比不会用手抓的禽兽已经进步很多，而两根筷子则等于是手指的伸展，比猿猴使用树枝弄东西又进一步。筷子运用起来可以灵活无比，能夹、能戳、能撮、能挑、能扒、能掰、能剥，凡是手指能做的动作，筷子都能。

นักวิชาการชาวจีนและชาวต่างชาติต่างลงความเห็นว่า การรับประทานอาหารด้วยตะเกียบไม่เพียงแต่ทำให้มนุษย์มีปฏิภาณไหวพริบและใช้มือได้อย่างคล่องแคล่วเพียงเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังเป็นการกระตุ้นการทำงานของสมอง มีนักวิชาการตะวันตกกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า หากต้องการเข้าถึงแก่นแท้ของวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน การฝึกใช้ตะเกียบถือเป็นก้าวแรกของการเรียนรู้ หลี่เจิ้งเต้าว (2009: 9-10) ได้กล่าวไว้ว่า “แท่งไม้ที่ดูแสนจะเรียบง่ายสองแท่งนี้

แท้จริงแล้วได้ซ่อนทฤษฎีโม่เมนตัม ของคานตามหลักฟิสิกส์อยู่เบื้องหลัง ทุกอริยาบทที่นิ้วมือทำได้ ตะเกียบก็ทำได้ อาจกล่าวได้ว่า ตะเกียบเป็นเสมือนส่วนต่อของนิ้วมือ แต่เป็นนิ้วมือที่ไม่หวนต่อทั้งความร้อนและความหนาวเหน็บ เป็นภูมิปัญญาที่หาสิ่งอื่นใดมาเทียบได้ยาก” ตะเกียบยังเป็นเครื่องมือที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน จนได้ชื่อว่าเป็น “ภูมิปัญญาตะวันออก” การใช้ตะเกียบทำให้ข้อต่อในร่างกายกว่า 30 จุดและกล้ามเนื้อหลายสิบแห่งเกิดการเคลื่อนไหว ข้อต่อและกล้ามเนื้อเหล่านี้ยังมีความเชื่อมต่อโดยตรงกับสมองอีกด้วย จะเห็นได้ว่า การใช้ตะเกียบมีประโยชน์ในแง่ของสุขภาพ วิทยาศาสตร์ในปัจจุบันยอมรับว่า การใช้ตะเกียบทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของข้อต่อและกล้ามเนื้อมากกว่าการใช้ส้อมและมีดของตะวันตกถึงสองเท่า จึงอาจกล่าวได้ว่า การใช้ตะเกียบก็ถือเป็น “กายบริหาร” ประเภทหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ผู้ใช้ตะเกียบในโลกนี้มีมากขึ้นทุกที ตะเกียบกลายเป็นอุปกรณ์การรับประทานอาหารที่ทุกบ้านขาดมิได้ ผู้เขียนนามปากกาว่า “เทียนอี้” 天意 ได้กล่าวในบทความชื่อ “ทรัพย์สินมงคล 3 ประการ --- ตะเกียบ” (Jíxiáng Sānbǎo--- Kuàizi 吉祥三宝—筷子)²⁶ ว่า ตะเกียบก็เป็นเสมือนวัตถุนำโชค แฝงนัยยะว่า “ฟ้ากลมดินเหลี่ยม คงอยู่ชั่วกัลปาวสาน” (tiānyuán dìfāng, tiāncháng dìjiǔ 天圆地方, 天长地久) แม้ว่าตะเกียบจะ

²⁶(http://club.business.sohu.com/read_art_sub.new.php?b=qczej00&a=544727&sr=0)

เป็นสิ่งที่พบได้ทั่ว ๆ ไป แต่แฝงไว้ด้วยนัยยะและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งและหลากหลาย เมื่อเปรียบเทียบกับอุปกรณ์การรับประทานอาหารแบบส้อมกับมีดที่แฝงไว้ด้วยการสูบบแบบตะวันตกแล้ว ตะเกียบยังสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมจีนที่รักสงบอีกด้วย

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ความแตกต่างของวิธีการคิดยังส่งผลให้เกิดความแตกต่างของอุปกรณ์การรับประทานอาหาร หลี่เจิ้งด้าว (2009: 10) วิเคราะห์ว่า การใช้ตะเกียบของคนจีนแสดงให้เห็นถึงแก่นวิธีคิดเชิงสังเคราะห์ ตะเกียบสองแท่งที่ดูแสนเรียบง่ายแต่กลับประยุกต์เอากฎเรื่องคานในทางฟิสิกส์มาใช้ได้อย่างแนบคาย โดยการพิจารณาจากทุกปัจจัยเป็นองค์รวม แต่การใช้ส้อมและมีดของชาวตะวันตกนั้นสะท้อนให้เห็นถึงแก่นความคิดเชิงวิเคราะห์ มือของชาวจีนมีความคล่องแคล่วเพราะชาวจีนใช้ตะเกียบ อันเป็นผลลัพธ์มาจากแก่นความคิดเชิงสังเคราะห์ การใช้ตะเกียบรับประทานอาหารเป็นการฝึกมือและนิ้วให้คล่องแคล่ว กระตุ้นสมอง พัฒนาระดับสติปัญญา นอกจากนี้ การปรุงอาหารจีนก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับแก่นความคิดนี้เช่นกัน อาหารจีนส่วนใหญ่มีวิธีการปรุงแบบสังเคราะห์ ดังจะเห็นได้จากการผัด ในขณะที่การปรุงอาหารของตะวันตกนั้นมาจากแนวความคิดเชิงวิเคราะห์ กล่าวคือ เนื้อส่วนเนื้อ ผักส่วนผัก การรวมโต๊ะรับประทานอาหารก็เช่นกัน ชาวจีนจะ

ทานอาหารรวมกัน แต่ชาวตะวันตกจะทานอาหารแบบแยกกัน แต่ละคนมีอาหารของตนเอง เราอาจจะวิเคราะห์ต่อได้ว่า อาหารบางชนิด เช่น เต้าหู้ หากมิใช่คนที่มีความคิดเชิงสังเคราะห์แล้ว ก็ไม่สามารถจะสร้างสรรค์ออกมาได้เพราะกรรมวิธีการทำนั้นซับซ้อนมาก แม้จะใช้วิธีคิดเชิงวิเคราะห์ก็ยังสามารถที่จะวิเคราะห์แยกส่วนองค์ประกอบและกรรมวิธีการทำทุกขั้นตอนออกมาได้

วัฒนธรรมจีนเกี่ยวข้องกับตะเกียบอย่างแยกออกจากกันมิได้ ชาวต่างชาติไม่น้อยเข้าใจว่าตะเกียบเป็นผลงานสร้างสรรค์ทางศิลปะประเภทหนึ่ง เป็นเครื่องสะท้อนวัฒนธรรมจีนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสชื่อดัง โคลง บาร์ธ (Roland Barthes) เคยกล่าวถึงตะเกียบไว้ในงานเขียนชื่อ *Empire of Signs* (Richard Howard แปล, 1983: 89-91) ว่า แท่งไม้สองแท่งที่แสนจะธรรมดาเรียบง่าย แต่กลับสามารถทำหน้าที่อันซับซ้อนแทนสื่อ กับมีคของตะวันตกได้ ทำให้อาหารในชามไม่ต้องเป็นวัตถุที่ถูกล่าและห้ามนด้วย ความโหดร้ายอีกต่อไป แต่กลับเป็นวัตถุที่ถูกส่งผ่านเข้าปากอย่างสันติ นักปรัชญาท่านนี้ได้มองเห็นแก่นแท้ของสุนทรียศาสตร์ของตะวันออกว่า

ความกลมกลืนกันระหว่างคนตะวันออกกับตะเกียบนั้น มิได้อยู่บนพื้นฐานที่ว่าตะเกียบเป็นเพียงเครื่องมือที่มีหน้าที่ของตัวมันเองเพียงเท่านั้น อาหารถูกหั่นละเอียดก็เพื่อให้ไม้สองแท่งนี้สามารถจับได้ ส่วนตะเกียบก็เกิด

ขึ้นมาได้เป็นเพราะอาหารถูกสับละเอียด นี่เปรียบเสมือนการใช้ชีวิต เป็นเหมือนรูปแบบพฤติกรรม สิ่งที่อยู่เหนือวัตถุและอุปกรณ์ชนิดนี้ขึ้นไปเห็นจะเป็นการตัดแบ่ง

The harmony between Oriental food and chopsticks cannot be merely functional, instrumental; the foodstuffs are cut up so they can be grasped by the sticks, but also the chopsticks exist because the foodstuffs are cut into small pieces; one and the same movement, one and the same form transcends the substance and its utensil: division.

เมื่อเปรียบเทียบกับโลกวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของตะวันตกที่ใช้ส้อมและมีดเป็นหลักแล้ว ผู้ที่เพิ่งมาเยือนโลกตะวันออกอย่าง โคลง บาร์ธ จึงสัมผัสถึงจุดนี้ได้ไวกว่าชาวจีนที่ใช้ตะเกียบในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ยังมองเห็นความหมายอันลึกซึ้งที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังตะเกียบอันเรียบง่าย “ความสามารถในการเลือก” (selectivity) ของตะเกียบทำให้การรับประทานอาหารกลายเป็น “กิจกรรมแห่งการเจริญปัญญา มิใช่เพียงการดำเนินชีวิตแบบเครื่องจักร” (an intelligent and no longer mechanical operation) โดยโคลง บาร์ธ ให้เหตุผลว่า “เพราะอาหารมิได้รับแรงกดดันใดที่นอกเหนือแรงกดจากการคืบและยกขึ้นอาหารขึ้น...”

(for the foodstuff never undergoes a pressure greater than is precisely necessary to raise and carry it) ประโยคนี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึง “สัญชาตญาณความเป็นแม่” (there is something maternal) ดังที่โคลง บาร์ธ ได้อธิบายว่าเราสามารถเห็นความประณีตใส่ใจ แม่นยำ ละเอียดอ่อน ระมัดระวังในขณะที่แม่อุ้มลูกน้อยในอ้อมอก (the same precisely measured care taken in moving a child) ก่อนที่จะใช้ตะเกียบคีบอาหารนั้น จะต้องเล็งอาหารที่จะรับประทานไว้ก่อน แล้วใช้วิธีที่นุ่มนวลปราณี ตัดอาหารออกเป็นชิ้นเล็ก แล้วจึงค่อยคีบขึ้นมา สามารถใช้ตะเกียบคิบนี้นิด ชิมมันหน่อย สามารถผสมผสานอาหารหลายๆ รายการได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด บาร์ธอธิบายเพิ่มเติมว่า การใช้คำว่า “คีบ” กับการใช้ตะเกียบหยิบอาหารนั้นก็ดูจะรุนแรงไปเล็กน้อย (to pinch, moreover, is too strong a word, too aggressive) เมื่อเทียบระหว่างตะเกียบที่ใช้ “เลือก พลิก หยิบ แยก” (selects, turns, shifts) อาหารกับมีดและส้อมที่ทำหน้าที่ “ทิ่ม แทะ ตัด ฉีก” (pierces, cuts, or slits) อาหารแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นการรังสรรค์ทางวัฒนธรรมที่มาจากพื้นฐานที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง บาร์ธวิเคราะห์ว่า “เป็นเพราะตะเกียบทำให้อาหารในชามไม่ต้องเป็นวัตถุที่ถูกล่าและทำร้ายด้วยความโหดร้ายอีกต่อไป แต่กลับเป็นวัตถุที่ถูกส่งผ่านเข้าปากอย่างสันติ” (by chopsticks, food becomes no longer a prey to which one does violence, but a substance

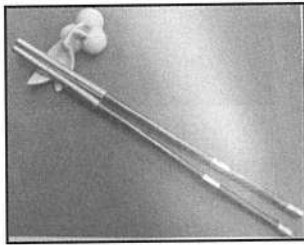
harmoniously transferred) การส่งผ่านอาหารเข้าปากอย่างสันติ นี่เองที่เป็นเสน่ห์ของตะเกียบ ตะเกียบถูกส่งต่อจากมือของชาวจีนโบราณมาจนถึงมือของคนในยุคปัจจุบัน กลายเป็นเชือกร้อยแห่งอารยธรรมที่ไม่มีวันขาด ในปัจจุบันชาวจีนทุกคนจะต้องฝึกการใช้ตะเกียบตั้งแต่เด็ก บาร์ธได้อธิบายการใช้ตะเกียบด้วยวิธีการทางปรัชญาของจีน ทำให้ตะเกียบแฝงไว้ซึ่งปรัชญาความเป็นธรรมชาติ และมีนัยยะแห่งภูมิปัญญาของโลกตะวันออก

กล่าวโดยสรุป ตะเกียบนับเป็นผลิตผลจากภูมิปัญญาของชนชาติจีน และในขณะเดียวกันก็เป็นส่วนประกอบของวัฒนธรรมการกินอยู่ของชาวจีน ตะเกียบเป็น “ผลึก” ของจิตสำนึกและเป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรม ตะเกียบส่งอิทธิพลต่อจิตวิญญาณ ยังผลให้เกิดอิทธิพลต่อความคิดและจิตสำนึกของชาวจีน ตะเกียบเป็นเสมือนตัวแทนของวัฒนธรรมท้องถิ่น ในขณะเดียวกันยังเป็นตัวแทนของหลักความคิดและมุมมองเรื่องคุณค่าความเป็นมนุษย์ วัตถุใดยังเรียบง่าย ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงหลักการอันลึกซึ้งแบบคายที่ตกผลึกอยู่ในวัตถุได้มากเท่านั้น คุณค่าของตะเกียบดำรงอยู่ระหว่างเส้นตรงสองเส้นดังกล่าว ตะเกียบมีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น จู้ (箸) เจีย (挾) เรายังสามารถพบร่องรอยของตะเกียบได้ในเอกสาร “หลี่จี้ ฉวีหลี่ เล่มต้น” ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หากจะศึกษาความเป็นมาของตะเกียบนั้น เราต้องมองย้อนกลับไปในสมัย

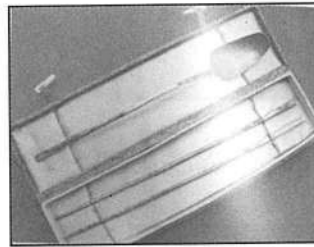
ราชวงศ์โจว ซึ่งห่างจากปัจจุบันถึง 3,500 ปี

รูปภาพประกอบ

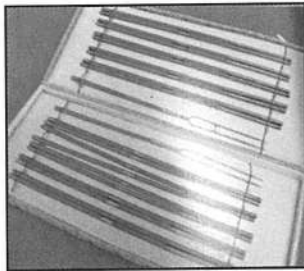
(จาก Lan Xiang. *Chinese Chopsticks*. Beijing: Foreign Language Press, 2005)

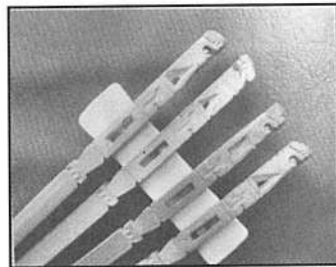
รูปภาพที่ 1 : ซ้อนกับตะเกียบโบราณ

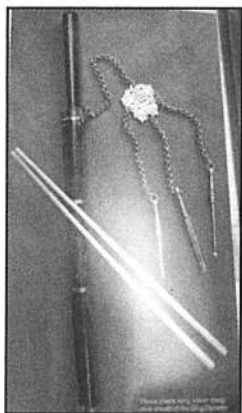
รูปภาพที่ 2 : ตะเกียบเลี่ยมทอง

รูปภาพที่ 3 : ตะเกียบเลี่ยมเงิน 3 ส่วน

รูปภาพที่ 4 : ตะเกียบไม้ไผ่แกะสลัก

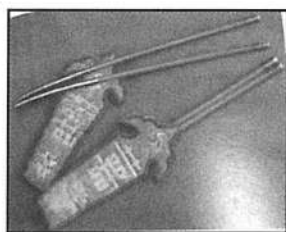
รูปภาพที่ 5 : กล้องเก็บตะเกียบ

รูปภาพที่ 6 : กระบอกใส่ตะเกียบ

รูปภาพที่ 7 : หมอนวางตะเกียบ

รูปภาพที่ 8 : ถังใส่ตะเกียบ

บรรณานุกรม

- 蔡德贵. 2008. 《筷子、手指和刀叉——从饮食习惯看文化差异》. 北京: 世界知识出版社.
- _____. 2006. 《当代新兴巴哈伊教研究 (修订本)》. 人民出版社.
- “中国第一发明”——筷子及其哲学——兼论中华民族复兴统一伟大思想新武器, 《科学时报》. 2000 年 12 月 23 日第 1 版.
- 李春光. 2006. 《吃的历史》. 天津: 天津出版社.
- 梁实秋. 2000. “圆桌与筷子”, 《梁实秋文集》. 长春: 吉林摄影出版社.
- 林新乃. 1991. 《中华风俗大观》. 上海: 上海文艺出版社.
- 刘云, 朱碇欧. 2007. 《筷子》. 天津: 百花文艺出版社.
- 卢茂村. 2004. “筷子古今谈”, 《农业考古》, 第 1 期: 209-216.
- 天意. 《吉祥三宝——碗、筷、匙的位置》. (2006). Retrieved from http://club.business.sohu.com/read_art_sub.new.php?b=qcj00&a=544727&sr=0
- Barthes, R. (1983). *Empire of Signs*. trans. New York: Hill and Wang.
- Lan, X. (2005). *Chinese Chopsticks*. Beijing: Foreign Language Press.

ABSTRACT**Dining and Drinking Culture of the Dragon Clan:****Aesthetics of Chopsticks****Sasiporn Petcharapiruch, Ph.D.**

Chopsticks have long been regarded as a unique invention of Chinese dining culture. This article aims to analyze “chopstick culture” via different perspectives of both Chinese and foreign scholars. Many aspects will be discussed, including the origin of chopsticks, evolution of Chinese “chopstick” character, aesthetics of chopsticks reflecting different hierarchy in Chinese society, as well as its functions in religions and rituals among Chinese people. The aforementioned aspects have helped shape one of the most unique characteristics of Chinese food culture.

Keywords: *chopsticks, Chinese dining culture, chopstick culture*

晚清中国教育改革

Kampol Piyasirikul¹

提要

在西方列强的冲击下，中国从十九世纪下半叶以后开始对国家屡次进行多方面的重大改革。其中，教育改革便是清政府始终十分重视的一项措施。本文的研究范围是在从 1862 年京师同文馆成立至 1905 年废除科举及设立学部期间的重要教育改革举措。在着重利用大量的原始材料的基础上，将从晚清教育改革的主要内容、指导思想、领导势力以及改革的进展与曲折等方面进行探讨研究。

关键词：中国、教育改革、晚清

1842 年鸦片战争失败后，西方列强的“船坚炮利”使中国朝野中的一些有识之士开始“睁开眼睛看世界”，极力主张学习西方国家的先进科学知识。被称为中国近代史上第一个睁眼看世界的中国人林则徐，主动翻译《四洲志》，以向国人介绍世界各国现状。后来，其良友魏源在《四洲志》的基础上，力求征集历代史志以及中外古今著述，编纂了《海国图志》。他在《海国图志叙》中表示，编纂该书的目的是“为以夷攻夷而作，为以夷款夷而作，为师夷长技以制夷而作”²。这是中国人首次呼吁“师夷之

¹ 泰国皇太后大学文学院教师

² 陈学恂《中国近代教育文选》，人民教育出版社，2001. 页 2.

长技以制夷”的提出。他还强调学习西方、了解其情况的重要性。“故同一御敌，而知其形与不知其形，利害相百焉；同一款敌，而知其情与不知其情，利害相百焉”³。

1860年第二次鸦片战争失败后，西方列强加快侵略中国的步伐。中国民族危机变得更加严重。自十九世纪六十年代至清朝覆灭，清朝历经了同治、光绪及宣统等三位幼帝的统治，而清廷政治实权则曾长达四十八年掌握在保守派领袖的慈禧太后手中。慈禧太后掌权期间，清政府为了巩固其统治以及顺应国家需要的潮流，从六十年代开始便展开了以富国强兵为主要目的的洋务运动。洋务派的代表人物主要是清廷掌握实权的封疆大臣，如奕訢、曾国藩、左宗棠、李鸿章、张之洞等。他们在从事洋务活动中，不仅积极主张效法西方，在军事和实业上提倡兴办军工、筹建北洋海军、筹办官督商办企业等，而且很重视教育，提倡设立新式学堂、派遣留学生等举措。

1861年奕訢等在《通筹善后章程折》中说明培养外语人才的必要性。“查与外国交涉事件，必先识其性情。今语言不同文字难辨，一切隔膜，安望其能妥协！”由此，他们奏请广东和上海各督抚分派通解外国语言文字的人士，“携带各国书籍来京，并于八旗中挑选天资聪慧，年在十三四以下者各四五人，俾资学

³ 陈学恂.《中国近代教育文选》，页3.

习”⁴。经清廷批准后，奕訢等于 1862 年 8 月上《遵议设立同文馆折》奏报已延英人包尔腾为西学教习，但不准其传教。再延汉人徐澎琳教习汉文，“并令暗为稽察”，于上月“先令挑定之学生十人来馆试行教习”，“即以此学为同文馆”。⁵由此，中国近代史上第一所新式外语学堂“京师同文馆”宣告成立。京师同文馆的成立便是中国近代史新式学堂的开端。

京师同文馆始创先设英文馆，后来又增设了法、俄、德、东（日）等外文馆，主要教授外国语言文字，以培养精通外语人才。除此之外，还有经奕訢与顽固派大学士倭仁争辩激烈后才得以设立的天文馆。其课程也从外国语言文字学扩充到算学、化学、万国公法、医学、天文、物理等西方先进科学知识。随后，上海、广州、新疆、台湾等地相继仿照北京同文馆的章程设立类似的外语学堂。它们在教习西文、西学的同时，均强调中国经史之学，规定“兼聘内地品学兼优之举贡生员，课以经史文义”，于“西语西文之暇，仍以正学为本”⁶。

除此之外，为了适应军事以及实业上的国家需要，洋务派还建立了军事学堂与技术实业学堂，以培养这些方面的人才。较为著名的军事学堂有福建船政学堂、江南制造局操炮学堂、广东实

⁴ 陈元晖.《中国近代教育史资料汇编：洋务运动时期教育》，上海教育出版社，2007，页 6.

⁵ 陈元晖.《中国近代教育史资料汇编：洋务运动时期教育》，页 6.

⁶ 陈元晖.《中国近代教育史资料汇编：洋务运动时期教育》，页 183, 185.

学馆、天津水师学堂、广东水陆师学堂、江南水师学堂、天津武备学堂、湖北武备学堂等。它们主要教授驾驶、制造、管轮、马步、枪炮等军事工程专业知识。在课程安排上，洋务派还十分重视中国传统儒家学说，如 1887 年张之洞在其奏创办广东水陆师学堂的奏折中，指出：“堂中课程，限定每日清晨先读‘四书’、‘五经’数刻，以端其本。”⁷除在学堂就读外，他们还特别注重学生的训练实习。如天津水师学堂章程中规定：“凡学生在堂肄业四年，由北洋大臣大考，择其中式者，派上练船。在船练习一年，凡大炮、洋枪、刀剑、操法、药弹利弊、上桅接绳、用帆诸法，一切船上应习诸艺，诸能通晓。春考一次，秋考一次，如皆中式，准保以把总候补。”⁸在技术实业学堂上，洋务派在天津、福州、南京等大城市设立了电报、医学、铁路、矿物等实业学堂，主要延聘了西方专业人士充当教习，以造就人才胜任当时各行洋务实业的职务。

洋务派在设立新式学堂的同时，还致力于派遣留学生的事业上。在容闳的推动下，1871 年曾国藩与李鸿章开始筹划幼童留美一事。1872 年清政府批准派遣首批幼童三十人前往美国留学，直到 1875 年每年各派三十人，共四批一百二十人。这些留美学生学习刻苦，并与当地的美国人和睦相处。而后来却遭到顽固派的反对，说这些幼童到了美国后，“专好学美国人为运动游戏之

⁷ 陈元晖.《中国近代教育史资料汇编：洋务运动时期教育》，页 470.

⁸ 陈元晖.《中国近代教育史资料汇编：洋务运动时期教育》，页 454.

事，读书时少而游戏时多；或且效尤美人，入各种秘密社会，此种社会有为宗教者，有为政治者，要皆有不正当之行为；坐是之故，学生绝无敬师之礼……此等学生，若更令其久居美国，必致全失其爱国之心，他日纵能学成回国；非特无益于国家，亦且有害于社会。”⁹ 再加上当时美国对华工禁约的因素，清廷便于1881年将全部留美学生分三批撤回。幼童留美的计划就这样半途而废。

尽管幼童留美未能按原计划顺利完成，可是它已为后来的留欧学生提供了模范。在幼童留美之后至九十年代，中国掀起了以福州船政学堂的学生为主体的官费留欧学生风潮。作为船政大臣的沈葆楨和李鸿章在这方面均扮演着重要的角色。他们选派了几批聪颖学生前往法、英、德等欧洲国家学习造船、驶船、水路军械技艺等。这些留欧学生勤奋好学、精益求精，取得卓越的成绩，归国后成为了中国海军、造船工业等领域的骨干力量，贡献了其青春和力量。¹⁰

综看十九世纪末洋务派所办的教育事业，可看到其办学的指导思想是“中学为体，西学为用”，或简称“中体西用”。所谓“中体西用”，就是在以学习中国传统儒学经典为主的同时，也要兼习西方先进科学技术知识。张之洞在其著名的《劝学篇》中

⁹ 陈元晖，《中国近代教育史资料汇编：洋务运动时期教育》，页921-922。

¹⁰ 李国钧，王炳照总主编，《中国教育制度通史》，第六卷，山东教育出版社，2000，页181-183。

对“中体西用”这一概念作了较为清楚的阐述。他将“中学”称为“旧学”，而将“西学”称为“新学”，并强调“新旧兼学”，指出：“《四书》《五经》，中国史事、政书、地图为旧学，西政、西艺、西史为新学。旧学为体，新学为用，不使偏废。”¹¹由此可见，“‘中学为体，西学为用’，实际上就是使传统的经史儒学教育思想，吸取了西方近代的科学技术教学内容和教学手段，引进了‘西学’和‘西艺’”¹²。

“1895年甲午战争失败，空前的民族危机强烈地刺激了中华民族的觉醒，出现了以爱国救亡、维新变法和思想启蒙为宗旨的维新运动。以康有为、梁启超为代表的维新派大声疾呼只有变法维新才能救中国。他们把改革教育、兴办学校提高到关系国家兴亡和变法成败的战略高度。”¹³康有为1895年在《公车上书》中指出，西方国家富强的主要原因，“不在炮械军兵，而在穷理劝学”。他还通过对中国与西方的识字者比例进行比较，强调办学的重要性。“其各国读书识字者，百人中率有七十人。而我中国文物之邦，读书识字者仅百之二十，学塾经费少于兵饷数十倍。士人能通古今达中外者，郡县乃或无人焉。夫才智之民多则国强，才智之士少则国弱。”¹⁴

¹¹ 舒新城.《中国近代教育史资料》(下册).人民教育出版社,1985,页967.

¹² 董宝良.《中国教育史纲》(近代之部).人民教育出版社,1990年,页45.

¹³ 王晓秋.《戊戌维新与京师大学堂》.北京大学学报(哲学社会科学版),1998,第2期第35卷.

¹⁴ 舒新城.《中国近代教育史资料》(下册),页909.

至于洋务派所办的洋务学堂，维新派则对其进行了尖锐的批判。1896 年梁启超在《学校总论》一文中分析指出，“今之同文馆、广方言馆、水师学堂、武备学堂、自强学堂、实学馆之类，其不能得异才何也？言艺之事多，言政与教之事少。其所谓艺者，又不过语言文字之浅，兵学之末，不务其大，不揣其本，即尽其道，所成已无几矣。”¹⁵ 在梁启超看来，之所以洋务学堂培养不出“异才”来，其主要原因是因为他们只注重学习“外国语言文字之浅，兵学之末”的皮毛东西，而不学“其本”，即外国政法之学。

维新派十分积极主张效仿西方与日本的学制，兴办从中央到地方的各级各类学校。康有为在《请开学校折》中，奏请光绪皇帝效法德国与日本，制定学制，并“遍令省府县乡兴学，乡立小学，令民七岁以上皆入学，县立中学，其省府能立专门高等学大学”¹⁶。光绪皇帝对此表示同意，曾谕令全国各省设学堂。并在其著名的《明定国是诏书》中，将开办京师大学堂（北京大学的前身）一事列为戊戌变法的首要举措。

除了提出从省到乡设立大、中、小学的一套完整普教建议之外，他们还格外重视女子、师范教育。1897 年梁启超在《时务报》发表的《论女学》一文中，对“女子无才便是德”这个传统

¹⁵ 舒新城.《中国近代教育史资料》（下册），页 933.

¹⁶ 汤志钧.《康有为政论集》. 中华书局，1981，页 305-307.

根深蒂固的观念进行了猛烈的抨击。他指出：“人有恒言曰，妇人无才即是德，此誓言也。世之矜儒执此言也，务欲令天下女子，不识一字，不读一书，然后为贤淑之正宗，此实祸天下之道也。”他认为只有使人人能自养，而不是一人养数人，这样能使国家富强。若能使中国妇女接受教育并执业，国家的生产总量也会随之而增一倍。他推理解释说：“故治天下之大本二：曰正人心，广人才，而二者之本，必自蒙养始。蒙养之本，必自母教始。母教之本，必自妇学始。”，并下结论说：“故妇学实天下存亡强弱之大原也。”¹⁷

关于女学，1898年康有为在其著名的《日本变政考》中也有些看法。他对日本明治维新后兴办女子教育的情况作了简单的介绍。“日本变法，亦重女学，女生徒至二百余万。女教习至千余员，女学校至千余所，其教法与西国略通。盖恐其民之多愚而寡智，故广为教育，使男女皆有用。”而中国与其完全不同，中国两亿女子却无一所学校可习。这就等于放弃了国家一半人口的人才。“中国以二百兆之女子，曾无一学校以教之，则不学者居其半，是吾有民而弃之也。”¹⁸

至于师范教育，梁启超1896年在《论师范》一文中指出师范学校是群学的根基，并强调师范学校对培养学生的重要性。

¹⁷ 陈元晖.《中国近代教育史资料汇编：戊戌时期教育》，页100-102.

¹⁸ 陈元晖.《中国近代教育史资料汇编：戊戌时期教育》，页118.

“师范学校，与小学校并立，小学校之教习，即师范学校之生徒也。数年以后，小学之生徒，升为中学大学之生徒，小学之教习，即可升为中学大学之教习，故师范学校立，而群学之基悉定。”¹⁹ 在社会舆论的影响下，从戊戌变法以后，许多女子学堂、师范学堂陆续成立，如天津严氏女塾、广东一封女学堂、常州正村女子学堂、湖北武昌师范学堂、直隶保定师范学堂、贵州公立师范学堂等。

在书院改学堂方面，戊戌变法之前，已有一些书院意识到传统书院所教授的帖括词章，已不能顺应时代的潮流。因而，他们开始对课程设置进行改进，将算学、天文、格致等西方先进科学知识加入其课程安排，要求中西兼习。如陕西味经书院于 1885 年另设“求友斋”，章程规定：“其课以经学、史学、道学、政学为主，而天文、地舆、算法、掌故各学附之。至文章诗赋，则书院旧课所有，兹不复及。”²⁰ 后来 1895 年又创设“时务斋”，以让学生“人人心目有当时之务，而以求其补救之术于经史”为宗旨。其章程规定：“每日均作六时，以二时讲阅经史，二时习学西艺及西书，二时游息。……读西学诸书，均须能通其意，其中国无其物及其器者，书院设法购置，或更延请西人专门之师”。时务斋还重视学生阅读报纸，以增加其时务的见闻。

“《京报》、《申报》、《万国公报》以及新出各报，时务斋均

¹⁹ 陈元晖.《中国近代教育史资料汇编：戊戌时期教育》，页 79.

²⁰ 朱有瓚.《中国近代学制史料》（第一辑下册）.华东师范大学出版社，1986，页 372-373.

拟购一分，俾诸生分阅。”²¹ 1898年5月，张之洞对湖北两湖书院和经心书院进行课程改定，以“洗帖括词章之习，惟以造真才济时用为要归”。改章后的两湖书院分授经学、史学、地輿学以及算学等四门，而经心书院分授外政、天文、格致以及制造等四门，要求“诸生于四门皆须兼通，四门分年轮习”。至于该两书院所改定的八门课程，张之洞认为，“皆系学人必应讲求通晓之事。”²²

戊戌变法期间，维新派对中国传统书院改学堂起了推动的作用。1898年7月3日，康有为上《请飭各省改书院淫祠为学堂折》，奏光绪皇帝将全国书院均改为兼习中西学的学堂。

“……莫若因省府州县乡邑，公私现有之书院、义学、社学、学塾，皆改为兼习中西之学校，省会之大书院为高等学，府州县之书院为中等学，义学、社学为小学。”他还对筹办学堂所面临的经费问题提出了解决的办法。该办法就是要光绪皇帝下令各地方将电报、招商等局的滥费拨为学堂经费。“请严旨戒飭各疆臣，清查善后局及电报、招商局各溢款、陋规、滥费，尽拨为各学堂经费”²³。光绪皇帝接受了康有为的奏折，并于10日颁发上谕：

“即将各省府厅州县现有之大小书院，一律改为兼习中学西学之学校。至于学校阶级，自应以省会之大书院为高等学，郡城之书院为中等学，州县之书院为小学，……至各书院需用经费，如上

²¹ 朱有曦.《中国近代学制史料》（第一辑下册），页373, 375-376.

²² 朱有曦.《中国近代学制史料》（第一辑下册），页397.

²³ 朱有曦.《中国近代学制史料》（第一辑下册），页439-440.

海电报局招商局及广东闹姓捐，颇有溢款，此外陋规滥费当亦不少，著该督抚尽数提作各学堂经费。”²⁴

上谕颁发后不到两个月，若干省督抚纷纷响应，将书院改学堂的中央政策落实好。9月3日，湖广总督张之洞上《致总署书》，报告说湖北省城书院如自强学堂、两湖书院、经心书院、江汉书院等，近几年来已“渐次改章，酌照学堂办法”，扩充课程，兼习中学西学。“至省外各属，湖北通计十府一直隶州，现拟先设十一学堂，各就该书院所有经费斋舍改为学堂。”“此外通省六十七州县，已飭一律就所有书院改为学堂。”²⁵9月5日，山西巡抚胡聘之上奏，拟将省会令德书院扩充，改为省会学堂。次日，直隶总督荣禄也奏陈：“现在奉旨将各处书院一律改为学堂，当即督飭各该司道详加筹议。”保定的莲池书院与新设的畿辅学堂，分别改为省会高等学堂与保阳郡城中等学堂。另外，天津的大小书院共有六处，经过改章与归并后，改设了高等、中等学堂各两处，以及小学堂一处。²⁶9月21日，山东巡抚张汝梅也上奏汇报，已飭令省城几所书院，“即日改习经史时务实学”。至于各府州县应设立的小学堂，他已“迭经严札催办，一俟办有头绪，再行详细奏闻”²⁷。

²⁴ 朱寿朋.《光绪朝东华录》，第四卷.中华书局，1958，页4126.

²⁵ 朱有曦.《中国近代学制史料》（第一辑下册），页442-443.

²⁶ 国家档案局明清档案馆.《戊戌变法档案史料》，中华书局，1958，页282-284.

²⁷ 国家档案局明清档案馆.《戊戌变法档案史料》，页314.

而戊戌政变发生后不久，慈禧太后于 11 月 13 日则颁发了一道懿旨，命令停办学堂、各省书院照旧办理，并解释说书院与学堂实际上名异实同，两者之学是相同的，因此没必要将书院改为学堂。懿旨指出：“……又片奏各省书院请照旧办理，停罢学堂等语，书院之设，原以讲求实学，并非专尚训诂词章，凡天文、輿地、兵法、算学等经世之务，皆儒生分内之事，学堂所学亦不外乎此，是书院之与学堂，名异实同，本不必定须更改。”²⁸ 但到 1901 年清廷宣布实行“新政”时，清廷已不能不承认中国传统书院是无法为其“新政”培养新式人才的。于是，光绪皇帝于 1901 年 9 月 14 日谕令，“诸各省所有书院，于省城均改设大学堂，各府及直隶州均改设中学堂，各州县均改设小学堂，并多设蒙养学堂。其教法当以四书五经纲常大义为主，以历代史鉴及中外政治艺学为辅，务使心术纯正，文行交修，博通时务，讲求实学”。上谕最后还特别强调各省督抚学政，必须“切实通飭，认真兴办”²⁹。

尽管清廷已颁布命令全国书院改学堂、设立各级新式学堂，可是中国传统科举考试仍旧存在。这不得不使书生们不学时务，仅顾习八股词章帖括，以应对科举。因此，科举不改，学校难以广兴。自从十九世纪末至二十世纪初，洋务派、维新派，以及许多有识之士都纷纷发表议论，并奏请改革科举，甚至废除科举。

²⁸ 朱寿朋.《光绪朝东华录》，第四卷，页 4255.

²⁹ 朱寿朋.《光绪朝东华录》，第四卷，页 4719-4720.

从十九世纪末以后，西学东渐，中国传统科举制开始有些变革，主要是增加了与西学时务有关的内容。1870年10月，福建船政大臣沈葆楨上奏《会同闽浙总督英制军奏请特开算学科片》，说明制造船炮的根本在于算学，因此奏请特开算学科。他奏陈：“其专长是学者，内而总理各国事务衙门，户、工二部，外而水师，关榷、盐粮诸衙门，及船炮各局差使，均以不可少之才，处适相当之地。其本系正途出身，兼通是学者，尤宜别加优异，以示殊荣，使以其学印证船炮要工，及驾驶核算各事，宜一一晓然于所以然之理。”³⁰ 1884年7月，潘衍桐奏请开艺学科，专门考选精通制造、算学、舆图等之人才，以供朝廷叙用。1897年12月，贵州学政严修向光绪皇帝上著名的《奏请设经济专科折》。他在奏折中建议开的“经济科”，指的是以内政、外交、格致、制造、法律等学组合为统称的一科。对于这些建议开设新科的奏折，清廷出于顺应时代潮流的考量均予以批准，并饬令相关衙门认真妥办。

戊戌变法期间，维新派提出了改革科举的强烈要求。他们对中国传统八股取士进行猛烈的抨击，认为它不仅禁锢了中国士人的思想，而且是窒碍国家教育改革的关键所在。1898年5月，梁启超等上《公车上书请变通科举折》，奏请光绪皇帝下明照，自从下科乡会试以及此后的岁科试均停止八股试帖。他解释说，国家官员都出自科举。据科举制度，士人将经历从地方的童生、生

³⁰ 陈元晖.《中国近代教育史资料汇编：洋务运动时期教育》，页650.

员、举人到中央的进士、翰林的考试过程。这是一个较为精致的筛选取士途径。因此，中试的进士、翰林按理该是国家的精中之精。“然内政外交，治兵理财，无一能举者，则以科举之试以诗文楷法取士，学非所用，用非所学故也。”³¹

6月17日，康有为上清帝《请废八股试帖楷法试士改用策论折》。在奏折中，他开门见山地陈词：“臣窃惟今变法之道万千，而莫急于得人才；得才之道多端，而莫先于改科举。今学校未成，科举之法，未能骤废，则莫先于废弃八股矣。夫八股之无用，臣即业八股以窃科第者也，从其业之既久，知其害之尤深，面对未详，敢为我皇上先陈之。”他进一步揭露说这些进士、翰林只懂得“八股清通，楷法圆美”，而“竟有不知司马迁、范仲淹为何代人，汉祖、唐宗为何朝帝者！”，更何况问其亚非州的地理或欧美的政局。于是，他一针见血地下结论说：“然则中国之割地败兵也，非他为之，而八股致之也。”，并且要求光绪皇帝立废八股，乡会童试均改试策论。³²

六天后，即6月23日，光绪皇帝便降上谕：“著自下科为始，乡会试及生童岁科各试，向用《四书》文者，一律改试策论”，并解释说明：“此次特降谕旨，实因时文积弊太深，不得

³¹ 舒新城.《中国近代教育史资料》（上册），页39-40.

³² 舒新城.《中国近代教育史资料》（上册），页36-39.

不随时改变，以破拘墟之习。”³³但戊戌政变后，慈禧太后却下懿旨恢复八股，停止经济特科。“用特明白宣示，嗣后乡试会试及岁考科考等，悉照旧制，仍以《四书》文试帖经文策问等项，分别考试。经济特科，易滋流弊，并著即行停罢。”³⁴

到二十世纪初，随着教育改革的推广，科举制再也不能在历史舞台上继续扮演任何角色。1903-1904 年，张之洞、张百熙相继带领上奏递减科举，建议自下届起，每科分减中额三分之一，并将科举递减之额作为学堂取中之额。1905 年 9 月 2 日，袁世凯等联名上《奏请废科举折》，强调说：“科举不停，学校不广，士心既莫能坚定，民智复无由大开，求其进化日新也难矣。故欲补救时艰，必自推广学校始。而欲推广学校，必自先停科举始。”³⁵当天，光绪皇帝立即下了上谕：“著即自丙午科为始，所有乡会试一律停止，各省岁科考试亦即停止。其以前之举贡生员分别量予出路，及其余各条，均著照所请办理。”³⁶至此，历经一千多年的中国传统科举制，因不能顺应时代的潮流而最终不得不退出中国历史舞台。这确实是符合近代中国教育改革的历史发展规律的。

³³ 朱寿朋.《光绪朝东华录》，第四卷，页 4102.

³⁴ 朱寿朋.《光绪朝东华录》；第四卷，页 4220.

³⁵ 朱有瓚.《中国近代学制史料》（第二辑上册），页 111.

³⁶ 舒新城.《中国近代教育史资料》（上册），页 65.

清末新政期间，清政府进行教育改革的另外两个重要举措是，颁发学制与设立学部。二十世纪初，各级各类的新学堂不断增加。各学堂均制定各自的课程设置、考试规定、学校管理等章程。这导致了各级各类学堂体系互相不衔接之弊，大大阻碍了新教育的前进。因此，制定一个全国统一的学制便成了迫切的需要。

1902年8月，京师大学堂管学大臣张百熙主持拟定的《钦定学堂章程》由清政府颁布。这是近代中国教育史上第一部全国统一规定的学制。因这一年为旧历壬寅年，所以又被称为“壬寅学制”。《钦定学堂章程》的拟定主要是以日本学制为蓝本的。除张百熙外，吴汝纶也对学制内容的拟定起着非常重要的作用。吴汝纶在答应担任京师大学堂总教习一职时，向张百熙提出先赴日考察教育的要求。他在日本进行教育考察时，随时向张百熙以及其好友提供日本教育方方面面的宝贵资料。后来，张百熙在主持拟定学制时，也采纳了他所提出的许多意见和建议。

《钦定学堂章程》将学堂分成初等教育、中等教育以及高等教育三个大阶段。初等教育包括蒙学堂四年、寻常小学堂三年及高等小学堂三年等三级。高等小学毕业可升入中学堂。中等教育仅有中学堂四年一级。中学毕业可升入高等学堂或大学预科。高等教育分三级：一）高等学堂及大学预备科。高等学堂设于省城，而大学预备科设于大学堂内，均分政艺两科。三年毕业后，

可升入大学堂；二）大学堂，分政治、文学、商务、格致、农业、工业、医术等七科，学制三年。毕业后经选拔而升入大学院；三）大学院，相当于现在的研究生院。以研究为主要任务，不设课程，不定年限，旨在培养专门异才。除此之外，《钦定学堂章程》还有师范、实业两个教育系统。实业学堂分简易、中等、高等三级，分别与高等小学堂、中学堂、高等学堂及大学预科的程度相当。师范教育分成附设于中学堂的师范学堂及附设于高等学堂的师范馆两级，分别以造就小学中学师资为宗旨，均是四年学制。另外，在高等学堂及大学预科之外，还有为已仕官员学习新知识设立的仕学馆，学制三年。

“此项学制曾经颁布，但因学制本身的不够完备和清政府对学制的拟定人张百熙存有歧心等原因，所以没有实行。”³⁷ 尽管如此，可是它毕竟是中国近代教育史上第一部学制，因此在近代教育史上也该占有一席之地。《钦定学堂章程》对以前各学堂各设课程等混乱状态，进行了改革。主要是规定了初等、中等以及高等教育循序渐进并互相衔接的学制系统。并将师范、实业教育提上了议事日程来，意味着清政府对其比较重视。但是有点遗憾的是，学制仅将师范、实业学堂附设于高等小学堂、中学堂以及高等学堂，未能使其独立办理，并且未能具体对其开设课程等作

³⁷ 陈景磐.《中国近代教育史》.人民教育出版社, 1980, 页 170.

更为详细的规定。另外，在《钦定学堂章程》中并没有女子教育的地位。这些大概都是该学制的不足之处。³⁸

1904年1月，张百熙、荣庆、张之洞共同主持拟定的《奏定学堂章程》，由清政府颁行。这是中国近代教育史上继《钦定学堂章程》后的第一部较为完整的学制。因这一年为旧历癸卯年，所以又被称为“癸卯学制”。虽然名义上是张百熙、荣庆、张之洞共同主持拟定而成的，但实际上对《奏定学堂章程》的制定工作最有所作为的则是张之洞一人。张之洞不仅是晚清洋务派的重要人物，也是中国近代史上的著名教育家。他有着几十年的办学实践经验。在制定《奏定学堂章程》的过程中，他在其办学经验的基础上，同时参考借鉴了其门下罗振玉在日考察教育所提供的资料。因此，从癸卯学制的内容中，不难看到张之洞的办学思想以及其效仿的日本学制。

《奏定学堂章程》在普通教育上，分三段七级。第一段为初等教育，内分三级，即蒙养院四年、初等小学堂五年以及高等小学堂四年。第二段为中等教育，仅设中学堂五年一及。第三段为高等教育，内分三级，即高等学堂或大学预科三年、分科大学堂三年到四年、通儒院五年。除此之外，还有师范与实业两种教育的规定。师范教育分两级，即与中学堂程度相当的初级师范学堂五年，以及与高等学堂程度相当的优级师范学堂四年。实业教育

³⁸ 参阅李国钧，王炳照总主编，《中国教育制度通史》，第六卷，页299-302。

方面，属于初等教育性质的有艺徒学堂半年到四年、实业补习学堂四年，以及初等农工商实业学堂三到四年。属于中等教育性质的仅有中等农工商实业学堂。属于高等教育性质的有实业教员讲习所和高等农工商实业学堂。另外，还设有译学馆和文言馆，均属于高等教育性质。还有为新进士设立的进士馆，以及为已仕官员设立的仕学馆，亦均属于高等教育性质。³⁹

《奏定学堂章程》是由清政府颁发并在全中国范围内实际推行的第一部学制。与《钦定学堂章程》相比，它在许多方面有了很大的改进，尤其是师范与实业学堂的章程。《奏定学堂章程》将师范教育分成初等与优级师范学堂两级，并对其办理各方面作了具体明确的规定。这反映了学制制定者对师范教育的高度重视。此外，在《奏定学堂章程》中实业教育大致可分为初、中、高三个等级。这也不难看出，培养实业人才已成为当时社会的急需。这些都是《钦定学堂章程》所未能做到之处，而在《奏定学堂章程》中得到了弥补。但是，女子教育仍然未被纳入学制体系中。还有进士馆与仕学馆的设立，也是科举制对新教育的约束之象征。这些都是《奏定学堂章程》中所反映出来的封建残余痕迹。

在教育行政机关改革方面，晚清并无专门的、独立的掌管全国教务的行政机关。而是一向由礼部与国子监共同管理，其职能

³⁹ 参阅李国钧，王炳照总主编。《中国教育制度通史》，第六卷，页 311-312；陈景磐。《中国近代教育史》，页 170-173。

交错，并不完善。清末教育行政的改革，是中国近代社会特别是新教育发展的必然结果。1898 年京师大学堂成立。据其章程的规定，京师大学堂既是全国最高学府，同时也有统管各省学堂的职能。这样京师大学堂便是全国最高教育行政机关，管学大臣也是兼管各省学堂的长官。而随着教育事务日益繁忙，设立专管全国教务一事便成为国家的首要任务。于是，清政府 1905 年 12 月批准成立学部，作为管理全国学务的最高教育行政机关，设长官尚书一人，左右侍郎二人。几个月后，又将国子监归并。并且，学、礼两部共同划定了各自管辖职能界线，大致为新教育归学部照新章办理，而旧教育仍归礼部管辖。在地方教育行政上，学部成立后，奏请裁撤各省学政。另设提学使司，作为省教育行政机构，并设提学使为长官。此外，学部又规定各厅州县均设劝学所，作为省以下的教育行政机构，内设总董一人作为其长官。这样清末从中央到地方的新教育行政系统已经健全。⁴⁰

参考文献：

- 陈景磐. 1980. 《中国近代教育史》. 人民教育出版社.
 陈学恂主编. 2001. 《中国近代教育文选》. 人民教育出版社.
 陈元晖主编. 2007. 《中国近代教育史资料汇编》：洋务运动时期教育. 上海教育出版社.
 陈元晖主编. 2007. 《中国近代教育史资料汇编：戊戌时期教育》. 上海教育出版社.
 董宝良. 1990. 《中国教育史纲》（近代之部）. 人民教育出版社.

⁴⁰ 参阅陆发春. 《晚清中央新式教育行政管理机构的沿革》. 安徽史学, 1996, 第 3 期; 汤钦飞. 《清末教育行政机构改革述论》. 北京大学硕士学位论文, 1995; 关晓红. 《晚清学部研究》. 广东教育出版社, 2000.

- 关晓红. 2000. 《晚清学部研究》. 广东教育出版社.
- 国家档案局明清档案馆. 1958. 《戊戌变法档案史料》. 中华书局.
- 李国钧, 王炳照总主编. 2000. 《中国教育制度通史》(第六卷). 山东教育出版社.
- 陆发春. 1996. 《晚清中央新式教育行政管理机构的沿革》. 安徽史学, (3).
- 舒新城. 1985. 《中国近代教育史资料》(上册). 人民教育出版社.
- 舒新城. 1985. 《中国近代教育史资料》(下册). 人民教育出版社.
- 汤钦飞. 1995. 《清末教育行政机构改革论述》. 北京大学硕士学位论文.
- 汤志钧. 1981. 《康有为政论集》. 中华书局.
- 王晓秋. 1998. 《戊戌维新与京师大学堂》. 北京大学学报(哲学社会科学版), 35(2).
- 朱寿朋. 1958. 《光绪朝东华录》(第四卷). 中华书局.
- 朱有瓚主编. 1986. 《中国近代学制史料》(第一辑下册). 华东师范大学出版社.
- 朱有瓚主编. 1987. 《中国近代学制史料》(第二辑下册). 华东师范大学出版社.

ABSTRACT

The Educational Reform in the Late Qing Dynasty

Kampol Piyasirikul

Since the second half of the nineteenth century, China has begun reforming the country in many areas on several occasions. The motivation for these movements was the invasion of Western powers. Among these areas of changes, educational reform was one of the reform policies that the Qing Dynasty Administration has significantly valued over those years.

This article studies some crucial educational reforms that occurred between the time Imperial Foreign Studies College was founded in 1862 and when the Imperial Civil Examination System was cancelled, as well as when the Ministry of Education was established in 1905. This article emphasizes the examination of a great number of primary historical documents, while focusing on the main points about the educational reform in the late Qing Dynasty, the main concept of the educational reform, power groups in the administration, progressions and obstructions of the reform, and so on.

Keywords: *China, educational reform, late Qing Dynasty*

การใช้ภาษาในโลกไซเบอร์ของนักเพศชาวจีน¹

ดร.ชญญพร ปริญญาวุฒิชัย²

บทคัดย่อ

ในโลกของยุคข้อมูลข่าวสาร อินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คนเป็นอย่างมาก การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดภาษาที่ใช้เฉพาะกลุ่มคนที่เล่นอินเทอร์เน็ตที่เรียกว่า “ภาษาในโลกไซเบอร์” หรือ “ภาษาอินเทอร์เน็ต” ภาษาดังกล่าวนั้น ความสนุกสนาน ความคิดสร้างสรรค์ และความมีเอกลักษณ์ นอกจากนี้ยังมีการสร้างคำศัพท์ ตัวเลข และสัญลักษณ์ต่างๆ ประกอบเพื่อถ่ายทอดความคิดและอารมณ์ความรู้สึก งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเด่นของภาษาเฉพาะกลุ่มดังกล่าว

¹ งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการสนับสนุนจากโครงการศูนย์ความเป็นเลิศทางวิชาการด้านภาษาศาสตร์ และวรรณคดี (โครงการในแผนพัฒนาวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ประพัฒน์ โน้มยี่วิบูลย์ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ แนวคิดและความอนุเคราะห์ตรวจต้นฉบับ ทำให้งานชิ้นนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผ่านมุมมองทางภาษาศาสตร์สังคมเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทาง
ภาษาอินเทอร์เน็ตที่ส่งผลกระทบต่อสังคมจีน

คำสำคัญ ภาษา อินเทอร์เน็ต นักแซท ชาวจีน

1. คำนิยามของภาษาอินเทอร์เน็ต

นักวิชาการและนักภาษาศาสตร์ชาวจีนได้ให้คำนิยามของ
ภาษาอินเทอร์เน็ต (网络语言 wǎngluò yǔyán) ไว้ สามารถแบ่ง
ออกได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้ กลุ่มแรกนิยามโดย Fang (2002:94)
นักวิชาการท่านนี้ให้ความหมายของภาษาอินเทอร์เน็ตไว้ 2 ลักษณะ
คือ ความหมายในวงกว้างและความหมายในวงแคบ ความหมายใน
วงกว้าง หมายถึง ภาษาที่ใช้ในวงการคอมพิวเตอร์ซึ่งประกอบไป
ด้วยศัพท์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ สำหรับความหมายในวงแคบจะ
หมายถึง ภาษาที่ใช้กันในกลุ่มนักแซทหรือที่เรียกกันง่ายๆว่า “ภาษา
แซท” อันเป็นรูปแบบของภาษาที่เกิดขึ้นและพัฒนามาจากภาษาที่
ใช้สื่อสารกันในโลกออนไลน์ สำหรับนักวิชาการกลุ่มที่สอง คือ
Chen, J. (2004:75) Peng & Shi (2009:1) และ Huang
(2009:86) ได้จำแนกภาษาอินเทอร์เน็ตออกเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ
ภาษาที่ประกอบ ด้วยคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในวงการคอมพิวเตอร์ (เช่น
登陆 dēnglù “ล็อกอิน” 鼠标 shǔbiāo “เมาส์”) ภาษาที่ประกอบ
ด้วยคำศัพท์ เฉพาะที่ใช้กับการเล่นอินเทอร์เน็ต (เช่น 网民

wǎngmín “ผู้เล่นอินเทอร์เน็ต” 网吧 wǎngbā “internet cafe”) และภาษาที่ประกอบด้วยคำ ศัพท์ ตัวเลข และสัญลักษณ์ต่างๆที่ใช้ในห้องสนทนาออนไลน์ (เช่น 美眉 měi méi “น้องสาวคนสวย” 东东 dōngdōng “สิ่งของ” เป็นต้น)

การให้นิยามของ Peng & Shi (2009) ต่างจาก Chen, J. (2004) และ Huang (2009) กล่าวคือ Peng & Shi (2009) มองว่าคำศัพท์ สัญลักษณ์ ตัวเลขและภาพต่างๆที่ใช้โดยนักแชทเป็นรูปแบบหนึ่งของการแปรภาษาจากภาษาจีนกลางมาตรฐาน สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้จะเลือกศึกษาเฉพาะความหมายในวงแคบของภาษาอินเทอร์เน็ตหรือภาษาที่ใช้โดยนักแชทออนไลน์เท่านั้น

2. ลักษณะเด่นทางภาษาที่พบในภาษาอินเทอร์เน็ต

Li, D. (2006) กล่าวว่า ภาษาอินเทอร์เน็ตถือกำเนิดขึ้นบนพื้นฐานของภาษาจีนกลาง หากพิจารณาอย่างละเอียดแล้วจะพบว่าประเภทของคำที่ใช้ไม่ได้แตกต่างไปจากภาษาจีนกลางมาตรฐาน กล่าวคือ มีการใช้คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำบอกจำนวน คำลักษณนาม เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่าลักษณะเด่นทางภาษาที่พบในภาษาอินเทอร์เน็ตนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านคำศัพท์ และด้านไวยากรณ์

2.1 ด้านคำศัพท์

2.1.1 ใช้เสียงพยัญชนะต้นของแต่ละพยางค์แทนพยางค์พยางค์นั้น

ตัวอย่าง BT แทนคำว่า 变态 biàntài “สภาพไม่ปรกติ (มักใช้กับจิตใจ)”

PLMM แทนคำว่า 漂亮妹妹 piāoliang mèimei น้องสาวคนสวย”

2.1.2 ใช้ตัวอักษรจีนรวมกับเสียงพยัญชนะต้นของแต่ละพยางค์

ตัวอย่าง 把 MM แทนคำว่า 把妹妹 bǎ mèimei “จับสาว”

打 PP แทนคำว่า 打屁屁 dǎ pìpì “ตีก้น”

2.1.3 ใช้คำที่มีเสียงอ่านเหมือนหรือใกล้เคียงกัน

ตัวอย่าง 偶 ōu แทนคำว่า 我 wǒ “ฉัน ผม (สรรพนามบุรุษที่ 1)”

滴 dī แทนคำว่า 的 de “คำช่วยแสดงความเป็นเจ้าของ”

2.1.4 ใช้การรวบเสียงคำให้สั้น

ตัวอย่าง 表 biǎo แทนคำว่า 不要 búyào “ไม่เอา ไม่ต้องการ”

酱紫 jiàng zǐ แทนคำว่า 这样子 zhè yàngzi “อย่างนี้”

2.1.5 ใช้คำซ้ำ

การใช้คำซ้ำในภาษาอินเทอร์เน็ตมีจุดประสงค์เพื่อแสดงความสนิทสนม ถือเป็นการล้อแบบภาษาเด็ก (Wu, 2003; Jiangxi Daily, 2009)

ตัวอย่าง 一般般 yī bānbān แทนคำว่า 一般 yī bān “โดยทั่วไป”

东东 dōngdōng แทนคำว่า 东西 dōngxi “สิ่งของ”

漂漂 piāopiāo แทนคำว่า 漂亮 piàoliang “สวย”

2.1.6 ใช้การแยกส่วนประกอบของอักษรจีน

จากการศึกษาของ Bai (2009) การแยกส่วนประกอบของตัวอักษรจีนมีมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซัน (206 ปีก่อนค.ศ.-ค.ศ. 220) เพื่อบอกเป็นนัยให้รู้ถึงผลการเสี่ยงทาย ต่อมาถูกนำมาใช้ในการเขียนนวนิยาย จี้ว โคลงกลอน และปริศนาคำทาย การแยกส่วนประกอบของตัวอักษรจีนในภาษาอินเทอร์เน็ตนั้นอาจกล่าวได้ว่ามีเหตุผลหลัก 2 ประการ คือ ประการแรก เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้คำหยาบโดยตรง เช่น 他妈的 Tā mā de “แม่มีง (คำด่า)” จะถูกแยกออกเป็น 人也 女 马 白 勺 ประการที่สอง เพื่อระบายความคับข้องใจที่มีต่อสภาพแวดล้อมรอบตัว เช่น 乘客不仅非要买高价票，不知道信息的人根本没有机会买到票。Chéngkè bùjǐn fēi yào mǎi gāojià piào, bù zhīdào xìnxī de rén gēnběn méiyǒu jīhuì mǎidào piào “ผู้โดยสารไม่เพียงแต่ต้องซื้อตั๋วราคาแพง คนที่ไม่รู้ข่าวสารก็ไม่มีโอกาสที่จะหาซื้อตั๋วได้เลย” ประโยคดังกล่าวจะถูกแยกส่วนประกอบของตัวอักษรจีนเป็น 乘客 不 人 又 非 要 买 高 人 介 票，不 矢 口 道 人 言 息 白 勺 人 木 艮 本 ？ 没 有 木 几 会 买 至 票。(Bai, 2009)

ตัวอย่างคำในภาษาอินเทอร์เน็ตที่พบบ่อยมีดังนี้

ตัวอย่าง 超强 chāoqiáng แยกออกเป็น 走 召 弓 虽

好 hǎo แยกออกเป็น 女 子

2.1.7 ใช้คำหนึ่งแทนความหมายที่หลากหลาย

ตัวอย่าง PP แทนคำว่า 票票 piàopiào “ธนบัตร” (มาจากคำว่า 钞票 chāopiào) และ 怕怕 pàpà “กลัว”
(มาจากคำว่า 害怕 hàipà)

MM แทนคำว่า 妹妹 mèimei “น้องสาว” และ 妈妈 māma “แม่”

2.1.8 ใช้คำหลายคำในการกล่าวถึงสิ่งเดียวกัน การสร้างคำและภาษาที่ใช้ในโลกไซเบอร์นั้น บางครั้งอาจไม่มีบรรทัดฐานที่แน่นอน ดังนั้นจึงอาจพบว่านักแซททววจินใช้คำหลายคำแทนการกล่าวถึงสิ่งๆ หนึ่ง

ตัวอย่าง GG, gg แทนคำว่า 哥哥 gēge “พี่ชาย”

555, 呜呜, T-T แทนคำว่า 伤心 shāngxīn “เศร้าใจ”

2.1.9 ใช้คำที่มีอยู่ในภาษาจีนโบราณแต่ให้ความหมายใหม่

ตัวอย่าง 囧 jiǒng ความหมายเดิม คือ “แสงสว่าง” ตัวอักษรจีน

囧 ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความ
โศกเศร้า

呆 méi มีเสียงและความหมายเหมือนกับคำว่า 梅 méi แต่ไม่ได้มีความหมายเกี่ยวข้องกับคำว่า 呆 dāi อย่างไรก็ตาม นักแซททววจินนำเอาคำนี้มาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายว่า “งง” และ “ไร้

เคียงสา”

2.1.10 ใช้คำเดิมแต่สร้างความหมายใหม่ที่ตรงกันข้ามกับความ
หมายเดิม นำคำที่ใช้อยู่แต่เดิมมาให้ความหมายใหม่เพื่อให้เกิดความ
สนุกสนานและการประชดประชัน ความหมายของคำใหม่จะตรงกัน
ข้ามกับความหมายของคำที่มีอยู่แต่เดิม

ตัวอย่าง 可爱 kě'ài “น่ารัก” ถูกนำมาใช้ในความหมายว่า 可怜

得没人爱 kělián de méi rén ài “น่าสงสาร
ที่ไม่มีใครรัก”

讨厌 tāoyàn “น่ารำคาญ” ถูกนำมาใช้ในความหมายว่า

讨人喜欢 bǎikàn bù yàn tāo rén xǐhuan

“ทำให้คนชอบ เห็นเป็นร้อย
ครั้งก็ไม่เบื่อ”

2.1.11 ใช้คำที่มีเสียงอ่านเหมือนคำเดิมแต่มีความหมายที่ตรงกันข้าม
กับความหมายเดิม³

ตัวอย่าง 霉女 méi nǚ “เชื้อรา+ผู้หญิง = ผู้หญิงอัปลักขณ์”

สร้างมาจากคำว่า 美女 měi nǚ “ผู้หญิง
สวย”

菌男 jūn nán “เชื้อรา แบคทีเรีย+ผู้ชาย = ผู้ชาย

³ Peng, J. (2006) มองว่าการสร้างคำในลักษณะนี้ใช้เทคนิคที่เรียกว่า 飞白 feibái “การจง
ใจเขียนให้ผิดเพี้ยนไปจากคำเดิม”

อปลั๊กซ์” สร้างมาจากคำว่า 俊男 jùn
nán “ผู้ชายหล่อ”

2.1.12 ใช้คำเรียกรวม

ตัวอย่าง 蛋白质 dànbaízhì เป็นคำเรียกรวมของคำว่า 笨蛋+
白痴+神经质 bèndàn+ báichī+ shénjīngzhì
“โง่+ปัญญาอ่อน+ขี้สาด”

KPM⁴ เป็นคำเรียกรวมของ 肯德基+必胜客+麦当劳
Kěndéjī+Bìshèngkè+Màidāngláo “เคนดักกี้+
พิซซาฮัท+แมคโดนัลด์”

2.1.13 ใช้ตัวเลข

2.1.13.1 ใช้ตัวเลขแทนความหมาย

การให้ความหมายโดยนัยกับตัวเลขนั้นน่าจะเริ่มมีมาตั้งแต่
สมัยโบราณแล้ว เช่น ในสำนวนจีน 二百五 èrbǎiwǔ ไม่ได้มี
ความหมายตรงตามตัวอักษรจีนว่า “สองร้อยห้าสิบ” แต่มีความ
หมายว่า “โง่และมึนทะลุ” หรือ 三三两两 sānsānliǎngliǎng ก็ไม่ได้
แปลว่า “สองสองสามสาม” แต่กลับใช้ในความหมายว่า “เป็น
กลุ่มๆ กลุ่มละ 2-3 คน” เป็นต้น

ในการสนทนากันระหว่างนักแซท การป้อนเสียงพินอินทำ
ให้เสียเวลา นักแซททววจีนจึงนำเสียงอ่านของตัวเลขมาเทียบเคียง

⁴ KPM มาจากตัวแรกของตัวอักษรภาษาอังกฤษของคำว่า Kentucky, Pizza Hut และ
McDonald's

กับคำในภาษาพูดที่มีเสียงคล้ายคลึงกัน การใช้ตัวเลขแทนเสียงอ่าน
ของคำไม่เพียงแต่ช่วยประหยัดเวลาพิมพ์เท่านั้น แต่ยังช่วยให้จดจำ
ได้ง่ายอีกด้วย

ตัวอย่าง 88 (6) bā bā liù แทน 拜拜(了) báibai (le) “ลาก่อน”

7456 qī sì wǔ liù แทน 气死我了 qì sǐ wǒ le “ฉัน

โกรธจะตายแล้ว”

2.1.13.2 ใช้ตัวเลขปนกับตัวอักษรจีนเพื่อสร้างคำหรือวลี

ตัวอย่าง 8 错 bā cuò แทน 不错 bú cuò “ไม่เลว”

94 酱紫 jiǔ sì jiàngzi แทน 就是这样子 jiùshi

hèyàngzi “ก็เป็นแบบนี้”

2.1.13.3 ใช้ตัวเลขปนกับตัวอักษรภาษาอังกฤษเพื่อสร้างคำหรือวลี

ตัวอย่าง 4A4A, sì A sì A แทน 是啊是啊 shì ā shì ā “ใช่แล้ว
ใช่แล้ว”

3ks แทน thanks “ขอบคุณ”

2.1.14 ใช้คำยืมจากภาษาต่างประเทศ

การใช้คำยืมภาษาอังกฤษในการสนทนาออนไลน์ของนัก
แซทชาวจีนนั้นเป็นเรื่องที่พบได้โดยทั่วไป ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะชาว
จีนเรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศและการพิมพ์พินอิน

ต้องป้อนด้วยตัวอักษรภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ Song (2009) ยังพบการใช้คำยืมภาษาญี่ปุ่นในการสนทนาออนไลน์ด้วย

2.1.14.1 ยืมคำ

กระทรวงศึกษาธิการ (2553:105) ให้คำจำกัดความของการยืมคำว่าเป็นการยืมทั้งรูปและความหมายในขณะเดียวกัน ตัวอย่าง 拷贝 kǎobèi มาจากคำว่า copy “ก๊อปปี”

三有那拉 sān yǒu nà lā มาจากคำว่า Sayonara “ลา ก่อน” (ภาษาญี่ปุ่น)⁵

2.1.14.2 ยืมความหมาย

กระทรวงศึกษาธิการ (2553:105) ให้คำจำกัดความของการยืมความหมายว่าหมายถึง การที่ภาษาผู้รับยืมเฉพาะความคิดในการสร้างคำโดยไม่ยืมรูปเขียนหรือเสียง นอกจากนี้ภาษาผู้รับอาจสร้างคำลอกเลียนแบบคำในภาษาผู้ให้โดยนำคำที่มีความหมายเดียวกันกับคำในภาษาผู้ให้มาประกอบกันตามตัวอย่างคำในภาษาผู้ให้ ตัวอย่าง 在线 zàixiàn มาจากคำว่า on-line “ออนไลน์”

防火墙 fǎnghuǒqiáng มาจากคำว่า firewall “ไฟร์วอลล์”

2.1.14.3 ยืมคำย่อในภาษาอังกฤษ การแหทธออนไลน์ที่ร้านอินเทอร์เน็ตคิดค่าบริการเป็นรายชั่วโมง นักแหทธจึงพยายามสร้างคำหรือประโยคให้กระชับ มีประสิทธิภาพในการสื่อสารสูงสุด วิธี

⁵ บางที่ใช้ตัวเลข 3166 แทน (Zhang, 2004)

หนึ่งที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย คือ การยืมเอาคำย่อในภาษาอังกฤษที่เป็นที่นิยม เช่น นำเอาพยัญชนะต้นของแต่ละพยางค์มาเรียงกัน หรือใช้เสียงอ่านของตัวอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกปนกับตัวเลขที่มีเสียงอ่านคล้ายคลึงกับคำในภาษาอังกฤษ วิธีการสร้างคำแบบนี้คล้ายคลึงกับที่พบในภาษาจีน (ดู 2.1.1 ประกอบ)

ตัวอย่าง BF/bf มาจากคำว่า Boyfriend / boyfriend “เพื่อนชาย”

B4/b4 มาจากคำว่า Before / before “ก่อน”

2.1.14.4 ยืมตัวอักษร/คำในภาษาอังกฤษปนกับตัวอักษร/คำในภาษาจีน

ตัวอย่าง E-时代 มาจากคำว่า Electronic 时代 “ยุคอิเล็กทรอนิกส์”

O 了 มาจากคำว่า Ok 了 “โอเคแล้ว”

2.1.14.5 ยืมโครงสร้างทางไวยากรณ์ในภาษาอังกฤษ เช่น โครงสร้าง verb-ing ถูกยืมมาใช้เพื่อแสดงการกระทำหรือเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นหรือดำเนินอยู่ในขณะที่พูด อย่างไรก็ตาม โครงสร้างดังกล่าวมีการใช้ในลักษณะที่ต่างจากภาษาอังกฤษเล็กน้อยคือ สามารถใช้ในโครงสร้างคำกริยาหรือคำคุณศัพท์ตามด้วย -ing (V/Adj.+ing) ตัวอย่าง

工作 ing gōngzuò+ing “กำลังทำงาน” (คำกริยา+ing)

郁闷 ing yùmen+ing “กำลังกลุ้มใจ” (คำคุณศัพท์+ing)

2.1.14.6 ยืมคำในภาษาอังกฤษมาใช้ในความหมายอื่น

ตัวอย่าง TAXI ยืมมาใช้ในความหมายว่า 太可惜 tài kěxī
“เสียดายจัง”

2.1.15 ใช้โวหารแสดงภาพพจน์

การใช้โวหารแสดงภาพพจน์มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก ความคิดจากผู้สื่อสารไปสู่ผู้รับสารทำให้ผู้รับสารเกิดความรูสึกร่วม

2.1.15.1 สัญลักษณ์ เป็นการเปรียบเทียบเพื่อเรียกสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยใช้คำอื่นแทนคำที่ใช้เรียก

ตัวอย่าง 恐龙 kǒnglóng “ไดโนเสาร์” ใช้กล่าวถึงผู้หญิงที่หน้าตาไม่สวย

青蛙 qīngwā “กบ” ใช้กล่าวถึงผู้ชายที่หน้าตาไม่หล่อ

2.1.15.2 นามนัย เป็นการกล่าวถึงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งแต่มีความหมายครอบคลุมทั้งหมด

ตัวอย่าง 美眉 měi méi “คิ้วสวย” แทนคำว่า 美妹 měi mèi
“น้องสาวคนสวย” ในที่นี้ใช้อยู่เพียง
ส่วนเดียวคือ “คิ้ว” เพื่อกล่าวชมผู้หญิงว่า
มีหน้าตาสวย

汗 hàn “เหงื่อ” แทนความตกใจ ความหวาดกลัว

2.1.15.3 อดีตพจน์ เป็นการพรรณนาภาพหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้นจริง

ตัวอย่าง 吐血 tǔ xiě “อาเจียนเป็นเลือด” ถูกนำมาใช้บรรยาย

“ความรู้สึกอีกัดใจ กลุ่มใจ”

晕 yūn “มึนศีรษะ จะเป็นลม” ถูกลำมาใช้ความหมายว่า
“งง” และ “ตะลึง”

2.1.16 ใช้คำเรียกชื่อสัตว์มาสร้างคำใหม่

การใช้คำเรียกชื่อสัตว์ เช่น ไคโนเสาร์ หนอน กระต่าย หมู
กบ เป็นต้น มาสร้างคำใหม่เพื่อให้เกิดอรรถรสในการสื่อสาร
ตัวอย่าง 猪娃 zhūwá “ลูกหมู” แทนความหมายว่า “เด็กดี”
屁兔 pìtù “ผายลม+กระต่าย” แทนคำว่า “PII
(Pentium II)”

2.1.17 ใช้สัญลักษณ์ภาพแทนความหมาย

จากการศึกษาพบว่านอกจากการใช้ตัวอักษรจีนในภาษา
อินเทอร์เน็ตแล้ว ยังพบการใช้สัญลักษณ์แทนความหมายอีกด้วย
สำหรับสัญลักษณ์ในโลกออนไลน์ที่พบการใช้เป็นสัญลักษณ์แรก
คือ สัญลักษณ์ยิ้ม :-) สัญลักษณ์ดังกล่าวคิดค้นโดยนักวิจัยชาว
อเมริกันชื่อ Scott Fahlman พนักงานบริษัท IBM (USAToday,
2008:1)

ในการสนทนาออนไลน์ เนื่องจากผู้เล่นไม่สามารถใช้สีหน้า
ท่าทางประกอบการสนทนากับคู่สนทนาได้ จึงพยายามนำเอา
เครื่องหมายวรรคตอน ตัวเลข และตัวอักษรมาประกอบเข้าด้วยกัน
สร้างเป็นสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของตน
ตัวอย่าง Zzzz แทนความหมายว่า “นอนหลับ”

@>>-->- แทนความหมายว่า “ดอกกุหลาบที่สวยงาม
หนึ่ง”

2.1.18 สร้างคำใหม่โดยล้อแบบจากคำเดิม

คำศัพท์ในภาษาอินเทอร์เน็ตจำนวนมากถูกสร้างขึ้นโดยการ
ล้อแบบจากคำที่มีอยู่เดิม เช่น คำว่า 黑客 hēikè ยืมมาจากคำว่า
“hacker” ในภาษาอังกฤษ ต่อมามีการสร้างชุดคำศัพท์ล้อแบบคำคำ
นี้ เมื่อคำว่า 客 kè ถูกนำมาประกอบหลังคำอื่นจะมีความหมายว่า
“ผู้...”

ตัวอย่าง 白客 báikè “ผู้ที่เข้าใจในเน็ตเวิร์กอย่างลึกซึ้ง และไม่
ชอบไปรบกวนผู้เล่นคนอื่น”

试客 shìkè “ผู้ที่เล่นอินเทอร์เน็ตเพื่อขอของทดลองใช้”

职客 zhíkè “ผู้ที่ชอบแนะนำงานให้คนอื่น”

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างชุดคำศัพท์อื่นๆอีก เช่น 菜鸟 cài niǎo
“ผู้ที่มีความรู้ทางคอมพิวเตอร์ระดับพื้นฐาน” เป็นคำต้นแบบของคำ
ว่า 飞鸟 fēiniǎo “ผู้ที่มีประสบการณ์และความชำนาญในการใช้
อินเทอร์เน็ตและระบบคอมพิวเตอร์” 老鸟 lǎoniǎo “ผู้ที่มีความ
ชำนาญและเทคนิคในการเล่นอินเทอร์เน็ตเพราะได้สั่งสม
ประสบการณ์มาเป็นเวลานาน” (Li, L., 2008)

2.1.19 ปรับจากคำพูด วลีหรือประโยคที่นิยมใช้ในภาพยนตร์ ละคร หรือนวนิยาย

ตัวอย่าง 我做固我在。 Wǒ zuò gù wǒ zài. “ฉันทำฉันจึงมี
อยู่” ปรับมาจากคำพูดที่โด่งดัง ของนัก
ปรัชญาชาวฝรั่งเศส เรอเน เดการ์ตที่ว่า 我
思固我在。 Wǒ sī gù wǒ zài. “เพราะ
ฉันคิด ฉันจึงมีอยู่” (Wikipedia)

第 n 次亲密接触 dì ēn cì qīnmì jiēchù “สัมผัสใกล้ชิด
มานับครั้งไม่ถ้วน (n ครั้ง) ”ปรับมาจาก
นิยายออนไลน์ที่โด่งดังเรื่อง 第一次亲密
接触 dì yī cì qīnmì jiēchù “สัมผัส
ใกล้ชิดครั้งแรก”

2.2 ด้านไวยากรณ์

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ภาษาอินเทอร์เน็ตมีการสร้างคำและ
วลีขึ้นมาใหม่ คำหรือวลีที่สร้างขึ้นมานี้อาจมีรูปแบบที่ผิด
เพี้ยนไปบ้างจากภาษาจีนกลางมาตรฐาน นอกจากนี้อาจพบว่าโครง
สร้างทางไวยากรณ์ในภาษาอินเทอร์เน็ตอาจแตกต่างไปจากที่พบใน
ภาษาจีนกลางมาตรฐาน

2.2.1 ใช้คำแสดงน้ำเสียงที่สร้างขึ้นใหม่

คำแสดงน้ำเสียงเป็นคำที่ใช้แสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด
ตำแหน่งของคำแสดงน้ำเสียงจะอยู่ท้ายประโยค เช่น 鸟 niǎo, 压
yā (เป็นรูปพิมพ์ผิดของคำว่า 呀 yā), 哈 hā เป็นต้น

ตัวอย่าง 偶去鸟。 Ōu qù niǎo. มีความหมายเหมือนกับ 我去了。

Wǒ qù le. “ฉันไปแล้ว” (โดยปกติคำ 鸟 niǎo ใช้เป็นคำนาม มีความหมายว่า “นก” แต่ในที่นี้ใช้เป็นการแสดงน้ำเสียง)

我没事了哈。 Wǒ méi shì le hā. “ฉันไม่เป็นไรแล้ว”

คำ 哈 hā ในที่นี้ไม่มีความหมาย

2.2.2 วางคำวิเศษณ์ 先 xiān ไว้ท้ายประโยค

ตัวอย่าง 给个东西先 gěi ge dōngxi xiān “ให้ของก่อน”

ในภาษาจีนกลางตำแหน่งของ 先 xiān จะวางไว้หน้าคำกริยา ดังนั้นวลีนี้ควรจะแก้ไขเป็น 先给个东西 xiān gěi ge dōngxi การวางคำ 先 xiān ในตำแหน่งท้ายประโยคน่าจะเป็นการรับเอาไวยากรณ์ของภาษาจีนกวางตุ้งมาใช้โดยผ่านการสัมผัสภาษาในการสนทนาบนโลกออนไลน์

2.2.3 ใช้คำที่มีอยู่แต่เปลี่ยนชนิดของคำคำนั้น

คำที่ใช้ในภาษาอินเทอร์เน็ตบางคำนำเอาคำเดิมที่มีอยู่แต่ปรับเปลี่ยนชนิดของคำคำนั้น เช่น เปลี่ยนจากคำนามเป็นคำกริยา หรือจากคำคุณศัพท์เป็นคำวิเศษณ์

ตัวอย่าง 你 e-mail 我吧。 Nǐ e-mail wǒ ba. “เธออีเมลให้ฉัน

เถอะ”

严重支持⁶ yánzhòng zhīchí “สนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง”

จากตัวอย่าง โดยปกติ e-mail จะใช้เป็นคำนามมีความหมายว่า “อีเมล” แต่ในภาษาอินเทอร์เน็ตกลับถูกใช้เป็นคำกริยา และอีกตัวอย่างหนึ่ง 严重 yánzhòng “รุนแรง” ปกติใช้เป็นคำคุณศัพท์ แต่ในภาษาอินเทอร์เน็ตจะถูกนำมาใช้เป็นคำวิเศษณ์แทน

2.2.4 ใช้โครงสร้าง 在+于+V/VO

ตัวอย่าง A: 你在干什么? Nǐ zài gàn shénme? “เธอกำลังทำอะไร”

B: 我在干工作。Wǒ zài gàn gōngzuò. “ฉันกำลังทำงาน” หรือตอบว่า

B: 我在干吃饭。Wǒ zài gàn chīfàn. “ฉันกำลังกินข้าวอยู่”

ที่ถูกต้อง B ต้องตอบว่า 我在工作呢。Wǒ zài gōngzuò ne.

2.2.5 ใช้โครงสร้าง X+体

Dong (2011) กล่าวว่าโครงสร้าง X+体 นับเป็นหนึ่งในโครงสร้างที่นิยมใช้กันในโลกออนไลน์ในปี ค.ศ. 2011

ตัวอย่าง

大家一起 TVB 体吧。(from Guoke Wang, 2012)

⁶ ตัวอย่างเพิ่มเติมเช่น 严重同情 yánzhòng tóngqíng “เห็นใจเป็นอย่างยิ่ง” 严重打倒 yánzhòng dǎdǎo “ทำลายให้สิ้นซาก”

Dàjiā yīqǐ TVB tǐ ba. “พวกเรามาช่วยกันปลอมโยนและให้กำลังใจกันและกัน”

(“TVB 体” แปลตามตัวอักษรได้ว่า “รูปแบบ TVB” ในที่นี้หมายถึง ใช้คำพูดที่ลึกซึ้ง กินใจในหนังของTVB มาให้กำลังใจผู้อื่นหรือขอให้ผู้อื่นปลอมใจตนยามเศร้า)

警察讲淘宝体，看完我哈哈乐。(from Xiao Jiang, 2011)
Jīngchá jiǎng Táobao tǐ, kàn wán wǒ hā hā lè. “ตำรวจพูดภาษาดอกไม้ พออ่านจบฉันก็หัวเราะ”

(淘宝体 Táobao tǐ แปลตามตัวอักษรได้ว่า “รูปแบบเถาป่าว” ชาวจีนที่ชอบปึงซื้อของในโลกไซเบอร์นั้นต่างรู้จักเว็บไซต์เถาป่าวเป็นอย่างดี เมื่อผู้ซื้อซื้อจากผู้ขาย ผู้ขายก็จะแสดงความสนิทสนมโดยใช้คำว่า 亲 qīn “(ลูกค้า)ที่รัก” ในที่นี้หมายถึง ใช้คำพูดที่ไพเราะพูดคุยกับผู้อื่น)

2.2.6 ใช้โครงสร้าง X+的说 de shuō

ตัวอย่าง 周末就别去了吧，会有很多人的说。

Zhōumò jiù bié qù le ba, huì yǒu hěn duō rén de shuō.

“วันหยุดนี้อ่าไปเลย คงมีคนเยอะทีเดียวเชียรว”

要慢慢体会的说。

yào mànman tǐhuì de shuō. “ต้องค่อยๆเข้าใจนะ”

คำ X+的说 de shuō ในที่นี้ทำหน้าที่เสมือนคำแสดงน้ำเสียง (语气词 yǔqìcí) ใช้แสดงความรู้สึกของผู้พูดว่าเห็นด้วยหรือยืนยันสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ประโยคที่ใช้โครงสร้าง X+的说 X+de shuō จะไม่ใช่คำแสดงน้ำเสียง (เช่น 哇 wā, 啊 ā) อื่นๆ ต่อท้ายอีก (Yu, J., 2009)

3. ผลกระทบของการใช้ภาษาจีนในโลกไซเบอร์ต่อสังคมจีน

มุมมองของนักวิชาการต่อผลกระทบของภาษาอินเทอร์เน็ตที่มีต่อภาษาจีนกลางมาตรฐานและต่อสังคมอาจสรุปได้ 2 ลักษณะ คือ กลุ่มที่มองว่าภาษาอินเทอร์เน็ตเป็นผลพวงมาจากการพัฒนาของภาษาตามยุคสมัย และกลุ่มที่มองว่าภาษาอินเทอร์เน็ตกำลังทำให้ภาษาจีนกลางสูญเสียความเป็นมาตรฐาน

กลุ่มที่มองว่าภาษาอินเทอร์เน็ตเป็นผลพวงของการปฏิวัติหรือการพัฒนาของภาษาตามยุคสมัย เช่น Crystal (2001) Zhang & Wang (2009), Keji Ribao (2005) และ Baoji Ribao (2008)

หากอินเทอร์เน็ตเป็นการปฏิวัติทางเทคโนโลยีของข้อมูลข่าวสาร ภาษาอินเทอร์เน็ตก็น่าจะเป็นการปฏิวัติทางภาษา (Crystal, 2001) ตราบใดที่ภาษายังสามารถใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารได้ก็แสดงว่ายังมีชีวิต การเปลี่ยนแปลงของภาษาก็นับเป็นความก้าวหน้าและการพัฒนาตามยุคสมัย (Keji Ribao, 2005) การ

ใช้ภาษาอินเทอร์เน็ตของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งนั้นจึงไม่น่าจะเป็นปัญหาใหญ่ เพราะภาษาหลักที่ใช้กันในสังคมจีนคือภาษาจีนกลาง ในขณะที่ภาษาอินเทอร์เน็ตเป็นเพียงภาษาถิ่นสังคม สังคมจึงควรยอมรับและแนะนำเยาวชนให้รู้จักการเลือกใช้ภาษา หากเยาวชนได้รับผลกระทบจากการใช้ภาษาดังกล่าว พวกเขาจะเลิกใช้ไปในที่สุด (Keji Ribao, 2005) และหากมองในแง่ดี เช่น จากมุมมองครูสอนภาษาในโรงเรียนมัธยมเชิงเจียงจว (Xiangjia zhuang Middle School) บางท่านกลับเห็นว่าคำศัพท์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในภาษาอินเทอร์เน็ตช่วยเสริมสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กนักเรียน (อ้างใน Baoji Ribao, 2008)

นอกจากนี้ ภาษาอินเทอร์เน็ตยังเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของชาวจีนในเชิงพาณิชย์อีกด้วย กล่าวคือ ภาษาอินเทอร์เน็ตมีส่วนช่วยผู้ประกอบการประชาสัมพันธ์สินค้า สร้างโอกาสทางธุรกิจตัวอย่างเช่น เพื่อให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งทางการตลาดอื่นๆ ได้ ร้านค้าบางร้านจึงเลือกใช้คำเลียนเสียงและคำที่มีความหมายโดยนัยที่นิยมใช้กันในโลกออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ร้านผมปลอมของหวังโจว ตั้งชื่อร้านว่า 无发无天 wú fà wú tiān “ไม่มีผมไม่มีฟ้า” โดยปกติแล้วร้านผมปลอมจะใช้คำว่า 假发店 jiǎ fà diàn “ร้านผมปลอม” ตามร้านจิวเวอร์รี่ที่ทำแหวนและเครื่องประดับที่ใช้เป็นของหมั้นเจ้าสาวโดยแกะสลักลวดลายตัวเลข 520 หรือ 1314 ซึ่งเป็นตัวเลขที่

ใช้แทนความหมายว่า “ฉันรักเธอ” และ “ตลอดชั่วชีวิต” ตามลำดับ นอกจากนี้ร้านรองเท้านี้แห่งหนึ่งข้างมหาวิทยาลัยเฉิงไฮ้ หรือร้านชานม ใช้สัญลักษณ์ 囍 jiǒng⁷ อันเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่นิยมใช้ในภาษาอินเทอร์เน็ตแล้วชาวยุติบยาศิ (Huaxi Metropolis Daily, 2008) และคลิปการ์ตูนดัง 一日一囍 yī rì yī jiǒng

อย่างไรก็ดี นักวิชาการชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งกลับมองว่าภาษาอินเทอร์เน็ตกำลังทำให้ภาษาจีนกลางวิบัติ เพราะก่อให้เกิดความคลุมเครือและความคลาดเคลื่อนในการสื่อสาร เช่น นักวิชาการด้านภาษาของคณะภาษาจีนมหาวิทยาลัยเฉิงไฮ้ (อ้างใน Hangzhou Website, 2004) มองภาษาอินเทอร์เน็ตว่าเป็นมลพิษของภาษาจีนกลางเพราะคำและสัญลักษณ์ต่างๆถูกสร้างขึ้นตามอำเภอใจ เปรียบเสมือนต้นกล้าที่ไม่แข็งแรง นอกจากนี้ Wei (2006) รายงานว่าในวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 2006 รัฐบาลนครเฉิงไฮ้ได้ออกกฎการใช้คำในภาษาว่าหากในเอกสารทางราชการของเฉิงไฮ้ หนังสือแบบเรียน หรือในข่าวปรากฏการใช้คำศัพท์ภาษาอินเทอร์เน็ต เช่น คำว่า 美眉 měiméi “น้องสาวคนสวย” 恐龙 kǒnglóng “ผู้ชายอัปลักษณ์” เป็นต้น จะถือว่ากระทำผิดกฎหมาย (Chen, 2007)

ในสังคมครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุด ผู้ปกครองหลายคนเป็นกังวลว่าภาษาอินเทอร์เน็ตจะทำให้เกิดช่องว่าง

⁷ นักเทศชาวจีนถือว่าคำนี้เป็นคำที่โคตรเด่นที่สุดในศตวรรษที่ 21 (Yu, D., 2009)

ระหว่างวัย (Huashang Bao อ้างถึงใน Hangzhou Network, 2004) และหากเยาวชนใช้ภาษาดังกล่าวแทนภาษาเขียนก็จะทำให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อการใช้ภาษาจีนกลางมาตรฐานได้ โดยเฉพาะในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของเด็กมัธยมศึกษาที่ต้องสอบเขียนเรียงความในวิชาภาษานั้น พบว่ามีการใช้ภาษาอินเทอร์เน็ตแทนภาษาเขียน กระทรวงศึกษาธิการจึงต้องออกประกาศว่าการสอบวิชาภาษาเพื่อเข้ามหาวิทยาลัยเป็นการประเมินและทดสอบความรู้ทางภาษาจีนกลางมาตรฐานของนักเรียน ไม่ใช่การทดสอบความสามารถในการใช้ภาษาอินเทอร์เน็ต จึงไม่ควรใช้รูปแบบคำย่อตัวเลขหรือคำเลียนเสียงเช่นที่ปรากฏในการสนทนาออนไลน์ในการเขียนเรียงความ (Huashang Bao, 2005) ในที่นี้ขอยกตัวอย่างการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาของโรงเรียนเทียนสินดังนี้

“周末，读大学的 GG 来，给我带了很多好东西，都系 很多好的东西，都系 ‘偶’ 非常稀饭的。就 酱紫，偶就答应 GG 陪他去逛街吃 KPM...” “Zhōumò, dú dàxué de GG lái, gěi wǒ dài le hěn duō hǎo dōngxi, dōu xì hěn duō hǎo de dōngxi, dōu xì “ǒu” fēi cháng” xīfàn” de. Jiù jiàngzǐ, ǒu jiù dāying GG péi tā qù guàngjiē chī KPM...” “วันหยุด พี่ชายที่เรียนมหาวิทยาลัยมาหา เขาเอาของดีๆ มาให้ฉัน เป็นของดีๆ ทั้งนั้น เป็นของที่ฉันชอบทั้งนั้น ก็อย่างนี้แหละ ฉันเลยยอมเป็นเพื่อนพี่ชาย

ไปซื้อปิ้งกินพวกเคนด็กกี้ พิชซ่าฮัท แมคโดนัลด์ ...” (Keji Ribao, 2005)

จากตัวอย่างข้างต้นนี้จะพบว่ามีคำศัพท์บางคำที่นิยมใช้ในการสนทนาออนไลน์ แต่ไม่ปรากฏใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น GG (=哥哥 gēge “พี่ชาย”) 系 xì (= 是 shì “เป็น”) 偶 ǒu (= 我 wǒ “ฉัน”) 稀饭 xīfàn (= 喜欢 xǐhuan “ชอบ”) 酱紫 jiàng zǐ (= 这样子 zhèyàngzi “อย่างนี้”) และ KPM (= 肯德基+必胜客+麦当劳 Kěndéjī+Bìshèngkè+ Màidāngláo “เคนด็กกี้+พิชซ่าฮัท+แมคโดนัลด์”)

อีกตัวอย่างหนึ่งได้มาจาก China Military Online (2009) ซึ่งรายงานว่าในระหว่างการฝึกทหาร เสี่ยวหลิวซึ่งเพิ่งเข้ามาเป็นทหารตอบหัวหน้าฝึกว่า 我晕! Wǒ yūn. ครูฝึกรู้สึกตกใจจึงถามกลับว่า “จะเอาฮาไหม” แต่เสี่ยวหลิวกลับหัวเราะแล้วตอบว่า “ท่านไม่รู้หรือครับว่า นี่เป็นภาษาอินเทอร์เน็ต” ที่ครูฝึกเข้าใจผิดก็ไม่แปลกอะไร เพราะปกติเราจะใช้คำว่า 晕 yūn ในความหมายว่า “มึนศีรษะ จะเป็นลม” แต่ในภาษาอินเทอร์เน็ตนั้น 晕 yūn กลับใช้ในความหมายใหม่ว่า “ตะลึง ตกใจ” ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการนำภาษาอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการชีวิตประจำวันอาจทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในการสื่อสารได้

4. สรุป

การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าภาษาอินเทอร์เน็ตเป็นภาษาเฉพาะกลุ่ม เป็นรูปแบบของภาษาจีนกลางรูปแบบหนึ่ง (Yan, 2005; Li, S. & Yang, 2009) ที่ถูกสร้างขึ้นโดยนักแสทที่ส่วนใหญ่จะเป็นวัยรุ่น ภาษาอินเทอร์เน็ตเน้นความสั้นกระชับ สร้าง สรรค์ รวดเร็ว มีเอกลักษณ์และเป็นสื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนา ทั้งนี้มีการนำตัวเลข สัญลักษณ์ พินอิน ตัวอักษรจีนและตัวอักษรภาษาอังกฤษมาประกอบเข้าด้วยกันเพื่อสร้างสรรค์คำ วลี หรือประโยค

ผลการศึกษาพบว่าลักษณะเด่นทางภาษาที่พบในโลกออนไลน์สามารถสรุปได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านคำศัพท์และด้านไวยากรณ์ นอกจากนี้ อาจสรุปได้ว่าภาษาอินเทอร์เน็ตมีผลกระทบต่อสังคมจีนทั้งทางด้านบวกและด้านลบ สำหรับทางด้านบวกนั้นนักวิชาการหลายท่านมองว่าภาษาอินเทอร์เน็ตเป็นการสร้างสรรค์และเป็นผลผลิตของการพัฒนาตามยุคสมัย พ่อค้าและผู้ประกอบการที่ใช้ภาษาอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ทางธุรกิจ สำหรับในด้านลบนั้นอาจกล่าวได้ว่าภาษาอินเทอร์เน็ตมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงโดยตลอด และไม่คงที่ จึงทำให้เกิดความคลุมเครือหรือความเข้าใจผิดในการสื่อสารได้ เช่น การที่ชาวจีนกลุ่มหนึ่งมีความกังวลว่า ภาษาอินเทอร์เน็ตจะเข้ามาแทรกแซงการเรียนรู้ภาษาจีนกลาง

มาตรฐานของบุตรหลาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุตรหลานที่สอบวิชาภาษาจีน ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยนั้น นักเรียนเขียนเรียงความด้วยสำนวนภาษาอินเทอร์เน็ตแทนสำนวนภาษาจีนกลางมาตรฐาน ทำให้ผู้ตรวจข้อสอบอ่านไม่เข้าใจและหักคะแนน ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ครูและผู้ปกครองควรจะร่วมกันหาวิธีหรือกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และทักษะในการใช้ภาษาจีนกลางที่ถูกต้อง เช่น สำหรับเด็กที่ชอบใช้ภาษาอินเทอร์เน็ต อาจเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการแสดงออกทางภาษาของพวกเขาโดยการแนะนำให้พวกเขาเรียนเพิ่มเติมเรื่องไวยากรณ์ กลวิธีการประพันธ์ การสร้างสัมผัส เป็นต้น (Keji Ribao, 2005)

อย่างไรก็ดี ในกระบวนการพัฒนาของภาษานั้นมีการเลือกรับคำและคัดคำออก หากคำใดในภาษาอินเทอร์เน็ตได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายแล้วก็มีโอกาสที่จะพัฒนาเป็นคำที่ใช้ในภาษาพูดได้ ส่วนคำที่ไม่ได้รับการยอมรับก็จะหายไปและถูกแทนที่ด้วยคำใหม่ในที่สุด

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2553. บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ลาดพร้าว
- China Military Online. 2009. 《武警湖北总队二支队规范使用网络语言》. Retrieved from <http://www.chinamil.com.cn>
- Crystal, D. 2001. *Language and Internet*. London: Cambridge University Press.
- USATODAY. 2008. Online 'smiley face' :-) turns 20 years old this week. Retrieved from http://www.usatoday.com/tech/webguide/internetlife/2002-09-19-smiley-face_x.htm
- Wikipedia. เรอเน เดการ์ต (René Descartes). Retrieved from <http://th.wikipedia.org/wiki>
- 白小丽. 2009. 网络语言中的拆字合字表达. 现代语文《语言研究》, 2, 148-149.
- 宝鸡日报. 2008. 《如何应对网络语言》. Retrieved from <http://hi.baidu.com>
- 陈光明. 2007. 对网络语言中“新兴音译”的后现代解读——兼谈网络语言的规范. 《广东外语外贸大学学报》, 18(1), 70-73.
- 陈建华. 2004. 网络语言的发展及其规范. 《福州大学学报(哲社版)》, 1, 75-79.
- 董雷. 2011. 《网络流行“体”年度大总结 这些你都会吗?》. Retrieved from <http://china.rednet.cn/c/2011/11/22/2439460.htm>
- 方彩芬. 2002. 网络语言特点透析. 《宁波高等专科学校学报》, 14(1), 94-96.

- 果壳网. 2012. 《大家一起 TVB 体吧》. Retrieved from <http://www.guokr.com/post/60801/>
- 杭州网. 2004. 《偶素米女"啥意思 专家: 网络语言对汉语有负面影响》. Retrieved from <http://www.hangzhou.com.cn/20040101/ca618132.htm>
- 黄素文. 2009. 浅析网络语言中的符号网语. 《语言应用研究》, 4, 86-88.
- 华西都市报. 2008. 《李宁惊现囧字图案运动鞋凸显创意营销》. Retrieved from http://design.brandcn.com/market/200808/150444_2.html
- 江西日报. 2009. 《网路语言的泛化:是喜是忧》. Retrieved from <http://jiangxi.jxnews.com.cn/system/2009/01/23/011012451.shtml>
- 李代祥. 2006. 网络语言的定性. 《中华读书报》. Retrieved from http://www.gmw.cn/content/2006-05/08/content_409062.htm
- 郇亮. 2008. 《"客"系列成为汉语新词汇网络语言再成争论焦点》. Retrieved from <http://why.eastday.com/q/20080510/u1a428200.html>
- 李素琼, 杨燕群. 2009. 网络语言变异现象与现代汉语言规范. 《中南林业科技大学学报》, 3(3): 94-96.
- 彭姣娟. 2006. 网络语言中修辞手法的运用. 《江西科技师范学院学报》, 1, 114-116.
- 彭顺平, 石冬梅. 2009. 《试论网络语言及其心里归因》. Retrieved from <http://www.dxlwwang.com/computerapplication/net200903251542286536.html>
- 科技日报. 2005. 《网络语言到底 会不会改变现代汉语》, November, 11, 2005.
- 宋艳杰. 2009. 网络语言中的日语借词现象及成因分析. 《今日南

- 国》, 3 (118), 121-123.
- 华商报. 2005. 《网络语言能否进 高考作文》 Retrieved from <http://edu.qq.com/a/20050816/000034.htm>
- 王文. 2005. 网络语言集粹. 《中学语文园地》, 第 4 期.
- 魏义松. 2006. 《网络语言不应成为新闻报道的“鸡肋”》 Retrieved from <http://www.cqvip.com/Main/Detail.aspx?id=22466757&AspxAutoDetectCookieSupport=1>
- 吴传飞. 2003. 中国网络语言研究概观. 《湖南师范大学社会科学学报》, 32(6), 102-105.
- 小讲. 2011. 《警察淘宝体-看完我哈哈哈》 Retrieved from http://blog.sina.com.cn/s/blog_64ef91f70102d4g2.html
- 严斌慧. 2005. 论网络语言中谐音的运用. 《成都理工大学学报: 社会科学版》, 13(3), 32-34.
- 于丹丹. 2009. 网络语言现象分析. 《黑龙江史志》, 4, 102-103.
- 于艳华. 2009. 网络语言“X+的说”句法现象探究. [X+的说]. 《辽东学院学报》, 11(3), 79-81.
- 张薇, 王红旗. 2009. 网络语言是一种社会方言. 《济南大学学报》, 19(1):25-28.
- 张豫峰. 2004. 简谈网络语言. 《柳州职业技术学院学报》, 4(4), 82-84.

ABSTRACT

Cyber Language Use among Chinese Internet Chatters

Chanyaporn Parinyavottichai, Ph.D.

In the information era, the internet plays a crucial role in people's lives. The communication through the internet brings about "Cyber language or the internet language", a specific kind of language used among those who chat on the internet. This type of language is characterized by the following qualities: cheerfulness, creativity, and uniqueness. Moreover, it contains some words, numbers, and a variety of emoticons to express the internet chatters' ideas and feelings. The purpose of this study is to investigate the distinctive features of this particular language through the view of sociolinguistics, and explain how the phenomenon of this language impacts on the Chinese society.

Keywords: *language, Internet, internet chatter, Chinese people*

มโนทัศน์ของ 心 *xīn*¹

ภัทรา พิเชษฐศิลป²

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษามโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาจีนที่มีต่อคำ 心 *xīn* ในภาษาจีนปัจจุบัน โดยอาศัยทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริธาน และความคิดความเชื่อเกี่ยวกับ 心 *xīn* ในสังคมจีน จากการวิจัยพบว่า 心 *xīn* มีมโนทัศน์ที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม กล่าวคือเป็นแหล่งกำเนิดและที่ตั้งของความคิดความรู้สึก รวมทั้งยังเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ 心 *xīn* มีมโนทัศน์เช่นนี้ก็คือความคิดความเชื่อทางวัฒนธรรม คำสำคัญ *xīn* มโนทัศน์ อรรถศาสตร์ปริธาน

บทนำ

คำ 心 *xīn* ในภาษาจีนมีประวัติการใช้มาเป็นระยะเวลายาวนาน ในสังคมจีน คำว่า 心 *xīn* เริ่มใช้ตั้งแต่สมัยใด ยังไม่มี

¹ บทความฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ (รหัสโครงการ HS1025A)

² นิสิตปริญญาคุฏฐบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักฐานยืนยันได้แน่ชัด อย่างไรก็ตาม จากหลักฐานบันทึกต่างๆ พบว่ามีการใช้คำว่า 心 *xīn* มาตั้งแต่ก่อนสมัยราชวงศ์ฉิน (秦 *Qín* 221-206 ปี ก่อนคริสตกาล) ดังจะพบเห็นได้ในหนังสือบันทึกโบราณต่างๆ อาทิ ในหนังสือ 尚書 *Shàngshū* (尚書 *Shàngshū* • 商書 *Shāng shū* • 盤庚 *Pán gēng*) (อ้างถึงใน 江灝 *Jiāng Hào*、錢宗武 *Qián Zōngwǔ*, 1992: 170) ซึ่งเป็นหนังสือบันทึกเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่รวมเป็นเล่มสมบูรณ์ตั้งแต่ยุคชุนชิว (春秋 *Chūnqiū* 770-476 ปี ก่อนคริสตกาล) ก็มีการใช้คำว่า 心 *xīn* แล้ว อาทิ 今予其敷心腹腎腸，厲告爾百姓于朕志。(Jīn yǔ qí fū xīnfù shèn cháng, lì gào ěr bǎixìng yú zhèn zhì) ตอนนี้นั้นต้องการนำความเห็นในใจของฉันทบอแก่ทุกท่าน ฉันทันไม่ได้ต้องการจะลงโทษทุกท่าน ทุกท่านก็อย่าได้ไม่พอใจ สมรู้ร่วมคิดกันและใส่ร้ายฉันทัน

จากข้อมูลภาษา ผู้วิจัยพบว่า 心 *xīn* ไม่เพียงหมายถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมอันได้แก่ หัวใจหรืออวัยวะภายในร่างกายของคนหรือสัตว์ชั้นสูงแต่ 心 *xīn* ยังมีมนต์ศันอันหมายรวมถึงสิ่งอันเป็นนามธรรมซึ่งมีความเชื่อมโยงกับความคิดความเชื่อทางวัฒนธรรมในสังคมอีกด้วย

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษามโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาจีนที่มีต่อคำ 心 *xīn* ในภาษาจีนปัจจุบัน โดยอาศัยทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชาน และความคิดความเชื่อเกี่ยวกับ 心 *xīn* ในสังคมจีน

อรรถศาสตร์ปริชาน (Cognitive Semantics) เป็นสาขาวิชาที่มุ่งศึกษาวิเคราะห์ภาษาในลักษณะที่สัมพันธ์กับระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา โดยมีสมมติฐานว่าภาษาสะท้อนโลกทัศน์ของมนุษย์ กระบวนการเรียนรู้และเข้าใจภาษาจะสัมพันธ์กับประสบการณ์ต่างๆของมนุษย์ อันได้แก่ ประสบการณ์ทางร่างกาย (bodily experience) ประสบการณ์ทางสังคม (social experience) และประสบการณ์อื่นๆ ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ จะเป็นฐานของกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของมนุษย์

ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน การสร้างความหมายให้กับคำ ก็คือการสร้างมโนทัศน์ในระบบความคิดของมนุษย์ และกระบวนการสร้างความหมายให้กับคำ ก็คือกระบวนการสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) มโนทัศน์ในระบบความคิดของมนุษย์จะถูกเก็บไว้อย่างเป็นระบบ และรวมกันเป็นโครงสร้างที่ซับซ้อน ซึ่งโครงสร้างความรู้และประสบการณ์ต่างๆ จะเป็นตัวช่วยจัดหมวดหมู่ให้กับมโนทัศน์ภายในระบบปริชานของมนุษย์ อูเงอเรอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 47-48) เรียกประสบการณ์หนึ่งที่มนุษย์เก็บไว้ในสมองว่า แบบจำลองปริชาน (cognitive model) อูเงอเรอร์และชมิทกล่าวว่าแบบจำลองปริชานหนึ่งๆ จะเชื่อมโยงกับแบบจำลองปริชานอื่นๆที่เกี่ยวข้องใน

ลักษณะเสมือนเครือข่าย (network) ที่อยู่ภายในระบบปรีชาของมนุษย์

1. วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 รวบรวมข้อมูล

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลภาษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1.1 รวบรวมคำศัพท์และกลุ่มคำภาษาจีนที่ประกอบด้วยหน่วยคำ 心 *xīn* จากพจนานุกรม 2 เล่ม ได้แก่ 漢語大詞典 *Hànyǔ dà cídiǎn* (縮印本 *suōyìn běn*) (漢語大詞典編纂處 *Hànyǔ dà cídiǎn biānzǔǎn chù*, 2007) และ 倒序現代漢語詞典 *Dàoxù xiàndài Hànyǔ cídiǎn* (中國社會科學院語言研究所詞典編輯室 *Zhōngguó shèhuì kēxuéyuàn yǔyán yánjiū suǒ cídiǎn biānjí shì*, 2002)

1.1.2 รวบรวมคำ 心 *xīn* ซึ่งปรากฏในประโยค โดยรวบรวมจากเว็บไซต์คลังข้อมูลทางภาษาของมหาวิทยาลัยปักกิ่ง³ (北京大學中國語言學研究中心語料庫 *Běijīng dàxué Zhōngguó yǔyán xué yánjiū zhōngxīn yǔliàokù*) ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมประโยคที่มีคำ

³ แหล่งที่มา

http://ccl.pku.edu.cn:8080/ccl_corpus/search?q=%E5%BF%83&start=0&num=50&index=FullIndex&outputFormat=HTML&encoding=UTF8&maxLeftLength=30&maxRightLength=30&orderStyle=score&LastQuery&dir=xiandai [10 ธันวาคม 2554]

ว่า 心 *xīn* ประกอบอยู่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 10,000 ประโยค จากนั้นใช้โปรแกรมไมโครซอฟท์แอคเซส (Microsoft Access) ในการคัดเลือกข้อมูล โดยสุ่มเลือกข้อมูลให้เหลือ 1,000 ประโยค

1.1.3 นอกจากแหล่งข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังได้เก็บข้อมูลภาษาเพิ่มเติมจากวิทยุและโทรทัศน์ และจากการสนทนาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เฉพาะในกรณีที่พบข้อมูลภาษาที่น่าสนใจซึ่งไม่มีอยู่ในข้อมูลภาษาที่ได้รวบรวมไว้ก่อนหน้านี้ ทั้งนี้เพื่อผลการวิเคราะห์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.2 วิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากรวบรวมข้อมูลแล้ว จึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาจากการปรากฏร่วมกับคำชนิดต่างๆ ของ 心 *xīn* เพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคำ 心 *xīn* ในภาษาจีนปัจจุบันว่า 心 *xīn* มีรูปร่าง ลักษณะ รวมถึงมีหน้าที่การทำงานอย่างไร

2. รูปร่างของ 心 *xīn*

2.1 วัตถุประสงค์สามมิติ

คำแสดงตำแหน่งและคำคุณศัพท์บอกรูปร่าง เมื่อปรากฏร่วมกับ 心 *xīn* สามารถสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์เกี่ยวกับรูปร่างและรูปทรงของ 心 *xīn* ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) 心寬 *xīnkuān* (ใจ – กว้าง) ใจกว้าง

(2) 心底 *xīndǐ* (ใจ-ปลาย) ภายในใจ

(3) 心裏 *xīnlǐ* (ใจ-ใน) ในใจ

(4) 心滿 *xīnmǎn* (ใจ-เต็ม) พึงพอใจ

จากตัวอย่างข้างต้นคำแสดงตำแหน่งและคำคุณศัพท์ที่บอกรูปร่าง เมื่อปรากฏร่วมกับ 心 *xīn* แสดงให้เห็นมโนทัศน์ของ 心 *xīn* ว่าเป็นวัตถุรูปทรงสามมิติ กล่าวคือ มีช่องว่างภายในที่มีความกว้างแคบ และความตื้นลึก

2.2 วัตถุทรงกลมปลายเรียวแหลม

จากข้อมูลภาษาพบว่าลักษณะนามที่ปรากฏใช้ร่วมกับ 心 *xīn* มีสองคำ ได้แก่ 顆 *kē* และ 條 *tiáo* ซึ่งคำลักษณะนามนับเป็นลักษณะจำเพาะทางภาษาอย่างหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ กล่าวคือ ประสบการณ์ต่างๆ ที่ประสบพบเจอก่อให้เกิดโครงสร้างมโนทัศน์ขึ้นในระบบความคิดของผู้ใช้ภาษา ซึ่งในการเลือกใช้ลักษณะนามนั้น ผู้ใช้ภาษาจะเลือกโดยการจัดประเภทของสิ่งต่างๆ ในระบบมโนทัศน์ โดยสิ่งที่มีลักษณะร่วมกันก็จะถือเป็นสมาชิกของกลุ่มและใช้ลักษณะนามร่วมกัน

ลักษณะนาม 顆 *kē* มักจะปรากฏใช้ร่วมกับวัตถุที่มีขนาดเล็กที่มีทรงกลม อาทิ 葡萄 *pútáo* (องุ่น) 糖 *táng* (น้ำตาล) 衛星 *wèixīng* (ดาวเทียม) 心 *xīn* (หัวใจ) 牙齒 *yáchǐ* (ฟัน) (陳云香 Chén Yúnxīang, 2012: 96)

ส่วนลักษณะนาม 條 *tiáo* มักจะปรากฏใช้ร่วมกับวัตถุรูปทรง
เรียวยาว อาทิ 街 *jiē* (ถนน) 河 *hé* (แม่น้ำ) 山脈 *shānmài*
(เทือกเขา) 毛巾 *máojīn* (ผ้าขนหนู) 魚 *yú* (ปลา) (呂叔湘 Lǚ
Shūxiāng, 1999: 529-530)

แม้ลักษณะนามทั้งสองจะแสดงถึงมโนทัศน์ที่ต่างกัน แต่กลับ
ถูกนำมาใช้ร่วมกับ 心 *xīn* และสิ่งนี้เองสะท้อนให้เห็นว่า 心 *xīn*
อาจมีคุณสมบัติร่วมบางประการกับสมาชิกในประเภททั้งสอง
กล่าวคือ มีลักษณะกลมเหมือนสมาชิกในกลุ่ม 顆 *kē* ใน
ขณะเดียวกันก็มีลักษณะเรียวยาวเหมือนสมาชิกในกลุ่ม 條 *tiáo*
เช่นกัน

2.3 มีช่องทางเข้า – ออก

(5) 心竅 *xīnqiào* (ใจ – ช่อง) สถิติปัญญา

(6) 心孔 *xīnkǒng* (ใจ – รู) สถิติปัญญา

(7) 開心 *kāixīn* (เปิด-ใจ) เบิกบานใจ

(8) 關心 *guānxīn* (ปิด-ใจ) เป็นห่วงเป็นใย

จากตัวอย่างที่ (5) และ (6) 心 *xīn* ปรากฏใช้ร่วมกับ 竅
qiào และ 孔 *kǒng* ซึ่งมีความหมายว่า “ช่อง” หรือ “รู” เมื่อรวมกัน
แล้วสื่อความหมายว่า “สถิติปัญญา” ซึ่งมโนทัศน์เกี่ยวกับช่องหรือรู
ของหัวใจนี้มีความสัมพันธ์กับความคิดความเชื่อของคนในสังคม
เนื่องจากในสังคมจีนมีความเชื่อว่าหัวใจมีรูหรือช่องสำหรับผ่านเข้า

ออกได้ ซึ่งหากหัวใจของบุคคลมีช่องมากเท่าใด ก็จะส่งผลให้บุคคลมีสติปัญญาที่ดีขึ้นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงมีความคิดความเชื่อที่ว่าหัวใจของนักปราชญ์จะมี 7 ช่อง ดังปรากฏในบันทึกเรื่องราวของปี่กาน 比干 *Bǐgān* (1,125-1,063 ปี ก่อนคริสตกาล) ไว้ว่า ปี่กานนั้น เป็นเสนาบดีของจักรพรรดิอินโจ้ว 殷紂王 *Yīnzhòu Wáng* (1,105-1,046 ปี ก่อนคริสตกาล) เป็นขุนนางผู้ซื่อตรง พยายามจะเตือนองค์จักรพรรดิให้หันมาสนใจราชกิจ แต่องค์จักรพรรดิหาได้ใส่พระทัยต่อคำเตือนของปี่กานไม่ กลับรับสั่งให้ทหารควักหัวใจของปี่กานออกมา

(9) 紂怒曰：吾聞聖人之心有七竅。遂剖而視之。

《史记·殷本记》

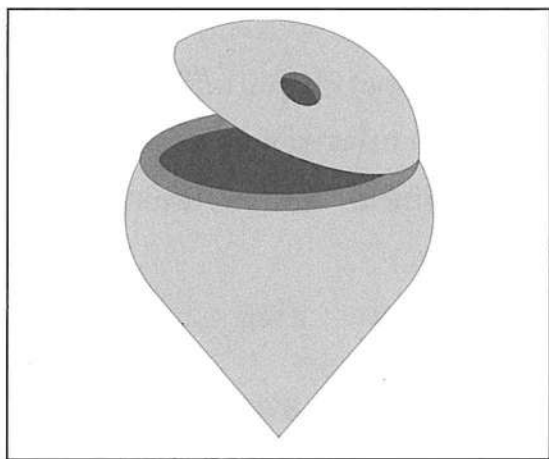
Zhòu nù yuē. Wú wén shèngrén zhī xīn yǒu qīqiào. Suì pōu ér shì zhī. 《Shǐjì · Yīnběnjì》

จักรพรรดิอินโจ้วทรงกริ้ว : เราทราบมาว่าหัวใจของนักปราชญ์มีเจ็ดช่อง จงผ่าออกมาดู

จากบันทึกข้างต้น สะท้อนให้เห็นความเชื่อของคนในสังคมจีนเกี่ยวกับรูปร่างของ 心 *xīn* ได้ว่า 心 *xīn* เป็นวัตถุที่มีรูหรือช่องทะลุผ่าน

นอกจากนี้ในตัวอย่างที่ (7) และ (8) 心 *xīn* ปรากฏใช้ร่วมกับกริยา 開 *kāi* และ 關 *guān* ซึ่งกริยาทั้งสองแสดงถึงมโนทัศน์เกี่ยวกับช่องทางเข้าออก กล่าวคือช่องทางนั้นสามารถเปิดและปิดได้

จากข้อมูลภาษาที่พบ สามารถสรุปได้ว่าในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวจีน 心 *xīn* มีลักษณะเป็นวัตถุทรงกลมมีปลายเรียวแหลม มีช่องว่างภายใน และมีรูทะลุผ่าน ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปออกมาเป็นภาพดังนี้

แผนภาพที่ 1 รูปแทนมโนทัศน์ของ 心 *xīn* ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

สำหรับตำแหน่งที่ตั้งของ 心 *xīn* สามารถอนุมานได้จากภาษากายหรือท่าทางของผู้ใช้ภาษาเมื่อกล่าวถึง 心 *xīn* กล่าวคือเมื่อผู้ใช้ภาษาพูดถึง 心 *xīn* จะใช้มือจับบริเวณหน้าอกด้านซ้าย ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า 心 *xīn* ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวจีนคือวัตถุทรงกลมมีปลายเรียวแหลม มีช่องว่างภายใน และมีรูทะลุผ่าน ตั้งอยู่

บริเวณหน้าอกด้านซ้าย ซึ่งรูปร่างลักษณะ และตำแหน่งดังกล่าวเป็นตำแหน่งเดียวกับหัวใจหรือ 心 *xīn* ในความหมายที่เป็นรูปธรรม

ในหัวข้อต่อไป ผู้เขียนจะอธิบายหน้าที่การทำงานของ 心 *xīn* ที่สะท้อนจากโครงสร้างภาษา รวมทั้งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ซึ่งเป็นนามธรรมของ 心 *xīn* กับมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมอันหมายถึงหัวใจ โดยอาศัยความคิดความเชื่อเกี่ยวกับ 心 *xīn* ของคนในสังคม

3. หน้าที่การทำงานของ 心 *xīn*

ผู้วิจัยแบ่งหน้าที่การทำงานของ 心 *xīn* ออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ หน้าที่ผลิต เก็บ และควบคุม

3.1 หน้าที่ผลิต

ตามตำราการแพทย์แผนจีน ลักษณะทางกายภาพและหน้าที่ของหัวใจ ถูกอธิบายไว้ในประเด็นเรื่องอวัยวะภายในทั้งห้า (五臟 *wǔzàng*) ซึ่งประกอบด้วย หัวใจ ปอด ม้าม ตับ ไต ซึ่งหน้าที่ของอวัยวะแต่ละชนิดก็แตกต่างกันออกไป แต่อวัยวะทั้งห้าจะมีความสัมพันธ์กัน และในบรรดาอวัยวะทั้งห้านี้ “หัวใจ” ถือเป็นอวัยวะหลัก ซึ่งหนังสือ 中醫學基礎 *Zhōngyī xué jīchǔ* (พื้นฐานการแพทย์แผนจีน) (張珍玉 *Zhāng Zhēnyù*, 2002: 35-37) ได้อธิบายถึงหน้าที่ของหัวใจไว้ดังนี้

1) เป็นอวัยวะหลักในการควบคุมโลหิตและชีพจร (心主血脉 *xīn zhǔ xuèmài*) ซึ่งสามารถอธิบายได้เป็นสองนัย นัยแรก หัวใจทำหน้าที่ควบคุมการไหลเวียนของโลหิต ซึ่งการเต้นของหัวใจในแต่ละครั้งจะช่วยส่งโลหิตให้ไหลเวียนไปตามอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย นัยที่สองคือ หัวใจเป็นอวัยวะผลิตโลหิต (《素問·陰陽應象大論 *Sù wèn • yīnyáng yìng xiàng dà lùn*》 อ้างถึงใน 張珍玉 *Zhāng Zhēnyù*, 2002: 35)

2) เป็นที่ตั้งของความคิด อารมณ์ และสติ (心藏神 *xīn cáng shén*, 主喜 *zhǔ xǐ*) กล่าวคือ หัวใจมีหน้าที่ควบคุมการทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย และควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และสติของมนุษย์ ซึ่งหน้าที่ของหัวใจในการควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และสตินี้จำเป็นต้องอาศัยเงื่อนไขของหน้าที่การควบคุมการไหลเวียนโลหิตและชีพจรเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ หัวใจเป็นที่ผลิตและควบคุมการไหลเวียนโลหิต เมื่อโลหิตไหลเวียนมาหล่อเลี้ยงหัวใจเป็นปกติ หัวใจจึงจะสามารถทำหน้าที่ควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และสติได้อย่างเป็นปกติ

จากข้อมูลทางภาษา ผู้วิจัยก็พบว่าในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาจีนปัจจุบัน 心 *xīn* เป็นอวัยวะที่ใช้ในการคิดและรับรู้ถึงสภาพอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ดังประโยคตัวอย่าง

(10) 我恐懼而慌亂地逃離了北京飯店, 心想我怎麼倒霉, 碰上的男人沒一個好東西。

Wǒ kǒngjù 'ér huāngluàn de táolí le Běijīng
fàndiàn, xīn xiǎng wǒ zěnmē zhème dǎoméi, pèng
shàng de nánrén méi yīgè hǎo dōngxi

ฉันกลัวและตกใจจนหนีออกมาจากโรงแรมเป่ย์จิง ในใจฉัน
คิดว่าทำไมฉันจึงโชคร้ายเช่นนี้ เจอผู้ชายเป็น ไม่ได้เรื่องสัก
คน

(11) 他從小學念到了高中畢業，念書時十分用心。

Tā cóng xiǎoxué niàn dào le gāozhōng bìyè, niànshū
shí shífēn yòngxīn.

นับตั้งแต่ประถมจนจบมัธยม เขาเรียนหนังสืออย่างตั้งใจ

(12) 我的心知道這一點。

Wǒ de xīn zhīdào zhè yīdiǎn.

ใจฉันรู้เรื่องนี้ดี

(13) 現在他打球不只是爲了取勝，而是在用心體會網球，
享受網球帶給他的快樂。

Xiànzài tā dǎqiú bù zhǐshì wèile qǔshèng, ér shì zài
yòngxīn tīhuì wǎngqiú, xiǎngshòu wǎngqiú dài gěi
tā de kuàilè.

ตอนนี้เขาไม่เพียงเล่นเทนนิสเพื่อเอาชนะ แต่กำลังใช้หัวใจ
ทำความเข้าใจเทนนิส เปิดรับความสุขที่ได้จากการเล่น
เทนนิส

(14) 黄山的美只有用心來感受, 没有語言可以表達。

Huángshān de měi zhǐyǒu yòng xīn lái gǎnshòu,

méiyǒu yǔyán kěyǐ biǎodá.

ความงามของหวงซานต้องใช้หัวใจสัมผัสเท่านั้น ไม่มีคำพูด

ใดๆสามารถบรรยายได้

ตัวอย่างที่ (10) ถึง (14) แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ใช้ 心 *xīn* ในการดำเนินกิจกรรมทางความคิดต่างๆ ได้แก่ การคิด การอ่าน การรับรู้และทำความเข้าใจ รวมทั้งการรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ

ทั้งนี้ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมทางความคิดของ 心 *xīn* มีไม่จำกัด กล่าวคือ 心 *xīn* สามารถทำกิจกรรมทางความคิดได้ในทุกรูปแบบ ทั้งกิจกรรมในเชิงตรรกะและกิจกรรมในด้านอารมณ์ความรู้สึก กิจกรรมทางความคิดในเชิงตรรกะ ได้แก่ การคิด คำนวณ

(15) 心想 *xīnxiǎng* (ใจ – คิด) คิด

(16) 心數 *xīnshǔ* (ใจ – นับ) คิด

(17) 心算 *xīnsuàn* (ใจ – คิด) คิด

การจินตนาการ

(18) 心幻 *xīnhuàn* (ใจ – จินตนาการ) จินตนาการ

การพิจารณา วิเคราะห์

(19) 心慮 *xīnlǜ* (ใจ – พิจารณา) คิด, พิจารณา

(20) 心辯 *xīnbiàn* (ใจ – อภิปราย) คิด

ความรัก

(31) 心愛 *xīn'ài* (ใจ – รัก) รัก

(32) 我現在才發現吳強才是真心愛我。

Wǒ xiànzài cái fāxiàn Wú Qiáng cái shì zhēnxīn ài wǒ.

ฉันเพิ่งได้ค้นพบว่าอู่เฉียงคือคนที่รักฉันจริง

ความโกรธ

(33) 心嗔 *xīnchēn* (ใจ – โกรธ) โกรธ(34) 心忿 *xīnfèn* (ใจ – โกรธ) โกรธ(35) 心火 *xīnhuǒ* (ใจ – ไฟ) โกรธ

ความกังวล

(36) 心急 *xīnjí* (ใจ – กระวนกระวาย) กระวนกระวายใจ(37) 心焦 *xīnjiāo* (ใจ – ไหม้) กังวลใจ(38) 担心 *dānxīn* (แบก – ใจ) กังวลใจ(39) 心垢 *xīngòu* (ใจ – ฝุ่น, สิ่งสกปรก) วุ่นวายใจ(40) 心重 *xīnzhòng* (ใจ – หนัก) วิตกกังวลใจ(41) 心灰 *xīnhuī* (ใจ – สีเทา) วุ่นวายใจ

ความเศร้า

(42) 心傷 *xīnshāng* (ใจ – เจ็บ) ปวดใจ, ทุกข์ใจ(43) 心痛 *xīntòng* (ใจ – เจ็บ) ปวดใจ, ทุกข์ใจ(44) 心碎 *xīnsuì* (ใจ – แตก) ปวดใจ, ทุกข์ใจ

- (45) 心酸 *xīnsuān* (ใจ – เปรี๊ยะ) ปวดใจ, ทุกข์ใจ
 (46) 心结 *xīnjié* (ใจ – ผูกมัด) ทุกข์ใจ, ไม่สบายใจ
 (47) 心如刀割 *xīnrúdāogē* (ใจ – เหมือน – มีด – กรีด)
 ปวดใจ, ทุกข์ใจราวกับโดนมีดกรีด

ความกลัว ความตื่นตกใจ

- (48) 心怯 *xīnqiè* (ใจ – กลัว) กลัว
 (49) 心悸 *xīnjì* (ใจ – กลัว) กลัว
 (50) 心有余悸 *xīnyǒuyùjì* (ใจ – มี – เหลือ – กลัว) กลัว
 มาก
 (51) 心寒 *xīnhán* (ใจ – หนาวเย็น) กลัว
 (52) 心惊 *xīnjīng* (ใจ – ตกใจ) ตกใจ
 (53) 心慌 *xīnhuāng* (ใจ – กลัว) กลัว

ตัวอย่างอารมณ์ความรู้สึกที่กล่าวมาข้างต้น คำที่แสดงถึง
 อารมณ์อันเป็นที่น่ายินดี อาทิ ความเบิกบานใจ พึงพอใจ ความรัก
 และอารมณ์อันไม่เป็นที่น่ายินดี อาทิ ความโกรธ ความเศร้า ความ
 กังวลใจ ล้วนปรากฏร่วมกับ 心 *xīn* ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ในมโน
 ทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวจีน อารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ล้วนเกิดขึ้นและ
 รับรู้ได้ด้วย 心 *xīn* ทั้งสิ้น

3.2 หน้าที่เก็บ

ตามที่คุณวิจัยได้วิเคราะห์รูปร่างของ 心 *xīn* ไว้ว่า 心 *xīn* เป็น วัตถุรูปทรงสามมิติ กล่าวคือ มีความตื้นลึก กว้างแคบ มีช่อง ทางเข้าออก และยังมีช่องว่างภายในที่สามารถบรรจุสิ่งต่างๆลงไปได้ ซึ่งรูปร่างดังกล่าวก็สอดคล้องกับหน้าที่การเก็บของ 心 *xīn*

จากข้อมูลภาษา ผู้วิจัยพบว่าหน้าที่ในการเก็บของ 心 *xīn* แบ่ง ออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ เก็บ 神 *shén* และ เก็บความคิด ความรู้สึก

3.2.1 เก็บ 神 *shén*

ทฤษฎีแพทย์แผนจีนกล่าวว่า 神 *shén* คือวิญญาณ ความจำได้ หมายรู้ และกิจกรรมทางความคิด เป็นหลักของชีวิตมนุษย์ หาก 神 *shén* เกิดขึ้นมาพร้อมกับชีวิตและมีที่ตั้งอยู่ที่หัวใจ เมื่อ 神 *shén* มีความเข้มแข็งสุขภาพร่างกายก็จะเข้มแข็งไปด้วย หาก 神 *shén* อ่อนแอร่างกายก็จะอ่อนแอ หาก 神 *shén* คงอยู่นั่นก็หมายถึงการคง อยู่ของชีวิต แต่หาก 神 *shén* ไม่อยู่ ชีวิตก็จะดับสูญ (張珍玉 *Zhāng Zhēnyù*, 2002: 70-71)

ผู้วิจัยพบวลีจำนวนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ระหว่าง 心 *xīn* และ 神 *shén* ในรูปแบบโครงสร้าง 心 X 神 Y

(54) 心領神會 *xīnlǐngshénhuì* เข้าใจ

(55) 心悅神怡 *xīnyuèshényí* ยินดี, มีความสุข

(56) 心蕩神搖 *xīndàngshényáo* จิตใจไม่สงบ

ตัวอย่าง (54) ถึง (56) แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง 心 *xīn* และ 神 *shén* กล่าวคือ เมื่อ 心 *xīn* รู้สึกหรือสัมผัสได้ถึงอาการใดๆ 神 *shén* ก็จะรู้สึกหรือสัมผัสได้ถึงอาการนั้นๆ ด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่าทั้ง 心 *xīn* และ 神 *shén* มีการทำงานร่วมกัน กล่าวคือซึ่งทั้งสองมีความสัมพันธ์จนไม่สามารถแยกกันได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

(57) 大自然使人心神愉快并能恢复体力。

Dà zìrán shǐ rén xīnshén yúkuài bìng néng huīfù tǐlì.

ธรรมชาติทำให้คนมีจิตใจเบิกบานและช่วยฟื้นฟูสภาพร่างกายได้

(58) 我心神不定，连听人家说话也听不大清楚。

Wǒ xīnshén bùdìng, lián tīng rénjiā shuōhuà yě tīng bù dà qīngchū.

ฉัน (จิตใจ) กระสับกระส่าย แม้เพียงแต่คำพูดของคนอื่นก็ฟังไม่ชัดเจน

ตัวอย่าง (57) และ (58) แสดงให้เห็นการทำงานร่วมกันของ 心 *xīn* และ 神 *shén* ว่าทั้ง 心 *xīn* และ 神 *shén* มีหน้าที่ในการคิดและรับรู้ถึงความรู้สึก และเมื่อ 心 *xīn* และ 神 *shén* มีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ ก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมและการแสดงออกของมนุษย์

3.2.2 เก็บความคิด ความรู้สึก

心 *xīn* นอกจากจะมีหน้าที่เป็นแหล่งกำเนิดความคิด ความรู้สึกของมนุษย์แล้ว ยังเป็นที่อยู่ของความคิด ความรู้สึกเหล่านี้ อีกด้วย จากข้อมูลภาษาที่พบ ผู้ใช้ภาษาชาวจีนมีมโนทัศน์ว่า ความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ ล้วนเก็บไว้ที่ 心 *xīn* ดังตัวอย่าง

(59) 大家心裏都充滿了希望和感動。

Dàjiā xīnlǐ dōu chōngmǎnle xīwàng hé gǎndòng.

ในใจของทุกคนเต็มไปด้วยความหวังและความตื่นเต้นใจ

(60) 這個英雄的名字，永遠刻在人們心中。

Zhè ge yīngxióng de míngzi, yǒngyuǎn kè zài rénmen xīn zhōng.

ชื่อของวีรบุรุษผู้นี้จะถูกจารึกไว้ในใจผู้คนตลอดไป

(61) 發展我國的科學技術事業這件事，周恩來很早就已放在心上了。

Fāzhǎn wǒguó de kēxué jìshù shìyè zhè jiàn shì,

Zhōu Ēnlái hěn zǎo jiù yǐ fàng zài xīn shàng le.

ภารกิจในการพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีของจีน ผู้นำไวอาเอ็นไหลเห็นความสำคัญต่อเรื่องนี้มานานแล้ว

ตัวอย่างที่ (59) ถึง (61) แสดงให้เห็นว่า 心 *xīn* เป็นที่อยู่

ของความคิด ความหวัง ความทรงจำ และเรื่องราวต่าง ๆ

ในการเก็บความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ นั้น มนุษย์สามารถเลือก ตำแหน่งและรูปแบบในการเก็บได้ โดยตำแหน่งและรูปแบบในการ

เก็บจะสัมผัสโดยตรงกับความสามารถในการจดจำ หากความคิด
ความรู้สึกถูกเก็บไว้ยังลึกเท่าใด ความคิดความรู้สึกนั้นๆก็จะจาง
หายไปได้ยากเท่านั้น ดังตัวอย่าง

(62) 這件事他深深記在心裏。

Zhè jiàn shì tā shēnshēn jì zài xīn lǐ.

เรื่องนี้เขาจดจำไว้ในส่วนลึกของหัวใจ

(63) 現在他把悲傷深深埋在了心裏。

Xiànzài tā bǎ bēishāng shēnshēn mái zài le xīn lǐ.

ตอนนี้เขานำเอาความโศกเศร้าฝังลงในใจแล้ว

(64) 中國五千年的歷史和文化深深地在中國人的心中根
植了一種強烈的民族意識。

*Zhōngguó wǔ qiān nián de lìshǐ hé wénhuà
shēnshēn de zài Zhōngguó rén de xīn zhōng gēnzhi
le yī zhǒng qiángliè de mínzú yìshí.*

ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจีนที่มีมากกว่าห้าพันปี ได้ฝัง
รากลึกเป็นความรักชาติไว้ในใจของชาวจีน

(65) 那首鋼琴協奏曲《黃河》便深深地留在了他的心中。

*Nà shǒu gāngqín xiézuòqǔ “Huánghé” biàn
shēnshēn de liú zài le tā de xīn zhōng.*

บทเพลงเปียโนคอนแชร์โต “หวงเหอ” ยังคงตราตรึงอยู่
ลึกๆในจิตใจของเขา

และหากเก็บโดยการบันทึกหรือสลักลงใน 心 *xīn* ความคิดและความรู้สึกนั้นๆ ก็จะคงได้อยู่เป็นระยะเวลายาวนาน และชัดเจน ดังตัวอย่าง

(66) 人們思念他，讚頌他，呼喚他的名字，把他的形象深深刻在自己心裏。

Rénmen sīniàn tā, zànsòng tā, hūhuàn tā de míngzi, bǎ tā de xíngxiàng shēnshēn kè zài zìjǐ xīn lǐ.

ผู้คนคิดถึงเขา สรรเสริญเขา ร้องเรียกหาชื่อของเขา ต่างสลักจดจำเรื่องราวของเขาไว้ลึกๆ ในใจ

(67) 宋教授的優秀品質、高尚的醫德都深深銘刻在病人心裏。

Sòng jiàoshòu de yōuxiù pǐnzhí, gāoshàng de yīdé dōu shēnshēn míngkè zài bìngrén xīn lǐ.

ความดีของศาสตราจารย์ซ่ง และจรรยาบรรณวิชาชีพแพทย์อันสูงส่งของเขาถูกบันทึกเอาไว้ในหัวใจส่วนลึกของคนไข้ทุกคน

(68) 藝術追求的演出全都化作難以磨滅的記憶，深深地印在演員和觀眾的心中。

Yìshù zhuīqiú de yǎnchū quán dōu huà zuò nànnà yǐ mómiè de jìyì, shēnshēn de yìn zài yǎnyuán hé guānzhòng de xīn zhōng.

การแสดงการแสวงหาศิลปะเป็นความทรงจำที่ยากจะลืม
 เลือน สิ่งนี้ได้บันทึกไว้ภายในใจของนักแสดงและผู้ชมแล้ว
 อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ 心 *xīn* จะมีสภาพที่แตกต่าง
 กันเมื่อทำหน้าที่เก็บอารมณ์ความรู้สึกที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เมื่อ
 ความคิดความรู้สึกอันเป็นที่น่าพึงพอใจถูกเก็บอยู่ใน 心 *xīn* จะทำ
 ให้ 心 *xīn* ปลอดโปร่ง สบาย ดังตัวอย่าง

(69) 優美動聽的樂曲，舒展流暢的旋律，能使人擺脫煩惱，
 開闊心胸，消除疲勞。

Yōuměi dòngtīng de yuèqǔ, shūzhǎn liúchàng de
xuánlǜ, néng shǐ rén bǎituō fánnǎo, kāikuò xīnxiōng,
xiāochú píáo.

บทเพลงอันไพเราะ ท่วงทำนองอันรื่นรมย์ ทำให้คนพอ
 คลายความทุกข์ จิตใจเบิกบาน ขจัดความเหนื่อยล้า

(70) 只有讀書万卷，心胸開闊，下筆才有神韻。

Zhǐyǒu dúshū wàn juǎn, xīnxiōng kāikuò, xiàbǐ cái
yǒu shényùn.

มีเพียงการอ่านหนังสือที่ทำให้จิตใจผ่องใส มีแรงผลักดัน
 ให้กับงานเขียน

ในทางกลับกัน หากความคิดความรู้สึกนั้นเป็นไปในทางที่ไม่
 น่าพึงใจ 心 *xīn* ก็จะมีสภาพที่อึดอัด ดังตัวอย่าง

(71) 《太陽照樣升起》以第一次世界大戰之後流落在歐洲的青年男女為描寫對象，反映他們憎恨戰爭，無法消除心中創傷，心情苦悶迷惘的思想狀態。

“*Tàiyáng zhàoyàng shēng qǐ*” *yǐ dì yī cì shìjiè dàzhàn zhīhòu liúluò zài Ōuzhōu de qīngnián nán nǚ wèi miáoxiě duìxiàng, fǎnyìng tāmen zēnghèn zhànzhēng, wúfǎ xiāochú xīnzhōng chuàngshāng, xīnqíng kǔmèn míwǎng de sīxiǎng zhuàngtài.*

“*Tàiyáng zhàoyàng shēng qǐ*”

บรรยายเรื่องราวของหนุ่มสาวชาวยุโรปในยุคหลังสงครามโลกที่ 1 สะท้อนถึงความเกลียดชังสงครามบาดแผลในใจที่ยากจะลบเลือน และความรู้สึกอันมืดมนไร้หนทาง

(72) 于右任先生的感慨，恰是 77 歲的台籍老人王正南至今難解的心結。

Yú Yòurèn xiānsheng de gǎnkǎi, qià shì 77 suì de Tái jí lǎorén Wáng Zèngnán zhìjīn nán jiě de xīnjié.

การทอดถอนใจของคุณหยูโย่วเร็นก็คือความทุกข์ในใจที่ไม่อาจลบเลือนของหวางเจิ้งหนาน ผู้เฒ่าวัย 77 ปีชาวดั๋วหวัน

3.3 หน้าทีควบคุม

心 *xīn* เป็นหนึ่งในอวัยวะภายในทั้งห้า (五臟 *wǔzàng*) ซึ่งประกอบด้วย หัวใจ ปอด ม้าม ตับ และไต ทฤษฎีแพทย์แผนจีน อธิบายไว้ว่า ในบรรดาอวัยวะภายในทั้งห้านี้ 心 *xīn* หรือหัวใจ เป็นอวัยวะหลัก ซึ่งความเชื่อในเรื่องนี้ยังสะท้อนให้เห็นในรูปแบบของการสร้างคำในภาษาจีนด้วย ได้แก่

(73) 心君 *xīnjūn* (ใจ – ราชา) ใจ

(74) 心王 *xīnwáng* (ใจ – ราชา) ใจ

ตามมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวจีน 心 *xīn* ถือเป็นอวัยวะหลักของร่างกาย ดังนั้นเมื่อ 心 *xīn* ทำหน้าที่คิด และรู้สึก 心 *xīn* จึงสามารถกำหนดหรือควบคุมการกระทำของมนุษย์ให้เป็นไปตามความคิดความรู้สึกนั้นๆ

(75) 心服首肯 *xīnfúshǒukěn* ใจยอมรับและน้อมศีรษะ

(76) 心廣體胖 *xīnguǎngtǐpàng* ใจสดใสร่างกายแข็งแรง

(77) 心開目明 *xīnkāimùmíng* ใจเบิกบานดวงตาสดใส

(78) 心驚肉跳 *xīnjīngròutiào* ตกใจกลัวเนื้อเต้น

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง 心 *xīn* และการแสดงออกของร่างกายมนุษย์ หาก 心 *xīn* คิดหรือรู้สึก เช่นใด ร่างกายก็จะแสดงออกมาเช่นนั้น ดังตัวอย่าง (75) เมื่อ 心 *xīn* รู้สึกเชื่อมั่น ก็จะแสดงออกมาโดยการพยักหน้าตอบรับ และใน

ตัวอย่าง (76) และ (77) เมื่อ 心 *xīn* รู้สึกปลอดโปร่ง สุขภาพร่างกาย และการทำงานของอวัยวะต่างๆก็จะดีตามไปด้วย ส่วนในตัวอย่าง (78) เมื่อ 心 *xīn* รู้สึกตกใจกลัว ก็จะแสดงอาการกระวนกระวาย ออกมา

心 *xīn* มีหน้าที่ในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นตัวกำหนดหรือควบคุมให้มนุษย์สามารถทำสิ่งที่นอกเหนือจากสัญชาตญาณ ซึ่งสิ่งนี้เองทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์ 心 *xīn* จึงเป็นสัญลักษณ์จำเพาะของความเป็นมนุษย์ ดังตัวอย่าง

(79) 世上無難事，只怕有心人。

Shìshang wú nán shì, zhǐ pà yǒu xīn rén.

โลกนี้ไม่มีสิ่งใดยาก เพียงแต่ตั้งใจเท่านั้น

(80) 瑜伽只要用心練就有收穫。

Yújiā zhǐ yào yòng xīn liàn jiù yǒu shōuhuò.

โยคะหากฝึกฝนด้วยใจก็จะสำเร็จได้

(81) 時上，正確地待人待己，熱愛本職工作，講究生活質

量，這不僅是做人做事的基礎，也是養心防病的前提。

Shíshang, zhèngquè de dài rén dài jǐ, rè'ài běn zhí gōngzuò, jiǎngjiu shēnghuó zhìliang, zhè bùjīn shì zuò rén zuò shì de jīchǔ, yě shì yǎng xīn fáng bìng de qiántí.

ในความจริงแล้ว การปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นด้วยดี มีใจรักงานที่ทำ ใส่ใจกับคุณภาพชีวิต สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียง

พื้นฐานของการใช้ชีวิต แต่ยังเป็นพื้นฐานของการดูแลจิตใจ
เพื่อป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บด้วย

(82) 治癌症先救心，衷心情是致癌導火索。

Zhì 'áizhèng xiān jiù xīn, huàì xīnqíng shì zhì ái
dǎo huǒ suǒ.

การรักษาโรคมะเร็งต้องรักษาหัวใจก่อน สภาพจิตใจที่เป็น
ทุกข์เป็นปัจจัยกระตุ้นมะเร็ง

จากตัวอย่าง (82) แสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาว่า
心 *xīn* สามารถควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้ 心 *xīn* เป็นตัว
ผลักดันให้มนุษย์ทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้ ไม่ว่าจะยากลำบากเพียงใด
รวมทั้งสามารถเอาชนะโรคร้ายไข้เจ็บได้เช่นกัน เนื่องจาก 心 *xīn*
เป็นศูนย์กลางของความคิด เป็นแหล่งกำเนิดความคิด ทั้งยังเป็น
ตัวกำหนดและควบคุมพฤติกรรม

4. บทสรุป

心 *xīn* ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา คือวัตถุทรงกลมมีปลาย
เรียวแหลม มีช่องว่างภายใน และมีรูทะลุผ่าน ซึ่งมีที่ตั้งอยู่บริเวณ
กลางหน้าอกก่อนไปทางซ้าย ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับอวัยวะหัวใจ
มีหน้าที่การทำงาน 3 ประการ ได้แก่ เป็นแหล่งกำเนิดความคิด
ความรู้สึก เป็นที่ตั้งของความคิดความรู้สึก และเป็นตัวควบคุม

พฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่า กระบวนการ
ดำเนินกิจกรรมทางความคิดความรู้สึกล้วนเกิดขึ้นที่ 心 *xīn* ทั้งสิ้น
กล่าวโดยสรุป ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวจีน 心 *xīn* ก็คือตัวจริง
ของมนุษย์ 心 *xīn* เป็นภาพรวมของเจตนา ความคิด การรับรู้ การ
จดจำ และอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์

บรรณานุกรม

- 曹逢甫、蔡立中、劉秀瑩. 2001. 《身體與隱喻—語言與認知的首要介紹》. 臺北：文鶴出版有限公司.
- 陳云香. (2012). 《量詞“顆”“粒”語義差別研究》：編輯之友 2010 年第 12 期 96-98 頁. 山西：山西出版集團.
- 漢語大詞典編纂處. (2007). 《漢語大詞典（縮印本）》. 上海：上海辭書出版社.
- 江灝、錢宗武. (1992). 《今古文尚書全譯》. 貴州：貴州人民出版社.
- 張云昌等譯. (1995). 《白話黃帝內經》. 石家莊：河北人民出版社.
- 張珍玉. (2002). 《中醫學基礎（修訂版）》. 北京：中國中醫藥出版社.
- 中國社會科學院語言研究所詞典編輯室. (2002). 《倒序現代漢語詞典》. 北京：商務印書館.
- Evans, V. and Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: an introduction*. New Jersey: Edinburgh University Press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, G. and Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Taylor, John R. (1989). *Linguistic Categorization*.
Oxford: Oxford University Press.
- Ungerer, F. and Schmid, H. (1996). *An Introduction to
Cognitive Linguistics*. New York: Longman.
- Yu, Ning. (2009). *The Chinese heart in a Cognitive
Perspective: culture, body and language*. Berlin:
Mouton de Gruyter.

ABSTRACT

The Concepts of 心 *xīn*

Pattra Pichetsilpa

Following the theory of cognitive semantic and the cultural conception of 心 *xīn*, this paper aims to describe the concepts of 心 *xīn* in present-day Chinese.

The study finds out that there is a rich cultural history shaping the Chinese concept of 心 *xīn*. 心 *xīn* is conceptualized as the thinking and feeling agent. It is also a place where thoughts and feelings have situated. Finally, 心 *xīn* is conceptualized as the ruler of human body. In a way, all kinds of human's behavior are controlled by 心 *xīn*. The main factor that formed the concepts of 心 *xīn* is the cultural belief.

Keywords: *xīn, concepts, cognitive semantic*

比较汉泰动物的文化含义与翻译

Kanlaya Khaowbanpaew¹

摘要

汉泰民族由于生存环境和思维方式的不同,从而形成了各具特色的民族文化。文化的差异,使人们赋予同一种动物不同的情感和喻义并采用不同的动物作为喻体。本文将讨论牛、猪、大象、狗、兔子、猫、乌龟、龙、马等动物在汉泰文化中的不同喻义及其翻译策略。笔者希望通过对汉泰动物的文化含义的比较使人们对汉泰动物的文化含义及翻译技巧有大体的了解,为将来的汉泰翻译工作抛砖引玉,尽量避免不同文化背景造成的翻译上的偏差。

关键词: 汉泰翻译、泰汉翻译、动物的文化含义、汉泰文化、文化翻译

一、汉泰动物的文化含义

自古以来人类都生活在大自然之中,与动物相互依存,人类饲养动物,动物为人类提供衣服和食物。因此在人类的语言文化中必然会存在着大量的以动物为喻体的比喻性短语,并依据它们的外貌、体色、习性等特征赋予它们的特定的情感与喻义。

汉泰民族由于生存环境和思维方式的不同,从而形成了各具

¹ 泰国皇太后大学中文系老师,北京语言大学语言学及应用语言学专业在读博士。

特色的民族文化。文化的差异,使人们赋予同一种动物不同的情感和喻义并采用不同的动物作为喻体。下面将介绍牛、猪、大象、狗、兔子、猫、乌龟、龙、马等动物在汉泰文化中的联想和意象,以及其在两种语言表达中的一些具体表现。

1.1 牛

中泰都属于农耕文化。在中国人的心目中,牛的形象是体形庞大、体格强壮、终日劳碌、埋头苦干、无私奉献的典型,因此受到人们普遍的称颂。汉语中赞美牛的词语不少,如“力大如牛”、“气壮如牛”、“牛高马大”、“牛气冲天”,“老黄牛”比喻人们勤劳和倔强的品质等。(包惠南,2001:216)

然而牛在中国所得到的厚爱在泰国却都落到了大象和马的身上,这表现在 พละกำลังดุจช้างสาร (力大如象)、ทรหดเหมือนม้า (像马一样有耐力)、ชายชาติอาชาไนย (喻指军人) 等。

泰语中也有许多关于牛的比喻,一般来说“牛”与“水牛”(ควาย)是同一个喻体,两者的象征意义差不多。自古以来,泰国人无论生活在东南西北部都以农耕谋生,家家户户都饲养牛和水牛,因此人们采用牛喻指生活中的大小事情,如 ความวุ่นไม่ทันหาย ความควายก็เข้ามาแทรก (直译为关于牛的问题还没有解决,另一个关于水牛的问题又发生了。相当于汉语的“一波未平,一波又起”这一成语。)、วัวหายล้อมคอก (牛丢失了以后,才补牢)。

而在相近的喻义中，中国人却把“羊”作喻体，即亡羊补牢。但是“亡羊补牢”与“วัวหายล้อมคอก”的意思有些偏差。亡羊补牢比喻事情出了差错以后及时设法补救，犹未为晚，วัวหายล้อมคอก则比喻事情出了差错以后，才想办法解决，已经来不及了，无法挽救(สมถ์ พินนาค, 2542 : 101)。

关于泰国把“牛”作喻体，而中国却采用“羊”的现象笔者认为是由地理生态环境差异所造成的。与泰国相比，中国山区较多，气候清爽，较适合养羊。羊是中国最早的家畜，羊肉也是中国人喜爱的食物之一，中国养羊的家庭比泰国的多得多。因此羊自然会受到中国人的重视，以之作比喻。

在泰国传统文化中，人们认为牛和水牛只能做劳动工作的苦力，不聪明，所以把牛比作愚蠢的，不爱动脑筋的人，如 โตเป็นวัว เป็นควาย ยังไม่รู้จักรั้ทำมาหากิน 意思是人长大了，但还没有自己的主见（糊里糊涂），像牛似的。其他类似的喻义还有 โง่เหมือนควาย（笨如牛）、สี่ขอให้ควายฟัง。然而中国则以“猪”和“熊”喻指愚笨的人，如“猪头猪脑”，“泥猪瓦狗”，“熊样”等比喻无用之物。（参见第 2 条）

成语 สี่ขอให้ควายฟัง，虽然字面上与“对牛弹琴”相对应，但是两者的含义相差较远。泰国的 สี่ขอให้ควายฟัง有批评的意思，指责听话人很笨，听不懂说话人的意思(สมถ์ พินนาค, 2542 : 102)，而中国的“对牛弹琴”更侧重说话的人不看对象。像这种看似相

同，实则不同的词语，翻译的时候要特别注意，以免使不同文化环境中的人产生误会从而影响交际。

1.2 猪

汉泰语中对猪的形象和喻义基本一致。猪给人的形象是肮脏而丑陋，令人讨厌，集懒、贪、馋于一身，（包惠南，2001：223）例如：肥得像猪可译为 อ้วนเหมือนหมู。懒得像猪可译为 게ียเหมือนหมู。กินจุเหมือนหมู 直译（异化）可译为食量大得像猪一样，意译（归化）可译为“食量大如牛”。

泰国人认为猪行动缓慢、笨拙和懒惰，如在形容一个人很懒，工作做不完堆积成山时，采用了 ดินพอกหางหมู 这种比喻(สมุดพื้นนาถ, 2542 : 70)。此外中国人同样认为“熊”也是愚笨、无能和无用的。在中国人的心目中，“熊”的形象一般是行动迟缓、笨手笨脚（包惠南，2001：215），因此汉语里有“你真熊”（อี๊ดอาดที่ม）、“看你那熊样”之说，意思是讽刺对方很愚蠢或很无能。实际上“熊”或“狗熊”的傻既可以“傻得蠢笨”，又可以“傻得可爱”，不同的语境中意义也会不同。这一点我们由狗熊的样子就可以联想到，而在泰国人的眼中熊除了凶狠并没有更多的文化含义。

1.3 大象

在泰国人的心目中，大象有很高的地位，传说中它是神的坐骑。它有恩于人类，在古代是一种很重要的运输工具，人们打仗

时也要骑大象，大象出现在泰国的许多文学作品中。大象是泰国的象征，更是泰国人民的骄傲，在泰国人民的生活中有着举足轻重的地位。大象体型庞大、体格强壮，因而泰国人把力气大的人比喻为大象，如 พละกำลังดุจช้างสาร (力量大如大象)。จีช้างจับตักแต่น (花费了很多力量，收获却很少，很不值得去做)、ช้างตายทั้งตัวเอาใบบัวมาปิด (大象死亡了，用荷叶遮盖也盖不住：喻指做了坏事怎么掩饰也掩饰不了)、ฆ่าช้างเอง (喻指把美好的东西糟蹋，只取其中少数来用) 都是采用大象的体型庞大等特点作比喻 (สุมล พินนาท, 2542 : 58, 63 , 67)。

而在中国文化中“象”同样表现出了体型庞大，强壮有力的特点，如“狮象搏兔，皆用全力”，比喻对待小事情也倾尽全力，体现了象的力量之大。从“盲人摸象”中我们可以看出象的体型巨大造成盲人们无法全面了解。

除此之外，“象”在中国文化里也象征宽厚、平和。在汉字中，“象”谐音“祥”，因此“象”也有“吉祥如意”的象征意义。许多宾馆酒店门口都摆着两头大象，正是取此吉祥之意。

1.4 狗

关于“狗”的文化意义，中泰两国社会也有很大的相似之处。那就是狗的地位很低，形象很差，特别是那些野狗，流浪狗。

虽然中国人喜欢狗的某种品质，如忠实、可靠、勇敢、聪明等，但是，在中国人看来，特别是在过去，狗是看家的动物，不

是供玩赏的，更不像西方人那样把狗看作伙伴。在中国，狗往往使人们联想到令人讨厌的东西，如走狗、狗腿子、狗杂种、狼心狗肺、狐朋狗友等。（王恩科等，2007：123）狗的地位也很低下的，如“狗嘴里吐不出象牙”、“狗肉上不了台面”等。

在泰国传统文化中，狗只不过是野兽。虽然狗可以驯服，但是它的野性仍然存在。在泰国人看来，狗无法与人相比。人有理性，有尊严，如果哪个人缺德，不爱护自身尊严，这样的人就要被鄙视为狗。因此狗经常用以喻指地位低的人、坏人，如 หมาจนตรอก（走投无路的狗）、ชิงหมาเกิด（狗杂种）、หมาลอบกัด（暗中害人者）、หมาหมู่（成群结伴欺负人）、เล่นกับหมาหมาเลียปาก เล่นกับสากสากตีหัว 等，这些都是常说的骂人话。

1.5 兔子

兔子这种动物很有特点：温顺、可爱。但胆子很小，跑得飞快。它的这些特点也相应体现在了人们的语言文化中。

兔子的形象在中国人的心目中是温顺、敏捷的象征。（王恩科等，2007：126）“静如处子，动如脱兔”体现了“兔”的敏捷。说一个人“属兔子的”说明他跑得快。“老虎皮，兔子胆”是以兔子的胆小来作比喻。在泰国文化中，兔子的形象是胆小，如 กระต่ายตื่นตูม（大惊小怪），形容一个人遇到一件很难控制的事情，虽然事情没有那么严重，但是他就惊慌失措了（สมุด พื้นนาถ, 2542：57）。

1.6 猫

猫有两个特点，一是喜欢吃鱼，二是喜欢捉老鼠。在汉语中，猫的比喻形象通常是温顺可爱的，如“馋猫儿”比喻“馋嘴的人”含有亲昵之情。“馋猫儿”就来自猫喜欢偷食的习性。捕鼠是猫的天职，昼伏夜出，主动出击，从不偷懒，满足了人们以猫除鼠的愿望。（王恩科等，2007：123）“猫鼠同眠”比喻官吏失职，这就是因为捕鼠是猫的天职。

泰国人常把猫喻指不可靠的人，如 **ซื่อเหมือนแมวอนหวด**（表面上很老实，实际上并非如此）（สมถ์ พินนาค, 2542 : 69）、**ฝากปลาอย่างไว้กับแมว**（让猫看守烤鱼，猫就会把鱼吃掉）。由猫在晚上爬墙和走路偷偷摸摸的姿态，人们联想到了小偷，因此以 **แมวขโมย**、**ตีนแมว** 喻指小偷。

1.7 乌龟

乌龟在汉文化中，龟有两种象征意义。一方面龟和鹤一样都是长寿动物，古代的庙宇、宫殿等建筑物前常有石龟，作为祈求长寿的象征。（王恩科等，2007：127）成语中“龟鹤遐寿”、“龟鹤延年”都是取此意义。在“年画”中龟、鹤、松等都是长寿的意象。

在泰国文化中，龟也象征长寿。寺庙里的池塘，乌龟是人们放生时常见的动物之一。此外，由于乌龟行动缓慢，所以泰国人也比喻动作缓慢的人为乌龟，即 **ช้าเหมือนเต่า**。乌龟的喻义还引伸

为愚笨的意思，如 โง่งเงาเต๋าคูน。空心菜是乌龟喜爱的食物，如果有人叫你“ไปกินผักกูดเสียเถอะ”(去吃空心菜吧!)就是在骂你笨。

1.8 龙

在中国文化中，龙有着重要的地位和影响。龙是中国神话中的神物，是神秘的宝物，人们不易见到它。龙的出现，是天下太平的征兆，所以龙被人们视为天地间最大的吉祥物。中国人认为龙寓意吉祥并经常用龙比喻美好的事物。在中国古代人们把龙作为皇权的象征，如真龙天子、龙椅、龙床等。中国人称自己是“龙的传人”。每位中国父母都“望子成龙”，希望孩子长大后能有所成就（王恩科等，2007：121）。

泰国也有“龙（มังกร）”这个词语，但是它没有像汉语那么丰富的文化内涵。在泰国 แดนมังกร（龙之地）是特指中国的名称。泰国人并没有像中国人那么崇拜龙。泰国关于龙的比喻很少，只有 หวังมังกุทัยมังกร（形容不伦不类的东西）等极少数成语。

1.9 马

马在中华民族的文化中地位很高，具有一系列的象征和寓意。马象征奋斗不止、自强不息的进取、向上的民族精神。马又是能力、圣贤、人才、有作为的象征。古人常常以“千里马”来比拟，“千里马”指善跑的骏马，可以日行千里。现在常用来比喻人才或有才华的青少年。还有“马到成功”喻指迅速取得胜利（王恩科等，2007：120）。

在泰国人的心目中，马是非常有活力，自由自在的动物。古代人们打仗、运输和旅行都离不开马。用马作比喻的词语也不少，如 *ทรหดเหมือนม้า*（像马一样有耐力）、*ชายชาติอาญาไย*（喻指军人）等。此外，*มั่วดีดกะโหลก* 喻指举止不文雅、粗心大意、像男孩一样调皮的女孩。

通过汉泰动物文化含义的比较，我们可以看出从动物本身的习性和形态出发，中泰民族对动物的喻义是大体相同的。比如大象、龙和马都属于性善的动物，象征美好的状态与品格。狗是下人的象征等等。

而与中泰两国历史文化和宗教信仰等方面有联系的动物体现出来的文化喻义则显著不同。例如中国人对野生动物比较乐观。除了本性凶猛与个别丑恶的动物外，一般都采取动物美好的品格作为各种动物的象征，例如看重“牛”的勤劳或“猫”给人类做出的贡献，再如兔子温顺，乌龟长寿。这无疑是受到了“人与自然和谐统一”儒家思想的熏陶。

而泰国人比较排斥动物，对动物持有谨慎的态度，并认为人和动物不能混在一起。泰国人一般都把动物的不良野性赋予各种动物的含义，如牛形容愚笨，乌龟形容缓慢的，猫是不可靠的等。泰国人采用动物的比喻来教育人们，给人们灌输人不能像动物那样做事没有理性，而被自己天生的本性诱导。这是受到“人在日常生活的任何事情，不应该疏忽大意”佛教学说的影响。

二、汉泰动物比喻的异同

比喻是形象化的表达方式，是文学作品不可或缺的语言表达手段，也是民族文化的充分展现。比喻常常承载着厚重的民族历史文化，凝结着独特的民族智慧，因此形象生动、词约而义丰，（王恩科等，2007：111）因此比喻的翻译非常值得探讨。

汉语和泰语都有大量以动物设喻的词语，通过分析我们可以看到，汉泰两种比喻既有相同之处，也存在一些差异。喻体和喻义是比喻的二要素，不同语言比喻的差异主要不在喻义而是在喻体上。（王恩科等，2007：148）我们以王恩科等人的理论为基础，以喻体为标准从以下四个方面分析汉泰动物比喻的异同。

2.1 喻体相同

中泰都是亚洲国家，并且都属于农耕文化社会，两国人民自古以来交往频繁，文化交流不断发展。这些因素使得中泰两种语言中存在一些喻体相同的比喻。例如：狗腿子（สุนัขรับใช้）、放虎归山（ปล่อยเสือเข้าป่า）、杀鸡敬猴（เชือดไก่ให้ลิงดู）、两虎相斗（เสือพบสิงห์）、养虎遗患（เลี้ยงลูกเสือลูกจะเข้）等。

2.2 喻体错位

喻体错位是中泰两种比喻中普遍存在的现象。比喻的民族性使得中泰两个民族在表达相同的或相近意义时使用不同的喻体。造成喻体错位的因素有三种，一是生态环境的差异，二是两种民族对同一种动物价值观的偏差，三是生活方式的不同。

2.2.1 生态环境的差异

中国是寒温带国家，中国森林中常见的动物，在泰国却不常见如狐狸和狼。因此泰国用狐狸和狼作比喻几乎没有。如：狐群狗党 (เสือสิงห์กระตังแรด)、色狼 (เสือผู้หญิง)。

2.2.2 两种民族对同一种动物价值观的偏差

龙在中国是吉祥的，带有神秘色彩的动物，一般“龙”的比喻都是褒义。但是在泰国并没有这种概念。“มังกร”和“มังกร”都是传说中的动物，成语 หัวมังกรท้ายมังกร 来源于古代的一种船，船头雕刻成“มังกร”形状，而船尾却雕刻为“มังกร”形状，看起来有点奇怪，所以用该成语喻指不伦不类 (สุเมต ปิ่นนาค, 2542 : 106)。相同的喻义中国人却以观察到的自然现象作比喻，看到“骡”就创造了“非驴非马”喻指不伦不类。

2.2.3 生活方式的不同

在泰国人看来大象是体型最大的陆上动物，大象一次可以搬运很多木材，因此采用 พละกำลังดุจช้างสาร 来形容力量大的人。中国人看重的并不是体型的大小，而是为人类付出的多少。牛以它的辛勤劳动赢得中国人的喜爱，因此有了“力大如牛”之说。

“烹龙炮凤”是夸张的比喻。之所以用凤和龙神话中的动物作比喻，是为了突出珍奇罕见的意思。而 หมูเห็ดเปิดไก่ 则反映出了泰国人在现实生活中的饮食文化，普通老百姓平时吃蔬菜为主，能吃到各种各样的肉被看作菜肴丰盛的一顿饭。

“一颗耗子屎，搅坏了一锅粥”和“ปลาเน่าตัวเดียวเหม็นไปทั้งข้อง”反映出了中泰民族生活方式的不同。因此各自选取了较贴切自身的现实生活作比喻。泰国人一般都吃米饭，中国人则爱喝粥，所以如果粥里掉了一颗耗子屎，结果会如何，对中国人来说这样的比喻形象极了。而泰国人自古以来就靠捕鱼为生，泰国天气非常热，新鲜东西容易坏，所以当一条鱼腐烂，鱼篓里都是臭味，这样的比喻泰国人深有体会。

2.3 喻体矛盾

两种语言虽然都可以用同一动物作为喻体，当用作喻体的同一动物在两种语言中地位悬殊，造成喻义的偏差。例如：笨猪 ไ้เหมือนควาย 虽然也可以说 ไ้เหมือนหมู 但是“猪”对泰国人来说并不是笨的动物，而是懒惰和馋嘴的象征。说到“笨”泰国人就会联想到“ควาย”。同样说到“牛”中国人并没有“笨”的联想，牛则是很强壮，很棒的象征。

再比如“熊样”可以说是 อู้อ้ายเทอะทะเหมือนหมี 但是这样的比喻却不如“อู้อ้ายเทอะทะเหมือนหมู”形象。在泰国人看来“熊”不是笨手笨脚的动物，而是凶猛的野兽。最让人联想到笨手笨脚特征的动物则是“หมู”（猪）。

2.4 喻体空缺

一种语言用作喻体的动物在另一种语言中一般不用来打比喻，即在后一种语言中出现喻体空缺现象。由于不同民族生存的地理

环境、历史文化、风俗习惯等差异，喻体空缺情况比较常见。例如：龙是中国神话中的动物，泰国本来没有龙的传说，威武、神圣、珍奇和高贵等中国赋予龙的含义，在泰国文化中却不存在，所以用龙作喻体的词语都出现喻体空缺现象。例如：望子成龙 หวังให้บุตรเติบโตเป็นเจ้าคนนายคน。一龙一猪 (สังกะสีปนนาค 比喻二人贤愚相去悬殊)，攀龙附凤 (พึ่งบารมีผู้มีอำนาจ 比喻攀附帝王，投靠权贵)等。

三、汉泰动物比喻及其翻译策略

由于比喻具有鲜明的民族性，以动物设喻的词语也不例外，因此翻译时势必遇到民族差异的困扰。在比喻翻译的过程中，必须考虑到体现民族性、保留形象与传递意义。(王恩科等，2007：111) 下面笔者将介绍汉泰动物比喻的翻译策略。

3.1 直译

3.1.1 直译加解释法

汉泰语中部分用动物设喻的词语如果直译出来，使读者很难完全理解其喻义，如果改为意译，又无法保存其原有的形象和风格。采取直译加解释的方法来翻译，不仅能够使读者见到其原有的意义，形象和风格，还可以帮助读者进一步理解他们的潜在意义。尽管译文有点罗嗦，却能显出被译比喻的本色。(王恩科等，2007：111)

笔者认为文学作品或历史文化文章比较适合用这种翻译策略，这样可以向读者介绍原作者国家的文化。本文章的第二大题中第二到第四小题所举的例子都可以直译加解释：例如挂羊头，卖狗肉 (แขวนหัวแกะ แต่ขายเนื้อหมา)、胆小如鼠 (ใจกล้าเหมือนหนู) 等词语可以直译并注释它们的含义和译入语的习惯说法。再如 โต เป็นวัวเป็นควาย ยังไม่รู้จักทำมาหากิน 可以用解释的方法，译为“人长大了，但还没有自己的主见，像牛似的”等。

3. 1. 2直译联想法

由于汉泰两种民族文化差异，其各自的某些比喻意义基本相同，但表达方法差异很大。对这样的比喻要采取直译联想法，即直译原文而得出译文容易使译文读者联想到他们所熟悉的比喻。例如：ขี่ช้างจับตั๊กแตน 可译为“骑象捉螳螂（小题大做）”、สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ 可译为“教鳄鱼游泳（班门弄斧）”、จับเสือมือเปล่า 可译为“空手搏虎（空手套白狼）”。

在一百多年前出版的《三国演义》泰文版中，昭披耶帕康翻译以动物设喻的词语时，采用了直译（异化）策略，受到广泛读者的认同与喜爱。例如：

นายทัพผู้หนึ่ง ใบหน้าใหญ่หน้าผากกว้างร่างดั่งเสือ เหว
ดังหมิ
คนทั้งสองนี้อุปมาเหมือนเสือไม่มีเขี้ยวแลนหาปีกมิได้
เล่าปีกับลิโป้นั้นอุปมาดังเสือสองตัว

เล่าปี่อุปมาเหมือนมังกร แต่กำเนิดมายังไม่พบน้ำลึก

随着中泰两国之间文化交流日益频繁，两国人民的不断沟通，笔者认为异化译法将越来越广泛地被读者接受。直译这种翻译策略属于异化，较适合用于文学作品或历史文化文章，它有利于宣传原作国家的语言文化，同时也丰富译入语语言和文化，开阔了人们的视野。

3.2 意译

形象化的语言以多彩的形象传递信息，但是不同民族在形象和意义的结合形式上却往往存在差异，相同的形象却无法承载相同的意义。此时意译就成了必然的选择。（王恩科等，2007：110）例如：“狐群狗党”应译为 เสือสิงห์กระพริบแรด、“非鹿非马”应译为 หัวมังกรท้ายมังกร、“害群之马”应译为 แกะดำ、“色狼”应译为 เสือผู้หญิง 等。

汉泰语言中有些比喻大致相等，两者的差别仅在于形象和风格，翻译时，只要略加改造，即可达意，同时又不偏离于原文比喻的结构与习惯。例如：杀鸡取卵 ฆ่าช้างเอง 可改造为 ฆ่าไก่เอาไข่，佛口蛇心 มือถือสาปากถือศีล 可改造为 ปากนักบวชใจสรพิษ 等。

四、总结

上述比喻的译文仅仅是词典所提供的译文，不一定适合所有的上下文。选择何种翻译策略主要还要考虑到译文的文体和译者

的翻译目的。在翻译小说等文学作品时,为了能够向读者介绍本国的文化和民族色彩,保留原作的“神”与“韵”,可以选择直译(异化)策略。而在翻译学术文章、新闻或者在日常生活的交流中,需要简单明了的语言,如果直译会使读者或听话人感到莫名其妙。这时采用意译(归化)策略能让对方一目了然,一听就懂,便于交际。

总之在翻译过程中对动物比喻的处理一定要谨慎而又灵活。不可机械地死译硬译,更不可望文生义,应尽可能全面地考虑以上涉及的各种因素。

参考文献:

包惠南. 2001. 《文化语境与语言翻译》. 北京: 中国对外翻译出版公司.

刘志雄、杨静荣. 1992. 《龙与中国文化》. 北京: 人民出版社.

刘重德. 1944. 《浑金璞玉集》. 北京: 中国对外翻译出版公司.

王恩科, 李昕, 奉霞. 2007. 《文化视角与翻译实践》. 北京: 国防工业出版社.

พระสมชาย ฐานวุฑโฒ. มงคลชีวิต : ฉบับ "ธรรมทายาท". กรุงเทพฯ : ชมรมพุทธศาสตร์, 2525.

ปริยา สุรจร. ตำนานจีนและตำนานไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์ : การศึกษาเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

รัชณี โชติดิกุล. ตำนาน ภาณิด และคำพังเพยของไทยที่น่าสัตว์มาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

รัตนา บองขาว. การศึกษาอุปมาในวรรณกรรมสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระ
คลัง(หน). วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, 2547.
สมล ปิ่นนาค. ภาพอธิบายสุภาษิตไทย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา,
2542.

ABSTRACT**Cultural Translation of Animal Names in
Chinese and Thai Languages****Kanlaya Khaowbanpaew**

Because Chinese and Thai peoples' living environments and ways of thinking are different, distinctive national cultures are formed. Due to cultural differences, people have given the same animals different figurative, emotional and metaphoric meanings.

This article will discuss animals such as cow, buffalo, pig, elephant, dog, rabbit, cat, turtle, dragon and horse in Chinese and Thai cultures, involving their figurative meanings and their translation strategies. I hope that through the comparison of the cultural meanings of animals in Chinese and Thai cultures, people will have a greater understanding of translation techniques regarding animal metaphor in Chinese and Thai, and will avoid translation errors caused by differences in cultural background.

Keywords: *Chinese-Thai Translation, Thai-Chinese translation, Chinese and Thai culture, animal metaphor, cultural translation of animal names*

ความคล้ายคลึงเชิงกลุ่มในวรรณยุกต์จีนและไทย: ผลกระทบที่มีต่อการรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียนชาวไทย¹

อภิสรรา พรรัตนานุกูล² Zhu Minwen³ Wang Jianqin⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของความคล้ายคลึงเชิงกลุ่มในวรรณยุกต์จีนและไทย ที่มีต่อการรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียนชาวไทย โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสองส่วนคือ การวิเคราะห์ความคล้ายคลึงทางกลศาสตร์และการวิเคราะห์ความคล้ายคลึงทางการรับรู้ ในด้านการวิเคราะห์ความคล้ายคลึงทางกลศาสตร์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการทดสอบทางสถิติศาสตร์ในการทดสอบทั้งระดับเสียงสูง-ต่ำของวรรณยุกต์และเส้นแสดงสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ เพื่อนำผลการทดสอบมา

¹ เนื้อหาของบทความนี้เป็นการสรุปสาระจากบทความวิจัยเรื่อง “汉泰声调相似性范畴对泰国学习者汉语声调感知的影响” ในโครงการวิจัยของ “国家社会科学基金项目 (08BY023)” ซึ่งมีต้นฉบับเป็นภาษาจีน

² นักศึกษาปริญญาเอก ศูนย์วิจัยภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยภาษาและวัฒนธรรมปักกิ่ง

³ 朱旻文 จูหมินเหวิน นักศึกษาปริญญาเอก ศูนย์วิจัยภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยภาษาและวัฒนธรรมปักกิ่ง

⁴ 王建勤 หวังเจียนฉิน ศาสตราจารย์ ศูนย์วิจัยภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยภาษาและวัฒนธรรมปักกิ่ง

วิเคราะห์ร่วมกับผลการทดสอบความคล้ายคลึงทางการรับรู้ของผู้เรียนชาวไทย ซึ่งสามารถใช้อธิบายปัญหาการเรียนวรรณยุกต์จีนของผู้เรียนชาวไทยได้

คำสำคัญ วรรณยุกต์จีน วรรณยุกต์ไทย การรับรู้ ความคล้ายคลึงเชิงกลุ่ม

1. บทนำ

ภาษาจีนและภาษาไทยล้วนเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ ด้วยความที่ภาษาจีนและไทยมีลักษณะทางภาษาที่คล้ายคลึงกันทำให้มีผลกระทบต่อการรับรู้วรรณยุกต์ของผู้เรียนชาวไทย (หลี่หยังอัน, 1995:68; ไช้เจิ้งอิงและเฉาเหวิน, 2002:89) ตามหลักโมเดลความกลมกลืนทางการรับรู้ (Perceptual Assimilation Model, PAM) การที่ผู้เรียนชาวไทยมีทักษะการใช้วรรณยุกต์อยู่แล้วนั้น อาจมีส่วนช่วยในการรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียน อย่างไรก็ตามระบบวรรณยุกต์จีนและไทยก็ไม่ได้เหมือนกันทั้งหมด ด้วยผลกระทบของภาษาไทยทำให้ผู้เรียนนำวรรณยุกต์จีนมาจัดเข้าไว้ในกลุ่มของวรรณยุกต์ไทย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดปัญหาในการเรียนวรรณยุกต์จีน ดังนั้น หากสามารถวิเคราะห์ความคล้ายคลึงของระบบวรรณยุกต์จีนและไทย และวิเคราะห์ผลกระทบของความคล้ายคลึงนี้ที่มีต่อการรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียนชาวไทยได้ ก็จะมีส่วนช่วยในกระบวนการรับวรรณยุกต์จีนของนักเรียนไทยให้ดีขึ้นได้

ปัจจุบันมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการออกเสียงวรรณยุกต์ภาษาจีนของนักเรียนไทยค่อนข้างมาก อาทิ งานวิจัยของ หลี่หิงฮั่น (1995), ไช่เจิ้งอิงและเฉาเหวิน (2002), เซวียตงเหมย (2008), อาลีดำ (2010) เป็นต้น การออกเสียงวรรณยุกต์ภาษาจีนของผู้เรียนชาวไทยได้รับผลกระทบจากวรรณยุกต์ไทยทั้งในด้านของระดับเสียงสูง-ต่ำ เส้นแสดงสัญลักษณ์ และช่วงกว้างของระดับเสียง ส่วนงานวิจัยด้านการรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียนชาวไทยนั้นมีจำนวนค่อนข้างน้อย โดยมากมักเป็นงานวิจัยด้านการรับรู้วรรณยุกต์ไทยของผู้พูดชาวไทย อาทิ Abramson (1962; 1997; 1999) ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการรับรู้วรรณยุกต์ไทยของผู้พูดชาวไทยนั้นเป็นการรับรู้แบบต่อเนื่อง (continuous perception) ไม่ใช่การรับรู้แบบจำแนกประเภท (categorical perception) นอกจากนี้ งานวิจัยของ เซวียตงเหมย (2008) และ อาลีดำ (2010) ยังได้ทำการทดสอบการแยกแยะเสียงวรรณยุกต์จีนของผู้เรียนชาวไทยในระดับต่างๆ พบว่า ผู้เรียนสามารถรับรู้วรรณยุกต์จีนเสียงที่ 4 ได้ดีที่สุด และรับรู้เสียงที่ 2 ได้ด้อยที่สุด อันมีสาเหตุมาจากอิทธิพลของภาษาแม่

วรรณยุกต์จีนและไทยเป็นระบบวรรณยุกต์ที่ต่างกัน แต่มีความคล้ายคลึงกันในหลายด้าน ซึ่งความคล้ายคลึงนี้นอกจากจะเอื้อต่อการเรียนวรรณยุกต์จีนแล้ว ในขณะเดียวกันยังอาจเป็นอุปสรรคต่อการเรียนได้อีกด้วย จากการวิจัยเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่า ความ

คล้ายคลึงทางกลศาสตร์และความคล้ายคลึงทางการรับรู้วรรณยุกต์จีนและไทยนั้นไม่เป็นหนึ่งเดียวกัน กล่าวคือ การรับรู้ของผู้เรียนชาวนี้นั้น ไม่ได้เกิดจากปัจจัยทางกลศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีปัจจัยอื่นร่วมด้วย เช่น ประสบการณ์ทางภาษา ไม่ว่าจะเป็นภาษาแม่หรือภาษาเป้าหมายก็ตาม

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้นนี้ งานวิจัยนี้จึงทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาในประเด็นต่างๆ ดังนี้ ประการที่หนึ่ง ความคล้ายคลึงและความแตกต่างทางกลศาสตร์ของระบบวรรณยุกต์จีนและไทย ประการที่สอง ปัจจัยทางกลศาสตร์ใดที่ส่งผลกระทบต่อกรรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียนชาวไทย และ ประการที่สาม ประสบการณ์ทางภาษา ทั้งภาษาแม่และภาษาเป้าหมายส่งผลกระทบต่อกรรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียนชาวไทยอย่างไร

2. การทดสอบผลกระทบของความคล้ายคลึงทางกลศาสตร์และการรับรู้ที่มีต่อการรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียนชาวไทย

ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ผลกระทบของความคล้ายคลึงของวรรณยุกต์จีนและไทยเป็นสองส่วน คือ การวิเคราะห์ความคล้ายคลึงทางกลศาสตร์และการวิเคราะห์ความคล้ายคลึงทางการรับรู้วรรณยุกต์ โดยการวิเคราะห์ในส่วนแรกเป็นการทดสอบทางกลศาสตร์เพื่อหาความคล้ายคลึงของระบบวรรณยุกต์จีนและไทย

ในส่วนที่สองเป็นการทดสอบการรับรู้วรรณยุกต์ของผู้เรียนชาวไทย ว่าวรรณยุกต์จีนและไทย มีวรรณยุกต์ใดบ้างที่คล้ายกัน

2.1 การทดสอบ 1: ความคล้ายคลึงทางกลศาสตร์ของวรรณยุกต์จีนและไทย

2.1.1 วัตถุประสงค์ของการทดสอบ

เพื่อวิเคราะห์ความคล้ายคลึงทางกลศาสตร์ของวรรณยุกต์จีนและไทย โดยใช้สูตรระยะทางแบบยูคลิด (Euclidean distance)⁵ ในการคำนวณระยะห่างของระดับเสียงสูง-ต่ำของวรรณยุกต์

2.1.2 วิธีการทดสอบ

2.1.2.1 เครื่องมือสำหรับการทดสอบ

เลือกใช้เสียง “ba” ในภาษาจีนและเสียง “ป่า” ในภาษาไทย เนื่องจากทั้งสองเสียงนี้ เมื่อใส่วรรณยุกต์แล้วมีความหมายทุกพยางค์ ดังนั้นเสียงวรรณยุกต์จีนจึงประกอบด้วย bā, bá, bǎ, bà เขียนแทนด้วย CT1, CT2, CT3, CT4 เสียงวรรณยุกต์ไทย ประกอบด้วย ปา, ป่า, ป๋า, ป๊า, ป้า เขียนแทนด้วย TT1, TT2, TT3, TT4, TT5 (ตามตาราง 1) ผู้บอกภาษาจีนเป็นผู้พูดชาวจีน เพศชาย จำนวน 5 คน และผู้บอกภาษาไทยเป็นผู้พูดชาวไทย เพศชาย

⁵ เป็นสูตรทางคณิตศาสตร์ที่ใช้ในการหาระยะทางระหว่างจุดสองจุดในแนวเส้นตรง ซึ่งมีที่มาจากทฤษฎีบทพีทาโกรัส

จำนวน 5 คน โดยใช้โปรแกรมพราท (Praat)⁶ ในการบันทึกเสียง ซึ่งจะได้พยางค์เสียงภาษาจีน 20 เสียง และพยางค์เสียงภาษาไทยอีก 25 เสียง

ตาราง 1 ตารางแสดงเสียงที่ใช้ในการทดสอบ

ภาษา	วรรณยุกต์	พยางค์	เสียงอ่าน	ความหมาย
จีน	CT1	八	bā	แปด
	CT2	拔	bá	ดึง
	CT3	把	bǎ	เอา
	CT4	爸	bà	พ่อ
ไทย	TT1	ปา	/pa: ⁰ /	ชัดไปด้วยอาการยก แขนขึ้นสูงแล้วเอี้ยวตัว
	TT2	ป้า	/pa: ¹ /	ที่ที่มีคันไม้ต่างๆ ขึ้นมา
	TT3	ป้า	/pa: ² /	พี่สาวของพ่อหรือแม่
	TT4	ป้า	/pa: ³ /	พ่อ (ภาษาแต้จิ๋ว)
	TT5	ป้า	/pa: ⁴ /	1. พ่อ (ภาษาแต้จิ๋ว) 2. คำเรียกผู้ที่มีฐานะ ทางการเงินหรือสังคม สูง (ภาษาพูด)

⁶ เป็นโปรแกรมที่ใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์เสียงสำหรับงานวิจัยทางสัทศาสตร์

2.1.2.2 ขั้นตอนการทดสอบ

ในการวิเคราะห์พยางค์เสียง ผู้วิจัยได้กำหนดจุด 10 จุดบนเส้นแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ จากนั้นแปลงหน่วยความถี่ของแต่ละจุดจาก Hz เป็น st₁ แล้วจึงแปลงเป็นระดับเสียงวรรณยุกต์ 5 ระดับ

จากนั้น จับคู่วรรณยุกต์จีนและไทยแต่ละเสียง เช่น CT1-TT1, CT1-TT2, CT1-TT3, CT1-TT4, CT1-TT5, CT2-TT1, CT2-TT2 เป็นต้น รวม 20 คู่ แล้วจึงใช้สูตรระยะทางแบบยุคลิดในการคำนวณหาค่าระยะห่างของระดับเสียงสูง-ต่ำระหว่างพยางค์เสียง

ระยะห่าง = $\sqrt{\sum_{k=1}^{10} (x'_k - x_k)^2}$ โดยที่ x'_k เป็นค่าความถี่ในแต่ละจุดของวรรณยุกต์จีน และ x_k เป็นค่าความถี่ในแต่ละจุดของวรรณยุกต์ไทย ซึ่งผลจากการคำนวณ หาค่าระยะห่างยิ่งน้อย แสดงว่ายิ่งคล้ายคลึงมาก หาค่าระยะห่างยิ่งมาก แสดงว่ายิ่งคล้ายคลึงน้อย

2.1.3 ผลการทดสอบ

ค่าเฉลี่ยระยะห่างระหว่างวรรณยุกต์จีนและไทย 20 คู่ มีดังนี้

ตาราง 2 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยระหว่างระหว่างวรรณยุกต์จีนและไทย

	CT1	CT2	CT3	CT4
TT1	3.09	2.7	4.89	3.42
TT2	10.29	8.35	5.17	9.30
TT3	1.52	4.35	7.69	2.88
TT4	1.53	2.05	5.62	4.45
TT5	2.50	2.07	4.83	4.66

จากตาราง แสดงให้เห็นว่า คู่วรรณยุกต์ CT1-TT3, CT2-TT4, CT3-TT5, CT4-TT3 คล้ายกันมากที่สุด โดยเรียงลำดับความคล้ายของคู่วรรณยุกต์ทั้งสี่ จากมากไปน้อยได้ดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง CT1-TT3 มีค่าความคล้ายเท่ากับ 1:52 ลำดับที่สอง CT2-TT4 มีค่าความคล้ายเท่ากับ 2.05 ลำดับที่สาม CT4-TT3 มีค่าความคล้ายเท่ากับ 2.88 และลำดับที่สี่ CT3-TT5 มีค่าความคล้ายเท่ากับ 4.83

2.2 การทดสอบ 2: ความคล้ายคลึงทางการรับรู้วรรณยุกต์จีนและไทย

2.2.1 วัตถุประสงค์ของการทดสอบ

เพื่อวิเคราะห์ความคล้ายคลึงทางการรับรู้วรรณยุกต์จีนและไทยจากการรับรู้วรรณยุกต์ของผู้เรียนชาวไทย

2.2.2 วิธีการทดสอบ

2.2.2.1 การสร้างการทดสอบ

การทดสอบนี้เป็นแบบการทดสอบตัวแปรทางเดียว โดยมีตัวแปรต้น คือ ระดับภาษาจีนของกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง และมีตัวแปรตาม คือ ระดับความคล้อยคลึงทางการรับรู้วรรณยุกต์จีน

2.2.2.2 กลุ่มตัวอย่างในการทดสอบ

กลุ่มตัวอย่างในการทดสอบเป็นผู้เรียนภาษาจีนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 36 คน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่

(1) ผู้เรียนระดับต้น จำนวน 12 คน มีประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาจีนประมาณ 2 เดือน

(2) ผู้เรียนระดับกลาง จำนวน 12 คน มีประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาจีนประมาณ 10 เดือน

(3) ผู้เรียนระดับสูง จำนวน 12 คน มีประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาจีนประมาณ 18 เดือน

2.2.2.3 เครื่องมือสำหรับการทดสอบ

ใช้พยางค์เสียง “ba” เหมือนการทดสอบ 1 โดยมีผู้บอกภาษาจีน เพศชาย 1 คน เพศหญิง 1 คน ใช้โปรแกรมพราท (Praat) ในการบันทึกเสียง ผู้บอกภาษาออกเสียงวรรณยุกต์จีนทั้ง 4 เสียง คนละ 1 รอบ รวมเสียงวรรณยุกต์จีนได้ 16 เสียง ทั้งนี้ เพื่อกำหนดถึงความแม่นยำในการตัดสินเสียงวรรณยุกต์ ผู้วิจัยจึงได้เพิ่มพยางค์เสียงวรรณยุกต์ไทยอีก 5 เสียง โดยผู้บอกภาษาไทย เพศหญิง 1 คน

ออกเสียงวรรณยุกต์ไทยทั้ง 5 เสียง รวมเสียงวรรณยุกต์ไทยได้ 4 เสียง แต่ไม่นำผลการรับรู้วรรณยุกต์ไทยมาคิดคำนวณ

2.2.2.4 ขั้นตอนการทดสอบ

นำเสียงบันทึกทั้ง 21 เสียง มาสุ่มเรียงลำดับใหม่ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างในการทดสอบฟังพร้อมทั้งจำแนกเสียงที่ได้ยินว่าตรงกับวรรณยุกต์ไทยเสียงใด โดยมีตัวเลือก 6 ข้อ คือ (1) ปา, (2) ป่า, (3) ป๊า, (4) ป๊า, (5) ป๋า, (6) ไม่เหมือนวรรณยุกต์ไทย

2.2.3 ผลการทดสอบ

แสดงผลการคำนวณการรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียนชาวไทยในระดับต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 3 ตารางแสดงค่าการรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียนระดับต้น (ร้อยละ)

	TT1	TT2	TT3	TT4	TT5	ไม่เหมือน วรรณยุกต์ ไทย
CT1	64.58	2.08	0	2.08	4.17	27.08
CT2	2.08	0	0	37.5	39.58	20.83
CT3	0	14.58	0	4.17	29.17	52.08
CT4	0	0	75	0	0	25

ตาราง 4 ตารางแสดงค่าการรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียนระดับกลาง (ร้อยละ)

	TT1	TT2	TT3	TT4	TT5	ไม่เหมือน วรรณยุกต์ ไทย
CT1	54.17	6.25	0	0	2.08	37.5
CT2	2.08	2.08	2.08	22.92	52.08	18.75
CT3	0	31.25	0	2.08	16.67	50
CT4	4.17	0	72.92	0	0	22.91

ตาราง 5 ตารางแสดงค่าการรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียนระดับสูง (ร้อยละ)

	TT1	TT2	TT3	TT4	TT5	ไม่เหมือน วรรณยุกต์ ไทย
CT1	52.08	2.08	0	2.08	0	43.75
CT2	0	0	0	22.92	50	27.08
CT3	0	33.33	0	0	8.33	58.33
CT4	0	0	56.25	0	0	43.75

กรณีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA)⁷ ของค่าความคล้ายคลึงทางการรับรู้วรรณยุกต์จีน ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับระดับของผู้เรียน ($F_{(2,9)}=0.094$, $p=0.911$) กล่าวคือ ระดับภาษาจีนของผู้เรียนไม่ส่งผลกระทบต่อกรรับรู้วรรณยุกต์จีน ทั้งนี้ คู่วรรณยุกต์ที่

⁷ เป็นวิธีการทางสถิติที่ใช้ค่าความแปรปรวนในการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไป

ผู้เรียนรับรู้ว่ามีความคล้ายคลึงกัน ได้แก่ CT1-TT1, CT2-TT5, CT3-TT5/TT2, CT4-TT3

ตาราง 6 ตารางแสดงค่าการรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียนระดับต่างๆ (ร้อยละ)

	CT1-TT1	CT2-TT5	CT3-TT5/TT2	CT4-TT3
ระดับต้น	64.58	39.58	(CT3-TT5) 29.17	75
ระดับกลาง	54.17	52.08	(CT3-TT2) 31.25	72.92
ระดับสูง	52.08	50	(CT3-TT2) 33.33	56.25

ตารางด้านบนแสดงให้เห็นว่าค่าความคล้ายคลึงทางการรับรู้ของ CT3 กับวรรณยุกต์ไทยนั้น มีการเปลี่ยนแปลงตามระดับของผู้เรียน ในระดับต้น CT3 คล้ายกับ TT5 มากที่สุด แต่ในระดับกลางและสูง CT3 คล้ายกับ TT2 มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนระดับต้นมักพบเจอ CT3 ในลักษณะศัพท์พยางค์เดียวค่อนข้างมาก ทำให้ไวต่อการรับรู้ CT3 แบบเต็มเสียง และ TT5 ค่อนข้างคล้ายกับครึ่งเสียงหลังของ CT3 เพราะฉะนั้น CT3-TT5 จึงเป็นคู่วรรณยุกต์ที่คล้ายคลึงกันทางการรับรู้ของผู้เรียนระดับต้น ส่วนผู้เรียนระดับกลางและสูงมักพบเจอ CT3 ในรูปแบบประโยค จึงไวต่อการรับรู้ CT3 แบบครึ่งเสียง และ TT2 ค่อนข้างคล้ายกับครึ่งเสียงแรกของ CT3 เพราะฉะนั้น CT3-TT2 จึงเป็นคู่วรรณยุกต์ที่คล้ายคลึงกันทางการรับรู้ของผู้เรียนระดับกลางและสูง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังทำการทดสอบด้านเส้นแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ เพื่อวิเคราะห์ว่าผู้เรียนชาวไทยอาศัยเส้นแสดงสัทลักษณะในการรับรู้วรรณยุกต์หรือไม่

2.3 การทดสอบ 3: ความคล้ายคลึงทางเส้นแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์จีนและไทย

2.3.1 วัตถุประสงค์ของการทดสอบ

เพื่อวิเคราะห์ความคล้ายคลึงทางเส้นแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์จีนและไทย โดยการหาความลาดเอียงของเส้นแสดงสัทลักษณะจากการคำนวณสมการกำลังสอง (Quadratic equation)

2.3.2 วิธีการทดสอบ

2.3.2.1 การสร้างการทดสอบ

การทดสอบนี้เป็นแบบการทดสอบตัวแปรทางเดียว โดยมีตัวแปรต้น คือ วรรณยุกต์จีนและวรรณยุกต์ไทย โดยแบ่งเป็น 6 ระดับ คือ วรรณยุกต์จีน 1 เสียง และวรรณยุกต์ไทย 5 เสียง และมีตัวแปรตาม คือ ระดับความคล้ายคลึงทางเส้นแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์

2.3.2.2 ขั้นตอนการทดสอบ

วิธีการทดสอบนี้อ้างอิงมาจากการงานวิจัยเสียงวรรณยุกต์จีนของ จูเสี่ยวหง (2004) โดยการหาความลาดเอียงของเส้นแสดงสัทลักษณะจากการคำนวณสมการกำลังสอง $y=b_1x^2+b_2x+c$ ค่า x คือ

ระยะเวลาของเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นหนึ่งเดียวกัน ค่า y คือ ระดับเสียงสูง-ต่ำของวรรณยุกต์ที่เป็นหนึ่งเดียวกัน และค่า b_1 เป็นค่าที่แสดงถึงทิศทางและความลาดเอียงของเส้นแสดงสัญลักษณ์ ซึ่งเมื่อค่ายิ่งมาก แสดงว่าเส้นแสดงสัญลักษณ์ยังมีความลาดเอียง แต่หากค่ายิ่งน้อย เส้นแสดงสัญลักษณ์ก็จะยิ่งเรียบตรง

2.3.3 ผลการทดสอบ

แสดงค่าความลาดเอียงของเส้นแสดงสัญลักษณ์ ดังตารางต่อไปนี

ตาราง 7 ตารางแสดงค่าความลาดเอียงของเส้นแสดงสัญลักษณ์ของ
วรรณยุกต์จีน

	CT1	CT2	CT3	CT4
ค่า b_1	-0.183	-0.310	-3.662	-0.596

ตาราง 8 ตารางแสดงค่าความลาดเอียงของเส้นแสดงสัญลักษณ์ของ
วรรณยุกต์ไทย

	TT1	TT2	TT3	TT4	TT5
ค่า b_1	-0.154	-3.311	-0.657	-0.751	-0.473

กรณีวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ค่าความลาดเอียงของเส้นแสดงสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์จีนกับแต่ละวรรณยุกต์ไทย เพื่อเรียงลำดับความคล้ายคลึงได้ผลดังนี้

- (1) CT1 กับวรรณยุกต์ไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F_{(5,24)}=8.023$, $p<0.001$) จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบภายหลัง

(Post-hoc) พบว่า CT1 และ TT1 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด

(2) CT2 กับวรรณยุกต์ไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F_{(5,24)}=7.969$, $p<0.001$) จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบภายหลัง (Post-hoc) พบว่า CT2 และ TT5 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด

(3) CT3 กับวรรณยุกต์ไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F_{(5,24)}=8.948$, $p<0.001$) จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบภายหลัง (Post-hoc) พบว่า CT3 และ TT2 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด

(4) CT4 กับวรรณยุกต์ไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F_{(5,24)}=6.416$, $p<0.001$) จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบภายหลัง (Post-hoc) พบว่า CT4 และ TT3 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด

ตามค่าความต่างโดยเฉลี่ยของวรรณยุกต์ที่คล้ายกันแต่ละคู่ สามารถเรียงลำดับความคล้ายจากมากไปน้อยได้ดังนี้ CT1-TT1 (0.029), CT4-TT3 (0.060), CT2-TT5 (0.163), CT3-TT2 (0.351)

3. บทสรุป

นำผลการทดสอบจากการทดสอบ 1-3 มาสรุปเป็นตารางได้
ดังนี้

ตาราง 8 ตารางแสดงสรุปลำดับความคล้ายคลึงในด้านต่างๆ ของวรรณยุค

ลำดับ	ลำดับความ คล้ายคลึงทาง ระดับเสียง สูง-ต่ำ	ลำดับความคล้ายคลึงทางการรับรู้			ลำดับความ คล้ายคลึง ทางเส้น แสดงสัท ลักษณะ
		ระดับต้น	ระดับกลาง	ระดับสูง	
1	CT1-TT3	CT4-TT3	CT4-TT3	CT4-TT3	CT1-TT1
2	CT2-TT4	CT1-TT1	CT1-TT1	CT1-TT1	CT4-TT3
3	CT4-TT3	CT2-TT5	CT2-TT5	CT2-TT5	CT2-TT5
4	CT3-TT5	CT3-TT5	CT3-TT2	CT3-TT2	CT3-TT2

จากการเปรียบเทียบความคล้ายคลึงทางระดับเสียงสูง-ต่ำกับ
ความคล้ายคลึงทางการรับรู้พบว่ามีเพียง CT4 เท่านั้น ที่มีความ
สอดคล้องกัน และ CT3 จะมีผลการทดสอบที่สอดคล้องเฉพาะใน
ผู้เรียนระดับต้นเท่านั้น นอกจากนี้ลำดับความคล้ายคลึงก็ยังไม่
สอดคล้องกันอีกด้วย จึงสรุปได้ว่า ความคล้ายคลึงทางระดับเสียง
สูง-ต่ำไม่ส่งผลต่อการรับรู้มากนัก จึงต้องวิเคราะห์เพิ่มเติมในความ
คล้ายคลึงทางเส้นแสดงสัทลักษณะ

จากการเปรียบเทียบความคล้ายคลึงทางเส้นแสดงสัทลักษณะ
กับความคล้ายคลึงทางการรับรู้พบว่ามีเพียง CT1, CT2, CT4 ล้วนมี

ผลการทดสอบที่สอดคล้องกันทั้งสิ้น อีกทั้งลำดับความคล้ายคลึงก็
ยังสอดคล้องกันอีกด้วย จึงสรุปได้ว่า สำหรับผู้เรียนชาวไทยแล้วนั้น
เส้นแสดงสัญลักษณ์และการรับรู้มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก ซึ่ง
สามารถแสดงให้เห็นว่า ความคล้ายคลึงทางเส้นแสดงสัญลักษณ์
ของจีนและไทยเป็นปัจจัยสำคัญในการรับรู้วรรณยุกต์จีนของผู้เรียน
ชาวไทย

ด้วยเหตุนี้ การเรียนการสอนวรรณยุกต์จีนจึงควรเน้นด้าน
เส้นแสดงสัญลักษณ์เป็นหลักเพื่อใช้ในการรับรู้ทางเส้นแสดงสัท
ลักษณะเป็นพื้นฐานในการเรียนเสียงวรรณยุกต์จีน และควรให้
ความสำคัญกับการปรับระดับเสียงสูง-ต่ำของวรรณยุกต์ด้วยเพื่อ
แก้ไขการออกเสียงวรรณยุกต์จีนให้ถูกต้องใกล้เคียงกับเสียง
วรรณยุกต์จีนของเจ้าของภาษามากยิ่งขึ้น ในด้านเส้นแสดงสัท
ลักษณะ ควรให้ความสำคัญกับ CT3 มากที่สุด เพราะเป็นเสียง
วรรณยุกต์ที่ไม่มีคู่วรรณยุกต์คล้ายคลึงที่แน่นอน จึงควรเน้นตั้งแต่
ในระดับต้น เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการถ่ายโยงการเรียนรู้ทางลบ
(negative transfer) ส่วนในด้านระดับเสียงสูง-ต่ำ ควรให้ความสำคัญ
สำคัญกับ CT1 และ CT4 เพราะทั้งสองเสียงนี้มีความคล้ายคลึงกับ
วรรณยุกต์ไทยมาก ดังนั้นจึงควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นถึงความแตกต่าง

บรรณานุกรม

กาญจนา นาคสกุล. 2551. ระบบเสียงภาษาไทย. กรุงเทพฯ:

โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

阿丽达. 2010. 《泰国学生汉语单字调习得过程的实验分析》，
天津师范大学硕士学位论文.

蔡整莹，曹文. 2002. “泰国学生汉语语音偏误分析”，《世界
汉语教学》，第 2 期：86-92.

陈娥. 2006. 《泰国学生汉语习得中的语音偏误研究》，云南师
范大学硕士学位论文.

郭锦桴. 1993. 《综合语音学》. 福建：福建人民出版社.

砍楞·达忠巴. 2001. 《汉语与泰语的声调比较研究》，云南师
范大学硕士学位论文.

李红印. 1995. “泰国学生汉语学习的语音偏误”，《世界汉语
教学》，第 2 期：66-71.

李晟熏. 2010. 《韩国普通话学习者阳平和上声习得的语音研
究》，中国社会科学院研究生院硕士学位论文.

薛东梅. 2008. 《泰国中学生汉语四声单字调获得情况研究》，
暨南大学硕士学位论文.

朱晓农. 2004. 《上海声调实验录》. 上海：上海教育出版社.

Abramson, A. S. (1962) The vowels and tones of Standard
Thai: Acoustical measurements and experiments.
International Journal of American Linguistics 28.2:
1-146.

Abramson, A. S. (1979) The noncategorical perception of
tone categories in Thai. In B. Lindblom & S. Öhman
(Eds.), *Frontiers of Speech Communication* (pp. 127-
134). London: London Academic Press.

Abramson, A. S. (1997) The Thai tonal space. In A. S.
Abramson (Ed.), *Southeast Asian Linguistic Studies*

- in Honor of Vichin Panupong* (pp. 1-10). Bangkok, Thailand: Chulalongkorn University Press.
- Best, C. T. (1995) A direct realistic view of cross-language speech. In W. Strange (Ed.), *Speech perception and linguistic experience: issues in cross-language research* (pp. 171-204). Timonium, MD: York Press.
- Flege, J. E. (1995) Second language speech learning: theory, findings, and problems. In W. Strange (Ed.), *Speech perception and linguistic experience: issues in cross-language research* (pp. 233-277). Timonium, MD: York Press.
- Morén, B., & Zsiga, E. (2006) The lexical and post-lexical phonology of Thai tones. *Natural Language and Linguistic Theory* 24: 113-178.
- Strange, W. (2007) Cross-language phonetic similarity of vowels: Theoretical and methodological issues. In O. -S. Bohn & M. J. Munro (Eds.), *Language Experience in Second Language Speech Learning in Honor of James Emil Flege*, (pp. 35-55). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Thepboriruk, K. (2010) Bangkok Thai tones revisited. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society* 3.1: 86-105.

ABSTRACT

**Effects of the Similarity in Categorization of
Chinese and Thai Tones on Chinese Tone Perception
by Thai Learners**

**Apisara Pornrattananukul,
Zhu Minwen, and Wang Jianqin**

This study aims to analyze the effects of the similarity in categorization of Chinese and Thai tones on Chinese tone perception by Thai learners. The analysis can be divided into two parts: the analysis on similarity of acoustic phonetic and that of perception. For the analysis on similarity of acoustic phonetic, we conduct the phonetic experiments to examine tone pitch and contour, and then discuss this result with the result of similarity of perception experiment. The experiment results are used to convey Thai learners' problems on Chinese tone learning.

Keywords: *Chinese tone, Thai tone, perception, similarity in categorization*

泰国学习者汉语声母习得难点分析及相关教学策略

高砚茹¹

摘要

本文章从对比分析的角度将汉语声母与泰语进行比较研究,对泰国学习者在汉语习得过程中常见的声母习得难点产生原因进行分析,并针对不同情况提出相应教学策略,为之后的教学活动提供参考。

确定教学难点之后,通过与泰语相似语音的对比分析,得出了相应的教学对策:首先,教师可采用泰语语音的教学技巧,引导学习者理解发音部位和发音方法的基本概念与知识。其次,针对所学辅音字母将泰语语音发音技巧进行适当的调整,同时伴以发音模型、flash、图片等方式,加强学习者感官上的刺激。同时伴以发音的模仿,使得学习者的印象进一步加深。最后,教师通过泰语语音与汉语已习得语音引出新的音。

关键词: 声母系统、汉泰对比分析、汉语教学难点、声母教学对策

1. 引言

语音是一门语言的重要组成部分,是语言学习的基础。无论是母语还是外语,都要学好语音,才能更加自信地运用语言。所

¹ 皇太后大学讲师

以, 语音教学, 往往是教学活动的一个重点。但对于教学重点, 光重视是不够的, 还要充分了解其教学难点所在。只有如此, 才能够对症下药, 事半功半。特别是第二语言的教学, 学习者大多已经成年, 针对学生的特点对难点适当地有所侧重, 就显得更加重要了。

目前, 已有大量国内外学者对汉语语音系统进行了研究, 但针对泰国成年学习者习得难点的分析并不多见。因此, 笔者希望, 通过对比分析, 将泰国学习者声母的习得难点加以确定与讨论, 了解其产生原因与泰语语音间的区别, 进而提出有效的教学策略。

2. 泰国学习者汉语声母习得难点预测

通过对汉泰辅音声母系统的对比, 笔者发现:

1. 舌尖前音 $z[tʂ]$ 、 $c[tʂ']$ 与 $s[s]$; 舌尖后音 $zh[tʂ]$ 与 $ch[tʂ']$; 舌尖后擦音 $sh[ʃ]$ 、 $r[ʐ]$; 舌面音 $j[tɕ]$ 、 $x[ɕ]$ 、 $q[tɕ']$ 汉语中存在但泰语中没有。

2. $sh[ʃ]$ 、 $zh[tʂ]$ 、 $j[tɕ]$ 、 $x[ɕ]$ 、 $q[tɕ']$ 在汉语辅音中使用频率最高。

3. 泰语的塞音有清浊的对立, 汉语的塞音只有清音, 没有浊音。汉语的舌尖后 sh 和 r 清浊对立。

4. 汉语拼音“h”与泰语拉丁文“h”用的是同一个字母, 但是汉语的“h”是舌面后音 $[x]$, 泰语的“h”是喉音 $[h]$ 。

本章将对 z 、 c 、 zh 、 ch 、 sh 、 s 、 r 、 j 、 q 、 x 、 h 等十一

个声母进行讨论。在分析过程中,为了便于对比,笔者将以上十一个声母分为五组即:

1. j、z、zh
2. q、c、ch、sh
3. r
4. s、x
5. h

此外,前人研究表明,泰国学习者在习得汉语拼音声母过程中,无法准确分辨 z 与 zh, z 与 j, c 与 ch, ch 与 sh, 有时会在 x 与 s 中发生混淆。造成混淆的原因除了汉语声母语音自身因素之外,其中某音与泰语中某个辅音声母相似,故使得学习者在习得过程中将其归为母语范畴,造成混淆。因此在研究过程中,笔者将五组声母语音同泰语发音对比如下:

1. j、z、zh 与 จ[c]
2. q、c、ch、sh 与 ช(ฉ)[c']
3. x、s 与 ซ(ส)[s]
4. r 与 ร[r]、ย[j]
5. h 与 ห(ฮ)[h]

为了更好地了解以上汉语发音与泰语之间的区别,并了解其成为习得难点的原因,笔者将在下文中对以上五组汉泰声母进行对比分析与讨论。

3. 泰国学习者汉语声母习得难点讨论

3.1 j、z、zh 与 ㄐ[c]

3.1.1 发音部位与发音方法

“j[tɕ]”为舌面音，发音时舌尖下垂，舌面前部向上隆起，贴紧硬腭前部，然后微微放松，气流从窄缝中摩擦而出；但不是用力送气(刘广徽，2006，第26页)。

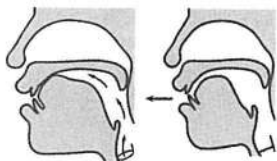

图 3.1 j[tɕ]

“z[ts]”为平舌音，发音时舌尖向前伸，抵住上门牙背后，然后微微放松，气流从窄缝中摩擦而出；但不是用力送气(刘广徽，2006，第40页)。

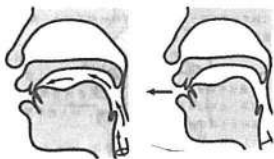

图 3.2 z[ts]

“zh[tʂ]”为翘舌音，发音时舌尖翘起抵住硬腭最前端(上牙床之后)，然后微微放松，气流从窄缝中摩擦而出；但不是用力送气(刘广徽，2006，第32页)。

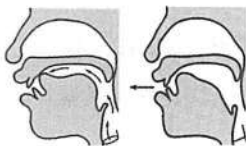

图 3.3 zh[tʂ]

“จ[c]”为清辅音，发音时舌尖抵下齿背，舌前部隆起贴住上颚形成阻碍，然后气流冲破阻碍形成此音(กาญจนา นาคสกุล, 2541, หน้า 81)。

图 3.4 จ[c]

3.1.2 对比分析

在泰语的辅音声母中不存在舌面音 j、平舌音 z 与翘舌音 zh，只存在清辅音 จ[c]。由于 จ[c] 在发音上与 z、zh 和 j 较为相似，因此，在学习过程中，学习者习惯将 j、z、zh 同化为泰语中的 จ[c]，学习者往往难以区分。因此经常会出现 j、z、zh 不分的情况。

通过上文发音部位与发音方法的描述，j、z、zh 均不送气，但在发音过程中，j 要求舌面隆起，抵住硬腭前部，气流摩擦爆破而出。至于 z 则是舌面放平，舌尖抵住上齿背，气流摩擦而出。至于 zh，则要求舌尖抵住硬腭，为翘舌音。จ[c] 发音时，舌尖抵住下齿背，同时舌面隆起形成障碍，气流冲破阻碍发出此音。通过发音部位的对比分析，笔者发现，泰语声母 จ[c] 的发音部位与方法为 j 与 z 的结合。但在习得过程中，学习者不能通过发音部位，准确地掌握三者之间的区别，故而习惯性使用 จ[c] 代替汉语拼音中的 j 或 z，这也是造成偏误的主要原因。

母语音子与非母语相似, 却不完全一致的情况下, 学习者会使用母语代替非母语音, 并将其自觉同化为母语音子。因此, 在习得过程中难度最大。另外, 将两个音子同化为一个音子, 必然出现语音区分不清的现象。

汉语拼音 zh 在发音时需要舌尖翘起抵住硬腭, 之后, 气流冲破阻碍, 爆破而出。在发音过程中, zh 的舌尖位置较 z 靠里, 但气流运行方向一致。若与 j 比较, zh 为舌尖翘起抵住硬腭, 而 j 为舌面抵住硬腭, 因此发音效果并不相同。

通过以上分析, 笔者认为, j、z、zh 与 จ[c] 从发音理论来讲并不相同, 十分容易区分与辨别。但由于在认知过程中, 学习者面对泰语中不存在的音素, 自觉使用母语同化理论, 将其不断向母语发音靠近, 使之最终被母语发音所同化。这种习得心理, 是造成学习者出现偏误的主要原因。

3.2 q、c、ch、sh 与 ข(ฃ)[c']

3.2.2 发音部位与发音方法

“q[tɕʰ]”为舌面音, 发音时舌尖下垂, 舌面前部向上隆起, 贴紧硬腭前部, 然后微微放松, 气流从窄缝中摩擦而出; 但要将气流用力送出(刘广徽, 2006, 第28页)。

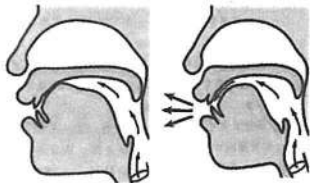

图 3.5 q[tɕʰ]

“c[tʰ]” 为平舌音，发音时舌尖向前伸，抵住上门牙背后，然后微微放松，气流从窄缝中摩擦而出；送气（刘广徽，2006，第 42 页）。

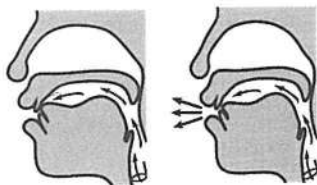

图 3.6 c[tʰ]

“ch[tʃʰ]” 为翘舌音，发音时舌尖翘起抵住硬腭最前端（上牙床之后），然后微微放松，气流从窄缝中摩擦而出；气流用力送出（刘广徽，2006，第 34 页）。

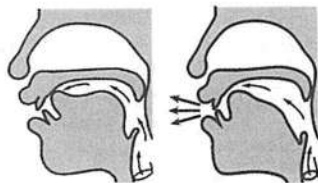

图 3.7 ch[tʃʰ]

“sh[ʃ]” 舌尖翘起，接近硬腭最前端（上牙床之后），气流从窄缝中摩擦而出（刘广徽，2006，第 36 页）。

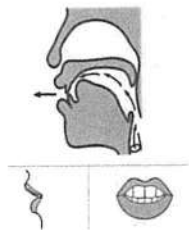

图 3.8 sh[ʃ]

“ɰ(ɳ)[cʰ]” 舌面抬起，顶住硬腭，形成完全阻塞，气流冲

破阻塞形成此音 (กาญจนา นาคสกุล, 2541, หน้า 81)。

图 3.9 ข(ฅ)[c']

3.2.3 对比分析

由于泰语中不存在舌面音 q、舌尖前音 c、舌尖后音 ch 和 sh, 只存在 ข(ฅ)[c']。因此, 在习得过程中, 学习者会自觉将 q、c、ch、sh 同化为泰语中的 ข(ฅ)[c']音。由于 q、c、ch、sh 在泰语中没有相对应的音, 学习者需要作为一项新的语言项目来学习, 所以难度较高。

通过上文发音部位与发音方法的描述, q、c、ch 均为送气音, sh 为不送气音。在发音过程中, q 要舌尖下垂, 舌面前部向上隆起, 贴紧硬腭前部, 然后微微放松, 气流从窄缝中摩擦而出; c 发音时舌尖向前伸, 抵住上门牙背后, 然后微微放松, 气流从窄缝中摩擦而出; ch 发音时舌尖翘起抵住硬腭最前端(上牙床之后), 然后微微放松, 气流从窄缝中摩擦而出; 气流用力送出; sh 舌尖翘起, 接近硬腭最前端(上牙床之后), 气流从窄缝中摩擦而出; ข(ฅ)[c']舌面抬起, 顶住硬腭, 形成完全阻塞, 气流冲破阻塞形成音。

从发音方法来看, c、ch、q 为塞擦音, sh 为擦音; 从发音部位来看, c、ch、sh 均为舌尖音, 只有 q 的发音部位为舌

面，与泰语中的 $\text{ข(ก)}[c']$ 相似。q 是舌面前部向上隆起，贴紧硬腭前部，然后微微放松，气流从窄缝中摩擦而出； $\text{ข(ก)}[c']$ 舌面抬起，顶住硬腭，形成完全阻塞，气流冲破阻塞形成音。两者发音部位虽均为舌面，但 q 为舌面前， $\text{ข(ก)}[c']$ 为舌面，气流喷出时，q 为气流从窄缝中摩擦而出， $\text{ข(ก)}[c']$ 为气流冲破阻碍而成。因此，无论成阻部位还是发音技巧都有所区别，c、ch、sh、q 与 $\text{ข(ก)}[c']$ 可以说是完全不同的音，并不难区分。

但在泰语声母发音中，不存在 c、ch、sh、q 音，因此学习者在习得过程中，无论是语音的录入还是输出，均会通过母语音进行过渡，并寻找发音相似的声母进行比较或替换，c、ch、q 音通常被归于 $\text{ข(ก)}[c']$ 音范畴，也正因如此，学习者才无法准确分辨并发出上面三个音。另外泰语中不存在卷舌音，因此对于泰国学习者来说，ch 与 sh 在发音时，找准舌位，也是一个主要的困难。除此之外，由于 c、ch、sh 这三个音之间存在着细微的差别，因此，学习者在听辨上，存在一定的难度。

3.3 x、s 与 $\text{ข(ส)}[s]$

3.3.2 发音部位与发音方法

“x[ç]”发音时舌尖下垂，舌面前部向上隆起，接近硬腭前部，气流从窄缝中摩擦而出(刘广徽，2006，第30页)。

图 3.10 ·x [ç]

“s[s]” 舌尖接触上齿背，舌面两侧接触两侧上齿龈，软腭和小舌上升，关闭鼻腔通路，气流从舌尖与上齿背所留的间隙中摩擦而出。声带不震动(刘广徽，2006，第44页)。

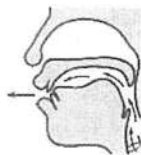

图 3.11 s[s]

“ซ(ส) [s]” 舌端抬起，靠近上齿龈，气流从舌端和齿龈间摩擦而出 (กาญจนา นาคสกุล, 2541, หน้า 81)。

图 3.12 ซ(ส)[s]

3.3.3 对比分析

在泰语声母系统中，不存在舌面音 x 与舌尖前音 s，只存在与舌尖前音 s 相似的舌尖前音 ซ(ส)[s]。在习得过程中，学习者多将 x 与 s 同化为 ซ(ส)[s]，同时认为汉语的 s 与泰语中的 ซ(ส)[s] 相等同。因为 x 在泰语语音系统中不存在，需要作为新的语言项目重新习得。s 在泰语系统中虽然不存在，但是却与 ซ(ส)[s] 十分相似，可以通过将 s 同化为 ซ(ส)[s] 并区别两者之间异同来完成

习得过程。

从发音方法来看, x 发音时舌尖下垂, 舌面前部向上隆起接近硬腭前部, 气流从窄缝中摩擦而出; s 舌尖接触上齿背, 舌面两侧接触两侧上齿龈, 软腭和小舌上升, 关闭鼻腔通路, 气流从舌尖与上齿背所留的间隙中摩擦而出; $\text{ซ(ส)}[\text{s}]$ 舌端抬起, 靠近上齿龈, 气流从舌端和齿龈间摩擦而出。而从发音部位来看, x 为舌面音, s 为舌尖前音, 泰语中的 $\text{ซ(ส)}[\text{s}]$ 也是舌面前音。因此, 通过对比, 可以发现, 从发音部位来看, 泰语中的 $\text{ซ(ส)}[\text{s}]$ 与汉语中的 s 成阻部位相同, 与 x 的成阻部位不同; 从发音方法来看, x、s 与 $\text{ซ(ส)}[\text{s}]$ 均为擦音, 因此成阻方式相同。

由于 s 与泰语中的 $\text{ซ(ส)}[\text{s}]$ 发音部位与发音方法相似, 泰国学习者经常会将两者归为同一个音。而 x 与 $\text{ซ(ส)}[\text{s}]$ 同属擦音, 发音方式相同, 但发音部位相似, x 为舌面音, s 为舌尖音, 因此两者之间存在着一定的区别, 但泰语中不存在 x 音, 所以学习者从心理上会自觉将其归为 $\text{ซ(ส)}[\text{s}]$ 音范畴内。所以出现了 s、x 不分的情况。

3.4 r 与 ร[r]、ย[j]

3.4.2 发音部位与发音方法

“r [ɹ]” 舌尖翘起, 接近硬腭最前端 (上牙床之后), 气流从窄缝中摩擦而出。发音时嗓子用力 (浊音) (刘广徽, 2006, 第 38 页)。

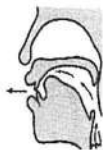

图 3.13 r[r]

“**ร[r]**”舌尖向上齿龈后面卷起，舌身成凹形，气流从舌端和硬腭之间泄出，声带振动，是颤舌音 (กาญจนา นาคสกุล, 2541, หน้า 81)。

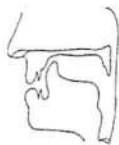

图 3.14 ร[r]

“**ย[j]**”舌前部高抬与上腭形成部分障碍，让气流从舌面与上腭间的空隙通过 (กาญจนา นาคสกุล, 2541, หน้า 81)。

图 3.15 ย[j]

3.4.2 对比分析

由于泰语中不存在 r 音，故在习得 r 音的过程中，学习者会将其与泰语中 **ร[r]**、**ย[j]** 相混淆。因此习得过程不仅需要掌握 r 音的发音规律，还要辨别其与泰语中两个相似发音之间的异同。

从发音方法来看，r 在发音时舌尖翘起，接近硬腭最前端，气流从窄缝中摩擦而出。发音时嗓子用力（浊音）。**ร[r]** 舌尖向上齿龈后面卷起，舌身成凹形，气流从舌端和硬腭之间泄出，同时

伴随颤舌。ʏ[j] 舌前部高抬与上颚形成部分障碍，让气流从舌面与上颚间的空隙通过。因此，r 在发音时，舌尖翘起，声带振动，为浊音。泰语中的 ฦ[r] 舌身卷起，为颤舌音，ʏ[j] 的成阻部位则为舌前端，既非颤舌音，亦非颤音。

通过以上对比可知，在泰语中不存在 r 音，所以准确把握 r 音的发音方法，对于泰国学习者来说比较困难。因此，从母语迁移的角度来讲，学习者便会寻找相似发音将目的语中的发音进行类化。而泰语中的 ฦ[r] 与 ʏ[j] 在发音过程中，均为浊音，与 r 的发音特点比较相似，只是在发音部位上有所不同，所以，在习得 r 的过程中，学习者会习惯性将其发为 ฦ[r] 或 ʏ[j]。

3.5 h 与 ห(ฮ)[h]

3.5.1 发音部位与发音方法

“h[x]” 发音时，舌根抬高，接近软腭，形成窄缝，气流从缝中挤出，摩擦成音(刘广徽，2006，第 24 页)。

图 3.16 h[x]

“ห(ฮ)[h]” 发音时，喉头肌肉紧缩，舌根部向后移，呼气发声 (กาญจนา นาคสกุล, 2541, หน้า 81)。

图 3.17 ห(ฮ)[h]

3.5.2 对比分析

h 音与泰语中的 ห(ฮ)[h] 相似，但却不完全相同。所以学习者需要克服两个发音之间的异同，来创建新的语言学习项目。

从发音方法与发音部位来看，h 发音时，舌根抬高，接近软腭，形成窄缝，气流从缝中挤出，摩擦成音。ห(ฮ)[h] 发音时，喉头肌肉紧缩，舌根部向后移，呼气发生。从发音部位来看，汉语中的 h 为舌根音，而泰语中的 ห(ฮ)[h] 为喉音，因此发音部位不同。从发音方法来看，汉语中的 h 为擦音，而泰语中的 ห(ฮ)[h] 则为喉音。所以，汉语中的 h 与泰语中的 ห(ฮ)[h] 并不完全相同。但对于泰国汉语学习者来说，两音区别并不明显，因此在习得过程中，大量学习者会采用同化策略，通过泰语声母 ห(ฮ)[h] 的方式来发 h 音。因此造成了发音的不规范。

3.6 小结

通过对比分析，笔者发现，在泰国学习者习得汉语语音的过程中，对泰国学习者习得造成困难的发音难点主要包括一下两部分：

对于泰语中不存在的发音，学习者自觉地寻找发音相似的母语音进行代替，如 r 发为 ร[r] 或 ย[j]，x 发为 ข(ศ)[s]，z、

zh、j 发为 จ[c], ch、c 发为 ช(ฉ)[c']等。出现这种情况的原因主要是因为是在汉语习得过程中,学习者会建立自己的汉语语音范畴,当遇到难以掌握的发音时,心理上会出现一种回避心态,所以会选择与目的语相似的母语音代替,将汉语习得过程进行简化。

泰语中类似发音,但却与汉语不完全一致,如汉语中的 q 与泰语中的 ช(ฉ)[c']、汉语中的 h 与泰语中的 ห(ฮ)[h]等。在习得过程中,由于发音部位或发音方法上的相近,学习者会将目的语中的发音逐步归为母语的语音范畴,或从一定程度上受到母语语音的影响,造成母语负迁移,出现了发音上的偏误。

4. 发音难点教学策略

对于汉语习得来说,习得的最初阶段大多由语音习得开始,所以语音习得最基础,也最重要。说它基础,是因为无论是词语、句子、语法,还是语句、语篇的表达,都是由语音组成的。说它重要,是因为在语言的表述过程中,语音不清晰,就无法准确地表达正确的语义,更不要说传递文化了。语音基础打不好,日后的习得过程就会受到影响。虽然在 L2 习得的过程中,存在一种中介语现象,即在 L2 习得的过程中,学习者会使用一种趋于母语与目的语之间的语言,这种语言现象会随着母语水平的提高而减少。但是笔者认为,在语音习得方面,这种现象并不多见,更常见的

反而是语言的僵化。也就是说,学习者在语音习得的初期,没有打好发音基础,掌握发音技巧,日后这种错误的发音习惯便会贯穿于整个汉语习得过程。即便可以纠正,也需要非常多的时间与精力。这种语音偏误的无法或者极难纠正,便是语音的僵化现象。为了防止或减少僵化现象的发生,笔者认为,在语音教学阶段,教师就应给与十分的重视,特别是习得难点的教学,更应该注意教学技巧的使用。所以,笔者在前文汉语与泰语语音对比分析、泰国学习者习得汉语语音难点的归纳总结、难点产生原因的分析的基础上,针对每个汉语声母习得难点提出了相关教学策略。

4.1 j 的教学

在学习声母 j 时,教师可以采用以下方法:

4.1.1 发音技巧介绍

教师可以通过图表、模型等方式向学习者介绍声母 j 的发音部位以及发音技巧,进而了解发音方法。

4.1.2 发音模仿

请学习者听录音或教师标准发音,通过揣摩已掌握发音技巧加以模仿,进而刺激视觉、听觉神经,加深记忆。

4.1.3 与 จ[c]对比

教师可以请学习者尝试发 จ[c],并与汉语拼音进行比较,同时,教师向学生展示汉泰发音的口形图与舌位图,说明两者之间的区别与联系,使学生能够在泰语发音的口型与舌位的基础上,

准确地发出汉语拼音 j。同时泰语的声母发音所拼合韵母为 อ [o:]，因此，教师要特别注意，拼合时，正确选择韵母，请学习者练习发出 จิ [ci:] 便可发出所需声母。

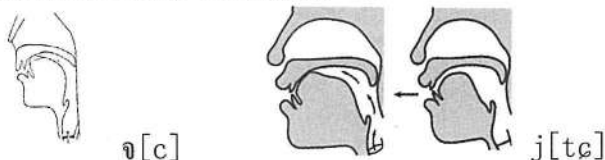

图 4.1 จ กับ j 对比

4.2 q 的教学

在学习声母 q 时，教师可以采用以下方法：

4.2.1 发音技巧介绍

教师通过口形图向学习者介绍 q 的发音部位以及发音要领，使学习者掌握发音的基本技巧。

4.2.2 发音模仿

请学习者听教师的标准发音或者录音，了解 q 音的发音情况，并进行模仿。

4.2.3 与 ข(ฃ) [c'] 对比

教师可以请学习者尝试发 ข(ฃ) [c']，并与汉语拼音进行比较，同时，教师向学生展示汉泰发音的口形图与舌位图，说明两者之间的区别与联系，使学生能够在泰语发音的口型与舌位的基础上，准确地发出汉语拼音 q。在习得 q 的过程中，由于学习者

会将于母语相似发音归类为母语发音范畴,教师可以通过泰语相似发音 $\text{ข(ก)}[\text{c}']$ 的直接引导,而引出 q 音。

图 4.2 ʰ 与 q 对比

4.2.4 与 j 对比

通过发音方法的对比,我们发现 q 与 j 均为舌面音, j 为不送气音, q 为送气音。除以上区别之外,两者成阻部位及发音方法基本相同。所以教师可以在学习者掌握了 j 音的基础上,带学生发 q 音。为了区分送气与不送气音,可以要求学习者在口腔前放一张白纸,练习气流的喷出。

图 4.3 q 与 j 对比

4.3 x 的教学

x 音为汉语中最常使用的一个声母,因此学习者必须很好的掌握。但在实际情况中, x 对于广大学习者来说,是最难掌握的。多数学习者会发成 q 或 s 音。在学习声母 x 时,教师可以采用以

下方法:

4.3.1 发音技巧介绍

教师通过口形图向学习者介绍 x 的发音部位以及发音要领,使学习者掌握发音的基本技巧。

4.3.2 发音模仿

请学习者听教师的标准发音或者录音,了解 x 的标准发音,并进行模仿。

4.3.3 与 ข(ส)[s]对比

通过前文对比可知, x 与 ข(ส)[s]成阻部位不同,不属于同一个音,但由于两音均为擦音,发音方法相差不大。在习得过程中,经常会出现母语负迁移,将 x 音发为 ข(ส)[s]。教师在进行教学时,可以将负迁移现象提前运用到教学过程中。

图 4.4 ข 与 x 对比

教师可以请学习者先发 ข(ส)[s]音,之后让学习者感知发音部位及发音方法。之后介绍 x 音与 ข(ส)[s]音之间的发音方法区别,用简单易懂的方法来完成教学内容。比如采用语音模型或卡通 flash 展示,先将口型及舌位摆放至 ข(ส)[s]音位,之后采用动态变化,将舌尖下移,舌面抵住上齿龈,完成 x 的发音。加强

学生的了解。

4.3.4 i 的引用

除了使用泰语[s]引出 x 音之外,教师还可以通过汉语韵母 i[i]引出此音。在发音时,舌位高,舌面前部向硬腭前部隆起,舌尖可抵下齿背,舌面两侧边缘与两侧硬腭接触,口微开(开口度最小),唇扁平,是口腔通道最窄的一个元音。发音时,软腭和小舌上升,关闭鼻腔通路,声带振动。这个音舌位靠前且高,在零声母(自成音节)时,甚至有些摩擦(刘广徽,2006,第54页)。x[c]舌尖自然下垂,舌面两侧边缘与上腭接触,舌面前部隆起接近硬腭形成缝隙,软腭和小舌上升,关闭鼻腔通路,气流从舌面前部与硬腭的缝隙而出成音。声带不震动(刘广徽,2006,第30页)。由于在自成音节时,i音舌位较与其他音相拼合时前且高,同时伴有一些摩擦,因此,发音与x音相似,所以,教学时教师可以通过让学生发i音而引出x音。²

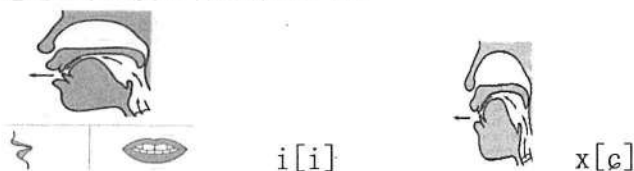

图 4.5 i 与 x 对比

² ข(ส)[s]与x对比,以“i”引“x”的教学策略,由芭萍·玛努迈威汶博士副教授提供。

4.4 z 的教学

4.4.1 指出区别

在教学过程中,教师首先需要通过图片或者口形图指出,z音与泰语中的 จ[c]并不完全相同,z为平舌音,发音时舌尖翘起抵住硬腭最前端,然后微微放松,气流从缝隙中摩擦而出,不送气。จ[c]发音时舌尖抵住下齿背,舌前部隆起贴住上颚形成阻碍,气流冲破阻碍成音。因此不可互相替代。

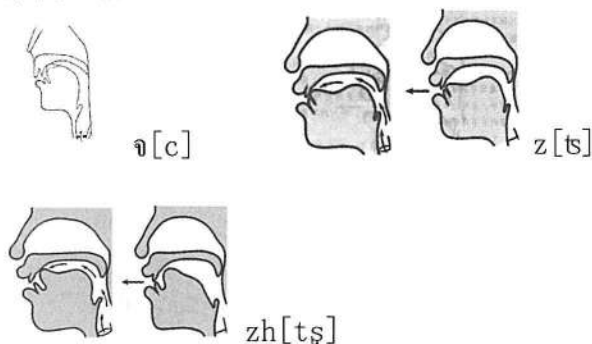

图 4.6 จ、z 与 zh 的对比

另外,由于z音与其他声母不同,所采用拼合韵母为-i,因此教师必须指出,如用泰语发音进行引导则应发 จื่อ[cw:]音,而非 จี[ci:]音。但通过比较 จื่อ[cw:]音与翘舌音zh更为相似,因此,教师应指出两者之间的不同。

4.4.2 发音引导

教师可以先请学习者发 จื่อ[cw:]音,之后介绍发音部位与发音技巧,同时请学习者自行感知其特点。之后教师再次通过

flash、模型或手型的方法让学生感到动态的变化,进而舌尖前移抵上齿龈,达到发音正确的目的。

4.5 c 的教学

4.5.1 ซ(ส)[s]、ซ(ฅ)[c']的引导

在发音时教师可以请学习者采用泰语与汉语对比的方式完成教学。

通过前文的比较分析,笔者发现, c 与 ซ(ส)[s] 均为塞擦音,因此发音方法相同, c 与 ซ(ฅ)[c'] 同为舌尖前音,成阻部位相同。所以在发音过程中,可以将两者相结合,是学习者可以正确掌握 c 音的发音技巧。

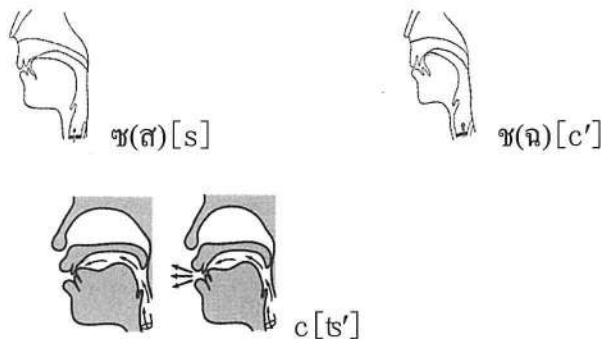

图 4.7 ซ、ซ 与 c 的对比

教师可要求学习者采用 ซ(ส)[s] 的舌位及 ซ(ฅ)[c'] 的发音技巧,引出 c 音。

4.5.2 z 的引导

由于 z 与 c 的发音部位相同,发音方法相似,区别仅在于 z

为不送气音，c 为送气音。所以，如果学习者可以正确的掌握 z 音，教师可以请学习者尝试发 z 音，之后采用 $\text{ช(จ)}[c']$ 的气流喷出口腔方式，进而掌握目的发音。

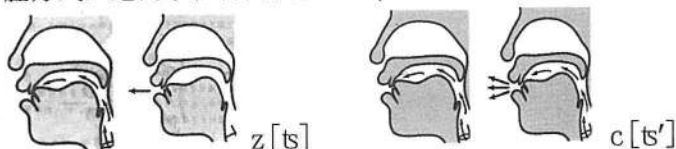

图 4.8 z 与 c 的对比

4.5.3 t 的引导

在汉语中，t 为舌尖中塞音，c 则为舌尖前塞擦音。从发音部位来看，虽然 t 为舌尖中音，c 为舌尖前音，但两者发音部位相差不大。因此，在发音过程中，如果学习者无法掌握 c 音的舌位，便可以通过 t 来引导，让学生们了解舌尖的位置。之后通过解释两者送气技巧之间的差异，即 c 送气时，舌尖抵住硬腭，气流从缝隙中流出成音；而 t 则是气流冲破舌尖阻碍成音来使学生了解发音技巧，从而学生发出 c 音。通过笔者在教学实践中的应用，本技巧基本有效可行。

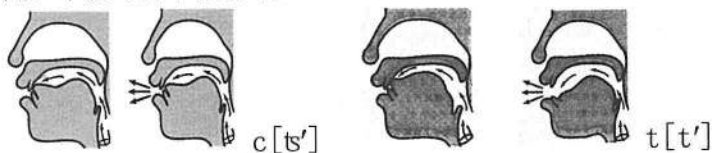

图 4.9 c 与 t 的对比

4.6 s 的教学

4.6.1 教学难点

由于汉语中的 s 与泰语中的 ซ(ส)[s] 都是舌尖前擦音, 发音部位与发音方法几乎相同。但从前文对比分析可知, 泰语中 ซ(ส)[s] 舌尖抵住上齿龈, 而汉语中 s 舌尖则抵住上齿背。所以两者之间成阻部位存在轻微的差别。因此, 在习得过程中, 学习者往往将 s 等同于 ซ(ส)[s], 发音出现偏误。

4.6.2 教学策略

在教学过程中, 教师可以先给学生听正确的发音, 之后向学生介绍发音部位及发音技巧。在学生初步了解 s 的发音方法之后, 通过口型舌位图向学生指明 s 与 [s] 之间的区别。防止学生错将 s 发为 ซ(ส)[s]。

图 4.10 ซ 与 s 的对比

4.7 zh 的教学

4.7.1 教学难点

对于翘舌音的教学, 存在较大的难度。

首先是泰语的辅音系统中不存在翘舌音, 因此对于学习者来

说, 发音方法较难以掌握。

其次由于 zh 音与 ฦ[c] 发音相似, 因此学习者会出现与 z 的混淆。

4.7.2 教学策略

在教学过程中, 教师可以通过 z 与 ฦ[r] 来引出 zh 的发音方法。

由于 z 与 zh 均为塞擦音, 因此两者发音方法相同。但 z 为舌尖前音, zh 为舌尖后音, 所以两者成阻部位不同。泰语中的 ฦ[r] 音是颤舌音, 为舌尖中音, 但发音时, 成阻位置与 zh 较为相似。所以, 教师可以通过采用 ฦ[r] 的成阻位置 z 的发音方法, 来引导学生完成 zh 的发音, 但要注意, 泰语 ฦ[r] 为颤舌音, 可是汉语 zh 不是, 教师应该提醒学生这一点。

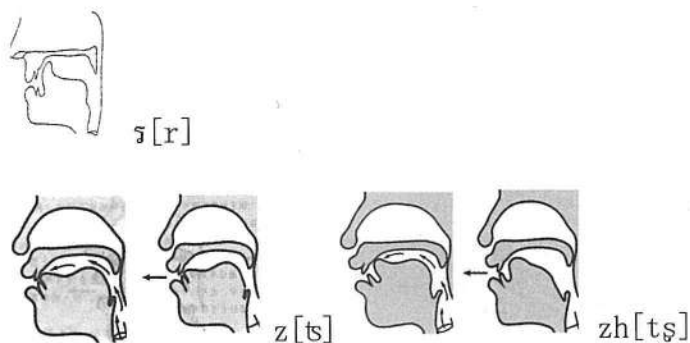

图 4.11 ฦ、z 与 zh 的对比

另外, 在学生掌握了 zh 的发音技巧之后, 指出 z、zh 与 ฦ[c]

之间的发音异同,通过动态教学指出其差别,刺激学习者的视觉、听觉、触觉神经,掌握发音技巧,进而更好地辨别发音。

4.8 ch 的教学

4.8.1 教学难点

由于泰语声母中不存在卷舌音,所以对于泰国学生来说, ch 的习得难度可以归为第五级。在教学过程中,教师应通过汉泰对比的方式,引出 ch 的发音技巧,这样才能够让学生更加容易理解与掌握。

4.8.2 教学策略

在教学过程中,教师可以采取以下两种方法:

一是通过 ร[r]与 ช(ฌ)[c']的结合来完成教学;通过前文的研究表明,泰语中 ร[r]为舌尖中音,成阻部位与方式与 ch 十分相似,ช(ฌ)[c']与 ch 的发音方法相同,都是塞擦音,同时有气流喷出,所以可以通过 ร[r]与 ช(ฌ)[c']相结合来引出 ch 音,是十分可行的³

³ 通过 ร[r]与 ช(ฌ)[c']的结合的教学策略,由芭萍·玛努迈威汶博士副教授提供。

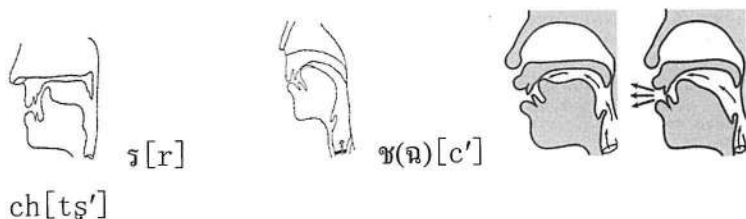

图 4.12 ฦ、ฦ 与 ch 的对比

二是通过 zh 来引出 ch 音；由于 zh 与 ch 的发音部位与发音方法几乎相同，区别仅在于 zh 为不送气音，ch 为送气音，所以，教师可以请学生先发 zh 音，后用一张纸放于口腔前，练习喷气，帮助学生掌握 ch 音的要领。

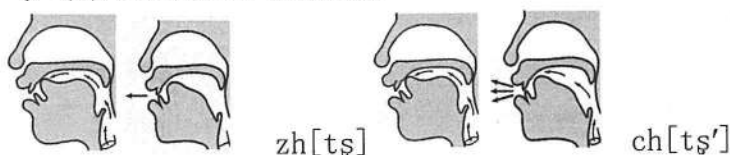

图 4.13 zh 与 ch 的对比

4.9 sh 的教学

4.9.1 介绍发音方法与技巧

如前文所述，泰语声母中不存在卷舌音，因此在习得汉语声母的过程中，卷舌音对于泰国学习者来说存在很大的困难。因此在习得过程中，教师应先让学生听 sh 的正确发音，之后通过舌位图来向学生介绍发音部位以及发音技巧，最后让学生对所听到的发音进行模仿。

4.9.2 通过泰语 ฦ [r] 引出 sh 音

在进行 sh 的教学过程中,教师通过讲解发音技巧,让学生模仿等方法外,还可以通过使用泰语中的舌尖后音 ʐ[r] 引出 sh 音。

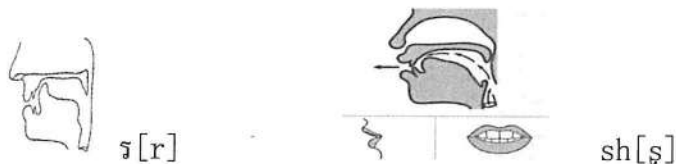

图 4.14 ʐ 与 sh 的对比

4.10 r 的教学

r 是汉语教学中习得难度最大的辅音声母,由于泰语辅音声母中不存在此类发音,因此学习者无法掌握 r 的发音技巧。在学习过程中, r 在发音时,舌尖翘起,声带振动,为浊音。泰语中的 ʐ[r] 舌身卷起,为颤舌音,ɯ[j] 的成阻部位则为舌前端。这三个音都有或多或少的卷舌,造成学习者经常将其发为 ʐ[r] 或 ɯ[j]。但通过前文的对比分析,我们可以发现,无论是从发音部位,还是发音方法,三者之间都存在着一定的区别。

r 为浊辅音,由于是从 sh 转化而来,学习者掌握 sh 的发音已经存在一定的难度,如再加上声带的震动更是难上加难。想要学习者掌握 r 的发音,首先要掌握 sh 的发音技巧,之后加入 ɯ[j] 的发音方法,声带振动,便可引出 r 音。

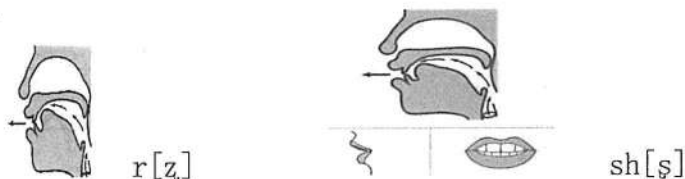

图 4.15 r 与 sh 的对比

4.11 h 的教学

泰语中的 h 音与汉语中的 h 音虽然罗马字母相同，但所发辅音声母并不相同。因此，在教学过程中，教师从学习之初便要指出其中差别：泰语 ห(ฮ)[h] 为喉音，汉语 h 为舌根音。教师可以以生动形象的方法为学习者区分两种发音，如喉音 ห(ฮ)[h] 可以模仿呕吐、吐痰之前的声音，通过现实生活中的活动加强学习者的印象。久而久之便可掌握标准发音。

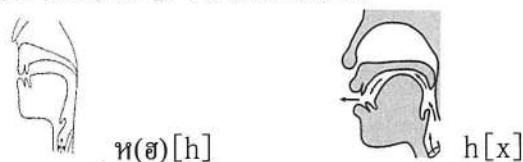

图 4.16 ห 与 h 的对比

4.12 教学建议

4.12.1 汉语声母难点教学顺序

在汉语声母的教学过程中，很多教师都是按照汉语拼音方案中声母的排列顺序来进行教学的，即：b、p、m、f、d、t、n、l、g、k、h、j、q、x、z、c、s、zh、ch、sh、r。这种方法，从易到难，可以帮助学习者克服心理一开始学习便接触难

点的障碍。但对于这种教学方法,笔者认为,难点过于集中,反而会增加学习困难。因此,恰当分散教学难点,如先讲 b、p、m、f,再讲 j、q、x;先讲 d、t、n、l,再讲 z、c、s;先讲 g、k、h,再讲 zh、ch、sh、r,如此一来,教学难点分散,也更加容易记忆了。

4.12.2 汉泰相似发音对比教学

在汉语声母的习得过程中,除了向学生介绍汉语声母发音技巧及发音方法之外,相似发音的对比与辨析也十分重要,只有在学生掌握汉语发音的基础上对相似发音加以总结归类,发音辨析,才能帮助学生更好更清楚地掌握所学发音。如以下三组发音的辨析:

1. z、zh、j、จ[c]
2. q、ch、sh、c、ช(ฉ)[c']
3. s、x、ซ(ส)[s]

首先,教师可向学习者分别介绍每个发音的特点,之后将每个发音的特点进行对比。

其次,通过口型舌位图的讲解,让学生了解之间的差别。

最后,可以通过与相关韵母相拼合的方式,让学生了解他们的具体发音以及相关拼合规则。

汉语拼音共有 21 个声母字母,包括 b、p、m、f、d、t、n、l、g、k、h、j、q、x、z、c、s、r、zh、ch、sh,

同时还有两个半元音 *y* 和 *w*, 按照发音部位可分为: 双唇音、唇齿音、舌尖中音、舌尖前音、舌尖后音、舌面音和舌根音七类。而按照发音方法则可以分为清音和浊音两大部分或分为塞音、塞擦音、鼻音、边音、擦音五部分。

泰语声母共 44 个, 但实际发音为 21 个, 包括 พ(ผ)[p']、ป[p]、บ[b]、ฝ(ฟ)[f]、ว[w]、ซ(ส)[s]、ท(ถ)[t']、ด[t]、ต[d]、ล[l]、น[n]、ร[r]、ย[j]、ช(ฌ)[c']、จ[c]、ข(ค)[k']、ก[k]、ง[ŋ]、อ[ʔ]、ห(ฮ)[h], 按照发音部位可分为: 双唇音、唇齿音、舌尖前音、舌尖中音、舌尖后音、舌根音、喉音七类。而按照发音方法则可以分为清音和浊音两大部分或者分为塞音、塞擦音、擦音、鼻音、边音、颤音六部分。

5. 结论

通过前人的研究, 笔者发现, 汉语中的舌尖前音 *z*[ts]、*c*[ts'] 与 *s*[s]; 舌尖后音 *zh*[tʂ] 与 *ch*[tʂ']; 舌尖后擦音 *sh*[ʃ]、*r*[ʒ]; 舌面音 *j*[tɕ]、*x*[ç]、*q*[tɕ'] 泰语中并不存在; *sh*[ʃ]、*zh*[tʂ]、*j*[tɕ]、*x*[ç]、*q*[tɕ'] 在汉语辅音中使用频率最高; 泰语的塞音有清浊的对立, 汉语的塞音只有清音, 没有浊音。汉语的舌尖后 *sh* 和 *r* 清浊对立; 汉语拼音“*h*”与泰语拉丁文“*h*”用的是同一个字母, 但是汉语的“*h*”是舌面后音[x], 泰语的“*h*”是喉音[h]。

因此笔者认为, j、z、zh 与 จ[c]; q、c、ch、sh 与 ช[ɕʰ]; x、s 与 ซ(ส)[s]; r 与 ร[r]、ย[j]; h 与 ห(ฮ)[h] 从发音理论来讲并不相同, 十分容易区分与辨别。但由于在认知过程中, 学习者面对泰语中不存在的音素, 自觉使用母语同化理论, 将其不断向母语发音靠近, 使之最终被母语发音所同化。这种习得心理, 是造成学习者出现偏误的主要原因。

针对此类教学难点, 笔者认为, 可以通过对比的方法进行教学。

首先, 教师可采用泰语语音的教学技巧, 引导学习者理解发音部位和发音方法的基本概念与知识。

其次, 针对所学辅音字母将泰语语音发音技巧进行适当的调整, 同时伴以发音模型、flash、图片等方式, 加强学习者感官上的刺激。同时伴以发音的模仿, 使得学习者地印象进一步加深。

最后, 教师通过泰语语音与汉语已习得语音引出新的音。另外在教学过程中, 教师应注意使用浅显易懂的语言, 以减轻学生学习的负担, 同时注意强调, 汉语与泰语辅音之间的区别。不可百分之百互相替代。否则将无法养成良好的发音习惯。

通过以上研究, 可以得出本体研究和对外汉语教学是相互促进的结论, 对外汉语教学向本体提出挑战, 促进本体研究的发展, 本体研究的进步反过来又促进对外汉语教学的进步, 对外汉语教学的发展, 要求本体研究的结果更具有实用性和解释性, 当学生

不了解一个发音的特点,或无法将其与母语发音进行比较区分时,就无法准确地完成发音学习。而发音不标准也会逐渐打击学生的学习积极性。这对我们本体研究提出了新的要求,这也将促进研究方法的不段探索和改进。本文的研究对象虽然是泰国汉语学习者,研究范围仅限于声母习得难点,但笔者相信,本研究成果依然会对语音其他领域的习得研究有所帮助。

参考文献:

- 蔡整营、曹文(2002)《泰国学生汉语语音偏误分析》,世界汉语教学,第2期。
- 陈晨、李秋扬(2007)《汉泰语音对比研究与语音偏误标记分析》,暨南学华文学院学报,第4期。
- 黄伯荣、廖旭东(1991)《现代汉语》,北京:高等教育出版社。
- 吉娜、简启贤(2004)《泰国学生初学汉语的偏误分析》,云南师范大学学报,第3期。
- 李红印(1995)《泰国学生汉语学习的语音偏误》,世界汉语教学,第2期。
- 刘广徽(2006)《汉语普通话语音图解课本》,北京:北京语言大学出版社。
- 刘珣(2003)《对外汉语教学概论》,北京:北京语言大学出版社。
- 王飞炎(2010)《泰国学生习得汉语普通话塞擦音和擦音的实验研究》,暨南大学硕士毕业论文。
- 王韞佳(2003)《第二语言语音习得的方法和思路》,汉语学习,第2期。
- 吴宗济(1992)《现代汉语语音概要》,北京:华语教学出版社。
- 许艳艳(2009)《泰国人学汉语的语音难点及教学策略》,广西师范学院学报,第3期。
- กาญจนา นาคสกุล (2541). ระบบเสียงภาษาไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประพิน มโนมัยวิบูลย์ (2553). “เสียงพยัญชนะในภาษาจีนกลาง” ใน
ภาษาจีนพื้นฐานเพื่อการสื่อสาร 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมศาสตร์.

ABSTRACT

Analytical Study of the Initial Consonants Which Are Difficult for Thai Learners of Mandarin Chinese and Appropriate Teaching Methods

Gao Yanru

This is a contrastive study on the Chinese and Thai initial consonants. It also analyzes the causes of difficulties in learning the initial consonants by Thai learners of Mandarin Chinese. Finally, this study proposes teaching methods appropriate to Thai learners.

After determining the difficulty in teaching and the contrastive analyzing of the sounds which are similar in Thai and Chinese, the appropriate methods for teaching is then proposed as follows: Firstly, instructors can use the techniques of teaching Thai phonetics as a guidance for the learners to understand the basic concepts and knowledge of the phonetics and the way in pronouncing each sound. Secondly, instructors present the Thai initials and the Chinese initials by demonstration of pronunciation, and uses of flash cards and pictures, etc. Finally, have students practice pronunciation and instructors then, by drills and repetition, teach the new sounds.

Keywords: *initial consonant system, contrastive analysis of Chinese and Thai, difficulties in teaching Mandarin Chinese, methods for teaching initial consonants*

การศึกษาเปรียบเทียบตัวบทของบทละครพันทาง
เรื่อง**บ้านฮวยเหลา** กับนิยายอิงพงศาวดารจีนต้นฉบับ
เรื่อง**ว่านฮวาโหลว และ อุ๋หู่ผิงซี**¹

ศริญญา ผั่วผดุง²

บทคัดย่อ

บทละครพันทางเรื่อง**บ้านฮวยเหลา** ประพันธ์โดยหลวงพัฒนา
พงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นบทละครที่ดัดแปลง
เนื้อหามาจากนิยายอิงพงศาวดารจีนสองเรื่อง ได้แก่ **ว่านฮวาโหลว**
และ**อุ๋หู่ผิงซี** โดยกวีใช้นิยายฉบับแปลภาษาไทยคือ **บ้านฮวยเหลา**
และ **โหงวอิ้วเพงไซ** ซึ่งแปลในสมัยรัชกาลที่ 4 มาเป็นต้นฉบับ
ดังนั้นตัวบทของวรรณกรรมต้นทางและปลายทางในด้านต่างๆ จึงมี
ทั้งความเหมือนและความต่างปรากฏอยู่

นอกจากนี้การดัดแปลงนิยายจีนมาประพันธ์เป็นบทละคร
พันทางไทยยังเป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของวรรณกรรมจีน
ที่มีต่อวรรณกรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอีกด้วย

¹บทความนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ (รหัส
โครงการ HS1025A)

² อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำสำคัญ บทละครพันทาง บ้านฮวยเหลา นิยายพงศาวดารจีน

1. บทนำ

หนังสือประเภทหนึ่งที่ได้รับคามนิยมเป็นอย่างมากในสมัย
ต้นรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในรัชกาลที่ 5 คือ วรรณกรรมจีน มี
พงศาวดารจีนหลายสิบเรื่องที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยและ
ตีพิมพ์ออกวางจำหน่าย จากนั้นบรรดากวีหรือคณะละครก็นำไป
ดัดแปลงเป็นบทละครเพื่อใช้แสดงในโอกาสต่างๆซึ่งหลวงพัฒน
พงศ์ภักดิ์ก็ได้เลือกมาดัดแปลงและประพันธ์เป็นบทละครพันทาง 5
เรื่องเพื่อให้โรงละครของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงเจ้านายของ
ท่านได้ใช้ทำการแสดงเช่นกัน ได้แก่เรื่อง **ห้องสิน สามก๊ก ชูยถ้ง
ได้อัน** และ **บ้านฮวยเหลา** จึงเป็นที่น่าสนใจว่าเมื่อนิยายอิง
พงศาวดารจีนได้กลายมาเป็นกลอนบทละครพันทางของไทยแล้ว
เนื้อความและอรรถรสมีความเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ มากน้อย
เพียงใด

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยเลือกเรื่อง **บ้านฮวยเหลา** มา
ทำการศึกษาเปรียบเทียบ เนื่องจากเห็นว่าคนไทยจำนวนไม่น้อย
รู้จักเปาซิงเทียน (เปาบุ้นจิ้น) ขุนนางผู้ซื่อสัตย์ยุติธรรมและขุนศึก
ตระกูลหยาง ยอดขุนพลผู้เสียสละแห่งราชวงศ์ซ่ง(ซ้อง) แต่แทบจะ
ไม่มีใครรู้จักแม่ทัพตีซิง (เต็กเซิง) ผู้ซึ่งได้ชื่อว่า เป็นดาบคู่ที่คู่คี่มาคู่
กับเปาซิงเทียน ดาบบุนแห่งราชวงศ์ซ่ง และในนิยายเรื่องนี้ก็เป็น

ช่วงรัชสมัยที่ยอดคนในตำนานดังที่กล่าวมา มีชีวิตและมีเหตุการณ์เกี่ยวเนื่องกันโดยยึดดีซึ่งเป็นตัวละครหลัก ดังนั้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจจนกระทั่งเลือกมาทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยจะยกตัวอย่างเนื้อความจากตัวบทของบทละครและนิยายในด้านภาพลักษณ์ของตัวละคร การปรับเปลี่ยนเนื้อความและการพรรณนาฉากกรัมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างของวรรณกรรมทั้งสองฉบับ

บทละครพันทางเรื่อง**บัววนฮวยเหลา** ได้ดัดแปลงเนื้อหามาจากนิยายต้นฉบับภาษาจีนถึง 2 เรื่อง ได้แก่ **ว่านฮวาโหลว** 《萬花樓》 Wàn Huā Lóu และ 44 ตอนแรกของ **อู่หู่ผิงซี** 《五虎平西前傳》 Wǔ Hǔ Píng Xī Qián Zhuàn โดยผ่านฉบับแปลภาษาไทยของนิยายเรื่องดังกล่าว คือเรื่อง**บัววนฮวยเหลา** 13 เล่มสมุดไทย ตีพิมพ์ครั้งแรกโดยโรงพิมพ์หมอบรัดเลย์ ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อปี พ.ศ. 2423 เป็นสมุด 1 เล่ม และเรื่อง**โหงวโ้วเพงไซ** 14 เล่มสมุดไทย ตีพิมพ์ครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อปีพ.ศ. 2421 เป็นสมุด 1 เล่ม โดยโรงพิมพ์เดียวกัน (สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2471: 31-36) อีกทอดหนึ่ง

2. ภาพลักษณ์ของตัวละคร

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542 : 821) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภาพลักษณ์ ไว้ว่า “ภาพที่เกิดจากความนึกคิด

หรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น” ภาพลักษณ์ของตัวละคร จึงหมายถึง ภาพจินตนาการเกี่ยวกับตัวละครที่เกิดจากคำหรือโวหาร ภาพพจน์ต่างๆ มาบรรยาย สำหรับภาพลักษณ์ของตัวละครในบทละครเรื่อง**บ้านฮวยเหลา**นี้ ไม่ได้เกิดขึ้นจากจินตนาการของหลวงพัฒนาพงศ์ภักดีโดยตรง แต่เป็นตัวละครซึ่งมีที่มาจากบุคคลอันมีตัวตนจริงตามประวัติศาสตร์ ได้รับการดัดแปลงแต่งเติมเสริมต่อมาจากผู้ประพันธ์นิยายต้นฉบับและผ่านการแปลมาเป็นนิยายฉบับภาษาไทยอีกต่อหนึ่งเรียบร้อยแล้ว

ผู้อ่านหรือผู้ชมสามารถซึมซับรับรู้ถึงภาพลักษณ์ของตัวละครได้จาก คำพูดและอาการปฏิกิริยาของตัวละครเอง การถูกกล่าวถึงโดยตัวละครอื่น การบรรยายเพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยนจากนิยายและการใช้คำเดิมๆ เมื่อตัวละครปรากฏกายขึ้น โดยมากแล้วมักหมายถึงลักษณะซึ่งแสดงออกโดยอาการปฏิกิริยาท่าทางและอารมณ์ความรู้สึกเสียเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้จะเป็นการบ่งบอกว่าตัวละครเป็นใคร มีฐานะทางสังคมอย่างไรแต่เพียงสั้นๆ ด้วยคำที่ผู้ประพันธ์มักใช้อยู่เป็นประจำ ทว่าไม่ค่อยมีการกล่าวถึงรูปร่างลักษณะและการแต่งกายของตัวละครเท่าใดนัก

ตัวละครสำคัญที่นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบในข้อนี้มีทั้งหมด 4 ตัว ดังนี้

2.1 ตีชิง*

ตีชิงถือเป็นตัวละครเอกของ ว่านฮวาโหลว แต่ด้วยลักษณะและความยาวของนิยาย ทำให้มีตัวละคร มีรายละเอียดของเรื่องราวอื่นๆ ที่สำคัญๆ รอบตัวตีชิงถูกลดประกอบอยู่ด้วยไม่น้อย ทว่าสำหรับในบทละครที่กวีัดมาเฉพาะเนื้อหาที่น่าสนใจเพียงไม่มากนักนั้น ตีชิงดูเหมือนจะถูกลดความสำคัญลงไปเล็กน้อย ด้วยมีการเกลี้ยบทให้ตัวละครอื่น อาทิเช่น เปาเจิ้ง เจียวถึงก๊วย เป็นต้น ด้วยมีบทบาทในความยาวและเวลาที่จำกัด เพื่อมิให้ละครรำนี้น่าเบื่อ ผู้วิจัยวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของตีชิงดังต่อไปนี้

ก. เก่งกาจกล้าหาญ มีฝีมือในการรบ

ด้วยกลวิธีการบรรยายของกวีที่มักใช้คำเดิมๆ อันได้แก่ เก่งกาจ เก่งฉกรรจ์ กล้าหาญ หาญกล้า ผูกติดไว้กับชื่อตีชิงในเกือบทุกครั้งที่เคยถึง ทำให้รู้สึกได้ว่าตัวละครตัวนี้เป็นคนที่เก่งกาจกล้าหาญและมีฝีมือในการรบ เช่น

ตราสให้หาเตงเซงผู้เก่งกาจ ซึ่งเปนยาดที่ซิดสนิทสนม

“包公領了小英雄至金鑾殿，三呼拜舞已畢，聖上欽賜平身，細觀狄青氣宇軒昂，好一位英雄好漢，便道：

“禦威可將你世系，細細從頭奏來。” (ว่านฮวาโหลว.81)

บัดนั้น

เตงเซงเก่งกาจ ตวาดว่า...

“狄青金刀一擺，大喝道：.....” (ว่านฮวาโหลว.132)

บัดนั้น

เตงเซงตอบว่า ด้วยกล้าหาญ

อันตัวเราก็คงหมายว่าชายชาน จะขอรานราวีให้มีไทย

狄青道：“失去征衣，原是下官疏失。既然失落大狼山，我即單刀匹馬，立刻去討回，豈懼賊將強狼。倘若缺少一件，也不算好漢” (บ้านฮวาโหลว.133)

ผู้วิจัยเห็นว่าจากลักษณะการบรรยายของกวีดังที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้น ทำให้ตีชิงในบทละครห้าวหาญเก่งกาจมากกว่าตีชิงใน บ้านฮวาโหลว เล็กน้อย ซึ่งคงเป็นเพราะเนื่องจากบทละครนั้นมีความยาวไม่มากนัก เมื่อตีชิงเป็นตัวละครเอก กวีย่อมต้องแสดงความเชี่ยวชาญหาญกล้าของตัวละครออกมาให้เห็นชัดเจนที่สุดในเวลาอันสั้น ทำให้ตัวละครมีความโดดเด่นเพียงพอที่จะตราตรึงดึงดูดความสนใจและความนิยมของผู้ชมได้อย่างมั่นคง

ข. มีความรับผิดชอบในหน้าที่

การใช้คำบรรยายความคิดของตีชิงในขณะที่ได้พบและสมรสกับองค์หญิงปาเป่า ทำให้ต้องอยู่ที่เมืองตานตาน เป็นเหตุให้ไม่สามารถเดินทางต่อไปตีเมืองซีเหลียวตามหน้าที่ที่ได้รับมาได้ แม้จะได้เป็นถึงราชบุตรเขยเสวยสุขอยู่ในเมืองตานตาน แต่จิตใจของตีชิงก็ยังกังวลถึงงานอยู่ตลอดเวลาดังตัวอย่างต่อไปนี้

เตกเซงแลตถึงรำพึงนึก เขามาตีกรัษไครก็ไซที่

มาราขการหลวงผิตทวงที จะประหวัดสัดศรีไม่ควรการ

狄元帥暗說道：“本帥今朝已在計窮力竭，只這一戰之下，以決生死，況且他是番邦之女，本帥又不想她為

妻，管她甚麼有情沒情，既不肯和息，與他決一個勝負便了。” (อุ้มผิงชี.34-35)

เตกเซงนี้กราขการรำนานจิต เปนสุดคิตเกรงขามครำมครั้น
จำจะหนีงลักไปศักวัน ต้องผ่อนผันไปดูลู่ทาง

“且說狄青元帥，身在番邦，心在中原，一日思量這公主舉止端嚴，知情達理，文武雙全，今日做了我妻，不辱我天朝將士，只可惜她生在外邦，父母雙全，單靠一女，諒情不肯與我同轉中原。我在此間多一日，猶如多一年，如若她不願同行，我自當承別了她，回歸故國便了！” (อุ้มผิงชี.54)

จะจำพรากจากนุชสุดเสียดาย พี่นิกหมายว่าจะใคร่ไปด้วยกัน
แต่กลัวขาดซึ่งราชการหลวง กับเปนห่วงมารดาจะอาสัน....

“下官一心算定班帥，要同公主同歸中原，拜見母親，爲何公主說要回歸你國？” (อุ้มผิงชี.107)

ก. กตัญญู รักเดียวใจเดียว

ตัวอย่างด้านล่างนี้เป็นความรู้สึกของดีชิงขณะที่ได้ทราบว่าพระเจ้าซ่งเหรินจงจับมารดาตนไปขังไว้เป็นตัวประกัน รอให้ตนไปตีซีเหลียวสำเร็จค่อยเอาความชอบกลับไปไถ่ตัว ดีชิงแม้จะเป็นถึงแม่ทัพใหญ่เป็นชาติทหารที่เก่งกาจกล้าหาญ แต่ก็ถึงกับร้องไห้คร่ำครวญด้วยความรักและกตัญญูต่อมารดา

ฟังเหต

ชลเนตรลั่งไหลใจระหวย

จิตสะทีกสะท้อนอนระหวย

เปนทุกด้วยมารดาโสกาไล

元帥一聽此言，五内皆崩說：“不好了，既有此事，

娘嘅！多是孩兒不孝，累極你了，好不痛殺也！”紛紛下淚，又不敢高聲痛哭，只是心內猶如刀刺，說：“劉兄弟，罪及母親，為子之心何安。” (อุ๋หู่ผิงซี.55)

ราชครูผิงและองค์หญิงเพียหลงร่วมมือกับหยางเทาทูลขอพระเจ้าซ่งเหรินจงให้พระราชทานนางเพิงเจียวบุตรสาวของ หยางเทาให้แก่ตี้ซิง ทว่าตี้ซิงทูลปฏิเสธเนื่องจากตนมีภรรยาอยู่แล้ว แสดงให้เห็นถึงความเป็นคนรักเดียวใจเดียวมันคงต่อภรรยาตน

เมื่อนั้น เพ่งไซ้อั่งผ่องใสกระเฌมศรี

ทูลว่าภรรยาหม่อมฉันมี การขัดขวางอย่างนี้พระทรงธรรม
此時，狄青出班說：“臣啓閉下，臣在單單国招親，依律罪該萬死，已蒙聖上寬宥。況且賽花雖生於外國，義重情深，為臣被困白鶴關非她興兵解圍，重臣焉能得全性命。他不負為臣，臣豈可忘他，伏乞我主不依楊滔之言，以免陷臣於不義，足感天恩不盡矣！”

(อุ๋หู่ผิงซี.133)

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า บทละครสามารถเก็บรายละเอียดของตี้ซิงซึ่งเป็นตัวเอกในนิยายนั้นได้อย่างครบถ้วน มีภาพลักษณ์ที่กล้าหาญเก่งกาจ รับผิดชอบ กตัญญู สมกับเป็นตัวละครเอกทุกประการ

2.2 เปาเจิง

เนื้อความตอนหนึ่งในว่านฮวาไหลวกล่าวไว้ว่า ในรัชสมัยของพระเจ้าซ่งเหรินจง เปาเจิงคือดาวนุ่น (Wénqǔxīng 文曲星) จูติลงมาคู่กับ ตี้ซิงคือดาวบู๊ (Wǔqǔxīng 武曲星) เพื่อเป็นเสาหลักแห่งบ้านเมือง ดังนั้นในนิยายเปาเจิงจึงมีหน้าที่คอยช่วยเหลือตี้ซิง

ในหลายครั้งหลายคราว ถือเป็นตัวละครหลักที่มีความสำคัญตัวหนึ่ง ทว่าบทบาทของเปาเจิ้งในบทละคร มีเพียงตอนที่คลี่คลายคดีสืบเปลี่ยนโอรสเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับคดีจึงเลย แต่กระนั้นก็ยังสามารถแสดงออกถึงลักษณะที่โดดเด่นของตัวละครตัวนี้ออกมาได้ อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้ด้านล่าง

ก. เป็นขุนนางใหญ่ที่ใจซื่อมือสะอาด

มาจะกล่าวต่อไป ถึงขุนนางซื่อกรงเชื้อตงจิน
มีนามตามเค้าเปาบุณจิ้น ทั้งแผ่นดินนับถือว่าซื่อกรง
卻說包拯上年奉旨賑飢，尚未回朝，.....

(อ่านฮวาโหลว . 192)

ครั้นถึงแล้วจึงแถลงเล่า กราบเรียนเปาบุณจิ้นขุนนางใหญ่
先說張、趙扭拉此人，進至廟中，啓道：“大人，小人
已將落帽風拿到了。” (อ่านฮวาโหลว . 198)

อันตัวเราก็จินคนเขนนี้ ท่านก็มียศอย่างขุนนางใหญ่
แม้ท่านมาโดยดีไม่มีไภ ท่านขัดใจน่าที่เขินดีเอา
ลิสินฮุยตอบว่าเจ้าอย่าขัด ท่านซื่อสัจคงไม่ทำไมเจ้า

海壽道：“原來十八年前事，果然孩兒不得而知，倘或
包大人不來，便怎生是好？”婆子道：“你去說我母有
十八年前大冤，要當面伸訴，別官不來，包拯定然到
的。” (อ่านฮวาโหลว.200)

ข. ใจดีมีเมตตา

นอกจากเป็นขุนนางใหญ่ผู้ใจซื่อมือสะอาดแล้ว เมื่อเปาเจิ้งได้
พบกับเด็กหนุ่มนามกั้วห่ายโส่วและทราบว่าเป็นเด็กกตัญญูขายผัก

เลี้ยงดูมารดาชราตาบอด จึงสงสารและมอบเงินให้เป็นทุน เป็นการ
กระทำที่แสดงให้เห็นชัดเจนถึงความเมตตากรุณา

บัดนั้น เปาบุณจิ้นยืนคำที่ร่ำว่า

ให้มีใจสมเพชเวทนา หยิบเงินห้าตำลึงส่งถึงมือ.....

包公又對郭海壽道：“老夫念你是個行孝貧民，賞你五兩銀子，回去做些小買賣，也好供養母親。”

(ว่านฮวาไหลว .199)

ท่านซื้อเปาบุณจิ้นยืมเซาบ้าน นำใจท่านคนนี้คืนักหนา

รู้ว่าลูกทำการเลี้ยงมารดา ท่านจึงให้เงินมาซื้อกิน

有衆人稟我行孝，此位官員甚爲喜悅，賞我白銀五兩，做小經紀供親，……。婆子道：“他如此愛民，是甚麼官員？”郭海壽道：“他面貌十分兇惡，誰知竟是朝中包待制大人，名包拯，難道母親不聞人說包公是個朝上大忠臣，為國愛民的清官？” (ว่านฮวาไหลว .199)

ก. เชี่ยวชาญเรื่องราวลึกลับ

เหตุการณ์ธรรมดาๆแต่เมื่อมาเกิดขึ้นกับเปาเจิ้งก็กลับกลายเป็นสิ่งปาฏิหาริย์ที่มาเตือนถึงเรื่องราวบางอย่างเช่น เหตุการณ์ลึกลับพิศมวกลึกลับ คำพูดขณะที่ทนพิษบาดแผลไม่ไหวของมหาขันทีกั้วฮวย ดังเช่นตัวอย่างด้านล่าง

ครั้นถึงซึ่งศาลเทถารัก เกิดลมพายุหนักพัดใหญ่

มวกเปาบุณจิ้นปลิวลี้ไป พวกเขาเกบมาให้แล้วรับเอา

ซึ่งมาเปนดังนี้จะมีเหตุ เพราะด้วยสังเกศมาก่อนเก่า

จึงร้องสั่งได้เพลงกับเคยเฮา จับลมมาให้เราเร็วไว

อย่าได้ทานตัดขัดขึ้น แล้วหยิบหมายืนโยนให้.....

卻說包公行了一程，以示陳橋鎮上，方到一橋中，忽狂風一卷，包爺打了個寒噤，一頂烏紗帽被風落。……說時，張龍、趙虎將烏紗與包公升戴好，包公一想，喚張、趙道：“著你二人，立刻拿了落帽風回話。”

(ว่านฮวาไหลว .196)

จากคำพูดก่อนหมดสติของกั้วหวยที่ว่า จะยอมรับสารภาพเมื่ออยู่ต่อหน้ายมบาลเท่านั้น ทำให้เปาเจิ้งคิดแผนการดัดแปลงอุทยานในวังเป็นเมืองนรก เพื่อหลอกกั้วหวยให้ยอมรับความจริง เมื่อจัดแต่งสถานที่แล้วเสร็จ ก็ทำการบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ช่วยบังตาและคลจจิตคลใจกั้วหวยให้เห็นเป็นดั่งเมืองนรกจริงๆ

ครั้นถึงที่ตกแต่งจัดแจงไว้ มีพิไทกระเษมสันหันษา

จึงขึ้นนั่งบนลังรัตน

เปาบุณจินบุชาเทวัน

ขอเชิญเทพารักษ์ที่ศักดิ์

เข้าคนจิตถวายช่วยหม่อมฉัน

ด้วยครั้งนี้เปงานการสำคัญ

ขอให้กั้วฮวยนั้นเคลิ้มใจ

เหนเป็นเมื่อผีที่สังัด

อย่าของขัดแปลบจิตคิดสงสัย

ขอบวงสรวงเทวาสุตาไถ

บันดานให้เหนจริงทุกสิ่งอัน

即於階下吩咐排開香案，當空禱告，稟道：“今夜奉君審斷，只因奸邪郭槐抵死部招，只好將禦花園改作陰府，以賺郭槐招供。但今夜月色光輝，狂風不起，伏乞蒼天后土諸位神祇，威靈赫赫，大顯神通，即夜施法，使狂風黑雲四起，遮蔽星月，已瞞奸惡，吐出真行，

方得當今任畝，仰感天恩。” (ว่านฮวาไหลว .196)

จากตัวอย่างทั้งหมด สรุปได้ว่าขุนนางใหญ่เปาเจิงเป็นผู้ที่มีความยุติธรรม เป็นขุนนางดีมีเมตตา อีกทั้งยังมีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านเรื่องราวลับอีกด้วย ซึ่งทั้งในบทละครและในนิยายล้วนแล้วแต่มีภาพลักษณ์ดังกล่าวเหมือนกันทั้งสิ้น

2.3 ผังหง

เนื่องจากพระเจ้าช่งเหรินจงทรงแต่งตั้งธิดาของผังหงเป็นพระสนมเอก ผังหงจึงมีศักดิ์เป็นพระสัสสุระและได้รับตำแหน่งเสนาบดี บทบาทในบทละครเรื่องนี้ถือว่าเป็นศัตรูตัวฉกาจของตี่ซิง คอยวางแผนกำจัดตี่ซิงตลอดเวลา ภาพลักษณ์ของผังหงที่พอจะเห็นได้จากบทละครมีดังนี้

ก. เป็นเสนาบดีที่ชั่วร้ายในอำนาจ มีจิตใจริษยาอาฆาตเป็นศัตรูกับตี่ซิง ผังหงกราบทูลพระเจ้าช่งเหรินจงเพื่อขอให้มีพระบัญชาให้ตี่ซิงเป็นผู้คุมขบวนเสื่อเกราะและเสบียงไปส่งให้แม่ทัพหยางจงเป่า ยังชายแดน เพื่อจะได้มีโอกาสดำเนินการกำจัดตี่ซิงต่อไป

บัดนั้น

ผังหงทูลความตามอิตฉา

เหินแต่เดกเซงนี้มีปัญหา

龐太師奏知聖上道：“…惟狄王親、石郡馬智勇雙全，此去可保萬全。” (ว่านฮวาโหลว.94)

หลังจากตี่ซิงทำงานสำเร็จเป็นอย่างดี ผังหงจึงยังคิดแค้นใจ และพยายามวางแผนกำจัดตี่ซิงอยู่อย่างต่อเนื่อง

บัดนั้น

พังทองเสนาบดีศรี

ตั้งจิตอธิษฐานไว้จะย่ำยีเด็กเซ่งเรงรำคาญ

此人姓龐名洪，。他正是仁宗王的國丈，現為宰相均衡之位。他之為人，立著妒賢嫉能的狠心，懷著詭計凶謀的惡念。…… (อุ้มผิงชี. 2)

องค์หญิงเพยหลงแห่งซีเหลียวปลอมตัวมาเมืองเซ่งเพื่อหาทางกำจัดตีชิง หลังจากสืบข่าวอยู่ระยะหนึ่งก็ทราบว่ามีหงกับตีชิงนั้นเป็นศัตรูกัน เป็นเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งระหว่างขุนนางทั้งสองเป็นที่ทราบกันในวงกว้าง จนทำให้แม้แต่คนต่างเมืองยังสามารถสืบรู้ได้

ทราบข่าวว่าเด็กเซ่งเพ่งไซ้ออง กับพังทองเป็นศัตรูอุกฉกรรจ์

แม้เราไปชี้แจงแจ้งกิจา ก็เห็นว่าสมจิตที่คิดไว้

方知龐洪與狄青作對，飛龍想一想說：“好了，這便是機會，不若求見國丈，與他說明，然後下手，此事必須如此方妥。” (อุ้มผิงชี. 125)

จากตัวอย่างด้านบนจะเห็นได้ว่า บทละครพยายามใส่คำว่า “อิจมา” ไว้คู่กับตัวละครพังหง เพื่อให้ภาพลักษณ์นี้ชัดเจนอยู่ในความรู้สึกของผู้ชมโดยเร็ว ต่างจากนิยายที่ค่อยๆ ปูพื้นเรื่องมาตั้งแต่ต้นถึงลักษณะนิสัย ความเป็นมา และความรู้สึกของตัวละครนี้มาโดยตลอดอยู่แล้ว ในตัวอย่างที่หยิบยกมาจากนิยายจึงดูเหมือนค่อนข้างต่างกับบทละคร เพียงแต่จะเห็นว่าพังหงจะคิดแผนการต่างๆ นานาเพื่อทำร้ายตีชิงอยู่เสมอเท่านั้น

ข. ทำได้ทุกอย่างโดยไม่เลือกวิธีเพื่อให้สมความปรารถนา

เพื่อให้การกำจัดดีชิงสำเร็จสมดังปรารถนาแล้ว ผังหงสามารถวางแผนทำทุกอย่าง ใช้ทุกคนเป็นเครื่องมือโดยที่ไม่สนใจความเสียหายใดๆ ที่จะเกิดขึ้นในภายหลังทั้งสิ้น อย่างเช่น การสั่งให้โจรภูเขาฉกปล้นขบวนส่งเสื้อเกราะและเสบียงที่ดีชิงเป็นผู้คุมขบวนไปส่งชายแดน และการขอให้องค์หญิงเพยหลงปลอมเป็นนางเฟิงเจียวริดาของหยางเทาเพื่อเข้าพิธีสมรสพระราชทานกับดีชิง

ด้วยฟังหุนพวกฟงฟงหงนาย มีจดหมายสั่งสอนวิงวอนมา ให้แยงชิงเสื้อเกราะเตกเซงไว้ ท่านจะเหนื่อยอย่างไรขอปรึกษามาตร मैंเราจีนขัดหัตยา ก็เห็นว่าฟงฟงหงจะของเคื่อง牛健笑言道：“三弟，方才孫二老爺有書到來。只因孫大老爺與狄欽差有仇，如今狄青奉旨押解征衣到三關去，孫二老爺托著我們，劫取征衣，使他難保命。…” (ว่านฮวาไหล.126)

บัดนั้น ฟังหองคิดอ่านกรองการใหญ่
กำจัดเตกเซงนั้นทำนั้ใด จึงจะให้สนิมิตชิดดี.....
จะยืมชื่อของเกียวนุตร์สาวท่าน ไปแต่งงานยกให้เพงไซอ่อง
เมื่อส่งตัวเรานี้ก็ตรึกรอง เปลี่ยนตัวรองไปให้คงได้การ
想了一回，說：“罷了！老夫有一好友，乃名楊滔，他現有兩個親生女兒，……；有次女鳳姣，尚未出門；不若請他過來，悄悄商議，把飛龍代作鳳姣奏如聖上，與狄青為佩，…” (อุ๋หู่ผิงชี . 130)

ค. เป็นเฒ่าหัวงู

บทละครพรรณนาคำพูดและอาการปฏิกิริยาของฝั่งหงที่มีต่อองค์หญิงเพยหลงเกินเลยจากนิยายไปพอสมควร มีการดัดแปลงฉากบ้าง เพื่อเพิ่มการเข้าพระเข้านางของทั้งคู่ ทำให้เห็นถึงความเจ้าชู้มาก ตัณหาของตัวละครมากขึ้น เนื่องจากลักษณะของละครพันทางมักไม่ยึดถือระเบียบแบบแผนแต่เน้นความสนุกสนานถึงใจ แม้แต่ในฉากเข้าพระเข้านาง

ครันทรบสัันระแวงแคลงสงสัย ประจักษ์ใจแน่ว่าผู้หญิง

ทำหุตาที่สวาดพูดพาดพิง กล่าวสาออยอ่อยอ้อมยืมดู

一時大意看不出，細看才能辨得出來。龐洪此時呆想一會，立起身來，輕輕叫聲：“公主，先前老夫多有簡慢，休得見怪，請坐，待老夫告訴一番。……”

(อุรุพงษ์ . 126)

บัดนั้น

พังทองผ่องใสกระหม่อมศรี

ครันพลบค่ำเวลารাত্রี

ยิ่งปั่นป่วนยวนยั่วใจ

คิดถึงนางโปยหลงงงใจ

ใครทำชั่วเขยชิดพิศไหม

當晚國丈獨在書軒內，有心要調戲飛龍公主，……

(อุรุพงษ์ . 128)

ครันถึงจึงเข้าไปคำนับ

พังทองลูกขยับลงจากที่

ไปงูกรจอมขวัญมาทันที

ให้นั่งยังที่เคียงกัน

ทำที่สัพยอกหยอกเย้า

เอื้อมเทากล่อล่อนำหัน

พังทองรู้ศึกกายคิดอายครัน

จึงผ่อนผันแจ้งความไปตามการ

เขาพรวัดบ้านเมืองมาสาพิภัก เราก็รักที่สุดเหมือนบุตรหลาน
จวบก็อดตามความซื่อถือบุราณ ใครนินทาว่าขานแล้วบาบกำ...

บัดนั้น

พึงหองพึงยังรักยิ่งนักหนา

ไว้ทั่วทั้งที่เจ้าชู้ทำหุตา

ที่ท่าไ่ว่างทางอาไล

且說国丈回歸府中，十分爽快，原要代聖上為媒。楊滔回府，又說知飛龍。(อุ๋หู่ผิงชี . 134)

ตัวละครผิงหอง ถือเป็นตัวละครฝ่ายตรงข้ามกับตัวเอกอย่างเต็มตัว ดังนั้นภาพลักษณ์จึงค่อนข้างเป็นไปในทางไม่ดีเสียมาก ทั้งความอิจฉาริษยาเจ้าแผนการ คิดร้ายต่อตัวเอกตลอดเวลา เห็นแต่ประโยชน์และความพึงพอใจส่วนตนโดยไม่คำนึงถึงบ้านเมืองและผู้อื่น อีกทั้งในบทละครยังเพิ่มความเจ้าชู้ลามกแม้แต่กับองค์หญิงซึ่งอ่อนกว่าคราวลูก เป็นสีสันส่วนหนึ่งที่ขยายเพิ่มมาจากนิยาย ถือเป็นตัวแทนตัวละครร้ายได้อย่างเต็มตัว

2.4 องค์หญิงปาเป่า

องค์หญิงปาเป่าถือว่าเป็นตัวละครหญิงที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุด ในบทละครเรื่องนี้ เป็นธิดาคนเดียวแห่งอ๋องเมืองตานตาน นามว่า องค์หญิงชวงหยาง (Shuāngyáng Gōngzhǔ 雙陽公主) มีนามเดิมว่า องค์หญิงซ่ายฮวา (Sàihuā Gōngzhǔ 賽花公主) แต่หลังจากไปเรียนวิชากับเจ้าแม่หลูซานจนสำเร็จแล้ว ได้รับมอบของวิเศษแปดอย่างอย่างพระอาจารย์ จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า องค์

หญิงปาเปา แปลตรงตัวได้ว่า องค์หญิงแปดวิเศษ (Bābāo Gōngzhǔ 八寶公主)

ก. กล้าหาญ มีฝีมือในการรบ

ทัพใหญ่ของตี่จิงเดินทัพผิคนทางล้งมาถึงเมืองตานตาน เหล่าแม่ทัพนายกองต่างก็มีอาสผู้ได้ สุดท้ายเจ้าเมืองตานตานจึงเห็นชอบให้พระธิดาของตนออกศึก ปาเปาก็ออกรบด้วยความยินดีมิได้อิดอดเกรงกลัว เห็นได้ชัดว่าองค์หญิงปาเปามีใจองค์หญิงผู้สูงศักดิ์ที่อยู่แต่ในวังหลัง หากยังมีฝีมือและความกล้าหาญราวกับชายอกสามศอก เมื่อมาถึงสนามรบก็ออกทำท่ายศดุอย่างกล้าหาญ

มาถึงท้องทุ่งทางกลางวิถี เหน้ไกรนับหมื่นยืนส่พร้ง
นางโปยโป้กงจู้ดูระวัง ไม่หยุดยั้งขับมออกทำท่าย
คนไหนแน้แม่ทัพเมืองเปียนเหลียง อยาลลบเลียงหลีกหนีหาย
มารบตัวต่อตัวอย่ากลัวตาย แม้นเสียดาชีวิตาคำนับ
จะคไทยโปรดให้เราไม่ถ้อ ถ้าคิงคือมิยอมต้องล้อมจับ
จะดีเสียให้แยกแตกยับ ท้องกองทับกี้จะป่นไม่ทนทาน
次日五鼓時候，起來傳令，男女兵丁，各各餐飽戰飯，
槍刀銳利，盔甲鮮明，放炮出到關前討戰，指明要狄南
蠻出馬。(อุ๋นุ่ผิงซี่ . 29)

ในการรบตัวต่อตัวกับหลิวจิ้ง หนึ่งในสี่ยอดทหารเสือแห่งราชวงศ์ซ่ง ปาเปาก็สามารถต่อกรได้ไม่แพ้เพียงพล้ำ บทละครบอกให้รู้ถึงความเข้มแข็งในจิตใจและฝีมืออันว่องไวในการเข้าต่อสู้

ส่วน **อุ๋หู่ผิงชี** ก็บรรยายให้เห็นถึงความห้าวหาญและฝีมืออันเก่งกาจ
ในการรบเช่นเดียวกัน

นางโปยโปกงจู้เข้าสู่รบ หลิกหลบเลียวไล่มิได้พรั่น

ต่างชิงไขววองป้องกัน พันละวันพอไล่กันไปมา

公主聽了大怒，提起梨花槍，照面就刺，劉慶急架
相迎。公主一連幾槍，幾呼把劉慶捺翻下馬，.....

(**อุ๋หู่ผิงชี** . 30)

เมื่อถึงคราวที่ต้องประมือกับตี่ชิงแม่ทัพใหญ่ ถึงแม้ปาเป่าจะ
นึกรู้ว่าชายผู้นี้คือเนื้อคู่จากดินแดนที่ราบภาคกลางที่พระอาจารย์เคย
บอกไว้และก็นึกรักตั้งแต่แรกเห็น แต่ก็ยังคงแสดงฝีมือผู้เดิมที่

..... นางโปยโปกงจู้ก็อาดทาน

ขับม้ารำโถมโถมทยาน ต่างรอนรานเลียวไล่กันไปมา....

เตกเซงเหนนางรบหลบคล่อง จิงยิบลองมีฤทธิ์ขึ้นปิดหน้า....

คิดแล้วขับม้ารำเข้ารบ หลิกหลบที่ท่ากล้ำहार

เตกเซงคอยป้องกันประจันบาล ต่างรุกรานรอนฟาดปราดเปรียว

นางโปยโปกงจู้คู่สังเกด จิงทิ้งเชือกวิเสทไปลับเลียว....

把梨花槍擺一擺，梅花万朵齊開，左一挑，又一刺，
恰似蛟龍取水，宛如二鳳穿花，又戰了三十餘合，仍不

分勝敗。(**อุ๋หู่ผิงชี** . 35)

จ. มีสติปัญญา เข้าใจเหตุผล ไม่คิดเล็กคิดน้อย

นอกจากมีความกล้าหาญแล้ว ปาเป่ายังเป็นสตรีที่มีสติ
ปัญญาเข้าใจเหตุผล ไม่คิดเล็กคิดน้อยจนเสียงานใหญ่ เช่น ในตอน

ที่จับเป็นตีชิงและยอดทหารของทัพซ่งมาได้ทั้งหมดแล้วก็ทูลพระ
บิดาถึงเหตุและผลต่างๆ โดยมีได้เอาแต่อารมณ์ความรู้สึกของตน

เมื่อนั้น นางคงจู้เหินชอบตอบสนอง
เตกเซงมิได้คิดร้ายหมายปอง เหตุเดินกองทัพหลงกรงเข้ามา
ซึ่งนายด่านของเราก็เฉาโรค เอาแต่โกรธถืออิทธิฤทธิ์กล้า
จึงได้ล้มตายวายชีวา ก็เพินทำมดาเข้าชิงไซ
แม่นเช่นฆ่าเตกเซงคิดเกรงกรีก จะเกียศึกสงครามลูกหลานใหญ่
จะต้องคิดโอบล้อมเกลี้ยกล่อมไว้ จึงจะไม่เพินคู่ศัตรูกัน

“父王嘍！這狄青乃是奉宋王之命，前往征伐西遼，錯點先行官走差國度，並不是有意前來，與我邦征戰。……此事三關四將，自家不好，不許狄青分辯，定要與他廝殺，這狄青出於無奈，與他們爭戰，誰料殺他不過，這宋將占去三關，四將喪命，想來是他自取的。……但是狄青眾將，非是無名小將，等閑之流，皆是英雄無敵，如今到來我國，非易得的，但得寬容處，且赦他幾人。父王衣女兒主意，莫若用良言解勸，投降我邦，有何不可？” (อุ๋นผิงชี . 39)

อยู่มาวันหนึ่งตีชิงหลบหนีจากป่าเป่าผู้เป็นภรรยา และเมื่อป่า
เป่าตามมาจนทัน จากนั้นรู้เหตุผลที่แท้จริงว่าตีชิงต้องหลบหนีตน
เพราะต้องยกทัพไปตีเมืองซีเหลียวแล้วเอาความชอบกลับไปช่วย
มารดาที่ถูกจับเป็นตัวประกันอยู่ ก็ได้สติยอมปล่อยให้ไปแต่โดยดี

เมื่อนั้น นางคงจู้ฟิงคำยิ่งซ้ำหมอง
แล้วกลับได้สติตรอง จำจะต้องยืมยอมพร้อมใจ
此時公主聽了劉慶之言，倒也醒悟了。 (อุ๋นผิงชี . 67)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น ทั้งในนิยายและบทละคร ต่างก็แสดงให้เห็นถึงควมมีสติปัญญา ใช้เหตุผลไตร่ตรองเรื่องราวต่างๆ โดยไม่เก็บเรื่องเล็กน้อยมาคิดหุยมหิมตามวิสัยสตรีทั่วไปขององค์หญิงปาเป่าได้อย่างชัดเจน

ค. เป็นลูกที่กตัญญูต่อบิดามารดา เป็นภรรยาที่รักภักดีต่อสามี

ในวันหนึ่งขณะที่ตี้ซิงกลับมาจากเที่ยวป่าไม่พบภรรยา จึงถามจากนางกำนัลจนทราบว่าพระมารดาของปาเป่าประชวร ปาเป่าจึงไปเฝ้าดูแลพระอาการยังไม่กลับ แม้จะเป็นถึงองค์หญิง แต่เมื่อมารดาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ยังคงไปเฝ้าดูแลอยู่เคียงข้างด้วยตนเอง เป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูอย่างที่คุณเป็นลูกควรกระทำ

บัดนั้น นางทาสรีมีชื่อยกมื่อไหว

จึงบอกความพลันทันใด ว่านางไปพยาบาลมารดา

宮女宮娥稟道：“因為母后娘娘有病，前去看問，尚未回來，請駙馬少坐片時。” (อุ๋หู่ผิงซี . 59)

ต่อมาตี้ซิงจึงอาศัยโอกาสที่ปาเป่าไปเฝ้าอาการพระมารดาหลบหนีไป แต่เมื่อปาเป่าตามมาทันและอธิบายสาเหตุที่ดื้องหนีจนเข้าใจดีแล้ว ปาเป่าก็แสดงออกถึงความรักในตัวตี้ซิงอย่างยั้งด้วยการปวารณาตนว่า หากตี้ซิงตกอยู่ในความลำบากเมื่อใดจงแจ้งมา ตนจะตามไปช่วยเหลือโดยไม่รังโร เนื้อความตรงจุดนี้ต่างจากนิยายเล็กน้อย ปาเป่าใน *อุ๋หู่ผิงซี* ได้เสนอความช่วยเหลือเรื่องกำลังทหารและเสบียง พร้อมทั้งเตือนว่าให้ระวังฝีมืออันเก่งกล้า

แจ้งขันของราชบุตรเขยเฮยลี่แห่งซีเหลียว ซึ่งตีชิงก็รับทราบและ
ปฏิเสธความช่วยเหลือไป ปาเป่าไม่ได้กล่าวล่วงหน้าไปถึงว่าจะ
ตามไปช่วย เพราะคงไม่คิดว่าตีชิงจะพ่ายแพ้และถือเป็นการดูถูก
ฝีมือสามีเกินไป

ว่าสุดแต่แต่พี่น้องมีห้าม ไปสงครามแค้นเจนเปนโฉน
จงโปรดให้น้องรักประจักษ์ใจ จะตามไปแก้กันเปนมั่นคง....

此時公主聽了劉慶之言，倒也醒悟了。此時公主難捨的
丈夫，致分離流淚，叫一聲：“駙馬呵！你今前往西
遼，只恐兵微將寡，待妾助你幾員番兵番將，若然糧餉
不敷，須帶足前往，你意下如何？但願你馬到成功。”

(อุทุมพรพิงค์ . 67)

หลิวชิงซึ่งเดินทางย้อนกลับมาเมืองตานตาน ได้นำสาส์น
ของตีชิงมอบแก่ปาเป่า เมื่อได้รับทราบข่าวว่าสามีถูกล้อม ก็
ตัดสินใจจะยกทัพตามไปช่วยโดยไม่ลังเล ถือเป็นภรรยาที่รักภักดี
และพร้อมพลีชีพเพื่อสามีคนหนึ่ง

ครั้นประจักษ์แจ้งความตามอักษร จึงสุนทรบอกกล่าวแก่เล่าข่ง
เราจะยกทัพใหญ่ขึ้นไปเอง จงบอกแก่เตกเซงอย่าร้อนใจ

公主說：“劉將軍，如今不必多說了，延遲等候同哀家
前去，猶恐元帥懸念，如今你且先回，通知元帥，哀家
救兵不日就道。” (อุทุมพรพิงค์ . 91)

3. การปรับเปลี่ยนเนื้อความ

ในบทละครเรื่อง *บ้านฮวยเหลา* นี้มีการปรับเปลี่ยนเนื้อความ และการเรียบเรียงเหตุการณ์อยู่เกือบตลอดทั้งเรื่อง จุดที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนคือการบรรยายสถานที่และจำนวนต่างๆ ซึ่งจุดประสงค์หลักน่าจะเป็นเพราะรูปแบบของกลอนบทละคร กวีต้องการดัดแปลงให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยและเพื่อสะดวกต่อการนำไปใช้แสดงละครพื้นทาง ผู้วิจัยได้ทำตารางเปรียบเทียบข้อความการบรรยายเกี่ยวกับจำนวน สถานที่และการบอกทิศทางของบทละครและนิยายต้นฉบับเพื่อให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

เปรียบเทียบ	บทละคร	ว่านฮวาโหลว อู่หู่ผิงซี
จำนวนคน	เคน โขธาสิบหมื่นพันจะกัน	即日點精兵三十万 (ว่านฮวาโหลว . 13)
	ให้เป็นเอกาหึงตักบูอัน แทนที่ เฮงเทียนฮวยที่มีวนั้น ควบคู่ พลชั้นสิบหมื่นมี	即受王天化之職 (ว่านฮวาโหลว . 89)
	เห็นฆ่าศึกนับหมื่นอินสพรั่ง	只見西戎兵將排城陣勢，倒 海推山一般 (ว่านฮวาโหลว . 158)
	มีพวกโจรคุมกันอยู่หมื่นกว่า	狄清道：“征衣已失，無從 給散了。”

		(ว่านฮาวโหลว . 148)
	ทำไมขกกองทัพนับแสน	本總可笑你身為主帥之職, 出無名之帥, 侵犯我 國邊關 (ว่านฮาวโหลว . 15)
	พวกเขาบ้านมากมายเป็นหลาย หมู่บ้าน	太平坊上眾百姓 (ว่านฮาวโหลว . 198)
จำนวนเงิน	หยิบเงินห้าตำลึงส่งถึงมือ	賞你五兩銀子 (ว่านฮาวโหลว . 199)
	ยิบทองมาปล้นพันตำลึง ทั้งของพึงใจเสร็จพร้อมเพชร พลอย.....	外有馬蹄金五十錠, 明珠三 百顆 (ว่านฮาวโหลว . 227)
	กูจักให้รางวัลเงินชั้นหนึ่ง กับจะแถมทองคำห้าตำลึง	衙役吏員等, 須要站立遠遠 候著, 不許近聽審詞。 (ว่านฮาวโหลว . 235)
จำนวนอื่นๆ	ยอมให้เมียรดีศึกสี่ร้อย	須要覓一人面貌和公公相像 的, 待他當起刑來,即將 此情由, 告知藍七 (ว่านฮาวโหลว . 234)
	แม่นคำทนต์ถูกติได้สี่ร้อย	只得將情形一一稟知。 (ว่านฮาวโหลว . 236)
ระยะเวลา	กลับมาถึงนิเวศราชฐาน ไม่ทันล่วงเลยวันก็บันดาน	次年任戌乾興原年春二月, 真宗疾漸重,不一月崩於 延慶殿 (ว่านฮาวโหลว . 19)

	มาสู่สันตติชนมารมวระนา	
	ซึ่งเจียเงกหายไพออย่าได้แคลง ระดูแล้งจะได้กลับประสบกัน	日後自然重逢，不必介懷。 (ว่านฮวาไหลว . 103)
	เธอจากมากกว่ายี่สิบปีเสด	可憐娘娘遭此十八年苦難 (ว่านฮวาไหลว . 204)
	ความเรื่องนี้ถึงยี่สิบปีเสด	你可將十八年前，狸貓換主 之事 (ว่านฮวาไหลว . 235)
	ขอเชิญกลับเข้าวังจงฟังพี่ ไม่ถึงปีก็จะกลับมารับวัน	今朝暫分離，後會有日，何 必如此心煩 (อุ้มผิงซี่ . 227)
	แซเหลาไฮใจเหมจัน แต่ได้รับทองคำมาห้าวัน	忽一日接得狼主旨召，即日 點齊人馬，.....大兵起程 (อุ้มผิงซี่ . 82)
	เรานี้นำแก่นขัดบดสี เรามาอยู่คอยท่าสามราตรี	成親三日，未見一面 (อุ้มผิงซี่ . 135)
สถานที่	เตกเซงจับม้าลัดป่าใหญ่ ไม่ภบเจียเงกจนลงใจ จะกลับไม่รู้แจ้งแห่งหนทาง	出至庭心，.....只見一人乘著 祥雲 (ว่านฮวาไหลว . 102)
	ครั้นถึงป่าสุ่มทุมที่สุมทับ เปน ที่ลับบังเพื่่อมเลียมไสล เข้าไปในป่าซกสกดดี	料想東京來必從此道經過 (ว่านฮวาไหลว . 127)
	ครั้นถึงเชิงภูผาป่าแปรง เห็นเตกเซงจับม้ามาไหวๆ	正在一路思量，.....忽然遠遠 望見馬上一員將官

	(<u>ว่านฮวาไหล</u> . 132)
แตกเซงแวกออกด้วยใจกล้า ไม่เหน็จเขยียนกุยวิงลุยมา เลยลัดเข้าป่ากรงไป	狄青殺出重圍，跑下山 來，.....不如回營 (<u>ว่านฮวาไหล</u> . 137)
เจียวเทียนกุยริบมาในป่าใหญ่ ถึงโรงขายสุราหยุดม้าไว้	焦廷貴.....來到燕子河邊，然 繞河而走，...先到五云汛上 李守備衙中 (<u>ว่านฮวาไหล</u> . 137)
ชวนกันลิลาดยาตรา เดินดัยลัดป่ากรงไป	上馬出府 (<u>ว่านฮวาไหล</u> . 142)
กลับจากกรวดหัวเมืองเรื่อง ผู้ร้าย ักอยู่ชายภูผาป่าระหง	前邊有座東岳廟，.....可以暫 息 (<u>ว่านฮวาไหล</u> . 194)
เปาบุณจิ้นขึ้นนั่งหลังอาชา ให้เดินลัดดัยป่ากรงไป ครั้นถึงซึ่งศาลเทพารักษ์ เกิดลมพายุหนักพัดใหญ่	包公行了一程，已是陳橋鎮 上，方到一橋中，忽狂風一 卷 (<u>ว่านฮวาไหล</u> . 196)
ครั้นถึงซึ่งตะพานรำคานสุด ต่างคนหยุดยั้งนึกปฤกษา	當下張、趙二人，一路上心 煩意悶(<u>ว่านฮวาไหล</u> . 197)
ครั้นถึงชายป่าชานค่านกวน เหมง เหนเล้าเซงมาไกลีร้องไถ่ ถาม	狄爺獨自來到禦花園遊玩。飛山虎.....尋著狄元帥，..... 二人一同，悄悄來至空靜處 涼庭內 (<u>อุ้มผิงชี</u> . 55)

	ท่านจงขุนนุ่คุมทหาร ไปเตรียมการคอยเราอยู่ เขาใหญ่	劉慶允諾，駕云去了，又往 吉林、正平、安平各處關 頭，通知眾將，好待元帥逃 走。(อุ๋หู่ผิงซี . 55-56)
สนามรบ	ออกท้องทุ่งก่อปะประทะทั้ ภกับโยธาป่าช้าไหล	巴三奈.....即日帶兵殺到吉 林關討戰。狄元帥聞報，差 焦廷貴出關迎敵 (อุ๋หู่ผิงซี . 25)
	มาถึงท้องทุ่งทางกลางวิถี เหนไกรนับหมื่นยืนสำเริง	到了石亭關上，.....次日..... 放炮出到關前討戰 (อุ๋หู่ผิงซี . 135)
	ก่อพบกับกองทั้แบเล่าไ้ ที่ในคั่นทางว่างสังขร	星星羅海大兵，從東路直抵 西遼路經烏鴉關，擺開人 馬，喊殺連天。焦廷貴.....把 守此關，.....開關迎敵 (อุ๋หู่ผิงซี . 135)
	แบเล่าโฮใจหารขานสมร เหนเตกเซงเตกทั้กลับณกร จึงจับค่อนพลพร้อมล้อมบุรี	狄元帥.....只得退回守 關。..... 星星羅海十五万番兵，把白 鶴關困得水泄不通 (อุ๋หู่ผิงซี . 85)
สถานที่อื่นๆ	ครันถึงซึ่งสระใหญ่ได้คั่นโศก	寇宮娥投水死於金水池中 (ว่านฮวาไหลว . 16)
	กรงมาที่ตึกกวยฮวยพลัน	他正在安樂宮中與劉太后飲 酒談心，忽聞內侍進來 (ว่านฮวาไหลว . 224)
	กวยฮวยนังแอบค่างครางร้อง	郭槐在桌下口口聲聲叫

		(<u>ว่านฮาวไหล</u> . 235)
	นำเดกเซงไปฆ่า <u>นำทวาน</u>	喝令捆綁手，卸他盔甲， <u>轆門斬首正罪</u> 。 (<u>ว่านฮาวไหล</u> . 148)
	นำไปฆ่า <u>ประจานตัวหัวอนน</u>	捆綁至 <u>法場中</u> (<u>ว่านฮาวไหล</u> . 240)
	ครั้นมาถึง <u>บ่อ</u> ทั้งพ่อลูก ช่วยกันผูกคอตึงรัดมัดเสียใหม่ ผลึกกลที่ <u>บ่อ</u> นั้นทันใด...	二人扛擡至山前，見這 <u>山澗</u>即將焦廷貴拋下 (<u>ว่านฮาวไหล</u> . 142)
	คนหาบฟันเทียมมาใน <u>ป่าใหญ่</u> ถึง <u>บ่อน้ำ</u> แลกรงลงไป อะนั่น ใครผูกคอตึง	方得一樵子經過，只聞 <u>山澗</u> 中有人叫道 (<u>ว่านฮาวไหล</u> . 152)
	ท่านจะเข้าไปเฝ้าท่านแม่ทัพ.... แล้วชวนกันลิดาตยาตรา กรงไปที่ <u>หอรว่าราชการ</u>	當時李成父子，進至 <u>帥堂</u> (<u>ว่านฮาวไหล</u> . 145)
	เจียวเทียนกุยรีบมาหา <u>ข้า</u> ไม่ ถึง <u>กองทับลงม้า</u> คลาไคล ขึ้นไป <u>ซาลาว่า</u> ความ	焦廷貴一進 <u>帥堂</u> (<u>ว่านฮาวไหล</u> . 156)
	หยุดยืนอยู่ <u>หอนั่งหลังเก้ง</u> จึงร้องเรียก <u>เล่าเซ่ง</u> มาสั่งว่า	狄元帥.....一日見 <u>達烜</u> 不在衙 中，與眾將議論說：.....劉兄 弟..... (<u>อุ้มผิงซี</u> . 47)

	จึงหยุดยั้งนั่งเคียงบนเตียงหิน	夫婦同進關中 (อู่ผิงซี . 100)
การบอก ทิศทาง	ผู้เฒ่าเคื่องแก่นแสนสา ไม่ถามโดยสุภาพช่วงหยาบช้า คิดแล้วแกล้งบอกว่า <u>ซ้ายมือ</u> ไป	向此東北至西遼境界，也有 四百餘裏 (อู่ผิงซี . 9)

จากตารางเปรียบเทียบนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์แล้วสรุปได้ว่าบทละครมีการปรับเปลี่ยนเนื้อความโดยเฉพาะจำนวนและสถานที่ อาทิ สนามรบมักจะเปลี่ยนเป็นท้องทุ่งหรือตามทางเดินทัพ ตัวละครมักต้องเดินทางหรือหยุดพักในป่า ชายป่า และการบอกทางก็เปลี่ยนจากทิศเหนือได้ออกตกเป็นซ้ายขวาแทน เนื่องจากความเคยชินของคนไทยมักจะใช้ด้านซ้าย ขวา หน้า หลังมากกว่าทิศทั้งสี่ ในส่วนของจำนวน วันเวลาต่างๆ ก็ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสัมผัสของกลอนในแต่ละวรรคและบริบทของสังคมไทยมากขึ้น ทำให้ผู้ชมไม่รู้สึกดัดจริตหรือไม่เข้าใจเมื่อชมและฟังละคร

4. การพรรณนาฉากรัก

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของฉาก ว่าหมายถึง เครื่องประกอบเวทีละครเพื่อให้ดูสมจริงตามเนื้อเรื่อง เช่น ฉากป่า ฉากเมือง, ลักษณะนามเรียกตอนย่อยของละครในองค์หนึ่งๆ หรือตอนหนึ่งของละครที่เปิดม่านหน้าเวทีครั้งหนึ่งๆ เช่น ละคร 3 ฉาก (2542: 336) บทละครพื้นทาง เรื่อง *บ้านฮวยเหลา*

ไม่มีการแบ่งฉาก ตอน หรือองค์อย่างบทละครรำในปัจจุบัน แต่วี
ประพันธ์ต่อเนื่องไปเรื่อยๆ อีกทั้งไม่ได้กำหนดบทเจรจาอย่าง
ละเอียดตลอดทั้งเรื่อง เพียงแต่เขียนแทรกไว้ว่า เจรจาในจุดที่ให้ตัว
ละครแต่งเติมคำเจรจาขึ้นด้วยตัวเองในเวลาแสดง

เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า ขนบและจุดเด่นอย่างหนึ่งของละครรำ
ของไทยคือการรำเข้าพระเจ้านาง ดังนั้นในที่นี้จึงยกการพรรณนา
ฉากรำมาทำการศึกษาเปรียบเทียบ ดังนี้

4.1 การแสดงอารมณ์รักและการเกี่ยวพาราสี

จากการอ่านเปรียบเทียบบทละครและนิยายทั้งสองฉบับ
ผู้วิจัยเห็นว่าพระนางในบทละครถูกสร้างให้มีการแสดงออกทาง
อารมณ์ความรู้สึกให้มากและชัดกว่านิยาย

ตัวอย่างที่ 1 ตีชิงกับปาเปาพบกันครั้งแรกท่ามกลางสนามรบ

เตกเซงเลงเลดุนงลัก ให้แสนรักทรวงวาทราบชาน นาง
กงจูจิ่งตลิ่งลาน สองสมาร ผูกใจอาไลกัน ต่างคลายวาย
พิโรธโกรธเกรี้ยว รำเพลงเกี่ยวเรียงรบขบขัน หญิงยก
ชายยั่วพัวพัน ทำเชิงชั้นแยบคายหลายทำนอง ต่างเพ่ง
ต่างพิศจิตปลื้ม ต่างลืมหุศหัดปิดป้อง นางขวยเงินเมิน
ม้วนหม้อยอมอง ต่างกระหิ้มยิมยิมยงค์
เด็กเซ้งกับนางโปยโปกงจูฮีนม้านิ่งตะลึงอยู่.....ว่าแล้วก็ชัก
ม้าเข้ารบกับนางโปยโปกงจูได้ประมาณห้าสิบเพลง ท่วงที
คล่องแคล่วปิดป้องว่องไวนัก ยังไม่แพ้ชนะกัน แต่นาง

โปยโปกงสู้กับเด็กแข่งรบกันนั้นเป็นท่วงที่ซันเจิง เกิดความ
กระสันปั่นป่วนขึ้นในท่ามกลางศึกด้วยกันทั้งสองฝ่าย
(โหงวโ้วเพงไซ . 33)

此時元帥暗贊番女花容，又想他未必有此本事，竟忘卻
交鋒之事情。……此時公主看這狄青，也呆了，忘他是
敵人。……，一男一女殺得起來，但是有意男邦將，雖
在交鋒不認真，二人槍去刀迎，叮當併響，一連戰了五
十個回合，各無勝負。(อุ้มผาง . 33-34)

ตัวอย่างที่ 2 ที่ซิงกับองค์หญิงปาเปาเข้าหอ

ยอดสาวต เปนบุญวาสนามาสมาร ที่ได้เห็นจอมขวันเมื่อ
วันวาน ตถึงลานอาไสรรักใครครัน ซึ่งยอมให้งามสับเจ้าจับ
ได้ เพราะยากไถ่เลี้ยงน้องประคองขวัน กลับส่งให้บิดา
ฆ่าฟัน ถ้าโลชันไม่ช่วยก็ม้วยมร ฯฯ
เขียนเขียนก็อ่องก็มีความยินดีครันถึงวันฤกษ์ดีก็ให้จัด
แต่งการให้เด็กแข่งกับนางโปยโปกงจื้ออยู่กินเป็นสามีภรรยา
กันตามธรรมเนียม (โหงวโ้วเพงไซ . 40)

扣上宮門，公主開言說：“上陣交鋒，如同仇敵，焉知
有今日和諧之事，從前奴家身犯之罪，切望駙馬寬洪大
度，饒恕罷了！”狄青說道：“我狄青誤走貴邦，得罪
得罪，蒙公主寬恕招贅了我，不記前愆，此乃感恩不
淺。”公主說：“駙馬說那裏話來，你言太重了。”狄
青說：“前愆怨恨，既成夫妻，且自了卸，此念丟去不
提。”但聞更鼓三敲，夜已深了，公主說：“駙馬，請
睡罷！”(อุ้มผาง . 48)

4.2 การเข้าพระเช้านางและการปิดป้องปฏิเสศ

ตัวอย่างที่ 1 ตีชิงกับองค์หญิงปาเป้าเข้าหอ

ดวงชีวิต พี่ขอบจิตสิ้นเหลือเชื่อแล้วละ ขอสนองคุณแนบ
แอบอุระ ว่าพลางประคองเคียงขึ้นเตียงทอง คอยโลมเล้า
เยาออกยิวนิยม ในทรวงกริมกลมเกลียวเสียวสยอง เคียง
คู่สูสมอารมณ์ ปอง ไม้มัวหมองหมางเมินเงินใจ
 เขียนเขียนก็อ่องก็มีความยินดีครั้นถึงวันฤกษ์ดีก็ให้จัด
 แต่งการให้เด็กเชิงกับนางโปยโปกงจู้อยู่กินเป็นสามีภรรยา
 กันตามธรรมเนียม (โหงวโ้วพงไซ . 40)

狄青說：“前愆怨恨，既成夫妻，且自了卸，此念丟去不提。”但聞更鼓三敲，夜已深了，公主說：“駙馬，請睡罷！”此時夫妻二人，雙雙攜手，同歸羅帳，解帶寬衣，興雲佈雨，共效于飛之樂。八寶公主遂了一見留情之願；狄元帥愁悶暫消；此夜歡娛快樂，難以形容，不多煩述。” (อุ๋หู่ผิงซี่ . 48)

ตัวอย่างที่ 2 ผังหงเกี้ยวพาราสีองค์หญิงเพยหลง

บัดนั้น พังหงผ่องใสกระหม่อมสี ยืมพลางทางว่าเพราะ
ปราณี จึงมาเฝ้าเขาชียูเพย ว่าสมคิดเสียก่อนจะผ่นผัน
ถ้าย่างนั้นอายแก่ต้องแห้งเปล่า วันนี้ขอวางประจำกล่าเบาๆ
ว่าพลางโลมเล้าภาทิแสนรัก อย่าเป็นอนภักตร์ผินผันหันหนี
เสียแรงหวังตั้งใจเป็นไม้ตรี ไม่ก่อที่จะขัดคัดวันยาว ปารว
รกรกมอุ้มแอบ ขอกอดแนบอุ้มกายก่อหาหยหนาว อย่าให้
เรตราง้องอยู่ค้างคาว ไม่ควรรกล่าวคำขัดคัดรักย์ ช้าก่อน

สายสมรข่วนหยิกพลิกผลึก ไม่ควรทำอำนาจสมพาศย์กษัตริย์
คุมhengนักแล้วไม่อยู่จะสู่ตาย นางผลึกใสป่องปิดสับัดหนี
พังหองตกเกาอื่นนอนหงาย ถูกขึ้นไคคว้านุดย้อยุดกาย แล้ว
งูกรโคมฉายมานั่งเคียง

พังหองได้ฟังนางโปยเลงกงจู๊วาก็ตายใจ สำคัญว่านางมี
ความรักใคร่คงจะได้เป็นภรรยาเป็นแน่ จึงพูดว่าเจ้าอย่า
ทุกข์ร้อนไปเลย เราจะช่วยให้สำเร็จว่าแล้วก็ลานางโปยเลง
กงจู๊กลับมากที่อยู่ (โหวงโฮ้วพงไซ . 91)

龐洪此時扯招公主的衣袖，公主着急，立起來叫聲：
“太師，你是當朝一品，爲何這般無禮，不顧廉恥，不
知俺飛龍爲人何如，你枉如此年高，輕浮太甚，來調弄
哀家。”龐洪聽罷呵呵大笑道：“公主呵，誰叫你花容
嬌嫩，誰叫你孤身獨自投到我府內，惹起老夫風流之
念，今日不期而諱，乃是宿世因緣，公主休得推卻。”
(อุ๋หู่ผิงชี . 128-129)

4.3 การกระทบกระเทียบตัดพ้อและบริภาษ

ตัวอย่างที่ 1 ดีจึงหนีองค์หญิงปาเป่าเพื่อไปชีเหลียว แต่ปา
เป่าตาม มาจนทัน

เมื่อนั้น นางกงจู๊วู่กระซากร้องถากถาง ไม่รักชื้อสกุณเป็น
ขุนนาง พูจาอย่างชาวพลเป็นคนพาล ทำน่าไหว้หลังลอก
พังออกมา ไม่รู้ว่าเชียวากคนปากหวาน อยู่ดีๆไม่มีซึ่ง

เหตุการณ์ จะคิดอ่านหนีไปเป็นไกรีน แต่ตัวจะหนีไปก็ไร้
เหตุ ล้วงลักของวิเศษเขาไปสิ้น มีรู้ย้อมแมวขายเทียวขาย
กิน ขางหลายล้นหลายเลหเพโทบาย

นางโปยโปกงจึงคิดว่า เหตุใดท่านจึงคิดการเช่นนี้
เราหมายว่าท่านจะเป็นคนดีมีความสัตย์ สารพัดจะพูดแต่
ล้นดีมีความรักไม่ทิ้งขว้าง จะอยู่คู่ตายในเมืองนี้ ที่แท้ก็
เปล่าทั้งสิ้น ข้าพเจ้าเพิ่งเห็นล้นชาวเมืองเปียนเหลียงวันนี้
ถึงจะไปก็ไม่ว่า จะพูดจาบอกเล่ากันตามจริงมีดีหรือ เป็น
ถึงทหารเอกแม่ทัพใหญ่เมืองเปียนเหลียงช่างไม่มีความสัตย์
ซื่อตรงจริงจะหนีไปแต่ตัวก็กลัวจะไม่มียะไรไปฝาก
ชาวเมืองเปียนเหลียงลักเอาของวิเศษไปด้อยอย่างเขามาด้วย
ไม่มีความอายหรือ (โหงวโฮ้วเพงไซ . 53-54)

公主喝聲：“……，哀家信了你的真情，豈知一片的巧
語能言，……，到底你拋棄了哀家，有何緣故？”……
公主說：“既然你一心歸宋，何不早早說明，口是心
非，豈大丈夫之所為？” (อุ๋นผิงชี . 65)

ตัวอย่างที่ 2 ฟังหงบกับองค์หญิงเฟยหลง

ฟังหงบเข้าหาองค์หญิงเฟยหลงด้วยความเชื่อมั่นว่าจะได้เซยชม
แต่โดนองค์หญิงเฟยหลงตำหนิไม่ยินยอมตามใจ ฟังหงบในบท
ละครจึงทั้งแกล้งขู่แกล้งอนแกล้งโกรธและโง่โหลมสารพัด

ผมหอม จะไม่ยอมเป็นแน่แท้เที่ยง เราเป็นขุนนางใหญ่ใจ
เขียง ไม่ควรเกียจเกลียดขังรังไร้อ ถ้า मैं ทำคือคิงถึงขนาด

หัวเจ้าคงจะขาดเดียนี่หนอ เจ้าถือดีฉันใดจิตใจค่อ เขางอน
จ้อแล้วก็งอนจนเกินไป

พังหองได้ฟังนางโปยเลงกังจูวาก็ตายใจ สำคัญว่านางมี
ความรักใคร่คงจะได้เป็นภรรยาเป็นแน่ จึงพูดว่าเจ้าอย่า
ทุกข์ร้อนไปเลย เราจะช่วยให้สำเร็จ ว่าแล้วก็ตานางโปยเล
งกังจูกลับมาที่อยู่ (โหงวโฮ้วเพงไซ . 91)

龐洪說：“公主，猶恐你報仇之後，忘了今夜之言，豈
不辜負了老夫一片憐香惜玉之心。” (อุ้มผาง . 129)

จากตัวอย่างการพรรณนาฉากเข้าพระเข้านางทั้งหมดด้านบน
ผู้วิจัยสรุปได้ว่าบทละครมีการดัดแปลงคำสนทนาเกี่ยวพาราสี คำ
อ่อนหวาน คำบริภาษ ดัดแปลงและเพิ่มเติมกริยาท่าทางของตัว
ละครทั้งชายและหญิง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการดัดแปลงเหล่านี้ล้วน
แล้วแต่ช่วยทำให้ละครมีอรรถรสสนุกสนานมากขึ้น ดึงดูดและ
เข้าถึงจิตใจผู้ชมได้ดีขึ้น จึงไม่น่าสงสัยเลยที่โรงละครของ
เจ้าพระยามหินทรฯ จะได้รับความนิยมมากในขณะนั้น

5. ข้อสรุป

จากการศึกษาเปรียบเทียบตัวบททั้งหมดดังที่ได้บรรยาย
วิเคราะห์หามาแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าบทละครพันทางเรื่อง บ้านฮวยเหลา มี
รายละเอียดของเนื้อความที่แตกต่างจากนิยายต้นฉบับทั้งสอง คือ

ว่านสวาโหลว และ อุ้หู่ผิงชี บ้างทั้งในด้านของคำเจรจา อาทิป
กิริยาของตัวละคร การบรรยายสถานที่ จำนวนและระยะเวลาต่างๆ
สาเหตุหลักน่าจะมาจากการที่มีได้ใช้นิยายต้นฉบับมาดัดแปลง
โดยตรง หากแต่ใช้ฉบับแปลภาษาไทยเป็นต้นแบบ จึงทำให้
เนื้อความที่ตกหล่นไปตั้งแต่ในฉบับแปลนั้นไม่ปรากฏในบทละคร
นอกจากนี้รูปแบบบทประพันธ์ที่แตกต่างกันของนิยายกับกลอนบท
ละครก็จะเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ กวีมี
การปรับเปลี่ยนเนื้อความหรือเหตุการณ์ให้เหมาะสมกับการนำไป
แสดงเป็นละครร่ำเพื่อให้ชาวบ้านได้ชมอย่างเข้าใจและสนุกสนาน
มากขึ้น

ด้วยสาเหตุต่างๆ ดังที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์มานี้จึงทำให้บทละคร
มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างจากนิยายต้นฉบับ หากแต่ผู้วิจัย
เห็นว่าความแตกต่างเหล่านั้นน่าจะทำให้ละครพันทางเรื่อง **บัว
ฮวยเหลา** ได้รับความนิยมจากผู้ชมชาวไทยมากขึ้น เนื่องจากดูง่าย
ไม่ติดขัดทั้งในด้านของภาษาและเนื้อหา และยังเป็นท้องเรื่องที่มีทั้ง
ความแปลกใหม่แบบต่างชาติซึ่งแสดงผ่านรูปแบบละครร่ำอย่างที่
คนไทยคุ้นเคยกันมานาน

บรรณานุกรม

陳東原.《中國婦女生活史》.中國文化史叢書第二輯.

陳峰和張明. 2000 年 7 月第 4 期. 從名將狄青的遭遇看北宋中葉武將的境況. 中州學刊

段春旭. 2011 總第 76 期狄青故事的產生與演變. 中國典籍與文化

李修生. 1997.《古本戲曲劇目提要》. 北京: 北京文化藝術印刷廣

李雨堂. 1995.《万花樓》. 華夏出版社

王季思. 1999. 全元戲曲: 第 6 卷. 北京: 人民文學出版社.

無名氏. 1995.《五虎平西平南》. 華夏出版社

徐文凱. 2009. 有韻說部無聲戲: 清代戲曲小說相互改編研究. 北京: 中國傳媒大學出版社.

雪露. 劉妃與李妃. 劇藝文論

元脫脫等.《宋史》. 第二五冊卷二四二至卷二五六(傳).

元脫脫等.《宋史》. 第二八冊卷二八六至卷三〇〇(傳).

1991.《中國通俗小說總目提要》. 天津: 天津新華印刷.

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา. วรรณคดีการแสดง. กรุงเทพฯ : องค์การค้า
ของคุรุสภา. 2546.

จิตร ภูมิศักดิ์. นิราศหนองคาย วรรณคดีที่ถูกสั่งเผา. กรุงเทพฯ :
ส่องสยาม. 2533.

บ้านฮวยเหลา. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์. 2551.

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. วิเคราะห์วรรณคดีไทย.
กรุงเทพฯ : ศยาม. 2543.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.
กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์. 2546.

ราชบัณฑิตยสถาน. หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและภาษาฮินดี.

กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน. 2550.

รพีพรรณ เทียมเดช. วิเคราะห์วรรณกรรมบทละครของ

หลวงพัฒนาพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์). วิทยานิพนธ์ปริญญา

การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร. 2531.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ตำนาน

ละครโอเหินา. ธนบุรี : ป.พิศนาคะ. 2543.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ตำนาน

หนังสือสามก๊ก. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า. 2507.

สุพิชฌาย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา. การวิเคราะห์บทละครพันทางเรื่อง ผู้

ชนะสิบทิศ ของ เสรี หวังในธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญา

โท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2546.

หลวงพัฒนาพงศ์ภักดี. บ้วนฮวยเหลา (สมุดไทยคำ)

โหงวโ้วเพ่งไซ โหงวโ้วเพ่งหน้า. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์ บุ๊คส์.

2551.

เอนก นาวิกมูล. หญิงชาวสยาม. กรุงเทพฯ : แสงดาว. 2542.

เอมอร ชิตตะโสภณ. จารัตินิยมทางวรรณกรรมไทย :

การศึกษาวินิจฉัย. กรุงเทพฯ : คอมแพคท์พริ้นท์. 2539.

ABSTRACT

A Comparative Study of the Thai Lakhon Phanthang “BUAN HUAI LAO” and the Original Novels, “WAN HUA LOU” and “WU HU PING XI”

Sarinya Puapadung

The Thai's Lakhon Phanthang during King Rama the V period, entitled “BUAN HUAI LAO” by Luang Patthanaphongphakdee, was selected and adapted its contents from the Thai version of two Chinese historical novels, “WAN HUA LOU” and “WU HU PING XI”. They were translated into Thai language on King Rama the IV period. Therefore, they have both similarities and differences between the original novels and the manuscript of “BUAN HUAI LAO”. In addition, this adaptation also illustrates an influence of Chinese literature upon Thai literary work in the beginning of Rattanakosin period.

Keywords: *Thai's Lakhon Phanthang, Buan Huai Lao, Chinese historical novels.*

การเดินทางไปสอบจอหงวนในกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง

ภุฉวีวรรณ วรรณุศาสน์¹

บทคัดย่อ

การสอบจอหงวนหรือการสอบคัดเลือกเข้ารับราชการในสมัยโบราณของจีนมีบทบาทอย่างมากในสมัยราชวงศ์ซ่ง เพราะนอกจากจะเป็นการดำเนินตามนโยบายมุ่งเน้นพลเรือนผ่านปรนทนาการแล้ว ยังเป็นการยกระดับสถานภาพทางสังคมให้แก่ปัญญาชนในการก้าวเข้าสู่การเป็นขุนนาง กวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการไปสอบจอหงวนว่าเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งเกียรติยศและชื่อเสียง ขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงอารมณ์ความรู้สึกของกวีขณะการเดินทางไปสอบและเมื่อต้องประสบกับความผิดหวังเมื่อสอบไม่ผ่าน การเดินทางไปสอบจอหงวนเป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวคิดของการได้เป็นขุนนาง ซึ่งการได้เป็นขุนนางนี้คือการดำเนินตามแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับขุนนางให้ปรากฏเป็นจริง

คำสำคัญ การสอบจอหงวน กวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ พิชญ์ โลก

การสอบจอหงวนหรือการสอบเข้ารับราชการ (科举制度 kējǔ zhìdù) คือการสอบเพื่อคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการในสมัยโบราณของจีน มีขึ้นครั้งแรกในสมัยราชวงศ์สุย (隋朝 Suícháo ค.ศ. 605) และยกเลิกการสอบลงในสมัยราชวงศ์ชิง (清朝 Qīngcháo ค.ศ. 1905) รวมระยะเวลาการใช้ระบบการสอบนี้ยาวนานถึง 1300 ปี ในสมัยราชวงศ์ซ่ง (宋朝 Sòngcháo ค.ศ. 960-1279) เป็นสมัยที่มีการปรับปรุงเนื้อหาวิชาที่ใช้ในการสอบ รวมถึงมีการจัดระบบการสอบจอหงวนให้มีความรัดกุมและชัดเจนเป็นธรรมชาติมากยิ่งขึ้นกว่าในสมัยก่อน

การคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการแต่เดิมนั้น จะใช้วิธีการคัดเลือกจากตระกูลขุนนางหรือได้รับการสนับสนุนจากขุนนางและชนชั้นสูง ก่อให้เกิดการทุจริตและรับสินบนในราชสำนัก ต่อมาในสมัยราชวงศ์ถัง (唐朝 Tángcháo ค.ศ. 618-907) จึงได้เกิดการสอบเข้ารับราชการขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมีจุดประสงค์เพื่อลดการทุจริตและรับสินบนของขุนนาง รวมทั้งยังเป็นการเพิ่มโอกาสให้กับปัญญาชนที่ยากจนแต่มีความสามารถจริง ได้มีโอกาสเข้ารับราชการ แต่จำนวนผู้ผ่านการสอบนั้นค่อนข้างน้อย จนกระทั่งในสมัยราชวงศ์ซ่ง จึงได้มีการเปลี่ยนกฎเกณฑ์วิธีการสอบขึ้นใหม่ เพื่อให้ผู้เข้าสอบสามารถสอบได้จำนวนมากขึ้น เนื่องจากราชสำนักซึ่งมีความต้องการข้าราชการจำนวนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ตามนโยบาย

มุ่งเน้นพลเรือนผ่อนปรนทหาร (重文轻武 zhòngwén qīngwǔ) ของจักรพรรดิที่ให้ความสำคัญกับข้าราชการพลเรือนมากกว่า ข้าราชการฝ่ายทหาร (许璇, 2008: 41) และเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ราชสำนักต้องการลดอำนาจของกลุ่มขุนนางและชนชั้นสูง องค์จักรพรรดิจะเป็นผู้ลงมามากำกับการสอบคัดเลือกขั้นสุดท้ายด้วยพระองค์เอง ซึ่งการที่องค์จักรพรรดิเป็นผู้คัดเลือกด้วยพระองค์เองนี้ ส่งผลให้เกิดการรวมอำนาจไว้ที่จักรพรรดิอย่างแนบเนียน (Elman, 2000:206) ดังนั้น การสอบจอหงวนในสมัยราชวงศ์ซ่ง จึงมีความสำคัญต่อฐานอำนาจของจักรพรรดิโดยตรง ขณะเดียวกันการสอบจอหงวนก็เป็นเส้นทางไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคม (social mobility) ของคนในสมัยราชวงศ์ซ่ง กล่าวคือ การสอบเปิดกว้างสำหรับบุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะเกิดในชนชั้นใดของสังคมก็มีโอกาสเข้าสอบได้ทั้งสิ้น หากมีความรู้ความสามารถก็สามารถเข้ารับราชการเป็นขุนนางได้ (Crozier, 2000)

การสอบเข้ารับราชการในสมัยราชวงศ์ซ่ง จะสอบทุกสามปี แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับเขต (州试 zhōu shì) ระดับมณฑล (省试 shěng shì) และระดับพระที่นั่ง (殿试 diàn shì) การสอบระดับเขตจะสอบกันในช่วงฤดูใบไม้ร่วง จึงเรียกรสอบระดับเขตนี้ีกชื่อหนึ่งว่า การสอบฤดูใบไม้ร่วง (秋试 qiūshì) ส่วนการสอบระดับมณฑลจะสอบในฤดูใบไม้ผลิปีถัดไป จึงเรียกรสอบระดับนี้ว่า

การสอบฤดูใบไม้ผลิ (春试 chūn shì、春闈 chūn wéi) ซึ่งผู้สอบผ่านระดับเขตจะต้องเดินทางไปสอบระดับมณฑลที่เมืองหลวง (周兴绿, 2010:19) ในสนามสอบที่สร้างขึ้นโดยทางการ เรียกว่า ก่งยวน (贡院 gǒng yuàn) เมื่อสอบผ่านระดับนี้ได้แล้ว จึงจะมีสิทธิ์เข้าสอบต่อหน้าพระที่นั่ง ซึ่งองค์จักรพรรดิจะเป็นผู้ออกข้อสอบและตัดสินเอง แต่ในบางกรณีองค์จักรพรรดิจะออกมาทำการสอบด้วยพระองค์เองหรืออาจจะมีการแต่งตั้งขุนนางผู้ใหญ่เป็นผู้กำกับการสอบ ผู้ที่สอบได้ระดับนี้จะเรียกว่า ศิษย์แห่งโอรสสวรรค์ (天子门生 tiānzi ménshēng) จากนั้นองค์จักรพรรดิจะมีพระบรมราชโองการประกาศรายชื่อผู้ที่สอบผ่าน โดยเรียกใบประกาศแจ้งชื่อผู้ที่สอบผ่านว่า ประกาศชื่อทองคำ หรือ จินป๋ิง (金榜 jīnbǎng) ผู้ที่สอบได้อันดับที่หนึ่งเรียกว่า จ้วงหยวน (状元 zhuàngyuan) อันดับที่สองเรียกว่า ป๋ิงเหยียน (榜眼 bǎngyǎn) และอันดับที่สามเรียกว่า ทันฮวา (探花 tànhuā) (古代教育网, 2008)

สำหรับประชาชนโดยเฉพาะเหล่าบัณฑิตและปัญญาชนในสมัยราชวงศ์ซ่ง จะให้ความสำคัญกับการสอบจอหงวนอย่างมาก กล่าวกันว่า บัณฑิตและปัญญาชนส่วนใหญ่ล้วนเคยผ่านการสอบหรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอบจอหงวนมาแล้วทั้งสิ้น อาจเรียกได้ว่า การสอบเข้ารับราชการเป็นหน้าที่ของปัญญาชนในสมัยราชวงศ์ซ่ง เพราะการสอบผ่านคือการได้มาซึ่งชื่อเสียงและเกียรติยศ

ทั้งต่อตนเองและต่อครอบครัว เป็นสิ่งที่ใช้ชีวิตถึงความสำเร็จและ
ก้าวหน้าของชีวิต ดังนั้นจึงไม่แปลกที่แนวคิดเกี่ยวกับการเดินทาง
ไปสอบจอหงวนจะสามารถพบได้ในกวีนิพนธ์ฉือ วรรณกรรมที่
โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ในสมัยราชวงศ์ซ่ง เช่น

《折丹桂》²

作者:王之道

送蓬、著、迈三子庚辰年省试

照人何处双瞳碧。欲去江城北。过江风顺莫迟留，
快雁序、飞联翼。 西湖花柳传消息。知是东君客。家书
须办写泥金，报科名、题淡墨。

เจด้นกู่ย ของ หวางจื่อเต้า

ส่งฉวี จูและไล่ ทั้งสามท่าน ไปสอบระดับมณฑลปีเกิงเถิน

สองคาราวมรดกส่งไปยังที่ใดเล่า

ปรารถนาไปทางเหนือเมืองเจียงเถิง

ข้ามแม่น้ำสายลมไหลลื่นไม่หยุดอยู่

แถวห่านป่า บินปีกเชื่อมกัน

ทะเลสาบซีหู บุปผาใบหลิวส่งข่าว

² เป็นชื่อเรียกฉือไผ นิยมใช้ในการส่งคนเมื่อต้องเดินทาง มาจากกวีนิพนธ์ฉือที่กล่าวว่า
หนังสือเขียนดอกกู่ยจอร์ (仙籍桂香浮) 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 50 คำ (唐宋词鉴赏
辞典, 2009: 2630)

รู้ว่าเป็นอาคันตุกะท่านแห่งตะวันออก
ส่งสาส์นกลับบ้านเตรียมเขียนอักษรทอง
ประกาศชื่อ เขียนหมึกจาง

กวีนิพนธ์บทนี้ ประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้เป็นกำลังใจให้แก่ผู้ที่กำลังจะไปสอบระดับมณฑลที่เมืองหลวง ผู้วิจัยเห็นว่า สองคาหมายถึง ดวงตา ที่จ้องมองไปข้างหน้า แสดงให้เห็นถึงการมีปณิธานอันแรงกล้าและความมุ่งมั่น เมืองเจียงเหิง และ ทะเลสาบซีหู ผู้วิจัยเห็นว่าหมายถึงเมืองอู่ฮั่น (武汉 Wūhàn) เมืองสำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่ง คำว่า สายลมไหลลื่น หมายถึงการอวยพรให้การเดินทางไร้อุปสรรค ท่านแห่งตะวันออก หมายถึง นายท่านหรือผู้เป็นเจ้าของบ้าน ซึ่งจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยเห็นว่า เข้าบ้านในเมืองหลวง หมายถึงองค์จักรพรรดิ การได้เป็นแขกขององค์จักรพรรดิแสดงถึงการสอบผ่านการสอบเข้ารับราชการแล้ว เขียนอักษรทอง หมายถึง ตัวอักษรสีทองที่ไว้เขียนอวยพรหรือแสดงความยินดีในงานมงคลต่างๆ ประกาศชื่อ เขียนหมึกจาง หมายถึง เมื่อทางฝ่ายจัดการสอบ (礼部 Lǐ bù) ประกาศรายชื่อผู้ที่สอบผ่านจะใช้หมึกจางเขียนรายชื่อ

用前韵送彦开弟省试

风漪欲皱春江碧。予寄江城北。子今东去赴春官，
挽不住、遑风翼。 修程应过天池息。何处堪留客。预知
仙籍桂香浮，语祝史、休占墨。

ใช้ลำนากว๊ิบทก่อน ส่งเขียน ไค่น้องชายไปสอบระดับมณฑล
 ลมพักระลอกคลื่นรารอยจีบบนแม่น้ำใสรวมรกด
 ส่งท่านไปทางเหนือเมืองเจียงเจิง
 วันนี้ท่านไปทางทิศตะวันออกเพื่อไปยังขุนนางใบไม้ผลิ
 รังไม่อยู่ บินไปกับสายลม
 เส้นทางยาวไกลหนองน้ำสวรรค์ส่งข่าว
 ที่ใดเล่าจะสามารถหยุดยั้งท่านให้เป็นอาคันตุกะ
 รู้ล่วงหน้าถึงหนังสือเขียนกลืนดอกกุ้ยजर
 คำพูดอวยพรและเสียงทาย

กวีนิพนธ์บทนี้ ใช้ท่วงทำนองเดียวกับกวีนิพนธ์บทแรก เป็น
 การอวยพรให้ผู้ไปสอบเช่นเดียวกัน คำว่า ขุนนางใบไม้ผลิ (春官
 chūn guān) หมายถึง ฝ่ายจัดการสอบ (礼部 Lǐ bù)³ หนองน้ำ
 สวรรค์ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะหมายถึง หนองน้ำสวรรค์กล้วยไม้ (木兰
 天池 Mùlán tiānchí) ที่อยู่ในเมืองอู่ฮั่น หนังสือเขียน (仙籍 Xiān
 jí) เป็นคำเรียกหนังสือที่ใช้จดชื่อ คุณสมบัติ ภูมิฐานะของผู้ที่สอบ
 ผ่าน⁴ ส่วน กลืนดอกกุ้ย ผู้วิจัยเห็นว่าหมายถึง การหักด้นกุ้ย (折桂
 zhē guì) ใช้เรียกคนที่สอบผ่านเช่นเดียวกัน เป็นการให้ความหมาย
 ของดอกกุ้ยฮวาเป็นสัญลักษณ์แทนการสอบ⁵

³ <http://dict.revised.moe.edu.tw> เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2555

⁴ <http://dict.revised.moe.edu.tw> เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2555

⁵ <http://dict.revised.moe.edu.tw> เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2555

用前韵送赵彦翔省试

雪晴山色分遥碧。辉映江南北。子今东去步蟾宫，
看少展、垂天翼。晚来江上西风息。算不是新丰客。明
年三月见君时，庆章绶、纡铜墨。

ใช้ลำนำนากวีบทก่อน ส่งจ้าวเยียนเสียงไปสอบระดับมณฑล

สี่สันแห่งภูผาแบ่งนภาสดใส

ส่องแสงพร่าพราวทางเหนือของเจียงหนัน

วันนี้ท่านเดินทางไปทิศตะวันออกย่ำดวงจันทร์

ไม่หันกลับ ปณิธานอันสูงส่ง

ยามค่ำลมตะวันตกบนแม่น้ำส่งข่าว

ไม่ใช่อาคันตุกะแห่งชินเฟิง

ในปีหน้าเดือนสามยามพบท่าน

ฉลองตราขุนนาง คราประทับสายสีดำ

กวีนิพนธ์บทนี้ ใช้ท่วงทำนองเดียวกับกวีนิพนธ์สองบทแรก
คำว่า ดวงจันทร์ (蟾宫 chán gōng) ในบทประพันธ์ผู้วิจัยเห็นว่า
หมายถึงผู้ที่สอบผ่าน เพราะมีสำนวนเรียกผู้ที่สอบผ่านว่า หักดอก
กุยบนดวงจันทร์ (蟾宫折桂 chán gōng zhē guì) (汉语成语学习
词典, 2005: 82) ตราขุนนาง และ คราประทับสายสีดำ ผู้วิจัยเห็นว่า
กวีเลือกใช้เครื่องหมายที่แสดงให้ถึงการได้เป็นขุนนาง เพื่อแสดงให้เห็น
เห็นว่าสามารถสอบผ่านการคัดเลือกจนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นขุน
นางแล้ว

กวีนิพนธ์ทั้งสามบทได้แสดงให้เห็นถึงการอวยพรในการเดินทางไปสอบคัดเลือกเข้ารับราชการ กวีเลือกใช้จินตภาพของสายลมและสายน้ำส่งสหายไปสอบ ท้องฟ้าสดใส อากาศปลอดโปร่ง แสงที่พร่างพร่าว มีการใช้ภาพของการ บินไปบนท้องฟ้า หมายถึงการไปถึงจุดมุ่งหมายอย่างรวดเร็ว ข้ามแม่น้ำสายลมไหลลื่นไม่หยุดอยู่ ในบทแรก รังไม่อยู่ บินไปกับสายลม ในบทที่สองและไม่หันกลับปณิธานอันสูงส่ง ในบทที่สาม คือการไปตามปณิธานอันแรงกล้า ไม่ควรพะวักพะวง มุ่งหน้าไปตามที่ปรารถนา นอกจากนี้ มีการใช้คำที่บ่งชี้ถึงการสอบผ่าน ได้แก่ การเขียนอักษรทอง การประกาศชื่อหมึกจาง หนังสือเขียน ดอกกุยฮวา ดวงจันทร์ ตราขุนนางและตราประทับสายคำ กวีเลือกที่จะใช้คำที่สวยงาม คำที่ล้วนแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จที่ได้มาอย่างง่ายดาย

กวีนิพนธ์ที่ได้ยกมาเห็นได้อย่างชัดเจนว่า กวีเลือกใช้คำที่แสดงให้เห็นถึงความสวยงาม ความสำเร็จของการสอบผ่าน เป็นการชักชวนและให้กำลังใจแก่ผู้ที่จะไปสอบ แต่บางครั้งกวีก็เลือกที่จะใช้ความยากลำบากตลอดช่วงการเตรียมสอบมาให้กำลังใจ

《齐天乐》⁶

作者:张炎

几年槐市槐花冷，天风又还吹起。故篋重寻，闲书再整，犹记灯窗滋味。浑如梦里。见说道如今，早催行李。快买扁舟，第一桥边趁流水。 阳关须是醉酒，柳条休要折，争似攀桂。旧有家声，荣看世美，方了平生英气。琼林宴喜。带雪絮归来，满庭春意。事业方新，大鹏九万里。

ฉีเทียนเล่อ ของ จางเหยียน

ก็ปีแล้วที่เมืองต้นหวายและดอกหวายเจียบเหงา สาย
ลมเริ่มพัดอีกครั้ง

เตรียมหาหีบเดินทางใบเดิม

หนังสืออ่านยามว่างจัดใหม่อีกครั้ง

ยังจำได้ถึงรสชาติของ ไคม์ไฟแขวนริมหน้าต่าง

ขุนมัวเหมือนอยู่ในความฝัน

หากพูดถึงบัดนี้ เตรียมกระเป๋าท่องเที่ยวพร้อม

รีบซื้อเรือสักลำ ริมสะพานแรกนั่งเรือตามสายน้ำ

ลำนํ้าหยางกวนสุดท้ายเมาสู่รา

กิ่งหลิวโปรดย่ำหัก แข่งกันหักกิ่งกุย

เพื่อนเก่าครอบครัวมีชื่อเสียง มองเกียรติยศอันรุ่งเรือง

⁶ เป็นชื่อเรียกฉือไฟ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า 《台城路》、《五福降中天》、《如此江山》 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 102 คำ (唐宋词鉴赏辞典, 2009: 2631)

มุ่งไปยังชีวิตที่ผืนผายสว่างาม

งานเลี้ยงมงคลฉวางหลิน

นำปุยหิมะกลับมา

ห้องโถงเต็มไปด้วยกลิ่นอายแห่งใบไม้ผลิ

เรื่องราวใหม่ นักเฟิงบินดลไปเก้าหมื่นลี้

กวีนิพนธ์บทนี้ แสดงภาพของชีวิตและการเดินทางของ
ปัญญาชนในการเดินทางไปสอบคัดเลือกเข้ารับราชการ เมืองต้น
หุวาย (槐市 huái shì) หมายถึง เมืองที่เป็นศูนย์รวมซื้อขายแลกเปลี่ยนหรือพบคุยกันของนักศึกษาและปัญญาชนในเมืองฉางอัน
เนื่องจากเมืองดังกล่าวมีต้นหุวมก จึงเรียกชื่อเมืองว่า หุวายชื่อ
ส่วน ดอกหุวาย (槐花 huái huā) หมายถึง เรื่องราวการสอบ
คัดเลือกเข้ารับราชการ (关传友, 2004: 80-81) ผู้วิจัยเห็นว่า บทแรก
เป็นการกล่าวถึงการเตรียมตัวก่อนไปสอบ เวลาการสอบคัดเลือกเข้า
รับราชการกลับมาอีกครั้งหลังจากที่ห่างหายไปนาน เหล่าปัญญาชน
ต้องเตรียมอุปกรณ์ที่จะต้องใช้ในการเดินทางไปสอบ ไม่ว่าจะเป็น
เสื้อผ้า หนังสืออ่านยามว่าง ของใช้ต่างๆ โคมไฟแขวนริมหน้าต่าง
ผู้วิจัยเห็นว่าหมายถึง การแขวนโคมไฟอ่านหนังสือตอนกลางคืน
เป็นความลำบากในการเรียนหนังสือและอ่านตำรา ภาพความ
ยากลำบากในวันนั้นเหมือนกับความฝัน รีบซื้อเรือสักลำ ริมสะพาน
แรกนั่งเรือตามสายน้ำ แสดงภาพของการเดินทางด้วยเรือ

บทที่สอง กล่าวถึงการไปสอบคัดเลือก ลำนำหยางกวน มาจากชื่อบทเพลง หยางกวนซานเตีย (《阳光三叠》 Yáng guān sān dié) เป็นท่วงทำนองเพลงที่ใช้บรรเลงขามลาจากกัน (丰家骅, 2007: 103) การดื่มสุราแสดงถึงความรู้สึกเศร้าโศกจากการลาจากและความเหงา (许雪敏, 2007: 11) กิ่งหลิวโปรดย่ำหัก การหักกิ่งหลิวในวัฒนธรรมจีนเมื่อต้องไปส่งสหายและคนรัก นิยมหักกิ่งหลิวมอบให้กัน มีความหมายว่า อาลัยอาวรณ์ (惜别 xībié) อีกทั้งคำว่า หลิว (柳 liǔ) ของต้นหลิว ยังไปพ้องเสียงกับคำว่า หลิว (留 liú) ที่แปลว่า รั้งอยู่ อีกด้วย (李亚军, 2006) แข่งกันหักกิ่งกุย มาจากสำนวน หักคอกกุยบนดวงจันทร์ (蟾宫折桂 chán gōng zhē guì) หมายถึง การสอบผ่าน ผู้วิจัยเห็นว่า กวีเลือกใช้การหักของกิ่งไม้สองชนิด มาเปรียบเทียบจิตใจที่มุ่งมั่นของกวีว่า ไม่ควรอาลัยอาวรณ์การลาจาก แต่ควรมุ่งไปแข่งขันการสอบเข้ารับราชการจะดีกว่า เพื่อนเก่าครอบครัวมีชื่อเสียง มองเกียรติยศอันรุ่งเรือง มุ่งไปยังชีวิตที่ผั่งผายสว่างาม หมายถึง หากสอบผ่าน ครอบครัวก็จะมีชื่อเสียง ตัวเองก็จะมีเกียรติยศ ไปที่ไหนก็มีแต่คนชื่นชม งานเลี้ยงมงคลวงหลิน หมายถึง งานเลี้ยงที่องค์จักรพรรดิพระราชทานให้แก่ผู้ที่สอบได้ ซึ่งจะจัดขึ้นที่อุทยานหลวงงวนหลินเยียน (琼林宴 Qióng lín yàn) ราชอุทยานในสมัยราชวงศ์ซ่ง (甘松 刘尊名, 2008: 63) สามวรรคสุดท้าย ผู้วิจัยเห็นว่าหมายถึง เมื่อสอบได้ ก็จะมี

แต่บรรยากาศที่ดีที่เป็นมงคล สดชื่นราวฤดูใบไม้ผลิ นกเพิงบินถลาไปเก๋ามันลิ้ม มาจากสำนวน นกเพิงเดินทางหมื่นลิ (鹏程万里 péng chéng wàn lǐ) หมายถึง เส้นทางสุดแสนไกล (现代汉语规范词典, 2004: 986) ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการแสดงถึงอุปสรรคมากมายที่จะต้องฝ่าฟันไปให้ได้โดยไม่ย่อท้อ และให้กำลังใจแก่ผู้เดินทางไปสอบ

กวีนิพนธ์ที่ยกตัวอย่างมา ล้วนแสดงให้เห็นถึงจิตใจที่มุ่งมั่น เพื่อที่จะผ่านการสอบจอหงวน คำที่ใช้ในกวีนิพนธ์ล้วนแสดงถึงความสวยงาม ความยิ่งใหญ่ ความสำเร็จ และแสดงว่าการเดินทางไม่ได้ยากอย่างที่คิด เพราะเห็นได้จากความสามารถของผู้ที่จะไปสอบในการซื้อเรือและมีการขนสมบัติติดตัวไปจำนวนมาก แสดงว่าผู้ที่จะไปสอบเป็นผู้ที่มีฐานะหรือเป็นชนชั้นสูงที่สามารถจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางได้ ตรงข้ามกับปัญญาชนยากจนที่ต้องเดินทางด้วยเท้าไปยังเมืองหลวง แน่นอนว่า การเดินทางต้องเดินทางในช่วงฤดูหนาว เพราะการสอบระดับเขตจะจัดสอบในช่วงปลายฤดูใบไม้ร่วง และเพื่อไปสอบให้ทันฤดูใบไม้ผลิ ผู้เข้าสอบจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงการเดินทางช่วงฤดูหนาวได้ ดังนั้น การเดินทางจึงยากลำบากมาก เช่น

《瑞鹤仙》⁷

作者：曹豳

春闹期近也，望帝京迢递，犹在天际。懊恨这双脚底。不惯行程，如今怎免得，拖泥带水。痛难禁、芒鞋五耳。倦行时、着意温存，笑语甜言安慰。争气。扶持我去，选得官来，那时赏你。穿对朝靴，安排在轿儿里。抬来抬去，饱餐羊肉滋味。重教细腻。更寻对、小小脚儿，夜间伴你。

ร่ายเหอเซียน ของ เฉาปิ่น

ใกล้ถึงการสอบดูใบไม้ผลิแล้ว

มองเมืองจักรพรรดิอันแสนไกล ราวอยู่ปลายขอบฟ้า

ทุกขัณฑ์กับรอยเท้าคู่นี้

ไม่คุ้นชินกับเส้นทาง บัดนี้จะหลีกเลี่ยงได้เช่นไร

(เส้นทาง)มีแต่โคลนเลน

ทุกขัณฑ์เกินทน สวมรองเท้าฟาง

ยามอ่อนเพลีย(เบื่อ)จากการเดินทาง

ใช้ความอ่อนโยน เรื่องตลกคำหวานช่วยปลอบใจ

มุนานะบากบั่น

ช่วยประคับประคองให้เข้าไป เลือกให้ได้เป็นขุนนาง

เวลานั้นปูนบำเหน็จให้ท่าน

⁷ เป็นชื่อเรียกฉือโผ ปรากฏครั้งแรกในกวีนิพนธ์ของโจวปังเชียน (周邦彦) 1 บทมี 2

ท่อน ทั้งหมด 102 คำ (唐宋词鉴赏辞典, 2009: 2640)

สวมรองเท้าสำหรับเข้าเฝ้าฯ

จัดการขามนังในเกี้ยว หามไปหามา

อิมหนารสชาติของเนื้อแพะ

ให้ความสำคัญกับการศึกษาละเอียดลออ

แสวงหาเท้าเล็กๆ สักคู่ อยู่เป็นเพื่อนยามราตรี

ผู้วิจัยเห็นว่า กวีนิพนธ์บทนี้ กวีใช้การบรรยายความรู้สึกของ กวีขณะเดินทางไปสอบคัดเลือกเข้ารับราชการที่เมืองหลวง กวีพูดถึงความยากลำบากขณะเดินทางไปเมืองหลวง บัดนี้จะหลีกเลี่ยงได้ เช่นไร เป็นความรู้สึกของกวีถึงความจำเป็นต้องไปสอบและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (เส้นทาง) มีแต่โคลนเลน แสดงให้เห็นว่าเป็นช่วงปลายฤดูหนาวเข้าฤดูใบไม้ผลิ เพราะหิมะละลายและเริ่มมีฝนตก พื้นดินจึงเป็นโคลนเลน การสวม รองเท้าฟาง หมายถึงกวีเป็นคนที่ยากจน ระหว่างการเดินทางที่ยากลำบาก กวีมีแต่ ความอ่อนโยน เรื่องตลก คำหวาน เป็นกำลังใจให้ผ่านพ้นวันเวลาที่ลำบากไปได้

บทที่สอง บรรยายถึงความฝันของกวีว่า หากสอบผ่านได้เป็นขุนนางแล้ว ชีวิตก็จะเต็มไปด้วยสิ่งที่ดีๆ กวีเลือกใช้ รองเท้า มาเปรียบเทียบสภาพก่อนและหลังสอบ รองเท้าฟาง หมายถึงรองเท้าของชาวบ้านที่ไม่ได้มีฐานะ รองเท้าเข้าเฝ้าฯ เป็นรองเท้าของขุนนาง ใช้ รอยเท้า คือการเดินทางด้วยเท้า เปรียบเทียบกับการ นั่งเกี้ยว ส่วน การหาเท้าเล็กๆ หมายถึงเท้าของสตรีชั้นสูงในสมัยราชวงศ์ซ่ง

เนื่องจากในสมัยนั้น สตรีในวังและสตรีชั้นสูงนิยมให้บุตรสาวรัดเท้า (朱玲燕, 2007: 1)

กวีนิพนธ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความยากลำบากในการเดินทางไปสอบจอหงวนที่เมืองหลวง กวีเลือกใช้การปลอมประโลมใจตนเองด้วยการนึกถึงความสำเร็จและความสุขที่จะได้รับหลังจากสอบผ่านแล้ว และเมื่อไปถึงเมืองหลวง เหล่าผู้เข้าสอบก็ต้องเผชิญกับสนามสอบที่วุ่นวายและความลำบาก เช่น

《青玉案》⁸

作者：无名氏

钉鞋踏破祥符路。似白鹭、纷纷去。试盪幞头谁与度。八厢儿事，两员直殿，怀挟无藏处。 时辰报尽天将暮，把笔胡填备员句。试问闲愁知几许？两条脂烛，半盂馎饭，一阵黄昏雨。

ขิงยวี่อัน (ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง)

รองเท้าตะปูชำไปบนถนนเสียงผู้

ดูราวกับนกกระสาขาว ไปกันอย่างแข็งแะ

กลองเครื่องสอบ ผัวรัட்சีรยะใครเล่าจะคำนึงถึง

⁸ เป็นชื่อเรียกฉือไฟ นำมาจากกวีนิพนธ์ชื่อ กลอนสี่โคลง (《四愁诗》) ของจางเหิง (张衡)

ในสมัยราชวงศ์ซ่งตะวันออก 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด 67 คำ (唐宋词鉴赏辞典, 2009: 2633)

ทหารมากมาย เจ้าหน้าที่ราชสำนักสองนายตรวจสอบ
ที่ซุกไว้ไม่มีที่ซ่อน

เวลาหมดไปเข้าจรวดเย็น ใช้ฟูกันเดิมค้ำไว้ก่อนส่ง
ลองถามดูว่าความทุกข์นี้มากมายเพียงใด

เทียนไขสองเล่ม ข้าวบูดครึ่งชาม ผ่นยามเย็นพักหนึ่ง

ผู้วิจัยเห็นว่า ภาพที่กวีแสดงให้เห็นคือความวุ่นวายและความ
น่าสงสารของเหล่าผู้เข้าสอบคัดเลือก รองเท้าตะปู เป็นรองเท้าที่ใส่
เดินสำหรับหน้าฝน เนื่องจากในฤดูใบไม้ผลิในประเทศจีนเป็นช่วง
ที่ฝนตกชุก ถนนเสี่ยงฝู (祥符路 Xiángfú lù) คือชื่อถนนในเมือง
ไคเฟิง (开封 Kāifēng) เมืองหลวงของราชวงศ์ซ่งเหนือ ดูราวกับนก
กระสาขาว เนื่องจากเครื่องแต่งกายของบัณฑิตหรือคนธรรมดา
มักจะเป็นสีขาว (甘松 刘尊名, 2008: 65-66) ดังนั้นเมื่อมีผู้คน
เดินทางมาเข้าสอบมากมายจึงดูเหมือนกับฝูงของนกกระสาขาวที่ส่ง
เสียงร้องดัง กล้องเครื่องสอบ ฝักรัดศีรษะใครเล่าจะคำนึงถึง ในที่นี้
ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อเร่งรีบไปเข้าสอบ แม้แต่กล้องที่ใส่เครื่องใช้ในการ
สอบและผ้าที่ใช้รัดศีรษะก็ไม่เรียบร้อย เป็นภาพของความฉุกเฉินทุก
ทหารมากมาย เจ้าหน้าที่ราชสำนักสองนายตรวจสอบ ที่ซุกไว้ไม่มีที่
ซ่อน แสดงภาพของการตรวจตราเข้มงวดก่อนเข้าสนามสอบ เพื่อ
ไม่ให้มีการทุจริตแอบพกคำตอบเข้าไปดู

เมื่อเข้าไปได้แล้ว ก็ต้องใช้เวลาทำข้อสอบเข้าจรวดเย็น เพราะ
ในการสอบนั้น เมื่อเข้าสู่สนามสอบแล้วจะไม่สามารถออกจาก

สนามสอบได้จนกว่าจะสิ้นสุดการสอบ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการสอบหลายวัน ผู้เข้าสอบจะนั่งในช่องเล็กๆ ที่มีเพียงโต๊ะและที่นั่ง เทียนไขที่ทางการแจกให้สำหรับใช้ตอนกลางคืน อาหารทางการจะเป็นผู้ส่งให้ ดังนั้น เมื่อต้องทำข้อสอบทั้งวัน จึงไม่มีเวลาที่จะรับประทานอาหาร เมื่อตกค่ำข้าวจึงบูด ยิ่งเมื่อฝนตกก็ต้องยิ่งเผชิญกับความยากลำบากมากขึ้น กวีสามารถบรรยายภาพที่น่าขบขัน ความวุ่นวาย ความพยายามที่จะโกงข้อสอบของผู้เข้าสอบ แต่ในขณะเดียวกัน กวีได้บรรยายถึงความทุกข์ของเหล่าผู้เข้าสอบที่จะต้องเผชิญกันในสนามสอบอันดุเดือดนี้

เมื่อผลการสอบประกาศออกมา ก็ย่อมต้องมีผู้ที่พลาดหวัง เช่น

《柳梢青》⁹

作者：董德元

满腹文章，满头霜雪，满面埃尘。直至如今，别无收拾，只有清贫。功名已是因循。最懊恨、张巡李巡。几个明年，几番好运，只是瞒人。

หลิวเซาชิง ของ ด่งเต๋อหยวน

บทความเต็มท้อง หิมะเต็มศีรษะ ผุ่นรุฉีเต็มหน้า
จนถึงบัดนี้ ยังไม่ได้จัดการ มีเพียงความลำบากยากแค้น

⁹ เป็นชื่อเรียกชื่อใด เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หล่งโถวเยว่ (《陇头月》) 1 บทมี 2 ท่อน ทั้งหมด

49-50 คำ (唐宋词鉴赏辞典, 2009: 2635)

ชื่อเสียงเป็นเพียงการผลัดวันประกันพรุ่ง

เคียดแค้นที่สุด (คือ) จางสวินหลี่สวิน

อีกก็ปีหน้า อีกก็โชคอำนวย ถึงจะเข้าตาคน

กวีนิพนธ์บทนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะประพันธ์ขึ้นหลังจากที่กวีพลาดหวังจากการสอบเข้ารับราชการ เนื่องจากเนื้อหาของบทกวีเต็มไปด้วยอารมณ์ผิดหวัง บทความเต็มท้อง หิมะเต็มศีรษะ ผุ่นรุฉีเต็มหน้า หมายถึง การอ่านหนังสือเต็มที่โดยเปรียบเทียบกับภาพของบทความที่อัดแน่นเต็มอิม และความยากลำบากในการเดินทางไปสอบที่เมืองหลวงด้วยภาพของหิมะและผุ่นรุฉี แต่เพราะพลาดหวัง สิ่งที่กวีได้รับจึงเป็นเพียง ความลำบากยากแค้น ชื่อเสียงเป็นเพียงการผลัดวันประกันพรุ่ง แสดงออกถึงความผิดหวังและน้อยใจว่าตนไม่สามารถมีชื่อเสียงอย่างที่หวังไว้ได้ ส่งผลให้รู้สึกอิจฉา จางสวินหลี่สวิน ทั้งสองคนเป็นวีรบุรุษที่มีชื่อเสียง จางสวิน (张巡 Zhāng Xún ค.ศ. 709-757) เป็นแม่ทัพที่มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์ถัง (董毅之 张小平, 2006: 114) ส่วน หลี่สวิน (李巡 Lǐ Xún ไม่ปรากฏปีเกิด - ค.ศ. 189) เป็นขุนนางที่ซื่อสัตย์และได้รับการสรรเสริญในสมัยปลายราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (王永平, 2007: 151) หากเมื่อกวีนำวีรบุรุษทั้งสองเปรียบเทียบกับตนเองแล้วกลับไม่มีใครรู้จักตัวกวี ส่วนวรรคสุดท้าย อีกก็ปีหน้า อีกก็โชคอำนวย ถึงจะเข้าตาคน แสดงถึงอารมณ์ท้อแท้ใจว่าเมื่อใดข้อสอบที่ตนเองเขียนตอบจะได้รับการพิจารณาให้สอบผ่าน

ลักษณะกวีนิพนธ์บทนี้ แสดงถึงความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจของ กวีที่สอบไม่ผ่าน แต่กวีก็ไม่ได้มีความประสงค์จะยุติการสอบแต่อย่างใด เพราะจากประโยคที่ว่า *อีกกี่ปีหน้า* แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของกวีที่ยังคงจะสอบต่อไปจนกว่าจะ *เข้าตาคน*

การเดินทางเพื่อการสอบจอหงวนนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการ แสดงถึงแนวคิดที่สำคัญคือ การได้เป็นขุนนางหรือเป็นข้าราชการ การได้มีโอกาสเข้าไปทำงานรับราชการหรือการได้เป็นขุนนาง คือ การดำเนินตามความสัมพันธ์ระหว่าง *ผู้ปกครองกับขุนนาง* (君臣 jūn chén) ให้ปรากฏ ดังคำกล่าวในคัมภีร์หลุนยวี่ (论语 Lún Yǔ) ที่กล่าวว่า การไม่เข้ารับราชการเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อาวุโสกับผู้เยาว์ยังไม่อาจละได้ โฉนจะละหน้าที่ระหว่าง *ผู้ปกครองและข้าบริพาร* ได้แล้ว... วิทยาลัยนเข้ารับราชการก็เพื่อดำเนินตามความถูกต้อง (สุวรรณ แปล, 2551: 298) (不仕无义，长幼之节，不可废也，君臣之义，如之何其废也？… 君子之仕也，行其义也。《论语·微子》) หมายความว่า การเข้ารับราชการคือการแสดงถึงคุณธรรมตามหลักคำสอนของขงจื้อและเป็นการนำความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมาให้เกิดประโยชน์ การได้เป็นข้าราชการคือวิธีการหนึ่งในการฝึกปฏิบัติสิ่งที่ได้ร่ำเรียนมา (学而时习之 xué ér shí xí zhī) ดังนั้น ปัญญาชนจึงควร ร่ำเรียนแล้วหากมีพลังเหลือก็ควรรับราชการ (学而优则仕。xué ér yōu zé shì 《论语·子张》) การสอบจอหงวนนี้จึงเปรียบเสมือนเป็นประตูหรือบันไดก้าวแรกอันจะ

นำไปสู่การได้เป็นขุนนาง ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงยกระดับชน
ชั้นทางสังคมของผู้ที่สอบผ่านอีกด้วย

บรรณานุกรม

- สุวรรณา สถาอานันท์ ผู้แปล. หลุนอี่ว : ขงจื้อสนทนา (The Analects of Confucius). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- Elman, B. A. (2000). *A Cultural History of Civil Examinations in Late Imperial China*. Berkeley and Los Angeles. University of California Press.
- Crozier, J. (2002). A unique experiment. *Focus Magazine* Issue 12. Society for Anglo-Chinese Understanding. Retrieved from <http://www.sacu.org/examinations.html>
- 陈裕祯. 2004. 《中国文化要略》. 北京: 外语教育与研究出版社.
- 董毅之 张小平. 2006. 《张巡抵抗安史叛军斗争研究》. 安徽广播电视大学学报. 第 02 期.
- 丰家骅. 2007. 《阳关·阳关曲·阳关三迭》. 寻根. 第 05 期.
- 甘松 刘尊名. 2004. 《悲喜酸辣: 宋词中的科举剪影》. 古典文学知识. 第 04 期.
- 关传友. 2004. 《论中国的槐树崇拜文化》. 农业考古. 第 01 期.
- 李行健. 2004. 《现代汉语规范词典》. 北京: 外语教学与研究出版社.
- 李亚军. 2006. 《折柳送别解——论折柳民俗蕴涵的树神崇拜、生殖信仰观念》. 阴山学刊. 第 04 期.
- 唐圭璋. 2009. 《唐宋词鉴赏辞典》. 上海: 上海辞书出版社.
- 汀滢. 2008. 《宋代的科举制度》. Retrieved from

<http://www.confucianism.com.cn/html/jiaoyu/2299840.html>

汪耀楠. 2005. 《汉语成语学习词典》. 北京: 外语教学与研究出版社.

王永平. 2007. 《东汉后期之宦官与社会文化变迁》. 江海学刊. 第 02 期.

许璇. 2008. 《略论宋代军事力量衰弱的原因之一: 重文轻武》. 黑龙江史志. 第 16 期.

许雪敏. 2007. 《论中国古诗词中酒意象的翻译》. 硕士学位论文. 上海大学.

中华民国教育部. 1994. 《重编国语辞典修订本》 Retrieved from <http://dict.revised.moe.edu.tw/index.html>

周兴绿. 2010. 《论宋代科举的解试与省试诗》. 铜仁学院学报. 第 01 期.

朱玲燕. 2007. 《缠足: 作为审美文化的解读》. 硕士学位论文. 浙江大学传媒与国际文化学院.

ABSTRACT

Journey to the Imperial Examination in *Ci* Poetry of the Song Dynasty

Puriwan Waranusast

China's imperial examination played an important role in the Song Dynasty. It not only followed the state policy of stressing civil matters and lessening the military, but was also the way to shift one's social status from scholar to bureaucrat. *Ci* poetry of the Song dynasty reflected the importance of the imperial examination as the way to gain reputation and dignity. It illustrated the poets' emotions during their journey and their disappointment after they failed. The imperial examination also showed the bureaucratic idea which followed the concept of the relationship between monarch and subjects.

Keywords: *imperial examination, Ci poetry of the Song Dynasty*

บทวิจารณ์หนังสือ

ประเทืองพร วิรัชโกศล¹

龙应台. 2009. 《孩子你慢慢来》. 北京: 新知三联书店.

《孩子你慢慢来》(Háizi nǐ mànman lái) ไหจี้หนี่
หมั่นหมั่น ไหล เป็นผลงานของหลงยี่เถย 龙应台 (Lóng
Yingtái) นักเขียนจีนร่วมสมัยผู้ทรงอิทธิพลสูงสุดคนหนึ่งใน
ปัจจุบัน

หลงยี่เถยเกิดเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1952 ณ เมือง
เกาสฺยง ที่ไต้หวัน เป็นนักเขียนนักวิจารณ์สังคมผู้มีบทบาทหลาย
ด้าน ทั้งด้านวิชาการ วรรณกรรม และการเมือง ปัจจุบันหลงยี่เถย
ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมของรัฐบาล
สาธารณรัฐจีน

ในฐานะนักเขียน หลงยี่เถยเริ่มมีงานเขียนรวมเล่มออกสู่
สังคมตั้งแต่ ค.ศ. 1985 และออกผลงานอย่างสม่ำเสมอจวบจน
ปัจจุบัน งานเขียนของหลงยี่เถยนั้น บ้างก็เฉียบคม บ้างก็แฝง
น้ำเสียงอ่อนโยน มีทั้งงานวิจารณ์วรรณกรรม รวมบทความปolemice

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ตลอดจนวรรณกรรมสะท้อนสังคม ในจำนวนนั้น ไหจิหนี่หมั่นหมั่น ไหล ถือเป็นงานเขียนชิ้นสำคัญชิ้นหนึ่งของเธอ

ไหจิหนี่หมั่นหมั่น ไหล ตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1994 เป็นงานเขียนที่ถ่ายทอดส่วนเสี้ยวแห่งความทรงจำของผู้เขียนในฐานะแม่ที่เฝ้ามองวัยเด็กของอันเดรียและฟิลลิป ลูกชายทั้งสองของเธออย่างใกล้ชิด คงไม่ต่างจากการที่แม่สมัยใหม่มักจะบันทึกเรื่องราวของลูกลงในเครือข่ายสังคมออนไลน์ต่างๆ เพื่อให้ญาติๆ ได้ติดตามกันอย่างทันทั่วทั้ง โดยไม่ต้องเล่าซ้ำหลายรอบ ทั้งยังสามารถเก็บไว้เป็นสมบัติล้ำค่าเมื่อลูกโตพอที่จะอ่านเข้าใจด้วย

หลังยังถายแต่งงานกับอดีตสามีชาวเยอรมัน และมีลูกชายด้วยกันสองคน ในช่วงที่ลูกๆ ของเธอยังเด็กอยู่นั้น ทั้งครอบครัวได้ใช้ชีวิตอยู่ในสวิตเซอร์แลนด์ มากหลังของ ไหจิหนี่หมั่นหมั่น ไหล จึงเกิดขึ้นที่ประเทศเล็กๆ แห่งนี้ในทวีปยุโรป

หนังสือแบ่งออกเป็น 20 บทสั้นๆ ครั้งแรกของหนังสือเป็นเรื่องของอันเดรียหรือ ‘อานอาน’ ลูกชายคนโตของผู้เขียน เมื่อเข้าสู่ครึ่งหลังของหนังสือ ฟิลลิปหรือ ‘เฟยเฟย’ ลูกชายคนเล็กซึ่งเกิดทีหลังจึงเข้ามามีบทบาทร่วมด้วย

ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งโซเชียลเน็ตเวิร์คเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่ การบันทึกเรื่องราวของลูกไว้ในเว็บเพจส่วนตัวเป็นเรื่องที่บรรดาคุณแม่มือใหม่นิยมกันเป็นอย่างมาก

มาก *ไหจี้หนีหมั่นหมั่นไห* เล่มนี้ก็จะสร้างสรรค์ด้วยความมุ่งหมายอย่างเดียวกัน นั่นคือบันทึกเลี้ยวสำคัญแห่งความทรงจำในวัยทารกและวัยเด็กของลูกๆ เก็บไว้ให้ตัวแม่เอง คนรอบข้าง และลูกน้อยอ่านเมื่อโตขึ้น

สิ่งที่ทำให้บันทึกเล่มนี้น่าสนใจกว่าบันทึกของแม่คนอื่นๆ ก็คงเป็นเพราะ ‘แม่’ ใน *ไหจี้หนีหมั่นหมั่นไห* เป็นนักเขียนผู้ได้สมญาว่าเป็น ‘ปากกา’ สำคัญในบรรณพิภพจีน นอกจากจุดรวมของบันทึกเกี่ยวกับลูกๆ ซึ่งได้แก่ ความรักความผูกพันที่แม่มีให้แก่ลูกและความสดใส มองโลกจากอีกมุมหนึ่งของเด็กๆ แล้ว ผู้อ่านจะได้สัมผัสมุมมองที่ลึกซึ้ง วิถีทางความคิดที่แตกต่างจากคนทั่วไปของหลงยิ่งถายอีกด้วย

คำนำของหนังสือ *ไหจี้หนีหมั่นหมั่นไห* บอกเล่าเรื่องราวในวันธรรมดาๆ วันหนึ่ง ผู้เขียนไปซื้อดอกไม้ที่ร้าน แต่ใช้เวลาก่อนข้างนานเนื่องจากเด็กชายวัยห้าขวบ ผู้ช่วยของคุณยายเจ้าของร้านใช้เวลาขัดข้อดอกไม้นานเกินไป จนคุณยายเจ้าของร้าน ซึ่งเป็นคุณย่าแท้ๆ ของหนูน้อยเริ่มบ่น แต่ผู้เขียนในฐานะลูกค้า กลับไม่คิดจะเร่งเด็กชายคนนั้น

ตัดภาพไปยังสมัยที่ผู้เขียนยังเป็นเด็ก หลงยิ่งถายเล่าเรื่องของเพื่อนร่วมชั้นสมัยประถม ที่อาภัพเกิดมาในครอบครัวฐานะยากจน ไม่ได้รับการเลี้ยงดูทะนุถนอมอย่างที่เด็กสักคนพึงจะได้รับ เนื้อตัว

ของเธอสกปรกมอมแมม ถูกคุณครูทำโทษเพราะไม่ได้จ่ายเงินค่าเล่าเรียน และท้ายที่สุด ก็ฆ่าตัวตายไปพร้อมๆ กับน้องชายหญิงอีกสามชีวิต

ดูเหมือนว่าคำนำและเนื้อเรื่องของหนังสือเล่มนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับนักแต่สิ่งที่เชื่อมโยงสองสิ่งนั้นเข้าด้วยกัน อาจเป็นความรู้สึกของผู้เขียนเอง ที่เชื่อว่า เด็กๆ ควรที่จะเติบโตขึ้นอย่างมีความสุข ไม่เรงร้อน ไม่ถูกบีบคั้นหรือขัดเยียดสิ่งต่างๆ ให้อย่างฝืนธรรมชาติ สอดกับชื่อหนังสือที่แปลตรงตัวได้ว่า “เด็กเอ๋ย ไม่ต้องรีบร้อน”

ข้อเขียน 20 บทในหนังสือว่าด้วยสิ่งละอันพันละน้อยในชีวิตของเด็กชายตัวน้อย ได้แก่ ‘อานอาน’ และ ‘เฟยเฟย’ แต่ละบทมีชื่อเรื่องกำกับ เป็นชื่อเรื่องที่สรุปย่อจากเนื้อเรื่อง และมักสะท้อนความอ่อนเยาว์สดใสอย่างเด็กๆ เช่น บทที่สาม นั่นคืออะไร บทที่สี่ ท้ายสุดก็แต่งงานกับเจ้าชาย บทที่สิบห้า หนูหนึ่งตัว แถมท้ายเล่มฉบับพิมพ์อักษรจีนด้วยย่อ ค.ศ. 2009 ด้วยข้อเขียนขนาดสั้นของเด็กชายทั้งสอง ที่ขณะนั้นได้กลายมาเป็นหนุ่มน้อยอายุสิบเก้าและสิบห้าที่มีความคิดลึกซึ้ง ไม่ต่างจากผู้เป็นแม่

เราได้เห็นความสดใสน่ารักและช่างสังเกตของเด็กๆ เช่นในตอนหนึ่งที่หนูน้อยอันเดรียตะลึงงันเมื่อได้เห็นเงาตัวเองในดวงตาของแม่ ได้เห็นธรรมชาติของลูกคนโต ที่เมื่อน้องคนใหม่เกิดมา ก็

จะเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจอย่างช่วยไม่ได้ เพราะจุดศูนย์กลางของจักรวาลซึ่งเคยอยู่ที่ตนเอง ได้เปลี่ยนมือไปอยู่ที่ตัวน้องเรียบร้อยแล้ว ได้เห็นวิธีที่หลงยังถ้ายใช้ปดอบใจลูกน้อยในยามที่เขารู้สึกเช่นนั้น ได้เห็นความรักกึกกักของเด็กๆ คือฟิลลิปและ ‘น้องผักกาดขาว’ เด็กฝรั่งลูกเพื่อนบ้าน ได้เห็นความทโมนของเด็กๆ ที่ทำให้พลังผลอจนได้รับบทเรียนครั้งใหญ่ และเหนืออื่นใด เราได้เห็นความรักความห่วงใยที่ผู้เป็นแม่ (และพ่อด้วยในบางโอกาส) มีให้ลูกๆ ซึ่งแน่นอน ประเด็นหลังสุดนั้นแทรกซึมอยู่ในทุกตัวอักษรของหนังสือเล่มนี้

ไหง่จินนี่หมั่นหมั่น ไหง่ลอาจไม่ใช่อาหารสมองสำหรับคนที่สนใจข้อมูลเชิงวิชาการเกี่ยวกับจีน แต่กลับถือได้ว่าเป็นยาบำรุงหัวใจ ให้ได้สัมผัสถึงความงามและความอบอุ่นที่ส่งผ่านแต่ละบทแต่ละตอน ภาษาที่หลงยังถ้ายใช้ในหนังสือเล่มนี้ไม่ยาก น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีซึ่งผู้เรียนภาษาจีนชาวไทยจะได้ทำความเข้าใจ และเป็นก้าวแรกสู่ผลงานที่ซับซ้อนขึ้นของนักเขียนหญิงคนเดียวกันนี้